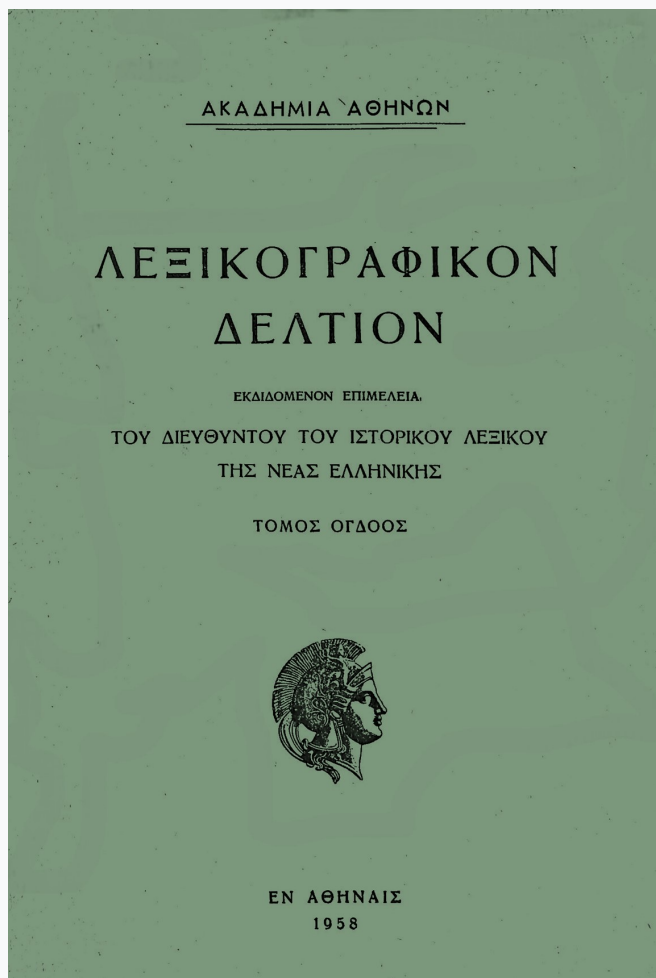

Lexicographic Bulletin

Vol 8 (1958)

Lexicographic Bulletin

Τὸ ἰδίωμα τῆς Ἀστυπαλαίας

Anastasios Karanastasis

doi: [10.12681/ld.40138](https://doi.org/10.12681/ld.40138)

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΟΝ
ΔΕΛΤΙΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ,

ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΟΓΔΟΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1958

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίδες
<i>Ἰω. Ν. Καλλέργη</i> : Ἀνάλεκτα Λεξικογραφικὰ	1 – 58
<i>Α. Μ. Καραναστιάση</i> : Τὸ ἰδίωμα τῆς Ἀστυπαλαίας	59 – 144
Ἐκθεσις γνωστικοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ ἔτους 1956	145 – 150
Ἐκθεσις γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ ἔτους 1957	151 – 164
Πίναξ λέξεων	165 – 170
Παροράματα	171

ΤΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΗΣ ΑΣΤΥΠΑΛΑΙΑΣ

1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ Ἀστυπάλαια, ἡ δημοδῶς Ἀστυπαλιὰ ἢ Ἀστροπαλιὰ λεγομένη, καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν κατοίκων τῆς Ἀστροπαλιζιά, εἶναι ἐκ τῶν μικροτέρων εἰς πληθυσμὸν νήσων τοῦ Δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος. Κεῖται νοτιοδυτικῶς τῆς Κῶ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπέχει περὶ τὰ 23 μίλια. Βορειοδυτικῶς τῆς Ἀστυπαλαίας καὶ εἰς ἀπόστασιν 27 μιλίων κεῖται ἡ Ἀμοργός, νοτιοδυτικῶς δὲ καὶ εἰς ἴσην περίπου ἀπόστασιν ἡ Ἀνάφη. Νοτίως τῆς νήσου ἐκτείνεται τὸ Καρπαθιακὸν πέλαγος. Ὅρεινὴ τὸ πλεῖστον, ἔχει ὀλίγας πεδινὰς ἐκτάσεις καλλιεργησίμους. Οἱ κάτοικοί τῆς (1900 ἐν ὄλφ) εἶναι συγκεντρωμένοι εἰς τὴν μοναδικὴν πόλιν, τὴν *Χώραν*, ἐκτὸς ὀλίγων γεωργῶν ἐγκατεστημένων εἰς τὴν περὶ τὸν ὄρμον *Μαρινιζάνα* καλλιεργήσιμον ἐκτασιν καὶ εἰς τὰς τοποθεσίας *Στιδωνῶνδα*, *Ἀγρελίτιδι* καὶ *Βαθύ*. Εἰς τὰ ὄρεινὰ μέρη τῆς νήσου εἶναι ἐγκατεσπαρμένοι ὀλίγοι ποιμένες. Στενὸς πορθμὸς, πλάτους 110 μ., χωρίζει τὴν νήσον εἰς δύο τμήματα: τὸ ἀνατολικόν, τὸ *Μέσα νητοί* καὶ τὸ δυτικόν, τὸ *Ὀξω νητοί*. Ἡ πόλις εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ τῶν κλιτύων κωνοειδοῦς λόφου, τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου στέφει μεσαιωνικὸν φρούριον, ἀνεγερθὲν ἐπὶ βάσεως ἀρχαίου ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν *Quirini*, οἱ ὅποιοι κατεῖχον τὴν νήσον ἀπὸ τοῦ 1207 μέχρι τοῦ 1537. Φυσικὸς ὄρμος παρὰ τὴν βάσιν τοῦ λόφου προστατευόμενος ἀπὸ τῶν βορείων καὶ βορειοδυτικῶν κυρίως ἀνέμων ἀποτελεῖ τὸν κύριον λιμένα τῆς νήσου.

Οἱ Ἀστυπαλαίεις ζοῦν ἐκ τῆς γεωργίας, τῆς ἀλιείας καὶ τῆς κτηνοτροφίας. Ὑπάρχουν εἰς τὴν νήσον περὶ τὰ εἴκοσι ποιμνιοστάσια, τὰ περισσότερα τῶν ὁποίων, προερχόμενα ἐκ κληροδοτημάτων, ἀποτελοῦν ἰδιοκτησίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς νήσου.

Τὰ ἐκ τῆς διαχειρίσεως τῶν ποιμνίων τούτων τῆς Ἐκκλησίας εἰσοδήματα διατίθενται ὑπὸ τοῦ «Ε.Φ.Τ.Α.» (Ἐκκλησιαστικὸν Φιλανθρωπικὸν Ταμεῖον Ἀστυπαλαίας) διὰ κοινωφελεῖς σκοπούς: συντηρεῖται Ἡμιγυμνάσιον καὶ Γηροκομεῖον, βοηθοῦνται οἱ πάσχοντες, οἱ ἄποροι καὶ οἱ ἀνίκανοι πρὸς ἐργασίαν, προικίζονται πτωχαὶ καὶ ὄρφαναὶ νεάνιδες, διανέμονται δωρεὰν τὰ σχολικὰ βιβλία πρὸς πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς μαθητάς, εὐπόρους καὶ ἀπόρους, καὶ πολλοὶ ἄλλοι φιλανθρωπικοὶ σκοποὶ θεραπεύονται.

Εἰς σεβαστὸν χρηματικὸν ποσὸν ἀνέρχονται κατ' ἔτος τὰ ἐκ τοῦ Ἐξωτερικοῦ ἐμβάσματα τῶν μεταναστῶν, πολλοὶ τῶν ὁποίων φιλοδοξοῦν νὰ εὐεργετήσουν παντοιοτρόπως τὴν γενέτειραν.

Ἡ ἱστορία τῆς Ἀστυπαλαίας ταυτίζεται κατὰ τὰ κύρια αὐτῆς σημεῖα μετὰ τὴν ἱστορίαν τῶν λοιπῶν νήσων τοῦ Δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος.

Ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ὁ Στράβων (I, 488, ΙΓ', 602), ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Ρόδιος (Ἀργοναυτ. Β., 866), ὁ Ἀπολλόδωρος (Βιβλιοθ. ΙΙ, 137, 7), ὁ Πλίνιος (Hist. Nat VIII 140. XXX 32, 45, 126), ὁ Πausanίας (Ἀχαϊκά 4, 1) καὶ ὁ Ἀθήναιος (Θ, 400 d-e) ὁμιλοῦν περὶ τῆς νήσου.

Ὀλίγα ἐν τούτοις μανθάνομεν ἐκ τούτων περὶ τῆς ἱστορίας αὐτῆς, ἐνῶ ἐκ τῶν σωζομένων πολυπληθῶν ἐπιγραφῶν διδασκόμεθα, ὅτι κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἱστορικοὺς χρόνους ἡ νῆσος ἐκέκτητο ἱκανὴν σπουδαιότητα.¹

Μεγαρεῖς ἀποικοὶ ἐξελλήνισαν τὴν νῆσον, κατὰ τὸν Ψευδο-Σκύμνον (Περιογ. 551). Ἄλλ' ἐπιγραφὴ τοῦ 4ου π. Χρ. αἰ. εὑρεθεῖσα ἐν τῷ Ἀσκληπιείῳ τῆς Ἐπιδαύρου χαρακτηρίζει σαφῶς τοὺς Ἀστυπάλαιεις ὡς ἀποίκους τῶν Ἐπιδαυρίων.² Τοῦτο δ' ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἐκ τῆς γλώσσης τῶν σωζομένων ἐπιγραφῶν τῆς νήσου.

Κατὰ τὰ ἔτη 454-425 π. Χ. ἡ νῆσος μετέσχε τῆς πρώτης Ἀθηναϊκῆς συμμαχίας,³ κατὰ δὲ τὴν Ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν ἠκολούθησε, φαίνεται, τὴν τύχην τῆς γειτονικῆς Κῶ.⁴

Οἱ Ρωμαῖοι ἐκτιμῶντες τὸ εὐλίμενον καὶ τὴν ἐμπορικὴν σπουδαιότητα τῆς θέσεως τῆς νήσου ἀνεγνώρισαν αὐτὴν ὡς «*civitas foederata*» καὶ ἐχρησιμοποίησαν ὡς ὄρμητήριον εἰς τὰς κατὰ τῶν πειρατῶν τοῦ Αἰγαίου ἐπιχειρήσεις. Ὅτε ἐδικάσθη ἡ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία, ἡ Ἀστυπάλαια καὶ ἡ λοιπὴ Δωδεκάνησος ἀπέτελεσαν τμῆμα τοῦ Ἀνατολ. Ρωμαϊκοῦ Κράτους, περιληφθεῖσαι κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν τῇ «ἐπαρχίᾳ τῶν νήσων» μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ρόδον, βραδύτερον δὲ εἰς τὸ θέμα τῆς Δωδεκανήσου ἢ τὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους.⁵

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων/πόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων ἡ Ἀστυπάλαια περιῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τῶν Ἑνετῶν Quirini καὶ Grimani, δοθεῖσα τὸ 1207 ὑπὸ τοῦ Ἑνετοῦ Μάρκου Σανούδου εἰς τὸν Ἰωάννην Α' Quirini εἰς ἀνταπόδοσιν παρασχεθείσης συνδρομῆς διὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ δουκάτου τῆς Νάξου. Ὁ Ἰωάννης Α' Quirini διεμοίρασε τὴν ἐπὶ τῆς νήσου ἐξουσίαν του μετὰ τοῦ Μάρκου Grimani, ἐκ τοῦ Ἑνετικοῦ οἴκου τῶν Grimani. Τὸ 1269 ἡ νῆσος ἀνακατελήφθη ὑπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ ναυάρχου Λικαρίου, ἀλλὰ τὸ 1333 κατελήφθη ἐκ

1. Βλ. IG XII 3, 167 - 246. Πβ. καὶ Suppl. σελ. 278 - 279.

2. Βλ. IG² IV 1, 917 καὶ 1418. Πβ. καὶ Καββαδίου, Fouilles d'Epidaure I, 233.

3. Βλ. Oberhummer, ἐν Pauly - Wissowa, R. - E. ἀρθρ. Astypalaia 1, καὶ Merrill - Wade - Gery - Mc Gregor, The Athenian Tribut List, Τόμ. I, σελ. 240 - 241.

4. Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ἐδῶ τὸ ὄνομα Ὀνησικρίτου τοῦ Ἀστυπάλαιεως, ἀξιωματικοῦ καὶ ἱστορικοῦ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Βλ. Ἀρρῖαν. Ἰνδ. 18. Πβ. Strasburger, ἐν Pauly - Wissowa, R.-E. XVIII, 460 - 64.

5. Βλ. M. Βολονάκη, ἐν Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλ. ἀρθ. Ἀστυπάλαια.

νέου ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Β' Quirini. Τὸ 1341 ὁ Ἐμίρης τοῦ Ἀϊδινίου Ὁμάρ βέης Μερβασάν ἐκυρίευσεν τὴν νῆσον καὶ ἠρῆμωσεν αὐτήν. Μετὰ τινος δεκαετίας ὁ Ἰωάννης Β' Quirini, διοικητὴς τῆς Ἱήνου καὶ Μυκόνου, μετέφερεν ἐκ τῶν νήσων τούτων ἀποίκους εἰς τὴν Ἀστυπάλαιαν καὶ μετωνόμασεν αὐτήν εἰς Ἀστυνέαν. Ἐντὸς ὀλίγου ὁμως ὑπεχρεώθη ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς ἀποίκους εἰς τὰς νήσους των.

Ἡ Ἀστυπάλαια ἐν τούτοις κατωκίσθη ἐκ νέου. Διὰ τὴν προέλευσιν τῶν νέων ἀποίκων δὲν ὑπάρχουν βεβαίως ἀκριβεῖς ἱστορικαὶ μαρτυρίαι, ἀλλ' εὐλογον εἶναι νὰ δεχθῶμεν ὡς πιθανὸν τὸν ἀποικισμὸν αὐτῆς ὑπὸ κατοίκων τῶν παρακειμένων νήσων καὶ μάλιστα τῆς Θήρας, τῆς Κῶ καὶ τῆς Καρπάθου, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰ κοινὰ φωνητικὰ φαινόμενα καὶ γενικώτερον τὴν γλωσσικὴν συγγένειαν, τὴν ὁποίαν τὸ ἰδίωμα τῆς Ἀστυπαλαίας παρουσιάζει ἰδιαιτέρως πρὸς τὰ ἰδιώματα Καρπάθου καὶ Κῶ. Εἰς τὰς νήσους ἄλλωστε αὐτάς, ὡς πλησιεστέρας, ἦτο φυσικὸν νὰ καταφύγουν καὶ ὅσοι ἐκ τῶν παλαιῶν κατοίκων τῆς νήσου διέφυγον τοὺς Τούρκους ἐπιδρομεῖς.

Πολλὰς πειρατικὰς ἐπιδρομὰς ὑπέστη κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἡ νῆσος ὅπως καὶ αἱ λοιπαὶ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Τοῦτο μαρτυροῦν, πλὴν τῶν ἱστορικῶν δεδομένων, καὶ τοπωνύμια τινὰ τῆς νήσου ὡς: τὸ *Καταφύ*,¹ ἔς τοῦ *Καταφοῦ*, τὸ *Βιγλάρι*,² ἢ *ψηλὴ Βίγλα*, τὸ *Μεροβίγλι*,³ ἢ *Βάρδια*.

Τὴν ἀνάμνησιν τῶν ἐπιδρομῶν τῶν *Λιζάπηδων*,⁴ ὡς ὀνομάζει ὁ λαὸς τοὺς Σαρακηνοὺς καὶ Βερβερίνους πειρατάς, διετήρησε καὶ ἡ λαϊκὴ παράδοσις: Ὁ *Σ τὰ παλιζὰ*⁵ *χρόν-νια* — διηγεῖται ἡ κ. Εὐγενία Ντακοροῦ — τὸ *Κάστρον ἐκλειδῶν-νετομ μὲ σιδερέν-νιες μπάρες*⁶ *τὸ ἢ πόρτα του ἦτο νδυμένη ἀλαμαρῖνα.*⁷ Ἐκλειδῶν-νετο γὰρ τοὺς *Λιζάπηδες*, *κλέφτες*, ποῦ ἔρχουντα τὸ ὅπου ἔν νὰ δοῦ *ν-δλις ὁμορφες κόρες*, *τις ἐκλέβα*. *Τσαὶ ἄμ-μὰ ἠθελὲν νὰ ἰκούσων οἱ γενναῖτες, ὅτι ἦσαν οἱ Λιζάπηδες, ἐκλειδῶν-να ν-δὴμ πόρτα ν-δοῦ Κάστρον τσαὶ εἶχασι σὲ μερικὰ σπιδζα τσώσπιτα*⁸ *τσαὶ ἔναν ἄν-νοιγμα ἔς αὐτὰ τὰ τσώσπιτα τσαὶ*

1. Καταφύγι) Καταφύ) Καταφύ, γενικ. τοῦ Καταφοῦ.

2. Τὸ Λατιν. *vigilarium*.

3. Ἡμεροβίγλι.

4. Λιάπηδες. Ὁ λαὸς συνεταύτισεν τοὺς Βερβερίνους καὶ Σαρακηνοὺς πειρατάς μὲ τοὺς Λιάπηδες τῆς Ἀλβανίας, οἱ ὅποιοι εἶναι γνωστοὶ ὡς πολεμισταὶ καὶ ἐχρημάτισαν φοβεροὶ πειραταὶ κατὰ τὸν Μεσαίωνα.

5. παλαιά.

6. ἀμπάρα, μοχλός.

7. λαμαρῖνα.

8. *τσώσπιτο*, τὸ=ἔσώσπιτο, διαμέρισμα ἀπομεμονωμένον, κρύπτη. Καὶ ἐν Κύπρῳ *σ-σώ-*

χτίντζασιν¹ ὄπζες εἶχα γ-κόρες ὁμορφες μέσα ὅς τὸ τῶσπιτον, ὅσο ν-νὰ φύουν υἱ Ατζάπηδες.

Τὸ 1537 ἰσχυρὸς στόλος τοῦ Χαϊρεδίν Βαρβαρόσσα κατέλαβε τὴν νῆσον καὶ διὰ τῆς συνθήκης Ἑνετῶν καὶ Τούρκων τῆς 2 Ὀκτωβρίου 1540 ἡ Ἄστυπάλαια περιελήφθη εἰς τὸ ὑπὸ τοὺς Τούρκους σύμπλεγμα τῶν δώδεκα προνομιούχων νοτίων Σποράδων.

Μετέσχε τοῦ Ἀγῶνος τοῦ 1821 καὶ ἀπετέλεσε μέρος τῶν νοτίων Κυκλάδων. Διὰ τοῦ πρώτου Πρωτοκόλλου τῆς ἐν Λονδίνῳ διασκέψεως πρὸς καθορισμὸν τῶν ὁρίων τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους τὸ δυτικὸν τμήμα τῆς νήσου παρεχωρεῖτο εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὸν τελικὸν ὅμως καθορισμὸν τῶν συνόρων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας καὶ τὸ τμήμα τοῦτο παρεχωρήθη εἰς τὴν Τουρκίαν ἔναντι τοῦ βορείου ἡμίσεος τῆς Ἀμοργοῦ.

Τὸν Μάϊον τοῦ 1912 ἡ Ἄστυπάλαια καὶ αἱ λοιπαὶ τοῦ συμπλέγματος νῆσοι κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, τὸν Μάρτιον δὲ τοῦ 1947 ἐνεσωματώθησαν εἰς τὸ Ἐλεύθερον Ἑλληνικὸν κράτος.

Τὸ ἀπόκεντρον τῆς θέσεως τῆς νήσου² καὶ ἡ ἐκ τούτου ἑλλιπὴς κατὰ τὸ παρελθὸν συγκοινωνία καὶ ἀραιὰ ἐπικοινωνία τῶν κατοίκων αὐτῆς μετὰ τῶν ἄλλων νήσων καὶ κέντρων τῆς κυρίως Ἑλλάδος συνετέλεσαν, ὥστε τὸ ἰδίωμα τῆς νήσου νὰ μείνῃ σχετικῶς ἀνεπηρέαστον.

Ὁ ἐπαναπατρισμὸς ἐν τούτοις τῶν μεταναστῶν, οἱ ὅποιοι ἀποδημοῦν εἰς μεγάλην σχετικῶς κλίμακα, τὸ σχολεῖον, ἡ παρουσία ὑπαλλήλων καταγομένων ἐξ ἄλλων Ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν καί, κυρίως, ἡ ἀπὸ τῆς ἐνσωματώσεως καὶ ἐντεῦθεν πυκνοτέρα ἐπικοινωνία καὶ ἐπαφή τῶν κατοίκων μὲ τὰς Ἀθήνας, τὸν Πειραιᾶ καὶ ἄλλους Ἑλληνικοὺς λιμένας ἤσκησαν καταφανῆ ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἰδιώματος.

Τὸ τυπικὸν καὶ ἡ προφορὰ τῆς Νεοελληνικῆς κοινῆς εἰσχωρεῖ καθ' ἑκάστην εἰς τὴν ὁμιλίαν τῶν κατοίκων. Οἱ νέοι καὶ αἱ νεάνιδες φιλοτιμοῦνται νὰ παρακολουθοῦν τὴν γλῶσσαν τῶν μεταναστῶν, τῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν εὐαριθμῶν ἐπιστημόνων. Εἶναι διὰ ταῦτα αἰσθητὴ ἡ διαφορὰ τῆς γλώσσης εἰς τὸ λεξιλόγιον, τὸ τυπικὸν καὶ τὴν προφορὰν μεταξὺ τῆς ὁμιλίας τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν νεωτέρων.

Μὲ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἄστυπαλαίας εἰδικῶς οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἠσχολήθη:

σπιτον καὶ σ-σῶσπιτος==δωμάτιον μὴ ἔχον ἄμεσον ἔξοδον πρὸς τὸν δρόμον. Βλ. Σ. Μενάρδου, «Περὶ τῶν συνθέτων ἀπὸ τοῦ ἔσω καὶ ἔξω τοπωνυμίων» Ἐπετηρὶς Βυζαν. Σπουδῶν 8 (1931), σελ. 338.

1. ἔκτιζαν, ἔκρυπτον κτίζοντες τὴν εἴσοδον τοῦ τῶσπιτου.

2. Ἡ μὲν οὖν Ἄστυπάλαια ἰκανῶς ἐστὶ πελαγία, πόλιν ἔχουσα... (Στράβων, I, 488).

‘Ο *K. Dieterich* εξετάζει ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὸ ἰδίωμα τῆς νήσου καὶ τῶν ἄλλων νοτίων Σποράδων ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὰ τῆς Κρήτης καὶ Κύπρου. ‘Ο *X. Γ. Παντελίδης* ἐπίσης εξετάζει γενικῶς τὴν φωνητικὴν τῶν ἰδιωμάτων Κύπρου, Δωδεκανήσου καὶ Ἰκαρίας.’

‘Ο *A. Τσοπανάκης* ἐξ ἄλλου, ἐξετάζων λεπτομερῶς τὴν φωνητικὴν τῶν ἰδιωμάτων τῆς Ρόδου καθὼς καὶ τὴν φωνητικὴν, τὸ τυπικὸν καὶ τὰ συντακτικὰ φαινόμενα τοῦ ἰδιώματος τῆς Χάλκης (Δωδεκανήσου), ἐπιλαμβάνεται πάσης εὐκαιρίας διὰ τὰ παραλληλίσθη φαινόμενα τῶν ἐν λόγῳ ἰδιωμάτων πρὸς τὰ τῶν λοιπῶν νήσων τοῦ Δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος, κατ’ ἀκολουθίαν δὲ καὶ πρὸς τὸ τῆς Ἀστυπαλαίας.’

Ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας ἐπεσκέφθην τὴν νῆσον δῖς: τὸν Αὐγούστον τοῦ 1954 καὶ τὸν Αὐγούστον τοῦ 1955.

Κατόπιν ἐντολῆς τῆς Συγκλήτου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἐπεσκέφθην καὶ τρίτον τὴν νῆσον κατὰ τὸν Αὐγούστον τοῦ 1956 καὶ κατώρθωσα οὕτω τὰ ὁλοκληρώσω τὴν συλλογὴν τοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου τοῦ ἀναφερομένου εἰς τὸ ἰδίωμα αὐτῆς. Ἡ συγκέντρωσις τοῦ μεγίστου μέρους τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου ἐν τῇ μοναδικῇ πολίχνῃ, ἢ κατανόησις καὶ ἢ εὐγενὴς προθυμία, τὴν ὁποίαν συνήντησα ἐκ μέρους τῶν κατοίκων, μὲ ἐβοήθησαν ἀποτελεσματικῶς εἰς τοῦτο.’

Γνησίους φορεῖς τοῦ ἰδιώματος εὔρον τοὺς μεσήλικας καὶ τοὺς γέροντας, ἰδίως δὲ τὰς γυναῖκας.

Ἡ μακροβιότης, προνόμιον τῆς νήσου, συνετέλεσεν ὥστε τὰ διατηρηθῶν μέχρι σήμερον πολύτιμα ἰδιωματικὰ στοιχεῖα.

Διὰ τὴν παροῦσαν μελέτην, ἐκτὸς τοῦ ὑπ’ ἐμοῦ συγκεντρωθέντος ἐπὶ τόπου ὕλικου, εἶχον ὑπ’ ὄψιν μου καὶ τὰ ἐν «*Λαογραφία*» (Τόμ. 1-16), «*Δωδεκανησιακῇ Ἐπιθεωρήσει*» (τεύχ. 1-12 (1947) καὶ 1-6 (1948)) δημοσιευόμενα κείμενα ἐξ Ἀστυπαλαίας, ὡς καὶ τὰ ἐν τῇ μνημονευθείσῃ συγγραφῇ τοῦ *K. Dieterich* παραμύθια, παροιμίας καὶ αἰνίγματα καὶ τὰ ἐν τῇ συλλογῇ *R.*

1. «*Sprache und Volksüberlieferungen der südlichen Sporaden*» (Wien, 1908).

2. «*Φωνητικὴ τῶν Νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων Κύπρου, Δωδεκανήσου καὶ Ἰκαρίας*». Ἀθῆναι, 1929.

3. «*Essai sur la Phonétique des parlers de Rhodes*» (Texte und Forschungen zur Byzantinisch - Neugriechischen Philologie. Herausgegeben von Prof. Dr. Nikos A. Bees (Βέης) No 40, Athen, 1940. Τοῦ αὐτοῦ, «*Τὸ ἰδίωμα τῆς Χάλκης (Δωδεκανήσου)*» Ρόδος, 1949.

4. Ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτῆς ἐπιθυμῶ τὰ εὐχαριστήσω θερμῶς τὴν εὐγενεστάτην κυρίαν Εὐγενίαν Ντακοροῦ, τοὺς συναδέλφους κ. κ. Δ. Γεωργιάδην, Δ. Χατζηαντωνίου καὶ Γ. Περάκη, τὸν Συμβολαιογράφον κ. Ἄντ. Κωστόπουλον καὶ γενικῶς ὅλους, ὅσοι μὲ διηκόλυναν εἰς τὴν συγκέντρωσιν τοῦ ὕλικου.

M. Dawkins περιεχόμενα ένδεκα παραμύθια, ταῦτα πάντα ἐξ Ἀστυπαλαίας.¹

Εἰς τὴν μελέτην, ἣτις ἐπακολουθεῖ, προτάσσω διὰ λόγους πρακτικοὺς καὶ μεθοδολογικοὺς τὸν λεξιλογικὸν θησαυρὸν, τὸν ὁποῖον κατώρθωσα νὰ συγκεντρῶσω ἐκ τῆς νήσου, δεδομένου ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ἀποκλειστικῶς στηρίζω τὰ φωνητικὰ καὶ γραμματικὰ συμπεράσματα, ἅτινα παρατίθενται ἐν συνεχείᾳ.

2. Γ Λ Ω Σ Σ Α Ρ Ι Ο Ν

Α

ἀβδέλτα, ἡ (< βδέλλα) = 1) τὸ κοιν. βδέλλα,
2) μετφ. ἡ νεωστὶ φυτρώσασα κριθή.
(Ἡ λ. ὑπὸ τὴν μεταφορ. αὐτῆς σημασίαν δὲν περιέχεται εἰς τὸ οἰκτεῖον ἄρθρον τοῦ Ἰστ. Λεξ.)
ἄβζα, ἡ (< ἄβια) = ἡ στεῖρα (τὸ μεταγν. ἄβιος).
ἄβι, τὸ = τὸ κυνήγιον (τὸ τουρκ. av).
ἄβιντζῆς, ὁ (< ἄβτζῆς) = ὁ κυνηγός. (Τὸ τουρκ. avci).
ἄβολος-η-ο (α + βολή) = ὁ ἀκατάλληλος, ὁ κακόβολος.
ἀγαθάγκαθας, ὁ = εἶδος μονομίσχου ἀκάνθης. (Ἡ λ. δὲν περιέχεται ἐν τῷ Ἰστ. Λεξ.).
ἀγγαστριωμένη, ἡ = ἡ ἐγγαστριωμένη.
ἄγγονας, ὁ = ὁ ἔγγονος.
ἀγδράρι καὶ ἀγδάρι, τὸ (< ἀδράχι) = ἡ ἄδρακτος.
ἀγιάθονας, (< ἀδιάθονας) = ὁ δοθιήν.
ἀγκαλτσά, ἡ (< ἀγκαλεῖ) = τὸ κοιν. ἀγκαλεῖ.
ἀγκαλτσάντζω ἢ γκαλτζάντζω = ἀγκαλεῖ.
ἀγκάλτσασμα ἢ γκάλτσασμα, τὸ = τὸ ἀγκάλεσμα.
ἀγκαρδζακὸς-τσά-ὸ (< ἐγκαρδιακὸς) = ὁ ἐγκάρδιος, ὁ προσφιλής.
ἀγκαθωτὸς -ἡ -ὸ (< ἀκανθωτὸς -ἡ -ὸν) = ὁ φέρων ἀκάνθας, ὁ ἀκανθώδης.
ἀγκλούπι, τὸ (ἀντλία + κουρούπι) = ὁ καρπὸς τῆς λαγηνοφόρου κολοκύνθης χρησιμο-

ποιούμενος πρὸς ἀντλησιν ὕδατος. ἀγκλούπα, ἡ, μεγεθον. τοῦ προηγ.
ἀγκωνάρι, τὸ = ὁ γωνιαῖος λίθος: φρ. εὐτηδὰ ἡ πέτρα κάμνει γιὰ ἀγκωνάρι.
ἀγκωνίτης, ὁ = ὁ ἀγκών. φρ. βάρεσα ἴς τὸν ἀγκωνίτη.
ἀγλατσίδα, ἡ (< γαλατσίδα) = ἀγριόχορτον ἔχον γαλακτώδη ὄπν. (Βλ. Ἰστ. Λεξ., ἐν λ. γαλατσίδα).
ἀγνάφισκας, ὁ = ἰχθὺς ὁμοιάζων πρὸς παλαμύδα. Ἐν Λέρῳ ἀγναφίσκος καὶ ἀρναφίσκος, πληθυν. ἀγναφίστιζα. Ἐν Χάλκῃ: ἀρναφίσκας. (Βλ. Α. Τσοπανάκη ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 116). Ἡ λ. πιθανῶς ἐκ τοῦ μετγν. γναφήσιος (ἰχθύς), δι' ὃ βλ. *Liddell-Scott-Jones* καὶ *D'Arcy Thompson*, *A Glossary of Greek Fishes*, ἐν λ. γναφήσιος.
ἄγουρας, ὁ = ὁ ἄγουρος, ὁ νεανίας.
ἀγούρζο, τὸ = τὸ οὔριον (ψόν).
ἀγρέλτα, ἡ = (< ἀγρέλλα) = ἡ ἀγριελαία.
ἄγρελίτιδι, τὸ ἢ ἄγριλιτίδι = Τοπων. τὸ ἀγριελίδι.
ἀγριαντζινάρα, ἡ = ἡ ἀγριαγκινάρα.
ἀγριοσειρίδα, ἡ = εἶδος ἐδωδίμου ἀγριοχόρτου, πιθανῶς τὸ παρὰ Διοσκορίδῃ σέρις. (Ἡ λέξις δὲν περιέχεται ἐν τῷ Ἰστορ. Λεξ.).²

1. «Forty five Stories from the Dodecanese» (Cambridge, 1950).

2. Τὸ ἀπλοῦν *σειρίδα* καὶ ἐν Κῶ, Ρόδῳ, Χάλκῃ. (Βλ. Α. Τσοπανάκη, Τὸ ἰδίωμα τῆς Χάλκης, σελ. 106). Ἐν Ρόδῳ καὶ ἀγριοσειρίδα.

ἄγωνας, ὁ = ὁ ἀγών, ὁ μόχθος, τὰ βάσανα :

φρ. ἤτρανήξαμε ν-δὸν ἄγωνάμ μας.

ἄδάφτιστος-η-ο = ἀβάπτιστος-η-ον.

ἄδδζακρισία, ἡ = ἡ ἀδιακρισία.

ἄδόνι, τὸ = τὸ ἀηδόνι.

ἄθάναιη, ἡ = ἀγάθη ἡ Ἀμερικανική (κοιν. ἀθάναιος).

ἄθερίνα, ἡ = ποσότης ἀθερινῶν. (Τὸ ἀρχ. ἀθερίνη).

ἄθερνός, ὁ = ὁ ἰχθύς ἀθερίνα.

ἄθερος, ὁ = ὁ μὴ θερισθείς, ὁ ἀθέριστος.

ἄθρώπακλος, ὁ (< ἀνθρώπακλος) = ὁ μεγαλόσωμος ἀνὴρ. (Ἡ λ. δὲν περιέχεται ἐν τῷ Ἰστ. Λεξ.).

Ἄθυμαδάρι, τὸ (θυμάδα + -άρι). Τοπων.

Τόπος ὅπου ὑπάρχουν πολλοὶ θύμοι.

ἄκᾶβι, τὸ = ξύλινος κλοιὸς δεμένος εἰς τὸ ἐν ἄκρον σχοινίου διὰ τοῦ ὁποίου δένουν τὰ δεμάτια θερισμένων δημητριακῶν καὶ κλαδιῶν.

ἄκαμάτης-α (α-κάματος) ὁ ὀκνηρὸς, ὁ ἀπρόκοπος.

ἄκιμος-α-ὸ (ἐκ τοῦ ἀκμαῖος: βλ. Ἰστ. Λεξ., ἐν λ.) = ὁ ὄριμος.

ἄκοπο, τὸ = εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ἀλιέων, ἡ ἄνευ ἀποδόσεως ἄγρα. (Ἡ λ. ὑπὸ τὴν σημασίαν ταύτην δὲν περιέχεται: ἐν τῷ Ἰστ. Λεξ.).

ἄκουή, ἡ (< ἀκοή) = ὁ ἀκουστικὸς πόρος.

ἄκουπας, ὁ (α + κουπᾶς, δι' ὃ βλ. Ἰστορ. Λεξ. ἐν λ. ἀνακουπᾶς) = ὁ τράχηλος.

ἄκορζα, ἡ (< ἄκρια) = ἡ ἄκρα.

ἄκριβογός, ὁ = ὁ μοναχογιός, ὁ λίαν ἀγαπητός.

ἄκριβυκόρη, ἡ = ἡ μοναχοκόρη, ἡ προσφι-

λῆς κόρη.

ἄλάτσι, τὸ = τὸ ἄλατι.

ἄλειμμα, τὸ = ἡ ἐπίχρισις τοίχου διὰ διαλύματος ἀσβέστου ἢ ἀργίλλου.

ἄλεσμα, τὸ = 1) ἡ πρὸς ἄλεσιν ποσότης δημητριακῶν, 2) τὸ προϊόν τῆς ἀλέσεως.

ἄλετρο, τὸ = τὸ ἄροτρον.

ἄλευρά, ἡ (< ἄλευριᾶ) = πρόχειρον ἔδεσμα, πολτὸς ἐξ ἀλεύρου, ὕδατος καὶ ἐλαίου ἐψημένος.

ἄλευροθήκη, ἡ (< ἄλευροθήκη) = ξυλίνη ὀρθογώνιος θήκη τοῦ ἀνεμομύλου ἐν τῇ ὁποίᾳ διοχετεύεται τὸ ἐκ τῆς ἀλέσεως ἄλευρον.

ἄλεφανδοῦ, ἡ (ἐκ τοῦ μεσν. ἀλυφαντοῦ) = ἡ ὑφάντρια.

ἄλήθισα, ἡ = ἡ ἀλήθεια.

ἄλησμονῶ = λησμονῶ.

ἄλιδώνα, ἡ = (τὸ ἀρχ. ἐλεδώνη) εἶδος ὀκτάποδος τοῦ γένους τῶν ἐλεδωνιδῶν, ἀνοστώτερον τοῦ κοινοῦ ὀκτάποδος.¹

ἄλυσιούδζα, τὰ = αἱ ἀμυγδαλαὶ (αἱ ἀντιάδες).²

ἄλυσούδα, ἡ = ἡ σαύρα.³

ἄλισφατιά, ἡ (ἄλισφακῆ) = ὁ ἐλελίφασκος.

Ἄλισφασιδί, τὸ = τοπων.

ἄλογάτσι, τὸ (< ἀλογάκι) = 1) τὸ μικρὸν ἄλογον, 2) ὁ θαλάσσιος ἵππόκαμπος. Τὸ ἀλογάτσι τῆς θάλαττας.

ἄλιάντζω (< ἀλλάζω) = ἐνδύομαι ἐπισήμως. Οἱ ἀλιαμένοι = οἱ ἐπισήμως ἐνδεδυμένοι καὶ μεταφ. οἱ προσκεκλημένοι.

ἄλτος-η-ο = ἄλλος-η-ο.

ἄλτοῦ = ἄλλοῦ.

ἄλτως (< ἀλλεῶς) = ἀλλέως.

1. Καὶ ἐν Κῶ, Μεγίστη, Μυκόνῳ, Σύμῃ, Χάλκῃ, Χίῳ κ. ἄ., (βλ. Dieterich, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 155. Μ. Στεφανίδου, Λεξιλογὸν Ἀρχ. 6, (1923), σελ. 230 καὶ Α. Τσοπανάκη: Τὸ ἰδίωμα Χάλκης, σελ. 116).

2. Ἐν Νάξῳ: συλλιγούδια, ἐν Πάρῳ σ'λλ'γδιά. Ἡ λ. παρὰ Δουκαγγ. καὶ Σομ.

3. Ἐν Χίῳ συλλιγούδι. Ἡ λ. παρὰ Δουκαγγ. καὶ Σομ.

άλναρντζά, ή = ή λυγαργιά.

άλωνεύκω = άλωνεύω.

άλωποῦ, ή = ή άλώπηξ.

άμάδα, ή, συνηθέστερον κατὰ πληθυν. (σαμάδα ἐκ τοῦ σημάδα παρὰ τὸ σημάδι) = εἶδος παιδιάς.

άμαλιάδα, ή (< α προθ. + μαλλάδα, ὃ ἐκ τοῦ μαλλῶς) = νηματοειδῆ βρύα τῆς θαλάσσης ἐν εἴδει τολύπης μαλλίου. — άμαλιάδες τῆς θάλαττας.¹

άμάραγκας, ὁ (τὸ ἀρχ. άμάρακος) = τὸ φυτὸν ἐλίχρυσον τὸ Σικελικὸν (Helichrysum Siculum), ἀγριολούλουδον τῆς οἰκογενείας τῶν άμαράντων.

άμβάλτουσα, ή (< αναβάλλουσα) = ή αναβλύζουσα πηγή.

άμβασαδοῦρος, ὁ (τὸ ἐνετ. ambassador) = ὁ προξενητής, ὁ μεσολαβητής.

άμή· ἐπίρρ. βεβαιωτικὸν = ναί, βεβαίως.

Ἐμμοῦδες, οἱ = τοπων. άμμώδης τόπος.

άμόλνυσι, ή = ή άφεςις, ή χαλάρωσις τοῦ δεσμοῦ (άπόλνυσις).

άμολυσιθιῶνας, ὁ (άπολυσιῶνας) = ὁ τόπος, ἐν ᾧ άφίνουσι ἐλεύθερα πρὸς βοσκὴν τὰ ζῶα.

άμπάδικος-τσα-ο = ἐπὶ αἰγοπροβάτων ὁ μὴ φέρων κέρατα. (Βλ. Ἰστ. Λεξ., ἐν λ. άββᾶς).

άμπαλιάδα, ή = ή κηλῖς (τὸ Ἰταλ. pallata);

άμπαλίρος, ὁ (< παλίουρος;) = ὁ άσπάλαθος.²

άμπάρι, τὸ = (τὸ Ἀραβ. ambar) τὸ κοιν. = άποθήκη.

άμπελιτζά, ή = (< άμπελεξά) = τὸ κλημα τῆς άμπέλου.

άμπειάντζω (< άναπετιῶ) = στήνω τὰ δεμάτια κριθῆς ἢ σίτου εἰς τὸ άλώνιον πρὸς άλωνισμόν.

άμβροέλια, ή (< ὀμβρέλλα) = τὸ άλεξιβρόχιον.

ανάδοσι, ή = ή ἐκ τοῦ ἐδάφους ἢ τοῦ τοίχου αναδιδομένη ὕγρασία.

ανάμα, τὸ = τὸ νᾶμα, άκρατος οἶνος χρησιμοποιοῦμενος διὰ τὴν θείαν μετάληψιν.

ανάπλα, ή (ἐκ τοῦ μεσν. άνάπλιν κατὰ μεγέθυνσιν) = ὕψασμα πλατὺ ἐν ᾧ τοποθετοῦν τοὺς θερισμένους στάχους ἢ χόρτα πρὸς μεταφοράν.

ανάπονας, ὁ (ἀνά + πόνος) = φυχικὸν άχθος, τύψις: φρ. ἔκαμα ὅτι 'μπόρου' (διὰ τὸν θανόντα)· δὲν ἔχω τὸν άνάπονα.

άνάστειλα (< άνάσκελλα) ἐπίρρ. = ὕπτως.

άνεδοσσιά, ή (< άναδοσιά)· βλ. άνάδοσι.

άνεθέρρι, τὸ = εἶδος σφραγίδος προβάτων, καθ' ἣν κόπτουσι ἐλαφρῶς τμήμα τῆς περιφερείας τοῦ άφτιοῦ (τὸν άθέρα). (άθέρρας > ἐθέρρας > νεθέρρας > νεθέρρι > άνεθέρρι). Ἐν Κῶ: νεθέρρι.

άνέβαστος-η-ο = ἐπὶ ζύμης άλεύρου, ὁ μὴ ὕποστὰς τελείαν ζύμωσιν, αντίθ. άνεβαστός (Βλ. Ἰστορ. Λεξ., ἐν λ. άνανέβατος).

άνεμόποδας, ὁ = ὁ ποῦς, ή θάσις τῆς άνέμης.

άνεμοστρόφιλος, ὁ = ὁ άνεμοστρόβιλος.

άνενδρος η-ο = άνυδρος-η-ον.

άνερούφα, ή = ή δίνη.

άνεφαλιτζά, ή (< άνεφαλεξά) = ή συννεφιά.

άνεφαρντζά, ή (< άναφαριξά) = ή άσημάντου άποδόσεως άγρα ιχθύων.

άν-νοιωκλείσιμο, τὸ (< άνοιγωκλείσιμο) = τὸ άνοίγειν καὶ κλείειν. (Βλ. Ἰστ. Λεξ., ἐν λ. άνοιγωκλείσιμο).

άποφκάλιω (< άποβγάλλω) = φονεύω. Πβ. τὸ κοιν. ξεβγάλλω.

Ἐπριλδισ, ὁ = ὁ Ἀπρίλιος.

άραες = άρά γε.

1. Ἐν Κῶ: μαλ-λούπια, ή.

2. Ἐν Ἰμβροφ: άπαλίρα, Πάρωφ: άπιλίρας, Μήλωφ: άπίλιρας.

ἀραμαντζάνι, τὸ = τὸ ραμαζάνι.

ἀρανίσκος, ὁ = ὁ οὐρανίσκος.

ἀρανδά: ἐπίρρ. = ἀραιά: φρ. ἀρανδά τσαι ποῦ
νά λάση (ἀραιά καὶ κάποτε νὰ τύχη).

ἀρανδιστά, τὰ = τὰ ραντιστά, εἶδος φαγη-
τοῦ ἐκ μικρῶν βώλων ζύμης.¹

ἄρβουρο, τὸ = ὁ ἴστος τοῦ πλοίου, (ἐκ τοῦ
Ἑνετ. arboro. Βλ. Ἴστ. Λεξ.).

ἀργαινή, ἡ (< ἀργατινή) = ἡ ἑσπέρα, τὸ
βράδυ. — ἦριτε μὲν ἀργαινή ν-νὰ
ποσπερίσωμε (συνών. ἀργαδιανός. Βλ.
Ἴστ. Λεξ.).

ἀρεβῶνας, ὁ = ὁ ἀρραβῶν.

ἀρέχω = ἀρέσω.

ἀριανιά, ἡ = τὸ ὀρίγανον.

ἀρκάτσα, ἡ = ἡ οἰκόσιτος αἰξ. (βλ. ἀρ-
κάτσικο).

ἀρκάτσικο, τὸ (< ἀργοκάτσικον) = τὸ οἰκό-
σιτον ἐρίφιον.

Ἀρκαύλι, τὸ (< Ἀρχαύλι) τοπων.

ἀροδάμαλο, τὸ (< ἀργοδάμαλο) = τὸ μι-
κρὸν δαμάλι τὸ μὴ δυνάμενον εἰσέτι νὰ
ἀροτριᾷ.²

ἀρκός, ὁ (< ἀργός) = ὁ κηφίγ.

ἀρμαδούρα, ἡ (ἐκ τοῦ Ἑνετ. armadura) =
τὸ σύνολον τῶν ἐξαρτημάτων τοῦ πλοίου.

ἀρμασιός-η = ὁ ὄρμασιός, ὁ μνηστήρ.

ἀρμεαριζιά, ἡ (ἀρμεγαριζιά) = ὁ τύπος ὕπου
ἀμέλγουν τὰ αἰγοπρόβατα.

¹ Ἀρμενο, τὸ = τοπων.

² Ἀρμενοχώρι, τὸ = τοπων.

ἀρμεός, ὁ = (ἀρμεγός), ἀγγεῖον εἰς τὸ ὁ-
ποῖον ἀμέλγουν.

ἀρμοσιόρι, τὸ = ὁ ὄρος νωποῦ τυροῦ.

ἀρμιδζά, ἡ = ἡ ὄρμιζά.

ἀρμύρα, ἡ = εἶδος ἀγριοχόρτου.

ἀρμυρός - ἀρμυρζά (< ἀρμυριά) - ἀρμυρὸ =
ἀλμυρός-ἄ-όν.

ἀρνόκουρο, τὸ = τὸ ἐκ τῆς κουράς τῶν
προβάτων ἔριον.

ἀρνόριφα, τὰ = ἀρνία καὶ ἐρίφια ὁμοῦ.

ἀρολόϊ, τὸ = τὸ ὥρολόγιον.

ἀρόψιχο, τό, συνήθ. κατὰ πληθυν. ἀρό-
ψιχα, τὰ = τὰ ἐν τῷ ὄρφῳ ὑπολείμματα
τοῦ νωποῦ τυροῦ. (ἐν Κρήτῃ: ῥόψιχα,
ἡ. Κατὰ Σ. Ξανθοῦδίδην ἐκ τοῦ ἐπιθ.
ἀραιὸς καὶ τοῦ οὐσ. ψίχα. Βλ. Λεξι-
κογρ. Ἀρχεῖον 5, σελ. 284).

ἀρτζυροκούδουνο, τὸ = τὸ ἀργυροκούδουνο
ἀρτσή, ἡ = ἡ ἀρχή.

ἀρτσινίντζω (< ἀρχινίζω) = ἀρχίζω.

ἀρφάδι, τὸ (< ἀλφάδι) = τὸ ἀλφάδιον, ὄρ-
γανον τῶν κτιστῶν καὶ τῶν ξυλουργῶν
πρὸς ἐξακρίθωσιν τῆς ὀριζοντίας εὐ-
θείας.

ἀρφανός-ἡ-ὸ = ὄρφανός-ἡ-όν.

ἀρφανούλτα, ἡ = ἡ ὄρφανούλλα.

ἀρωσιτά, ἡ (< ἀρωσιτά) = ἡ ἀρρώστια.

ἀρώτησι, ἡ = ἡ ἐρώτησις.

ἀρωτιῶ = ἐρωτιῶ.

ἀσβέριος-η-ο (τὸ Ἴταλ. svelto) = ὁ εὐκίνη-
τος, ὁ ἐπιδέξιος.

ἄσερο, τὸ = τὸ ἄχυρον.

ἄσιν-νιός, ὁ = ὁ ἐχίνος.

ἄσινοπόδι, τὸ = τὸ (ἐ)χινοπόδι.

ἄθιοβάδα, ἡ = ἡ ἀχηβίδα (τὸ ἀρχ. χήμη).

ἄσμάρι, τὸ = τὸ σμήνος, τὸ ἀλλαχοῦ σμάρι.

ἄσμύναιρα, ἡ = ὁ ἰχθύς μύραινα.

ἄσπα, ἡ = τὸ ἀσπρόχωμα, ἡ θηραϊκὴ γῆ.
(Βλ. Ἴστ. Λεξ., ἐν λ.).

ἄσπάλαιθας καὶ ἄσπάλαιθος, ὁ = ὁ ἀσπά-
λαθος (ἀκανθώδης θάμνος).

1. Ἐν Κιμῶνι: ἀρραντό. Βλ. I. K. Βογιατζίδου, ἐν Ἀθηνᾶς 35 (1923), σελ. 108.

2. Ἐν Κύθνῳ: ἀροδάμαλο.

- ἄσπεντζα, ἦ = ὄστρακον θαλάσσιον, τὸ κοιν.
καλόγνωμη.
- ἄσπόδιλιας, ὁ = ὁ ἀσφόδελος.
- ἄσποδιλένιος-α-ο (< ἀσφοδιλ-λένιος) = ὁ ἐξ
ἀσφοδέλου.
- ἄσπράγκαιθας, ὁ (ἄσπρος + ἄκανθα) = εἰ-
δος ἀκάνθης.
- ἄσπροντζιγρώθθα, ἦ (ἄσπρος + διχρώτα) =
χρωματισμὸς αἰγὸς ἐχούσης τρίχωμα
κατὰ τὸ ἥμισυ λευκὸν καὶ τὸ ἕτερον
ἥμισυ ἄλλου χρώματος.¹
- ἄσπροσέλιτσα, ἦ (ἄσπρος + χελιδνός) = χρω-
ματισμὸς αἰγὸς ἐχούσης τρίχωμα χρώ-
ματος ἐλαφρῶς ξανθοῦ καὶ κατὰ τὴν
κοιλίαν λευκοῦ.
- ἄσπρόχορτο, τὸ = εἶδος ἀγριοχόρτου.
- ἄστακον-νορά, ἦ = ἡ οὐρὰ τοῦ ἀστακοῦ.
- * Ἀστασιδα, ἦ = τοπων. ὄνομα νησιδὸς παρὰ
τὴν Ἀστυπάλαιαν εἰς τὰς ρωγμὰς τῆς
βραχῶδους παραλίας τῆς ὁποίας φω-
λεύουν πολλοὶ ἀστακοί.
- ἄστένια, ἦ = ἡ ἀσθένεια.
- ἄστοιβή, ὁ = ὁ γνωστὸς ἀκανθώδης θάμνος
(τὸ ἀρχ. στοιβή).
- ἄστέρι, τὸ (< ἀστέρι) = τὸ πλῆθος (τὸ
Ἀραβοτουρκ. asker).
- ἄστρείδι, τὸ = τὸ κοιν. στρείδι,
- * Ἀστροπαλίτης - ιτσα = ὁ κάτοικος Ἀστυ-
παλαίας.
- * Ἀστροπαλιτζά, ἦ = Ἀστυπάλαια.
- ἄσσιέλιτα, ἦ = ἡ σκίλλα, κοιν. σκιλλοκρόμ-
μυδο (τὸ Λατ. squilla).
- ἄσσιτιθας, ὁ = θάμνος ἀρωματώδης (τὸ
ἀρχ. κίσθος).
- ἄσιν-νομάνα, ἦ (< ἐχνομάνα) = ὁ θῆλυς
ἐχίνος.
- ἄτᾶ = ἐπίρρ. αὐτοῦ-δᾶ.
- ἄτθέριστος-η-ο (< ἀθέριστος) = ὁ μὴ θε-
ρισθεὶς. Πβ. ἄθερο-.
- ἄτθότυρο, τὸ (< ἀνθότυρο) = εἶδος τυροῦ,
ὅμοιον πρὸς μυζήθραν.
- ἄτθυμοῦμαι = ἐνθυμοῦμαι.
- ἄτθός, ὁ = ὁ ἀνθός.
- ἄτὸς-ἦ-ὁ (μου-σου-του-της) = ἐγὼ αὐτός.
- ἄτσερόδητος-η-ο = ὁ ἀκέρδιτος, ὁ μὴ κερ-
δηθεὶς.
- ἄτσερνικὸς-τσά-ὁ = ἀρσενικὸς-ἦ-ὄν.
- ἄτσοίμητος-η-ο = ἀκοίμητος-η-ον: φρ. ἄτσοί-
μητο κανδήλι.
- ἄτσούν-ναρος, ὁ = ἡ κνήμη (μεγεθύν. τοῦ
οὔς. ἄτσουν-νάρι (< ἄντζα = κνήμη).
- ἄυλακάτσι, τὸ = τὸ ἀυλακάκι.
- ἄβντζερινός, ὁ = ὁ ἀυγερινός.
- ἄβντζή, ἦ = ἡ ἀυγή.
- ἄφκαινίτζω (< ἀβγατίζω) = 1) ἀυξάνομαι, κυ-
ρίως ἐπὶ τροφῶν. 2) προχωρῶ ἐν τῷ
ἔργῳ. (ἐκ τοῦ μεταγν. ἐκβατός. Βλ.
Ἰστ. Λεξ. ἐν λ. ἀβγατίζω).
- ἄφκό, τό = τὸ ἀβγό.
- ἄφκωτή, ἦ (< ἀβγωτή) = εἶδος κουλλούρας
φερούσης ὄν, παρασκευαζομένης κυ-
ρίως κατὰ τὸ Πάσχα.
- ἄφοράδα, ἦ = ἡ φοράδα.
- ἄφοραδάτσι, τὸ = τὸ φοραδάκι, ἡ φορβάς
ἐνὸς ἔτους.
- ἄφτισενος, ὁ = εἶδος ἀρακά (τὸ ἀρχ. ἀφάκη;).
- ἄφτί, τὸ = τὸ οὔς.
- ἄφτω = ἄπτω, ἀνάπτω.
- ἄφ-φάλτι, τὸ (< ἀφάλ-λι) = ὁ ὀμφαλός.
- ἄφ-φαλιτίης, ὁ (< ἀφαλ-λίτης) = ὁ ὀμφα-
λός.²
- ἄφ-φέντης, ὁ = ὁ αὐθέντης.

1. Βλ. Α. Καραναστάση, Ποιμενικά τῆς Κῶ, ἐν Λαογραφία 16 (1956), σελ. 47.

2. Καὶ ἐν Κύθνῳ: ἀφαλίτης, ὁ. Βλ. Ἰστ. Λεξ., ἐν λ.

* *Αφ-φεντικό*, τὸ = τοπων. Τὸ *ἀφ-φεντικό* πηγᾶδι = τὸ δημόσιον πηγᾶδι, τὸ εἰς χρῆσιν τοῦ κοινοῦ (τὸ μ.ε.σν. *ἀφεντικός*, ὃ ἐκ τοῦ μετρν. *αὐθεντικός*).
ἀφ-φεντοκωπέλλα, ἡ (< *ἀφεντοκωπέλλα*) = ἡ *ώραία* καὶ *σοβαρά* κωπέλλα.
ἀχαμνόγαλη, ἡ (*ἀχαμνός* + *γάλα*) = ἐπὶ αἰγῶν, ἡ ἀποδίδουσα ὀλίγον γάλα.
ἀχνίντζω = *ἀχνίζω*.
ἀχιαπόδι, τὸ = τὸ ὀκταπόδι.

B

βαθισά (< *βαθισά*) ἐπίρρ. = *βαθέως*.
Βαίτιθης, ὃ = ὁ *Δαβὶδ* (> *Δαβίδης* > *Βαβίδης* > *Βαβίθης* > *Βαβίθ - θης* > *Βαίτιθης*).
βαλανᾶς, ὃ = εἶδος σταφυλῆς ἐχούσης ῥώγας μεγάλας ὡς *βαλάνους*.
βάλτα, ἡ (< *βάλλα*) = ὁ ὄρμος (τὸ Ἴταλ. *valle*).
βαλιτάτσι, τὸ (< *βαλλάκι*) = ὁ μικρὸς ὄρμος.
βάλτω < *βάλλω*.
βαρέλτα, ἡ = ἡ *βαρέλλα*.
βαρέλι, τὸ = τὸ *βαρέλλι*.
Βάρδια, ἡ = τοπων. (τὸ Ἑνετ. *vardia*).
βαρντζορίτζικος -τσα -ο = *βαρεγορρίζικος -η -ον*.
βαρντζός -ᾶ -ὸ (< *βαρεγός -ᾶ -ὸ*) = *βαρὺς -εἶα -ύ*.
βαριθαλαμίδι, τὸ = τὸ *παραθαλαμίδιον*.
βαρύ, τὸ = τὸ *βαροζυγισμένον*.
βαρουφαίνομαι μόνον κατὰ γ' πρόσ. *βαρουφαίνεται*, *βαρουφάνη* = φαίνεται *δυσάρεστον*, ἐκακοφάνη.
βασιλάγκαθας, ὃ = εἶδος ἀκάνθης μεγαλυτέρας καὶ ἀγριωτέρας τῆς κοινῆς. (Ἡ λ. δὲν περιέχεται ἐν τῷ Ἴστ. Λεξ.).

βασιλοτσέλι, τὸ (< *βασιλοκέλλι*) = ἡ κηρή-θρα ἐν ἣ διαμένει ἡ *βασιλισσα*. (Ἡ λ. δὲν περιέχεται ἐν τῷ Ἴστ. Λεξ.).
βασιλίτσα, ἡ = ἡ *βασιλισσα*.
βασιλτσάς, ὁ = ὁ *βασιλεῖς*.
βασιλοπούλτα, ἡ = ἡ *βασιλοπούλλα*.
βασόλα, ἡ = ὁ *φασίολος*.
βασόλι, τὸ = τὸ *φασούλι*.
βασουλᾶτος-η-ο = ἐπὶ αἰγῶν, ὁ φέρων ἐπὶ τοῦ τριχώματος κηλίδας χρώματος διαφόρου τοῦ βασικοῦ.
βατί, τὸ = εἶδος ἰχθύος, τὸ κοιν. *σαλάχι*.
Βᾶτσε, οἱ = τοπων. *Βᾶσσαι* Δωρικὸς τύπος τοῦ *Βῆσσι* (*κοιλᾶς*).¹
βελουῶδος-α-ο = ἐπὶ ζώων, ὁ ἔχων τριχῶμα ἀπαλόν. τὸ κοιν. *βελουδέμιος*.
Βενεδάτζα, ἡ (< *Βενετζᾶ*) = ἡ *Βενετία*.
βενέτικος-τσα-ο = ὁ ἐκ *Βενετίας*.
βεντζιρῆς, ὁ = ὁ *βεζιρῆς*.
βεντζιρόπουλτο, τὸ = τὸ *βεζιρόπουλλον*.
βερβελτζά, ἡ (< *βερβελ-λιᾶ*) = ἡ κόπρος τῶν αἰγῶν καὶ τῶν προβάτων.
βέρρα, ἡ (< *βέρρα*) = ὁ κλάδος κλήματος.
Βεργόνα, ἡ = ἡ *Γοργόνα*.
βάζαίν-νω (< *βγαίνω*) = *ἐκθαίνω*.
βζόλτα, ἡ (< *βιόλ-λα*) = εἶδος ἰχθύος ὁμοίου πρὸς τὸ *βατί*. (Ὁμοιάζει κατὰ τὸ σχῆμα πρὸς *βιολίον*).
βιτσιλτα, ἡ (< *βιτσιλ-λα*) = πτηνὸν ἀρπακτικὸν συγγενεῦον πρὸς *ἀετόν*. Ἄλλαχοῦ *βιτσιλλα*.
βλάφτομαι (< *βλάπτομαι*) = ἐπὶ γυναικῶν ἐγκουμονουσῶν, *αἰσθάνομαι* *ναυτιάν*, τάσιν πρὸς ἑμετον.²

1. Ἐν Ρόδῳ: *Bāsces*, καὶ ἐν Κύπρῳ. Ἐν Κεφαλληνίᾳ: *Bātsa*. Ἐν Ἀρκαδίᾳ: *Bāssai*.
 Βλ. X. Παπαχριστοδοῦλου, *Τοπωνυμικὸ τῆς Ρόδου* (Ρόδος, 1951), σελ. 46.

2. Καὶ ἐν Ἀμοργῷ, Θήρῳ, Κρήτῃ, Κύπρῳ, Κῶ, Ρόδῳ, Σύμῃ. Βλ. Ἴστ. Λεξ., ἐν λ.

βλάχος, ὁ = εἶδος ἰχθύος. (epinephelus alexandrinus).¹

βλεπάρις, ὁ = ὁ φύλαξ, ὁ ἀγροφύλαξ.

βληγὸς-θα-ὸ = ἐπὶ ὕδατος, ὑφάλμυρος.

βνάζος, τὸ (< βλάς) = ὁ πλοῦτος, τὸ βίος.

βογγῶ = γογγύζω.

βόθωνας, ὁ = εἶδος δικτύου στρογγύλου ὡς ὁ πεζόβολος.

βολά, ἡ = ἡ φορά: φρ. Μνάβ βολά ν-τζ' ἕνα ν-τζαιρό.

βολάνιζω (< βολάζω) = κτυπῶ διὰ τῆς βολαχτήρας τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης ἐκατέρωθεν τῶν δικτύων, διὰ νὰ φοβηθοῦν οἱ ἰχθύες καὶ ἐμπλακοῦν εἰς αὐτά.

βολαχτήρα, ἡ = τὸ ὄργανον (ξύλινος κόπανος) δι' οὗ οἱ ἀλιεῖς πλήττουν τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, βολάζουν.

βόλος, ὁ = ἡ βολή τῶν δικτύων εἰς τὴν θάλασσαν πρὸς ἀλιεῖαν.

βολύμι, τὸ = τὸ μολύβι.

βολουμοκάθιτο, τὸ = τὸ τεμάχιον μολύβδου τὸ δεμένον παρὰ τὸ ἄγκιστρον τῆς καθιτῆς.

βορζᾶς, ὁ = ὁ βορρᾶς.

βορκῶν-νομαι = βουρκῶν, δακρύζω.

βορτσάδικος-τσα-ο (βορκιάδικος) = ὁ πλήρης βούρκων. (Ἡ λ. δὲν περιέχεται ἐν τῷ Ἰστ. Λεξ.).

βοσκαρούδι, τὸ = ὁ μικρὸς βοσκός, ὁ βοηθὸς τοῦ βοσκοῦ.

βοσκόπουλο, τὸ (< βοσκόπουλλο) = τὸ τέκνον τοῦ βοσκοῦ.

βοστολό, τὸ (< βοσκόλο) = ἡ βόσκησις.

βόστουσα, ἡ (< βόσκουσα) = ἡ σύζυγος τοῦ βοσκοῦ.

βότυρας, ὁ = τὸ βούτυρον.

βούβα, ἡ (< γούβα) = ὁ ὑφαντικὸς ἱστός.

βουδόγλωττος, ὁ (< βοῖδόγλωσσος) = ἀγριόχορτον ἔχον φύλλα σχήματος γλώσσης βοὸς μὲ ἀκανθωτὴν ἐπιφάνειαν.

βουδόσπιτο, τὸ = ὁ στάβλος.

βουδαζά, ἡ (< βοῖδεζά) = ἡ κόπρος τοῦ βοός.

βουθισά, ἡ (< βουτ-τιζά) = ἡ κατάδυσις ἐν τῷ ὕδατι.

βουθῶ (< βουτ-τῶ) = καταδύομαι.

βουλδζάνιζω (< βουλ-λιάζω) = βυθίζομαι.

βούλομαι = σκοπεύω, σκέπτομαι.

Βουν', τὸ = τοπων. λοφώδης τοποθεσία

βούρζα, ἡ (< βούργια) = δερμάτινος τάκκος. (τὸ Λατιν. bulga).

βουτσένδρι, τὸ (< βουκέντρι) = μακρὰ ράβδος φέρουσα κέντρον εἰς τὸ ἐν ἄκρον διὰ τοῦ ὁποίου οἱ γεωργοὶ κεντῶσι τοὺς ἀροτήρας βοῦς. (Τὸ μεσν. βουκέντριν).

βραδνιζά, ἡ (< βραδεζά).

βραδνιζάνιζει (< βραδυάζει).

βραδίνζασμα, τὸ (< βραδίνζασμα) = ἡ ἔλευσις τῆς ἑσπέρας (ἐκ τοῦ βραδινός. Βλ. Ἰστ. Λεξ.).

βρακᾶτος-η-ο = ὁ φέρων βράκαν (κοιν. φουφούλαν).

βραμιθισά, ἡ = ἡ τερεθινθισά.

βράνιζω (< βράζω) = ἐπὶ γλεύκους, ζυμοῦμαι.

βρασιά, ἡ (< βραχεζά) = ἡ βραχώδης ἀκτὴ.

βρασερό, τὸ (< βραχερό) = τὸ παρὰ τὴν βραχεζάν χωράφιον. (ἡ λ. δὲν περιέχεται ἐν τῷ Ἰστ. Λεξ.).

βρίθι, τό, πληθυν. βρίθισα. τὰ = τὰ ρεΐθια.

βροσειλης-α (< βροχειλης-α) = ὁ ἔχων μεγάλα χεῖλη (βλ. Ἰστορ. λεξ. ἐν λ. ἀφρόχειλος).

βρουσή, ἡ = ἡ βροχή.

βρούβα, ἡ = τὸ κοιν. ἀγριόχορτον.

1. Καὶ ἐν Χάλκῃ ὡσαύτως. Βλ. Α. Τσοπανάκη, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 117.

βρουβοκάμπουνο, τὸ = ὁ βλαστὸς τῆς βρού-
βας (τὸ β' συνθετικὸν ἐκ τοῦ κρᾶμβη-
κρᾶμβούνι). Ἡ λ. δὲν περιέχεται ἐν
τῷ Ἰστ. Λεξ.).

βροῦλτο, τὸ (< βροῦλλο) = τὸ βροῦλλον.

βρομάρι, τὸ = ἡ βρόμη.

βυντζάντζω = βυζάνω.

βυντζαστάρι, τὸ = τὸ θηλάζον πρόβατον,
τὸ βυζαστάρι.

βυντζί, τὸ = τὸ βυζί.

βυτίνα, ἡ = ἡ λάγνος, τὸ πιθάριον.

βωλοσύρνω = σύρω τὸν βωλόσυρον πρὸς ἰ-
σοπέδωσιν τῶν βώλων ἐν ἀροτριωθέντι
ἀγρῷ.¹

βωλόσυρος, ὁ = γεωργικὸν ἐργαλεῖον πρὸς
ἰσοπέδωσιν τῶν βώλων ἀροτριωθέντος
ἀγροῦ.

Γ

γαδουράγκαθια, ὁ = εἶδος ἀκάνθης.

γαδουριά, ἡ = εἶδος σταφυλῆς.

γαῖμα, τὸ = τὸ αἶμα.

γαλανὸς-ἡ-ὸ = ὁ λευκὸς — γαλανὴ προ-
βάτιθα = λευκὴ προβατίνα.

γαλάτισμα, τὸ = τὸ γάλα, τὸ ὅποιον ἀναμει-
γνύουν μὲ τὸν ὀρόν γάλακτος, τὸν τσί-
ρον, διὰ τὸ παρασκευάσουν μυζήθραν.
(Ἡ λ. δὲν περιέχεται ἐν τῷ Ἰστ. Λεξ.).

γαλατοκούλτουρο, τὸ (< γαλατοκούλλουρο) =
τὸ κουλλούρι τὸ ζυμωμένον μὲ γάλα.

γαλαστρούφι, τὸ = ἀγριόχορτον ἔχον γαλα-
κτώδη χυμόν. (Ἡ λ. δὲν περιέχεται ἐν
τῷ Ἰστ. Λεξ.).

γαλατοῦσα, ἡ = ἐπὶ προβάτων, τὸ ἀποδίδον
πολὸ γάλα.

γαλέτιθα, ἡ (< γαλέττα) = ἡ θαλασσία μέ-
δουσα. (Ἡ ὀνομασία πιθανῶς προήλθεν

ἐκ τοῦ σχήματος).

γαμβρολοῶ, (< γαμβρολογῶ) = ἀρραβωνίζω.
γάστρα, ἡ = ἡ γλάστρα.

γδυμνὸς-ἡ-ὸ = γυμνὸς-ἡ-ὸν.

γδυμνολάιμος-ἡ-ο = ἐπὶ ὀρνίθων, ὁ ἔχων
τὸν λαιμὸν γυμνόν, ἄνευ πτελῶν.

γεβενδίντζω (τὸ παρὰ Δουκαγγίω γεβεντί-
ζω) = διατυμπανίζω, δημοσιεύω.

γεῖρα, ἡ (< αἶρα) = 1) τὸ φυτὸν αἶρα/ ἡ με-
θυστική, 2) ὁ καρπὸς αὐτοῦ.

γέλτσο, τὸ (< γέλιο).

γεμίντζω (< γεμίζω).

γεμώντζω = γεμίζω.

γεναιτίσι, τὸ (< γυναιτίκι) = ὁ γυναικωνίτης.

γερμανός, ὁ = εἶδος ἰχθύος.

γέρονδας, ὁ = ὁ γέρον.

γερόνδιτσα, ἡ (< γερόντισσα).

γερονδοβορντζᾶς, ὁ (< γεροντοβοριάς) = ὁ
βορρᾶς, ὅταν ἀρχίσῃ νὰ μειοῦται ἡ ἔν-
τασις του.

γερονδομοίρι, τὸ = ἡ μοῖρα τῆς πατρικῆς
περιουσίας, τὴν ὁποίαν οἱ γονεῖς κρα-
τοῦν διὰ τὰ γηρατεῖα των.

γιαλός, ὁ = ὁ αἰγιαλός.

γιάνδα = γιαντί.

γιλέτσι, τὸ = τὸ γελέκι.

γίμελτος, ὁ (< γίμελλος) = ὁ δίδυμος (τὸ
Λατιν. gemellus).

γιότθος, ὁ = (τὸ ἀρχ. Ἰονθος) ἐξάνθημα
ἐπὶ τοῦ δέρματος τῶν προβάτων προ-
καλούμενον ὑπο ὠρισμένου ἐντόμου.

γιούφτικος-τσα-κο = γύφτικος-ἡ-ον.

γιούφτος = γύφτος.

γιών-νω (τὸ μετγν. ἰῶ, ὃ ἐκ τοῦ ἀρχ.
ἰοῦμαι) = σκωριάζω, λερώνω.

γκάφτω (< κάμπτω) = παρακάμπτω, στρέφω.

1. Ἐν Κῷ: βωλοσυρίζω. Βλ. Α. Καραναστάση, «Οἱ ζευγαῖδες τῆς Κῷ», ἐν Λαογραφίᾳ 14 (1952), σελ. 214, 286.

γκλεούδι, τὸ = τὸ γλύκισμα ἢ οἱ ξηροὶ καρποὶ οἱ προσφερόμενοι εἰς τοὺς ἐπισκέπτας.

γκρεμ-μασταρζά, ἦ = κρεμασταρζά.

γκρύφτω = ἐγκρύπτω.

γλαρᾶτος-η-ο = ἐπὶ αἰγῶν, ὁ ἔχων τὸν χρωματισμὸν γλάρου.

γλήγορα καὶ γλήγορι = γρήγορα.

γλινὸς-ἦ-ὸ (<λιγνὸς-ἦ-ὸν): φρ. ψηλὸ γλινόμ-μου γλασιμί.

γλύταικας, ὁ = ὁ λόξυγκας, ὁ λύγξ.

γλῶτσα, ἦ = ἡ γλῶσσα.

γνώρα, ἦ = ἡ γνωριμία: φρ. ἔν δοῦ δωκα γνώρα = δὲν ἐγνωρίσθην μετ' αὐτοῦ.

γνωρίντζω = γνωρίζω.

γομάρι, τὸ = τὸ βᾶρος, τὸ φορτίον.

γονάτσι, ἦ = τὸ γονάτισμα.

γονατίντζω (<γονατίζω).

γοντζύντζω (<γογγύζω).

γούγα, ἦ = τὸ κοιν. οὔγια (ῥα).

γούλα, ἦ = 1) Ἐξάρτημα τοῦ ξυλίνου ἀρότρου. 2) ἡ ὀπὴ εἰς τὸ κέντρον τῆς μυλοπέτρας, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσρέει ὁ καρπὸς πρὸς ἄλλοισιν.

γούν-να, ἦ = τὸ σύνολον τοῦ μαλλίου κουρευθέντος προβάτου.

γούπλα ἦ, = ἰχθύς, τὸ κοιν. γῶπα.

γουπλόδιχτιο, τὸ = εἰδικὸν δίχτυον χρησιμοποιοῦμενον πρὸς ἄγραν γωπῶν.

γούρα, ἦ = λιθίνη λεκάνη.

γουρνάτσι, τὸ = τὸ μικρὸν γουρούνι.

γουρνόφαρο, τὸ = τὸ γουρουνόψαρον.

γουρνόπουλιος, ὁ = τὸ γουρουνόπουλλον.

γουρνωτὸς-ἦ-ὸ = εἶδος πεταλίδας, ἐχούσης ὄστρακον κοῖλον, γουρνωτόν.

γράφω = ἐκτὸς τῆς κοιν. σημασίας καὶ ζωγραφίζω: ἄσμ. τσαὶ στήδ δεξάν-διων-δήμ μερζά, γράψε ἴνάγ καβελτάρη/ἀρματωμένομ με σπαθί, τσαὶ με χρου-

σὸ γ-κοντάρι.

γροικῶ = ἀντιλαμβάνομαι, ἀκούω.

γροντζά, ἦ = ἡ γρτζιά.

γρούλιης, ὁ (<γρούλλης) = ὁ γουρλομμάτης.

γρουπνῶ = ἀγρουπνῶ.

γυαλδούρης, ὁ = εἶδος σταφυλῆς ἐχούσης μεγάλας ρῶγας χρώματος ἐλαφρῶς κίτρινου.

γυάλτα, ἦ (<γυάλ-λα) = 1) ὑάλινον δοχεῖον τὸ κοιν. γυάλα. 2) ὑάλινος φακὸς χρησιμοποιοῦμενος ὑπὸ τῶν ἁλιέων δι' ἀνίχνευσιν τοῦ βυθοῦ.

γυαλιάδικος-τσα-ο (γυαλ-λάδικος-η-ο) = ὁ χρησιμοποιοῦν γυάλταν: φρ. γυαλιάδιστα βάρκα = ἡ ἁλιευτικὴ λέμβος ἢ χρησιμοποιοῦσα γυάλταν.

γυαλιαντζής, ὁ = ὁ γυαλ-λιαντζής, ὁ ἁλιεύων μὲ γυάλταν.

γυαλιερὸς-ἦ-ὸ (<γυαλ-λερὸς) = ὁ ἀστράπτων ὡς ἡ ὕαλος.

γυαλικό, τὸ = τὸ σύνολον τῶν ὑάλινων σκευῶν.

γυαλίντζω (<γυαλ-λίτζω) = ἀπαστράπτω.

γυαλτοκοπιά, ἦ (<γυαλ-λοκοπιά) = ἡ στυλ-πνότης.

γύλιος, ὁ = ὁ γύλ-λιος (ἰχθύς).

γυρεύκω = γυρεύω.

γυρευκονδὶς ἐπίρρ. = γυρεύοντας.

ἴγῶ ἢ ἴβῶ = ἐγῶ.

Δ

δαβρί, τὸ = τὸ ραβδί.

δαβρίδι, τὸ = τὸ ραβδίδι, ὁ ραβδισμός.

δαμάντζω = δαμάζω.

δαφνοσέλιτσα, ἦ (<δαφνοχέλιτσα) (δαφνάτη + χελιδιά) = ἡ αἴξ ἢ ἔχουσα εἰς μὲν τὸ πρόσωπον, τὴν ράχιν καὶ τοὺς πόδας σκοῦρον χρῶμα, κατὰ δὲ τὴν κοιλίαν λευκόν.

- δάφτισι, ἦ = ἡ βάπτισις.
 δαφίντζω = βαπτίζω.
 δάχτυλας, ὁ = 1) δάκτυλος. 2) θαλάσσιον ὄστρακοειδές, τὸ ἄλλως σωλήνας.
 δαζαλέω (<διαλέγω) = ἐκλέγω.
 Δεκανίτσα, τὰ (<Δεκανίκια) = τοπων.
 δεκτσός-ἄ-ὸ = δεξιός-ἄ-όν.
 δενδρουλιάτσι, τὸ = τὸ δενδρουλ-λάκι.
 δερμάτι, τὸ = τὸ δέρμα.
 δερφίνι, τὸ = τὸ δελφίνι.
 δερφός, ὁ = ὁ ἀδελφός.
 δέιτς, ὁ = τρόπος ἀλιείας τῶν σκάρων. Δέ-
 νουν (ἀγκιστρώνουν) ἕνα ζωντανὸν σκά-
 ρον, τὸν ὁποῖον σύρουν ὀπισθεν τῆς
 λέμβου. Πρὸς αὐτὸν προστρέχουσιν ἄλ-
 λοι σκάραι τοὺς ὁποίους συλλαμβάνουν
 οἱ ἀλιεῖς διὰ τῆς ἀπόχης.
 Δευτερόλης, ὁ = ὁ μὴν Ἰούλιος.
 Δημαρσία, ἦ = ἡ Δημαρχία.
 δηοῦμαι = διηγοῦμαι.
 διβολιζά, ἦ (<διβολ-λιζά) = 1) Τὸ δεύτερον
 ὄργωμα ἀγροῦ. 2) ὁ ἀγρὸς ὁ διὰ δευ-
 τέραν φοράν ὄργωθεις.
 διγνωμίντζω (<διγνωμίζω) = διχογνωμῶ.
 δικολογιά, ἦ = 1) ἡ συγγένεια. 2) τὸ σύ-
 νολον τῶν συγγενῶν.
 δίμιτο, τὸ = τὸ διὰ διπλῶν μίτων ὑφαινό-
 μενον ὕφασμα.
 διμνίτης, ὁ (<διμηνίτης) = 1) ὁ ὀψίμως σπει-
 ρόμενος σίτος ἢ κριθή. 2) ὁ ἀγρὸς ὁ
 σπαρεῖς μὲ διμηνίτην.
 ὁδιοχτήτης, ὁ (<ἰδιοκλήτης).
 διπλαρμεά, ἦ = ἡ ἀμελείς τῆς ἐσπέρας ἐν
 σχέσει πρὸς τὴν τῆς πρωΐας.
 διπλή, ἦ = εἶδος κλινοσκεπάσματος ἔχοντος
 πάχος μεγαλύτερον τοῦ συνήθους.
 διπλοπόδι ἐπίρρ. = ὀκλαδόν (κοιν. σταυρο-
 πόδι).
 δισάγγονο, τὸ = τὸ δισέγγονον.
 Δισάτσα, τὰ (<Δισάκκια) = τοπων.
 Διτσέβρις, ὁ = ὁ Δεκεμβριος.
 δίτθος-α-ο = δίκαιος-α-ον.
 διχάλι, τὸ = τὸ διχηλον ξύλον.
 διχτσάρικος-τσα-ο = ὁ διὰ δικτύου ἀλιεύων·
 φρ. διχτσάριτσα βάρκα.
 διτσαβάντζω (<διαβίζω) = ἀναγιγνώσκω.
 διτσακονῶ (<δικωνῶ) = ἐπαίτῶ, εἶμαι δντζα-
 κονιάρις (= ἐπαίτης).
 διτσαλοῖντζομαι (<διαλογίζομαι) = σκέπτο-
 μαι, διανοοῦμαι.
 διτσαλοῖσμός, ὁ (<διαλογισμός) = ἡ σκέψις,
 ἡ λογικὴ σκέψις· φρ. διτσαλοῖσμός νὰ
 σοῦ ὄρη.
 διτσαμανδικό, τὸ (<διαμαντικόν) = τὸ σύ-
 νολον τῶν ἀδαμαντίνων κοσμημάτων.
 διτσανος, ὁ (<ἰνδῆανος) = ἡ γαλοπούλα.
 Διτσαπόριτσα, τὰ (<Διαπόρια) = τοπων.
 διτσαρτών-ρω = διορθώνω.
 διτζάτα, ἦ (<διτάτα) = ἡ ἀγωγή· φρ. ἔν
 ἔχου διτζάτα.
 διτσαταή, ἦ (<διαταγή).
 διτζάφι, τὸ (<θειζάφι) = τὸ θεῖον.
 διτσαφίντζω (<θειαφίζω) = ἐπιπάσσω διὰ θείου
 τὰ φύλλα ἀμπέλου.
 διτσαφορά, ἦ (<διαφορά).
 διτζό = δύο.
 διτζόνιστρο, ἰ τὸ (<διδόνιστρο) = δόνιστρον,
 εἰδικὸν ξύλον δι' οὗ οἱ ποιμένες ταρῶ-
 σουν τὸ γάλα.
 διτζόσμος, ὁ (<δυόσμος) = τὸ ἡδύοσμον.

1. Ἐν Κρήτῃ: δόνιστος, αἰδόνισσον καὶ αἰδόνιστος (βλ. Σ. Ξανθοῦδίδου, Ποιμενικὰ Κρήτης, ἐν Λεξικογρ. Ἀρχ. Ε (1918), σελ. 281 Μαυρακάκη Ι, Ποιμενικὰ Δυτ. Κρήτης, σελ. 57. Ἐν Κῶ: διγόνιστρο. Βλ. Α. Καραναστάση, Ποιμενικὰ τῆς Κῶ, ἐν Λαογραφία, 16 (1956) σελ. 83.

δομάτσι, τὸ (<δομάκι) = ὁ οἶαξ τοῦ πηδα-
λίου.

δουλιτζά, ἡ = ἡ δουλειά.

Δρακονδόσπηλιτσο, τὸ (<Δρακοντόσπηλ-λιτσο)
= τοπων. σπήλαιον ὑποκείμενον ὡς
κατοικία δρακόντων.

δραπάνι, τὸ = τὸ δρέπανον.

δρομιτσά, ἡ (<δρομικιά) = ὄρος κτιστῶν,
ἐκάστη πέτρα κτιζομένη εἰς τὴν προ-
σθίαν ὄψιν τοῦ τοίχου καὶ τοποθετου-
μένη ὀριζοντίως κατὰ ἰσοδομικὸν τρόπον.

δροσιτής, ὁ = ἰχθύς τοῦ γένους τῶν καρ-
χαρισειδῶν.

δῶπα = ἐδωδά.

Ε

ἐβραῖος, ὁ = εἶδος ἐχίνου ἀκαταλλήλου
πρὸς βρῶσιν.

ἐγκλεισι, ἡ = τὸ κοιν. γλυκάδια, τὸ λίπος
μετὰ ἀδένων, τὸ καλύπτον τὰ ἔντερα.

ἐγροικῶ (<γροικῶ) = ἀκούω, συμμορφου-
μαι: φρ. ἔν ἐγροικῶ καθόλου (δὲν δέ-
χεται συμβουλάς).

ἐδησι, ἡ = ἡ εἶδησις.

ἐδικὸς-τσά-ὸ = ἰδικὸς-ἡ-ὄν.

ἐδῶπα = βλ. δῶπα.

εἰνερεύκομαι = ὄνειρεύομαι.

εἶνερο, τὸ καὶ ἔνειρο-τὸ = ὄνειρον.

ἐκκλησιτῶ ἢ ἐγκλησιτῶ, ἡ = ἡ ἐκκλη-
σία.

ἐλεύτερο, τὸ = ἡ ἐλευθερία: φρ. ἔσει τὸ
ἐλεύτερο ν-νά κάμη ὅ,τι βούλεται.

ἐλᾶζά, ἡ (<ἐλ-λιζά).

ἐλιος-η-ο (<ἐλ-λιος) = ὀλίγος-η-ον.

ἐλυθας, ὁ (<ἐλυθ-θας) = τὸ ἀρχ. ὄλυθος

1) ἡ συκὴ ἢ παράγουσα ἄρρενα σῦκα,

2) τὸ ἄρρεν σῦκον.

ἐμιλιτζά, ἡ = ἡ ὀμιλία.

ἐμπέτης, ὁ = 1) τὸ στήσιμον τῶν δεματίων
κριθῆς ἢ σίτου εἰς τὸ ἀλώνιον πρὸς
ἀλωνισμόν. 2) τὸ σύνολον τῶν στηθέν-
των πρὸς ἀλωνισμόν δεματίων. Πβ.
ἀμπειάντζω.

ἐμβζο, τὸ (<ἐμπυον) = τὸ πύον.

ἐμπρεσιά, ἡ (<ἐμπρεπειά) = ἡ ὠραιότης,
ἢ ἐμπρέπεια.

ἐν-νιαμήν-νια, τὰ = τὰ ἐννεάμηνα μνημό-
συνα.

ἐνιζημιά, ἡ = ἡ ζημία.

ἔξαμενή, ἡ (<δεξαμενή).

ἐξυαλίνα, ἡ = βλ. ξυαλίνα.

ἐξώφαλμος, ὁ καὶ ἐξώφαρμος = ὁ ἐξάφαλμος.

ἐπέροντσι, ἐπίρρ. = πέρυσσι.

ἐογκάντζομαι = ἐργάζομαι.

ἔρη, τὰ (<γέρη) = τὰ γήρατα.

ἔριθα, ἡ = ἡ ὄριθα.

ἐριθοισέλι, τὸ (<ἐριθοκέλ-λι) = τὸ ὄριθο-
κέλλι, ὁ ὄριθῶν.

ἐριθόφειρα, ἡ = ἡ ὄριθόφειρα.

ἔσηλή, ἡ (<ἐχηλή) = τοπων. ἢ Χηλή.

ἐτότες = τότε.

ἐτσεῖ = ἐκεῖ.

ἐτσεῖνος-η-ο = ἐκείνος-η-ο.

εὔκομαι = εὔχομαι.

εὐλοητός, ὁ (<εὐλογητός): φρ. ὁ παππᾶς.
ἦβαλεν εὐλοητὸ = εἶπε τὸ "εὐλογημένη
ἡ βασιλεία....".

εὐσή, ἡ = ἡ εὐχή.

ἔφιδουσα, ἡ = τοπων. ὄνομα νήσου, ἢ

ἔφιδουσα.

ἐφιακακόμοιρος-α-ο = ὁ λίαν δυστυχῆς.

ἐφτέρνα, ἡ = ἡ πτέρνα.

ἔχτυπος, ὁ = ὁ ἔκτυπος.¹

ἔψιμος-η-ο = ὄψιμος-ον.

1. Βλ. Φ. Κουκουλέ, Ἐπετηρὶς Φιλοσοφ. Σχ. Πανεπιστ. Ἀθηνῶν, (1955-56), σελ. 335.

ἔφιμο, τὸ = τὸ ἐξ ὀψίμων σταφυλῶν πετι-
μέζι.

Ζ

ζάρτικας, ὁ = ὁ τάφος.

ζέν-νιο, τὸ = τὸ οὐροδοχείον.

ζμίνιζομαι (ζὸσμίζομαι): φρ. ζμίστη ν-δὸ
σισυλιτὶ (ὠσμῆθη τὸ σκυλλί).

ζερονάωπος, ὁ (ζεροντωπὸς) = ὁ κῆπως
γέρων.¹

Θ

θάλασσα, ἡ = ἡ θάλασσα.

θαλατσομάχος, ὁ (θαλατσομάχος) = τὸ
σχοινίον τὸ συνδέον τὸ μπασιούνη τοῦ
πλοίου μὲ τὸ ποδόσταμο. Βλ. λ.

θαρμίνιζω (ζὸφθαλμίζω) = βασκαίνω.

θέτιω = ἀποθέτω: φρ. ἤθεκα τὰ ψωμυιά.

“Αμα σὲ κουνάῃσω νὰ θέτισης τὸ κου-
τάλι.

θίδα, ἡ = ἀρκευθίδα.

θιδοκουτσά, ἡ (θιδοκουκκιά) = ἡ ἀρκευ-
θίδα.²

Ι

ἴδνιζος-α-ο = ἴδιος-α-ον.

ἱεροσολυμᾶτος-η-ο = ὁ ἐξ Ἱεροσολύμων.

ἴσ-σιτα ἢ ἴσ-σιτας = ἐπιφών. ἐπὶ καλῆς ὀσμῆς.

ἴωστε = ἴσως.

Κ

καβαλιάρης, ὁ (καβαλ-λάρης) = 1) ὁ ἀναβά-
της· 2) λωρὶς τοῦ σάγματος ζώνουσα
τὴν κοιλίαν τοῦ ζώου, εἰς τὸ παρὰ
τοὺς ἐμπροσθίους πόδας τμήμα αὐτῆς.

καβαλιῖνα, ἡ (καβαλ-λιῖνα) = ἡ κόπρος τοῦ
ἵππου.

κάβος, ὁ = 1) τὸ ἀκρωτήριον (τὸ Ἴταλ.
capo), 2) τὸ ἄκρον σχοινίου.

καβοτσέρης-α-ικο (καβοκέρης-α-ικο) = ἐπὶ
αἰγῶν καὶ προβάτων, ὁ ἔχων καμπύλα
κέρατα.

καβουρντινιζω = καβουρδίζω (ἐκ τοῦ Τουρκ.
kavurmak).

καβουρολός, ὁ (καβουρολόγος) = ξύλινος
κοντὸς φέρων εἰς τὸ ἔν ἄκρον του σι-
δηροῦν κέντρον, διὰ τοῦ ὁποίου καρ-
φώνουν καὶ ἀνασύρουν τὰ καβούρια.

καβουρομάνα, ἡ = 1) ὁ θῆλυς καρκίνος.
2) εἶδος μικροῦ θαλασσίου κοχλίου.

καβούτσι, τὸ (καβούκι) = τὸ κέλυφος.

κάγκαρο, τὸ = σύρτης σιδηροῦς συγκρατῶν
τὴν κλειστὴν θύραν.

καγκουν-νιοῦμαι = σείομαι.

καένας-καμνά-καένα = κανεῖς-καμμία-κανέν.
κάθα = κάθε.

καθανεῖς-καθαμνά = ἕκαστος-η.

καθάρνιζος-α-ο = καθάρεις-α-ον.

Καθαροδευτέρω, ἡ = ἡ Καθαρὰ Δευτέρα.

καθίνιζω = καθίζω.

καθιτεύω (καθιτεύω) = ἀλιεύω διὰ κα-
θιτῆς.

καθιτή, ἡ = τὸ κοιν. καθιτή, ὄρμια μή-
κους 50 - 60 ὄργ. φέρουσα εἰς τὸ ἄκρον
βαρίδιον ἐκ μολύβδου καὶ 5-6 ἄγκιστρα
προσδεδεμένα εἰς μικρὰς ἀπ' ἀλλήλων
ἀποστάσεις. Ποντίζεται καθέτως.

καθιτολόος, ὁ (καθιτολόγος) = ὁ διὰ κα-
θιτῆς ἀλιεύων.

καῖμάτσι, τὸ = τὸ καῖμάκι.

1. Αἱ λοιπαὶ ἀπὸ ζ ἀρχόμεναι λέξεις περιέχονται εἰς τὰς ἀπὸ νιζ - ἀρχομένας, διότι οὕ-
τως ἀκούεται τὸ ζ ἐν τῷ ἰδιώματι.

2. Αἱ λοιπαὶ ἀπὸ θ ἀρχόμεναι λέξεις περιέχονται εἰς τὰς ἀπὸ τθ- ἀρχομένας.

- κακοβάλλω (< κκοβάλλ-λω) = ὑποπτέομαι.
- κακόφεγγα = ἐπίρρ. ἀντίθ. καλόφεγγα, ὁ ἴδ.
- κακοχολιζάντιζω (< κκοχολ-λζάζω) = λυποῦμαι πολὺ.
- κακράνι, τὸ = τὸ κρανίον (ἐκ τοῦ ἀρχ. κάκκαρος = ξηρός. (Βλ. Φ. Κουκουλέ, ἐν Ἀθηναῖς 29, 1917, Λεξικογρ. Ἀρχ., σελ. 99).
- κακχαβζά, ἡ = ἡ κκκαβιά (ψαρόσουπα εἰδικῶς παρασκευαζομένη ἐκ διαφόρων μικρῶν ἰχθύων).
- κακχαρίντιζω = κακκαρίζω.
- καλαμίντιζω (< κκαλαμίζω) = τυλίσσω τὸ νῆμα εἰς τὰ μασοῦρια (κκαλάμια).
- καλαμοκάν-νι, τὸ (κκάλαμος + καννί) = τὸ μεταξὺ δύο σπονδύλων τμήμα κκαλάμου χρησιμοποιούμενον πρὸς τύλιξιν τοῦ ὑφαιδίου.
- καλαμπότσι, τὸ = κκαλαμπόκι.
- καλαμωτή, ἡ = πλεκτὸν ἐκ κκαλάμων ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀπλώνουν τὸν νωπὸν τυρὸν πρὸς ξήρανσιν. (ἢ λ. μεσν.).
- καλάθ-θι, τὸ ἢ κκαλάθι = τὸ κκαλάθιον.
- καλημερίντιζω = κκαλημερίζω.
- καλόγνωμη, ἡ = βλ. ἄσπεντιζα.
- καλογρζά, ἡ (< κκαλογραζά) = 1) ἡ μοναχὴ 2) μικρὸς ἰχθύς, ὁ χρομίς (κοιν. κκαλόγραμα, κκαληθεῖς οὕτω ἐκ τοῦ σκοτεινοῦ χρώματός του).
- καλοεράτσι, τὸ = ὑποκορ. τοῦ ἐπομένου.
- καλόερος, ὁ = ὁ κκαλόγηρος.
- καλοθωρῶ = εὐνοῶ, συμπαθῶ.
- καλορίντιζικος-τσα-ο = κκαλορριζικος-η-ον.
- καλοτσαίρι, τὸ = τὸ κκαλοκκίρι.
- καλοῦπνάρις, ὁ = ἐπίθ. τοῦ ὕπνου, ὡς κοιμίζοντος εὐκόλως τὰ βρέφη.
- καλόφεγγα = ἐπίρρ. ἐπὶ πανσελήνου, ἔταν ὁ δῦων ἥλιος φωτίζει τὴν ἀνατέλλουσαν σελήνην. Πβ. τὸ ἀλλαχοῦ: λιοκροῦσι.
- καλύτθερος-η-ο (= κκαλύτ-τερος-α-ο).
- καμαρόφρουδο, τὸ = αἱ τοξοειδεῖς ὕφρους.
- καματεύκω (< κκαματεύω) = ἐπὶ μελισσῶν, ἐργάζομαι, δρέπω τὴν γύριν τῶν ἀνθέων: φρ. οὐλτα τὰ κκαλαδζά τὰ κκαματεύκουν οἱ μέλισσες (ὄλα τὰ ἄνθη τῶν θάμνων ἀπομυζοῦν αἱ μέλισσαι).
- κάματος, ὁ = 1) τὸ ὄργωμα μιᾶς ἡμέρας. 2) ἡ ὀπή, ἡ εἴσοδος τῆς κυψέλης.
- καματσεύκω = κκαμακσεύω, ἀλειύω διὰ κκαμακίου.
- καμάτσι, τὸ = τὸ κκαμάκι (κκάμαξ).
- καμβανέλι, τὸ (< κκαμπανέλλι) = εἶδος μικροῦ κώδωνος.
- κάμπικος-τσα-κο = ὁ ἐν πεδιάδι κκαίμενος: κκάμπικο χωράφι.
- καμβούρι, τὸ = ὁ βλαστὸς τῆς βρούδας. (κκαμβούρι < κκαμβή).
- καν-ναβέτθα, ἡ = μικρὸν κκαθώτιον, κκαποῦλο (ἐκ τοῦ Ἴταλ. canovetta).
- κάν-νω = κκάμνω. 2) μετφ. λέγω: φρ. κκάν-νει μου, γιάντα δέμ μιλάς; (μοῦ λέγει, γιατί δὲν ὀμιλεῖς;)
- καντζάνι, τὸ = τὸ κκαζάνι.
- καντζανίντιζω = κκαζανίζω, ἀποστάζω τὴν ρακὴν. (Τὸ ἄλλως κκαζανεύω).
- καντζανίντιζω (κκαζαντίζω) = κκαλουτίζω (τὸ Τουρκ. kazanmak).
- καντζατζένος-η-ο = ὁ ἐκ κκατζατσιῶν ὕφανθεις. Βλ. λ.
- καντζάτσι, τὸ = κκαταξίνον νῆμα (ἐκ τοῦ Τουρκ. kaz = κκαταξί).
- καντζεύκω = κκαρδίζω.
- κκανδηλανάφτης - κκανδηλανάφτιτσα (< κκανδηλανάπτης-ιτσα) = ὁ κκανωκόρος.
- κκανδήλι, τὸ = κκανδήλι.
- κκαπελιτοῦ, ἡ = κκαπελ-λοῦ.
- κκαπίστρι, τὸ = ὁ κκαρυτήρ (τὸ κκαπ. κκαπίστριον).
- κκαπιστρούσσοινο, τὸ (< κκαπιστρούσχοινο) = τὸ κκακινίον τὸ κκαρησιμεῖον ὡς κκαβή τοῦ κκαρυτήρος.

καπνιστό, τὸ = ἡ ριπὴ ἀνέμου, τὸ ἄλλως σαγανάκι.

καπότιθο, τὸ = ἐπενδύτης ἐκ μαλλίνου χονδροῦ ὑφάσματος ἐγχωρίου ὑφάνσεως μετὰ καλύμματος τῆς κεφαλῆς. (τὸ Ἴταλ. cappotto).

καππαρόδς-ἡ-ὀ = ἐπὶ ζώων, ὁ πυρροκόκκινος (τὸ ἀρχ. καπυρόδς).

καππαροσελιζός - ἂ - ὀ = (καππαρόδς + χελιός, ὁ ἐκ τοῦ χελιδονοῦς) = ὁ πυρροκόκκινος καὶ κατὰ τὴν κοιλίαν λευκός.

καραβίδα, ἡ = τὸ πυραμιδοειδοῦς σχήματος ξύλινον κιβώτιον τοῦ ἀνεμομόλου ἐν τῷ ὁποίῳ τίθεται ὁ πρὸς ἄλλοισιν καρπός.

καράμπογλα, ἡ = τὸ ἔνυδρον θεικόν ὑποξείδιον τοῦ σιδήρου.

καρδιζά, ἡ = ἡ καρδιά.

καρένα, ἡ (< καρίνα) = ἡ τρόπις. (τὸ Λατιν. carina).

καρκαρίας, ὁ = ὁ καρχαρίας.

καρπερόδς-ἡ-ὀ = ἐπὶ χωραφίων ἢ δένδρων, ὁ γόνιμος, ὁ καρποφόρος.

καρπούντζι, τὸ = τὸ καρπούζι (τὸ Τουρκ. karpuz).

καρπῶ = κάρπω καρπών, καρπίζω.

καρτέρι, τὸ = εἶδος δικτύου, τὸ ὁποῖον παραμένει ὄλην τὴν νύκτα ποντισμένον ἐν τὸς τῆς θαλάσσης.

κάρτσα, ἡ = ἡ κάρτσα.

κάρφα, ἡ = ἀγριόχορτον (Δωρ. τύπ. τοῦ ἀρχ. οὐς. κάρφη).

καρφοδίχαλο, τὸ = δίχαλον ξύλον χρησιμοποιοῦμενον ὑπὸ τῶν γεωργῶν εἰς τὸ ἀλώνισμα.

καρφόμελο, τὸ = ὁ καρπὸς τῆς κάρφας.

κασαβέθτι, τὸ = ἡ στενοχωρία (τὸ Τουρκ. kasavet).

κάση, ἡ = ἡ φωλεά, ἐν τῇ ὁποία γεννοῦν τὰ ῥά των αἰ ὄρνιθες. (τὸ παρ' Ἑσυχ. κάσ-

σει=νεοσσιᾶ. (Πβ. Φ. Κουκουλέ, Ἀθηνᾶς 26, 1914, Λεξικογρ. Ἀρχ. σελ. 86).

καστανίδα, ἡ = ἀγριόχορτον.

Καστελιόριντζο, τὸ = τὸ Καστελλόριζον, ἡ Μεγίστη.

καστρέφτης, ὁ = ὁ καθρέπτης.

καστρότοιχος, ὁ = 1) ὁ τοίχος τείχους. 2) πᾶς πλατὺς καὶ στερεὸς τοίχος.

κατάβαρος-ἡ-ο = ἐπὶ θηλέων, ἡ εὕρισκόμενη εἰς τοὺς τελευταίους μῆνας τῆς κηύσεως: φρ. κατάβαρον εἶν' ἀὸ ντζό.

καταλασᾶς (<καταλαχσᾶς) ἐπιρ. = τυχαίως.

κατάρικο, τὸ = ἡ ξυλίνη στεφάνη ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ ἀνεμομόλου ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐπικάθηται ἡ στέγη.

κατάρτι, τὸ = ὁ ἰστὸς τοῦ πλοίου.

κατατσινωῶ (<κατακινῶ) = προπέμπω, κατενοδώνω.

κατεβάντζω = κατεβάζω.

κατελιτζῶ (καταλ.υῶ) = καταλύω, παραβαίνω τοὺς κανόνας τῆς νηστείας, ἐπὶ τροφῆς.

κατελυμός, ὁ (<καταλυμός) = 1) ἡ ἀδυναμία. 2) ἡ φθορά.

κατελῶ = φθείρω, καταλύω.

κάτεργκο, τὸ (<κάτεργον) = εἶδος ἰχθύος τοῦ βυθοῦ.

κάτθης-α = γάττος-α.

κατηγορημένος-ἡ-ο = κατηγορημένος - ἡ -ον.

κατιμέρι, τὸ = εἶδος γλυκύσματος (τὸ Τουρκ. katimer).

κατουρίδι, τό, πληθυν. κατουρίγια, τὰ = τὸ κατωρύχι, κλάδος κλήματος τὸν ὁποῖον χώνουν ἐν τῷ ἐδάφει διὰ νὰ ριζώσῃ. (Ἐν Κόμῃ: κατωρύγι. Περὶ τοῦ ἐτόμου τῆς λέξεως, βλ. Β. Φάβη, ἐν Ἐπιστημ. Ἐπετ. Πανεπιστ. Θεσσαλονίκης, 5, 1940, σελ. 67-72).

κατοιτσά, ἡ = ἡ κατοικία.

κατσή, ἡ (<κακῆ) = ἡ κακῆ, ἡ ἀντίστρο-

φος ὄψις ὑφάσματος, ἀντίθ. καλή, ἦ.
κατσικοκούδουνο, τὸ = τὸ κουδούνη διὰ
κατσίκια.
κατσουλῶν-νω (<κατσουλ-λώνω) = ἀναρρι-
χῶμαι.
κατωπάδι, τὸ = τὸ κατακάθι.
καυκαλίδα, ἦ (<καυκαλ-λίδα) = ἦ καυκαλίσ,
εὐῶδες ἀγριοχορτον ὅμοιον μὲ τὸ ἀγριο-
σέλιον.
καύκαλο, τὸ (<καύκαλ-λο) = τὸ κράνιον.
καυκᾶς, ὁ = ὁ καυγᾶς.
καῦκος, ὁ = ὁ ἐραστὴς ἐνυπάνδρου γυναικός
(τὸ μεσν. καῦκος: βλ. Φ. Κουκουλέ,
ἐν Ἀθηνᾶς 28, 1916, σελ. 338).
καφετζῆς, ὁ = ὁ καφετζῆς.
κάφτρα, ἦ = τὸ ἐμπρόσθιον τόξον τοῦ ξυ-
λίνου σκελετοῦ τοῦ σάγματος.
καφογαλτσάντζω (<καφογαλ-λάζω) = ἐπὶ αἰ-
γοπροβάτων, ἔχω τοὺς μαστοὺς ἐσπαργω-
μένους.
καφογάλτσασμα, τὸ = τὸ σπάργωμα τῶν
μαστῶν.
καφολοῶ (<καφολογῶ) = καφαλίζω, καίω
τὰ χόρτα καὶ τοὺς θάμνους τοὺς πε-
ριεχομένους ἐν τῷ ἀγρῷ.
καφομάνα, ἦ = ἦ δυστυχῆς μάνα.
καωματοῦ, ἦ (καμωματοῦ) = ἦ πολυ-
πράγμων γυνή.
κλάδα, ἦ = τὸ κλάδευμα.
κλαδεύκω = κλαδεύω.
κλαστό, τὸ = ὁ μηρὸς τοῦ χοίρου.
κλερονόμος, ὁ = ὁ κληρονόμος.
κλέφκω = κλέπτω.
κλεφτῖνα, ἦ = ἦ κλέφτρα.
κλινᾶδος-η-ὸ = ὁ μελαγχολικός. (ἦ λ. ἐκ
τοῦ ρ. κλίνω - κλιντὸς = ὁ κλίνων ἐκ

λύπης τὴν κεφαλὴν).¹
κλώτσος, ὁ = τὸ λάκτισμα.
κλουθῶ = ἀκολουθῶ.
κλώστενος-η-ο = ὁ ἐκ βαμβάκερῆς κλωστῆς.
κλωτσόπουλο, τὸ (κλωτσόπουλ-λο) = τὸ
κλωτσόπουλλον.
κλωτσοῦ, ἦ = ἦ κλώσσα.
κλωτσοῦ = κλωσσῶ.
κόβγκω = κόπτω.
κόκχα, ἦ = ἦ ἐντομή, ἦ κόκκα. (τὸ ἰταλ.
cossa).
κοκχαλίτζω = κοκκαλίζω.
κόκχαλο, τὸ = τὸ κόκκαλον.
κολαῖνα, ἦ = τὸ περιδέριον (τὸ Ἴτ. collana).
κολάντζω (<κολάζω) = παρασύρω, παρακινῶ
τινα εἰς τὴν ἀμαρτίαν.
κολάτσα, ἦ = ἦ ὀπισθία κυκλικὴ ὄψις τῆς
κυλινδρικής ξυλίνης κυψέλης.
κολοκάσι, τὸ = τὸ ρίζωμα τοῦ φυτοῦ κο-
λοκοσία.
κολοκούρεμα, τὸ = τὸ κούρευμα τῶν προ-
βάτων κατὰ τὸ ὀπίσθιον τμήμα τοῦ
σώματός των.
κολόκουρο, τὸ = τὸ σύνολον τῶν ἐρίων ἐ-
νὸς προβάτου ἐκ κολοκουρέματος.
κολοράδι, τὸ (κόλος+οῦράδι) = τὸ ὄρροπύγιον.
κολοτσουθισά, ἦ = ἦ κολοκουθισά.
Κολιζονήτσα, τὰ-τοπων. τὰ Κολ-λιονήσια,
ὄνομα νησίδων εἰς τὰ ὕδατα τῶν ὀ-
πίων ἀλιεύονται κολιοί.
κολτζός, ὁ (κολ-λιός) = ὁ ἰχθύς κολιός.
κολτητήρι, τὸ (<κολ-λητήρι) = ὄνομα μικροῦ
ἰχθύος προσκολλημένου εἰς βράχους διὰ
τινος θηλῆς, ἣν φέρει εἰς τὴν κοιλίαν του.²
κόλυβο, τὸ (<κόλ-λυβο) συνήθ. κατὰ πλη-
θυν. κόλυβα, τὰ = τὸ κοιν. κόλυβα.

1. Καὶ ἐν Καρπάθῳ, Κρήτῃ, Νάξῳ, κλιντός.

2. Ἐν Χάλκῃ: σφελλακία, ἦ: βλ. Α. Τσοπανάκη, τὸ ἰδίωμα τῆς Χάλκης, σελ. 120).

κομ-μός, δ = τὸ κόψιμον, ἢ κόψις.
 κομποβολόνα, ἢ = καρφίτσα, ἢ ὁποία φέ-
 ρει ὑαλίνην ἔγχρωμον σφαιρικὴν κεφα-
 λήν.
 κομπζάντζω (< κομπιάζω) = δυσχεραίνομαι
 εἰς τὸ λέγειν, διστάζω νὰ ὁμιλήσω.
 κονδαρτζά, ἢ (< κονταρτζά) = τὸ κτύπημα διὰ
 κονταρίου.
 κονδεύκω (< κοντεύω) = πλησιάζω πρὸς τὸ
 τέρμα.
 κόνδρα, ἢ (< κόντρα) = ἢ ἐκ προστριβῆς τοῦ σά-
 γματος πληγὴ ἐπὶ τῆς ράχεως ὑποζυγίου.
 κονδοσέρης-α-ικο (< κοντοχέρης-α-ικο) = ὁ
 ἔχων κοντοὺς βραχίονας (παρὰ Δουκαγγ.
 κονδοχέρης).
 κονδοσιμών-νω = πλησιάζω.
 κονδύτοιχος, ὁ = ὁ τοίχος τῆς στενῆς πλευ-
 ρᾶς τῆς οἰκίας. Ἀντίθ. μακρότοιχος.
 κονδούρι, τὸ (< κοντούρι) = τὸ ἔλυμα τοῦ
 ἀρότρου, τὸ ἄλλως ἀλετροπόδι.
 κόνδυλας, ὁ (< κόνδυλος) = ὁ ἄρμος, οἱ
 κατ' ἀποστάσεις κόμβοι ἐπὶ τοῦ στε-
 λέχους τῶν φυτῶν σίτου, κριθῆς κττ.
 κονδυλτζάντζω (< κονδυλ-λιάζω) = ἐπὶ τῶν
 δημητριακῶν, ἀποκτῶ (δι' ἀναπτύξεως
 τοῦ στελέχους) κονδύλους.
 κόνδυλο, τὸ = βλ. κόνδυλας.
 κοπανίντζω = κοπανίζω.
 κοπανιστή, ἢ = εἶδος μυζήθρας.
 κοππαστή, ἢ (κουπαστή) = τὸ κατάστρωμα
 τοῦ πλοίου.
 κορδάχτυλο, τὸ (< ἀκροδάχτυλο) = τὸ ἄκρον τοῦ
 δακτύλου: φρ. πονῶ τὰ κορδάχτυλά μου.
 κορδέλτα, ἢ = ἢ κορδέλ-λα.
 κόρδωμα, τὸ (< κόρδωμα) = τὸ λιθάρι, μὲ
 τὸ ὁποῖον πετροβολοῦν, διὰ νὰ ἐκδιώ-
 ξουν ζῶον τι (ἀκρόδωμα).

κόρη τοῦ γυαλοῦ, ἢ = εἶδος μικρᾶς παραβίδος.
 κορμάτσι, τὸ = τὸ κορμάκι, τὸ μικρὸν σῶμα,
 θωπευτικῶς.
 κορνάτσι, τὸ (< κορνάκι) = ὁ μικρὸς τράγος
 (ἐκ τοῦ Ἴταλ. corno).
 κόρυντζα, ἢ (< κόρυζα) = ἢ γνωστὴ ἀσθέ-
 νεια τῶν ὀρνίθων: φρ. νὰ φκάλῃς τὴ
 γ-κόρυντζα (ἀρά).
 κορφή, ἢ = ἢ κορυφή.
 κόρφος, ὁ = ὁ κόλπος.
 κόσ-συλας, ὁ (< κόγχυλας) = ἢ κογχύλη.
 κότθα, ἢ = ἢ κότ-τα.
 κοιθοπούλι, τὸ (< κοι-τοπούλ-λι) = τὸ κοι-
 τόπουλλον.
 κοισηλίδα, ἢ (< κολ-λητσίδα) = ἀγριόχορτον
 ἀγκαθωτόν, τὸ ὁποῖον προσκολλᾶται εὐ-
 κόλως ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων.
 κότσι, τὸ = ὁ ἀστράγαλος τοῦ ποδός.
 κοισινάδι, τὸ (< κοκκινάδι) = ἀσθένεια τοῦ
 σίτου.
 κοισινίντζω = κοκκινίζω.
 κοισινολάφωπη, ἢ (< κοκκινολάφωπη) =
 χρωματισμὸς αἰγὸς (κόκκινος + ἐλαφω-
 πός), ὑπόφαιος καὶ ὑπόξανθος.
 κοισिनομέλισος -η -ο (κοκκινομέλισος) =
 πυρρόξανθος, ὁ πλησιάζων πρὸς τὸ
 χρῶμα μελίσης.
 κοισινόμερτος -η -ο = ἐπὶ προβάτων, ὁ ἔ-
 χων ἐρυθρωπὸν τρίχωμα περὶ τοὺς ὀ-
 φθαλμοὺς ἢ κηλίδας χρώματος καὶ
 σχήματος μύρτου.
 κοισिनο-μάτης -α -ικο = κοκκινομάτης -α
 -ικον.
 κότσινος-η-ο = κόκκινος-η-ον.
 κοισινόσελτζος-α-ο (κόκκινος+χελιδονίδος)
 = ὁ ἔχων ἐρυθρωπὸν τρίχωμα, λευκὸν
 δὲ κατὰ τὴν κοιλίαν.

1. Κόντουρος, (κοντός + οὐρά). Βλ. Γ. Χατζιδ. ΜΝΕ. 1, 237, 2, 283. Πβ. Π. Α. Φουρλίκη Μεγαρικά μελετήματα, ἐν Ἀθηνᾶς 30, (1919), σελ. 256 κέξ.).

κοτσινωπός-ή-ό = κοκκινωπός-ή-όν.

κοτσύντζω (τὸ ἀρχ. κοκκύζω) = ἐπὶ ἀλέκτορος, κράζω: φρ. ἐκότσουσεν ὁ πετεινὸς τὴν ἀβτιζή.

κουβάνι, τὸ = ἡ κυψέλη (Τουρκ. *kouvan*).

κουγλαχιά ἐπίρρ. = μεγαλοφώνως.

κουγλάντζω (< χουγιάζω) = φωνάζω.

κούγιο, τὸ = ὁ ἡλίθιος. (τὸ Ἰταλ. *cuio*).

κούδουνας, ὁ (< κώδωνας) = 1) ὁ κώδων 2) ἐξάρτημα τοῦ ἀνεμομόλου.¹

κουκχούλι, τὸ (< κουκ-κούλ-λι) = τὸ βομβύκιον τοῦ μεταξοσκώληκος.

κουκχουλιθρένιος-α-ο (< κουκ-κουλ-ληθρένιος-α-ο) = ὁ ὑφανθεὶς διὰ νήματος ἐκ κουκουλίων μετάξης.

κουμελίτης, ὁ (< κουμेल-λίτης) = ὁ σιδηθηροῦς τρίπους τῆς ἐστίας (ἐκ τοῦ Λατιν. *cumulus*).

κουμούλια, ἡ πληθυν. κουμούλιες, οἱ = οἱ δύο λίθοι, ἀντὶ τρίποδος, ἐν τῇ ἐστία.

κούν-νια, ἡ = 1) τὸ λίκνον. 2) ἡ αἰώρα.

κουντζουγλαίνομαι (κουζουλαίνω-ομαι) = τρελλαίνομαι.

κούπ-πια, ἡ = ἡ κούπα, τὸ πινάκιον.

κουππᾶς, ὁ = ὁ κωπηλάτης.

κουππιδέρονω = περιφέρομαι τῆδε κακίσει.

κουρά, ἡ = (ποιμεν. ὄρος), τὸ κούρευμα τῶν προβάτων.

κουρδουτσελίντζω (< κουρδουκελίζω) = κάμνω κουρδουκέλας.

κουρκούδιτζαλος, ὁ (κουρκούδεξαλος) = σαύρα διαιτωμένη ἐντὸς φραγμῶν, ὁμοία πρὸς κροκόδειλον.

κουρκουν-νια, ἡ = εἶδος κουδουνίου ἐκ τῶν χρησιμοποιουμένων διὰ τὰ πρόβατα.

κουτάλα, ἡ = ἡ ὠμοπλάτη.

κούτελτο, τὸ (< κούτελ-λο) = τὸ μέτωπον.

Κουτέλια, ἡ = τοπων. ὄνομα βουνοῦ.

κουτελίτης, ὁ (< κουτελ-λίτης) = τὸ λωρίον τοῦ χαλινοῦ τὸ περιβάλλον τὸ μέτωπον τοῦ ἵππου.

κούτσα, ἡ = ἡ κούκλα, ἡ πλαγγών.

κουτσοσέρης-α-ικο (κουτσοχέρης-α-ικο) = ὁ κυλλός, ὁ κουλλοχέρης.

κουτσομούρα, ἡ = εἶδος τρίγλης, τὸ κοιν. κουτσομούρα.

κουτσουνᾶς, ὁ = ἀγριόχορτον τοῦ ὁποίου τὸ ἄνθος εἶναι ἡ παπαρούνη.

κουτσούτι, τὸ = εἶδος σημάνσεως τῶν προβάτων, καθ' ἣν κόπτουν τὸ ἄκρον τοῦ ὠτός).

κουφάλια, ἡ (< κουφάλ-λα) = τὸ κοίλωμα: φρ. ἡ κουφάλια τοῦ δένδρου, τοῦ δονδλιού.

κουφοουτσά, ἡ = ἡ κουφοουκεά.

κόφα, ἡ = ἡ οὐρά τῆς φουφούλας.

κοφτός, ὁ = πρόχειρον ἔδεσμα ἐκ σίτου κεκομμένου.

κόφτω = φεύγω, τρέχω.

κράμβη, ἡ = ἡ κράμβη.

κραιηχήρα, ἡ = περιάπτων ἔχον τὴν μαγικήν ιδιότητα νὰ προλαμβάνη τὸν πρόωρον τοκετὸν τῶν προβάτων.

κρασᾶς, ὁ = εἶδος χυμώδους σταφυλῆς.

κρεβάτι, τὸ = τὸ κρεβάτι.

κρεμμύδα, ἡ = ὄνομα ἰχθύος.

κρίοπουλτο, τὸ (< κρίοπουλ-λο) = μικρὸς κρίος, ὄχι μεγαλύτερος ἐνὸς ἔτους.

κρίατθος, ὁ = (< κρεβάτ-τος) = τὸ κρεβάτι.

κρίστα, ἡ = τὸ λειρίον τοῦ ἀλέκτορος.

κρουππί, τὸ (< κουρουπ-πί) = 1) τὸ λαγύνιον. 2) κυψέλη ἐξ ὀπτῆς γῆς.

κρουτσέλια, ἡ (κρικέλ-λα) = μέγας κρίκος.

κρυζών-νω = κρυώνω.

κρύφκω = κρύπτω.

κωπέλια, ἡ = ἡ κωπέλ-λα.

κωπέλι, τὸ = τὸ κωπέλ-λι.

κωπελ-τούδα, ἡ = κωπελ-λούδα.

1. Καὶ ἐν Νάξῳ, Πάρῳ, Σερίφῳ: κούδουνας.

Λ

λαάντιζω (λογιάζω) = παρατηρῶ, ἐξετάζω, σκέπτομαι.

λαβρακῶ = αἰσθάνομαι λάβραν, πυρέσσω.

λαβράται, τὸ (<λαβράκι) = ὁ γνωστός ἰχθύς.

λαγαρό, τό, συνήθ. κατὰ πληθυν. λαγαρά, τὰ = ὁ λαιμὸς (ἐκ τοῦ ἐπιθ. λαγαρός = μαλακός).

λαγκων-νιά, ἡ = ἡ ὕλακῆ τοῦ θηρευτικοῦ κυνὸς καθ' ἣν στιγμὴν ἀνακαλύπτει τὸ θήραμα.

λαδικό τὸ = 1) τὸ ἐλαιοδοχεῖον. 2) μετφ. ἡ πολυπράγμων γυνή.

λαϊτσή, ἡ (<λαϊκή) = ἡ μυζήθρα ἢ παρασκευαζομένη ἐκ γάλακτος ξινισμένου.

λακάνη, ἡ = ἡ λεκάνη.

λαλά, ἡ = ἡ μάμμη.¹

λάλησμα, τὸ = τὸ λάλημα. Βλ. λαλῶ.

λαλτσά, ἡ (<λαλ-λῆ) = ἡ λαλιά.

λαλῶ = ὁδηγῶ τὰ ζῶα.

λαμβίκος, ὁ = ὁ ἀποστακτήρ.

λαμβριανός, ὁ = ὁ πασχалиνὸς ἀμνός.

λαμβρόπιττα, ἡ (<λαμπρόπιτ-τα) = τυρόπιττα εἰδικῶς παρασκευαζομένη κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα κατ' ἔθιμον.

λάμνω = ἐπὶ ζώων, ὀχεύω. (τὸ ἀρχ. ἐλαύνω).

λάνδα, ἡ = τὸ ἔλος (τὸ Ἴταλ. landa).

λάντζα, ἡ = τὸ μέγαλον βαρέλιον.

λαντζάνια, τὰ = τὸ κοιν. λαζάνια ἢ χυλοπίττες.

λαρούντζι, τὸ = τὸ λαρύγγι.

λάρουγγας, ὁ = ὁ λάρυγγας.

λασαίν-νει (<λαχάινει) = λαγγάνει: φρ. λα-σαίν-νει καμνιάφ φορὰ ν-τζαῖ πσάν-νεις κανέναν ἀστακό.

λατάρι, τὸ = ὁ τράγος ὁ διὰ ἀναπαραγωγὴν (ἐλαύνω).

λατός, ὁ = ὁ σεξουαλικὸς ὄργανός: φρ. τὰ ντζὰ εἶναι ἴς τὸλ λατὸ ν-δω (ἐλαύνω - *ἐλατός, κατὰ τὸ τρυγητός, ἀμητός. Βλ. Γ. Χατζιδ. ἐν Ἀθηνᾶς 20, 1908, σελ. 544).

λατρεύκομαι (<λατρεύομαι) = διευκολύνομαι, ἐξυπηρετοῦμαι (κάμνω τῆ λάτρα μου).

λαφ-φάτισω = ἀσθμαίνω.²

λαφωπός-ἡ-ὸ (<ἐλαφωπός) = ἐπὶ αἰγῶν, ὁ ἔχων τρίχωμα λευκὸν ἀποκλίνον πρὸς τὸ φαῖον.

λαφασιίδα, ἡ (<λαφακίδα) = ἀγριόχορτον ἐδώδιμον, ἄλλως λαφάνα.

λεβόκομμα, τὸ (<λοβόκομ-μα) = εἶδος σφραγίδος τῶν προβάτων. Κόπτουν τμήμα τοῦ λοβοῦ τοῦ δεξιοῦ ὠτός.

λεθρίνι, τὸ = ὁ γνωστός ἰχθύς λυθρίνι (ἐρυθρίνος).

λείβομαι = στεροῦμαι τινος (λείπομαι).

λειφτό, τὸ = τὸ ἐλλιποβαρὲς κατὰ τὴν ζύγισιν.

λέπινο, τὸ = ἡ λεπίς, ἡ φολὶς τῶν ἰχθύων: φρ. τὰ ψάρζα ἔχου λ-λέπινα.

λεποδύτης, ὁ = ὁ λωποδύτης.

λεχτρικό, τὸ = τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς.

ληνός, ὁ = τὸ κοιν. πατητήρι (τὸ ἀρχ. ληνός).

λιβενδοσίταρο, τὸ = εἶδος σίτου.

λίλτερη, ἡ (<λίλ-λερη) = ἡ ἰλαρά.

λιμόχαν-νο, τὸ = ὁ μικρὸς χάνος.

λιμβίντζομαι (<λιμπίζομαι) = 1) θαυμάζω, 2) ἐπιθυμῶ.

λινοπότης, ὁ = 1) ἡ πηγὴ ἢ ποτίζουσα ἄγρον ἐσπαρμένον μὲ λίνον. 2) ἡ πηγὴ

1. καὶ ἐν Θήρσ Καρπ. Κρήτ. Νάξ. Πάφ. κ. ἀ.: λαλά.

2. Ἐν Κῶ: λοφ-φάσ-σω. Ἐν Χάλκῃ: λεφάσσω. Βλ. Α. Τσοπανάκη, Τὸ Ἰδιῶμα Χάλκης, σελ. 82.

εἰς τὴν ὁποίαν ποτίζονται τὰ ποιμνία.
 λιών-νω (λιγώνω) = λιποθυμῶ.
 λιόρι, τὸ = τὸ περιτειχισμένον τμήμα τῆς
 στάνης ἐν τῷ ὁποίῳ περιορίζουν τὰ
 αἰγοπρόβατα (ἀλιόρι, τό. Βλ. Ἰστ. Λεξ.
 Ἡ λ. ἐν ἐγγράφῳ Ἀμοργοῦ τοῦ ἔτους
 1506 "τὸ ἀλιόρι τῆς μάνδρας τῶν καμι-
 νίων", Βλ. Ἰ. Βογιατζίδου, Ἀμοργός,
 (Ἀθήναι), 1918, σελ. 76).
 λιοιθυμιά, ἡ = ἡ λιποθυμία.
 λόγγρα, ἡ = ἡ βλάσφημος γυνή.
 λογγρίντζω = βλασφημῶ.
 λοξινίδα, ἡ = ἀγριόχορτον ἔχον μακρὸν μίσχον
 καὶ φύλλα ἔχοντα τὸ σχῆμα τοῦ ὠτός.
 λόος, ὁ (<λόγος).
 λουαρτζάντζω (< λογαριάζω).
 λουαρτζασμός, ὁ = ὁ λογαριασμός.
 λουμπός, ὁ = τὸ παχὺ ἔντερον τοῦ προβά-
 του καὶ τῆς αἰγός.
 λοχοῦ, ἡ = ἡ λεχώ.
 λοχώνα, ἡ = 1) ἡ λεχώ. Πβ. λοχοῦ. 2) ὁ
 θῆλος ὀκτάπους.
 λουλτούδι, τὸ (< λουλ-λούδι) = τὸ λουλούδι.
 λουσέρινα, ἡ = ὁ λύχνος (τὸ Ἰταλ. lucerna).
 λουτροῦ, = 1) λειτουργῶ. 2) τελῶ διὰ τοῦ
 ἱερέως λειτουργίαν ὑπὲρ ἐμοῦ.
 λουτροουῦμαι = ἐκκλησιάζομαι.
 λουτρουγιά, ἡ = ἡ λειτουργία.
 λτάμπα, ἡ (< λ-λάμπα) = ἡ λάμπα.
 λτερών-νω (< λ-λερών-νω) = λερώνω.
 ἴλιος-η-ον (< λ-λίος) = βλ. ἔλιος-α-ο.
 λτύρα, ἡ (< λ-λύρα) = ἡ λύρα.
 λυθτισάντζω (< λυθιάζω) = ἀναρτῶ ἐπὶ τῆς
 συκῆς ὀλύνθους διὰ γονιμοποίησιν.
 λύθι, τὸ (< ὀλύθ-θι) = τὸ ἄρρεν σῦκον. (τὸ

ἀρχ. ὀλύνθος).
 λητάδι, τὸ = ἡ δεσμὴς θερισμένου σίτου ἢ
 κριθῆς.¹
 λύκος, ὁ = ἄγριον χόρτον λίαν ἐπιβλαβὲς εἰς
 τὰ κουκκιά.

Μ

μαγαντζί, τὸ = τὸ μαγαζιον (magazin).
 μαγιών-νομαι = γίνομαι ὀκνηρὸς κατὰ τὸν
 μῆνα Μάϊον, ὅτε αἱ ἐργασίαι τῆς γεωρ-
 γίας εἶναι περισσότερον ἐπείγουσαι, μὲ
 πιάνει ὁ Μάϊος κατὰ τὴν λαϊκὴν ἔκ-
 φρασιν.
 μαγκάρω = ἐπὶ ἀνεμομύλου, σμικρύνω τὰ
 ἰστία τοῦ μύλου συμπτήσων αὐτά, ὅταν
 φυσᾷ σφοδρὸς ἄνεμος (τὸ Ἰταλ. man-
 care).
 μαγκιόρος -α -ο = σπουδαῖος-α-ον (τὸ Ἰταλ.
 maggiore).
 μάγκου ἐπίρρ. = τοῦλάχιστον (τὸ Ἰταλ. al
 meno).
 μαδεύκω (< μαδεύγω) = μαζεύω, συλλέγω.
 μαέρεμα, τὸ (< μαγείρεμα) = ἡ φάβα.
 μαερεύκω = μαγειρεύω.
 μαῆς = μαθῆς.
 μάϊτσα, ἡ = ἡ μάγισσα.
 μακαρέντζω = μακαρίζω.
 μακαροῦνα, ἡ συνήθ. κατὰ πληθυν. μακα-
 ροῦνες, οἶ = εἶδος μακαρονίων παρασκευ-
 αζομένων προχείρως ὑπὸ τῶν γυναικῶν.²
 μακροβύντζα, ἡ = ἐπὶ αἰγῶν, ἡ ἔχουσα
 μακρὰς θηλάς τῶν μαστῶν.
 μαλαματέν-νιος-α-ο = τὸ κοιν. μαλαματέ-
 νος-η-ο, χρυσοῦς.
 μαλ-λᾶς, ὁ³ = ἐργαλεῖον διὰ τοῦ ὁποίου οἱ

1. Ἐν Καρπάθῳ: ληταρά, ἡ. Βλ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, Λαογραφικὰ Σύμμεικτα Α, σελ. 68.

2. Διὰ τὸ ἔτυμον τῆς λ. Βλ. Φ. Κουκουλέν, ἐν Ἀθηνᾶς 28, (1916), σελ. 338.

3. Δὲν παρατηρεῖται ἡ φωνητικὴ ἐξέλιξις λ - λ > λτ, διότι ἡ λ. ὡς ὄρος τῶν κτιστῶν εἶναι κοινή.

κτίσται ἐπιχρίουν τοὺς τοίχους (τὸ Τουρκ. mala).

μάλιτος, ὁ (<μάλ-λος) συνήθ. κατὰ πληθύν. μάλιτοι, οἱ = ἡ λ. ὡς μεγεθύν. τοῦ οὐσ. μαλλίον: φρ. μάλιτους ποῦ τοὺς ἔσει! (πόσον μακρὰ μαλλιά ἔχει!).

μάλιτερος-η-ο (<μάλ-λερος-η-ο) = μάλλι-νος-η-ον.

μαλίτι, τὸ (<μαλ-λι) = τὸ μαλλίον.

μαλιτών-νω (<μαλ-λώνω) = μαλώνω, ἐπι-πλήττω.

μαμουντζᾶς, ὁ = ἀνδρικὸν ὑπόδημα καλύ-πτον ὀλόκληρον τὴν κνήμην.¹

μάννα, ἡ = πλὴν τῆς κοινῆς σημασίας (μάν-να), ἡ ρίζα τοῦ κλήματος.

μάνικα, ἡ = ἡ λαβὴ (τὸ Ἰταλ. manica).

μανικωτὸς-ἡ-ὸ = ὁ ἔχων λαβὴν: φρ. μανι-κωτὸμ μασαίρι (μαχαίριον μὲ λαβὴν).

μαν-νάρι, τὸ = ὁ πέλεκυς.

μανὸ, τὸ = δίκτυον ἔχον μεγάλας ὀπὰς (ἐκ τοῦ ἀρχ. μανὸς = ἀραιός).

μάνδεμα, τὸ = μάντευμα: φρ. εἶνδα μάν-δεμα ἦτο ν-δῶρα τσ' εὐτό; (Ἡ λ. λέγεται ἐπὶ ἐρωτήσεως καὶ συνοδεύεται πάντοτε σχεδὸν μὲ τὸ εἶνδα, ἴσοδυνα-μεῖ δὲ μὲ τὸ ποῖος ὁ λόγος).

μαντζι = μαζι.

μάνδρα, ἡ = ἡ μάνδρα, τὸ ποιμνιοστάσιον.

μανδραούρα, ἡ = ὁ μανδραγόρας.²

μανδροκάθισμα, τὸ = 1) ἡ τοποθεσία ἐν ἣ εὐρίσκεται ἐγκατεστημένον ποιμνιοστά-σιον, 2) τὸ σύνολον τῶν ἐγκαταστάσεων ποιμνιοστασίου.

μανδροούλι, τὸ (<μανδροῦλ-λι) = τὸ κελλίον.

μανωμένος-η-ο = ἐπὶ δικτύων, τὸ τριπλοῦν δίκτυον, τὸ ἐξ ἑνὸς πυκνοῦ κεντρικοῦ

δικτύου καὶ ἐκατέρωθεν δύο μανὸ.

μαξελιάρι, τὸ (<μαξελ-λάρι) = τὸ μαξιλλάριον.

μαξελιάτη, ἡ (<μαξελ-λάτη) = ἐπὶ αἰγῶν, ἡ ἔχουσα μέλαν τρίχωμα εἰς δὲ τὰς (μα-σέλ-λας) σιαγόνας ἐρυθρωπόν.

μαουλαῶς, ὁ (<μαγουλαῶς) = ἀσθένεια προ-καλοῦσα οἴδημα εἰς τὰς παρειάς.

μαούνα, ἡ = ἡ φορτηγὴς (τὸ Τουρκ. mauna).

μαργοῦσα, ἡ = ἰχθύς, ὅμοιος πρὸς σαλάχι, ὁ ὁποῖος προκαλεῖ τὸ αἰσθηματῆς αἰμω-δίας εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ψαύοντος αὐτόν.

μαρκαριτάρι, τὸ = τὸ μαργαριτάρι.

μαρμαρόπετρα, ἡ = πέτρα ὁμοιάζουσα πρὸς μάρμαρον.

μαρούλι, τὸ (<μαρούλ-λι) = τὸ μαρούλιον.

μαρουλιτίδα, ἡ (<μαρουλ-λίδα) = ἡ μαρου-λίδα, εἶδος χόρτου.

μαρούπια, ἡ (<μαρούπ-πα) = ἡ μαρώπα. (Διὰ τὴν ἐτυμολογίαν τῆς λ., βλ. Γ. Χατζιδ., Γλωσ. Μελ., σελ. 222 σημ. 2).

μάρουπο, τὸ = τὸ μάρωπον (πρόδκτον).

μαρτισανὸς-ἡ-ὸ (<μαρτιανὸς) = ὁ γεννώμενος κατὰ μῆνα Μάρτιον.

μασαίρα, ἡ = μεγεθ τοῦ οὐσ. μασαίρι = μαχαίρι.

μασαιρίδα, ἡ = ἀγριόχορτον τοῦ ὁποῖου τὰ φύλλα ἔχουν σχῆμα μαχαίρας.

μασέλλα, ἡ (<μασέλ-λα) = 1) τὸ κοιν. μασέλλα (τὸ Ἰταλ. mascella), 2) ἡ λαβὴ τοῦ ἀστακοῦ.

μασουράτσι, τὸ (<μασουράκι) = τὸ μικρὸν μασοῦρι.

ματαβάντζω (<μεταβάζω) = βάλλω ἐκ νέου

μάτθακας, ὁ (<μάτ-τακας) = ὁ κρότων (αἰ-μάτακας).

ματθασιάντζω (<ματ-τακιάζω) = εἶμαι πλή-ρης κροτώνων.

μ-ματίντζω = ἀμματίζω, συνδέω, συμπλέκω:

1. Ἐκ τοῦ Τουρκ. mahmuz.

2. Ἡ λ. καὶ ἐν Ἀμοργῷ, Θήρῳ, Κῷ, Πάτμῳ, κ. ἄ.

φρ. *μ-ματίντζω τήγ γούλαμ με τὸ σταβάδι ν-δ' ἀλείρου.*
μ-ματισσιά, ή (<ἀμματισιά) = ή ἀμμάτισις. Λέγεται και *μ-μάδζασμα*, τό.
μαυραγανίτης, ό = εἶδος σίτου ἔχοντος στάχυν με μαῦρα ἄγανα.
μαυρόμετρος-η-ο = ἐπὶ αἰγῶν, ή ἔχουσα λευκόχρουν τρίχωμα και μελανὰς κηλίδας εἰς τὸ πρόσωπον και περὶ τοὺς ὀφθαλμούς. Βλ. *κοισινόμερτος-η-ο.*
μαυρόπετρα, ή = ή μαύρη πέτρα.
μαυροσφονδύλα, ή = ἐπὶ αἰγῶν, ή κατὰ τὸ ἐμπρόσθιον ἥμισυ τοῦ σώματος μαύρη και κατὰ τὸ ἕτερον ἥμισυ λευκή.
μαυρόπαρη, ή = ἐπὶ αἰγῶν, ή ἔχουσα τρίχωμα μαῦρον πρὸς τὸ φαιόν.
μαχραμπᾶς, ό = ή πετσέττα (τὸ Τουρκ. mahrama).¹
μεαλομούσταρη, ή (<μεγαλομάσταρη) = ἐπὶ αἰγῶν, ή ἔχουσα μέγαλον μαστάριον.
μεάλος-η-ο = μέγας-η-ον.
μεδὲ = μήτε.
μεινᾶς, ό συνήθ. κατὰ πληθυν. *μεινᾶδες, οί* = αἱ μέλισσαι αἱ ἀπομένουσαι μετὰ τῆς παλαιᾶς βασιλείσης ἐν τῇ κυψέλῃ, ὅταν διχασθῇ τὸ ἀρχικὸν σμήνος.
μέλα, ή συνηθέστ. κατὰ πληθυν. *μέλες, οί* = τὸ χίμετλον, κοιν. *χιονίστρες.*
μελιγγᾶτος-η-ο = ἐπὶ αἰγῶν, ό ἔχων ξανθὸν τρίχωμα.
μελίντζι, τὸ = τὸ μηλίγγι, ή μηνιγγέ.
μέλιτσα, ή = ή μέλισσα.
μελιτσοντζιγρώτθα, ή (<μελισ-σοδι:χρώττα) = ή αἰξ ή κατὰ τὸ ἥμισυ *μελιτση*

και τὸ ἕτερον ἥμισυ λευκή.
μελιτσός-ή-ὸ (<μελισ-τσός-ή-ὸν) = ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τῆς μελίτσης.
μελιτσουρκός, ό (<μελιτ-σουρκός) = ὁ μελιτσουργός.
μελιτσοφᾶς, ό (<μελισ-σοφᾶς) = τὸ πτηνὸν μελιτσοφάγος.
μελοκόπι, τὸ = εἶδος ἰχθύος, τὸ ἀλλαχοῦ *μυλοκόπι* (τὸ ἀρχ. μύλλος).
μελομαετζιά, ή (<μελομαγειριᾶ) = γλύκισμα ἐξ ἀλεύρου και μέλιτος.
μένουλτα, ή (<μένουλ-λα) = ἰχθύς τοῦ γένους τῶν μαινίδων (τὸ Ἴταλ. menola).
μερί, τὸ = τὸ μηρίον, ό μηρός.
μερίδι, τὸ = τὸ μερίδιον.
μερμιντζόλτος, ό (<μερμιζόλ-λος), συνήθ. κατὰ πληθυν. *μερμιντζόλτοι, οί* = ζυμαρικόν, ἐκ τριμμάτων ζύμης.²
Μεροβίγλι, τὸ = ή σκοπιὰ τῆς ἡμέρας, τοπων.
μεριζιά, ή (<μερεᾶ) = τὸ μέρος, ή πλευρά.
μερών-νω = ἡμερώνω.
μερωτός-ή-ὸ (<ἡμερωτός) = ὁ ἡμερος: φρ. *μερωτὸ ἀρνὶ* ≡ τὸ οἰκόσιτον πρόβατον.
μεσοτσιά, ή (<μεσοτσιχιά) = ή μεσοτσιχία.
μεστῶν-νω = μεστῶνω, ὠριμάζω.
μῆλο, τὸ = ή ἐπιγονατίς.
μιάλος - ο - η = βλ. *μεάλος - η - ο.*
μιλάτθι, τὸ (μιλάθ-θι) = ὁ ἀρίστης ποιότητος σπόγγος.³
μισοκομεῖο, τὸ = τὸ νοσοκομεῖον.
μισοκόμος-α = ὁ-ή νοσοκόμος.
μισόκοπος-η-ο = ὁ μεσόκοπος, ό μεσηλιξ.
μισοκούδουνο, τὸ (<μεσοκούδουνο) = ὁ κωδωνίτσος ὁ χρησιμεύων ὡς πληκτρον με-

1. Ἐν Κρήτῃ: *μαχραμᾶς* Ἐν Μυκόνῳ, Νάξῳ, Πάρῳ, Σάμῳ: *μαχαμαᾶς*. Ἐν Ἀθῶν *παχραμαᾶς*. Ἐν Σαμοθράκῃ: *μααχαμαᾶς*.

2. Ἐν Σίφῳ: *μερμιζόλι*, τὸ (ἐκ τοῦ Ἴταλ. vermicciuolo, ἐκ τοῦ σχήματος τῶν τριμμάτων ζύμης).

3. Ἐν Κῶ *μελάθ-θι*. Ἐν Χάλκῃ: *μαλάθ-θι*. Βλ. *Α. Τσοπανάκη*, ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 127.

γαλυτέρου κώδωνος τῶν αἰγοπροβάτων.
Μισοπενδήκοστή, ἦ = ἦ *Μεσοπεντηκοστή*.
μισόρανα — ἐπίρρ. *μεσούρανα*.
μισογάρικος-τσα-κο = ὁ συνεταιρικός, ὁ ἐξ ἡμισείας (*μισιάρικος*).
μιτάρι, τὸ (τὸ ἀρχ. *μιτάριον*) = ἐξάρτημα τοῦ ὑφαντικοῦ ἴστοῦ.
μίτσικας — ἐπιφών. ἐπὶ καλῆς ὀσμῆς, τὸ ἄλλως *ἴχικας*.
μιτσὸς-ἦ-ὸ = *μικρὸς-ἄ-ὸν*.
μιτσοματθαίν-νω = *μικρομαθαίνω*, *μανθάνω* ἐκ *μικρᾶς ἡλικίας*.
μνᾶ = *μιά*.
μνημονεύκω = *μνημονεύω*.
μνιαμνιό, τὸ = εἰς τὴν παιδικὴν γλῶσσαν, τὸ φαγητόν.
μνοιάντζω = ὁμοιάζω.
μολοῶ = ὁμολογῶ.
μολυβότσιονο, τὸ = τὸ μολυβόσχοινον, σχοινίον τῆς τράτας φέρον κατ' ἀποστάσεις βώλους ἐκ μολύβδου.
μολῶ = ἀφίνω, ἀπολύω: φρ. *μόλητσεν ἡ ἐκκλησιὰ* = ἀπέλυσεν ἡ ἐκκλησία.
μονάρισις, ὁ (<*μονόρχις*), ἐπὶ τράγων καὶ κριῶν = ὁ ἔχων ἓνα μόνον ὄρχιν.
μονημερίτικος καὶ *μονομερίτικος-τσα-ο* = ὁ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ συντελούμενος: φρ. *μονημερίτικομ παν-νι* = τὸ πανὶ τὸ ὁποῖον ὑφαίνεται ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ.
μονόβλιτθος-η-ο (<*μονάγλιθ-θος*) = ἐπὶ σκόρδων, τὸ ἔχον μίαν μόνην ἄγλιθα (μίαν σκελίδα).
μονογάλι, τὸ = τὸ μανουάλι (τὸ Ἴταλ. *manuale*).
μονομίτικος-τσα-ο = ὁ ὑφαντικός ἴστος ὁ ἔχων ἐν *μιτάρι*. βλ. λ.
μονομτσᾶς ἐπίρρ. = *μονομτσᾶς*, διὰ μιᾶς.
μονορουφηξᾶς ἐπίρρ. = μὲ μίαν *ρουφηξᾶν*.

μονοφωνῆς ἐπίρρ. = διὰ μιᾶς φωνῆς.
μονοφωνητό, τὸ = ἡ κραυγή.
μοιρζολόϊ, τὸ = τὸ μοιρολόγι.
μοσκάρα, ἦ = ὁ μετημφιεσμένος κατὰ τὰς Ἀπόκρεω, ὁ *μασκαρᾶς*.
μοσκαχτάποδο, τὸ (<*μοσχακτάποδο*) = εἶδος ὀκτάποδος.
μοσκοκάρφι, τὸ (<*μοσχοκάρφι*) = τὸ *γαρίφαλο* (ὁ *καρπός*).
μοσκοκαρφσά, ἦ (<*μοσχοκαρφσά*) = 1) ἡ *γαριφαλῆ*, 2) τὸ ἄνθος *γαρίφαλον*.
μούδα, ἡ *συνήθ.* κατὰ πληθυν. *μούδες*, οἱ = *μικρὰ ἰσομήκη σχοινία ἐρραμμένα εἰς διπλὴν παράλληλον σειρὰν παρὰ τὴν βᾶσιν τοῦ ἴστιου λέμβου*, χρησιμοποιούντα, ὅπως συμπτύσσουν τοῦτο, ὅταν πνέη σφοδρὸς ἄνεμος.
μουλέρω (Πβ. Ἴστ. Λεξ. ἐν λ. *ἀμολ-λάρω*) = *τρέχω*.
μουλί, τὸ = ὁ *στόμαχος*.
μουλιζάντζω (<*μουλ-λιάζω*) = *μαλακώνω*.
μούνευρο, τὸ = τὸ *βούνευρον*.
μουνουχάρι, τὸ (<*εὐνουχάρι*) = ὁ *εὐνουχισμένος κριὸς ἢ τράγος*.
μοῦνδος, ὁ = ὁ *μεγάλος σωρὸς* (ἐκ τοῦ Ἴταλ. *monte*).
μουρμούρι, τὸ = εἶδος *ἰχθύος*.
μουρουν-νιά, ἦ = ἡ *μορέα*.
μούρουνο, τὸ = τὸ *μούρον*.
μούρωμα, τό· βλ. *μουρών-νω*.
μουρών-νω = *καλύπτω* τὸ πρόσωπον, τὴν *μούρη*.
μουσιάρι, τὸ = τὸ *μαστάριον*.
μουστομαερζά, ἦ (<*μουστομαερζά*) = ἡ *μουσταλευρῆ*.
μουστούσι, τὸ = (*στομούχι*) *φίμωτρον* διὰ τὰ ζῶα *πλεκτὸν ἐκ βούρλων*.
μουτθαλισά, ἦ (<*μουτ-ταλ-λιά*) = ἡ *συννεφιά*. (ἐκ τοῦ *μουντὸς - μουνταλιά*) *μουτ-*

- ταλλιά)μουτθατζιά). Βλ. Φ. Κουκουλέν, ἐν Ἀθηνᾶς 35 (1923), σελ. 193 κέξ.
- μούχλα, ἡ = ὁ εὐρώς.
- μουχλιτζάντζω = μουχλιτζάω.
- μουχλός, ὁ = ὁ μοχλός.
- μουχλί, τὸ = τὸ μοχλίον: φρ. τὸ μουχλί *n-dou* σερόμυλου (τὸ μοχλίον τοῦ χειρομόλου).
- μουχούριτα, ἡ = τὸ πινάκιον.
- μπάλτα, ἡ (<μπάλ-λα) = ἡ μπάλλα.
- μπαλιτωσιά, ἡ (<μπαλ-λωσιά)=τὸ κτύπημα μπάλλας.
- μπάρα = μήπως.
- μπαρβέρης, ὁ = ὁ κουρεύς. (ἐκ τοῦ Ἴταλ. *barbiere*).
- μπαρβερίτζω = ξυρίζω, κείρω.
- μπαρκόνι, τὸ = ὁ ἐξώστης, (τὸ Ἴταλ. *balcone*).
- μπαροῦτιθα, ἡ (<παροῦτ-τα) πληθυν. παροῦτιθες, οἱ = τὰ δύο καμπύλα ξύλα τὰ ἐκατέρωθεν τῆς γούλας, τῆς βάσεως τοῦ ξυλίνου ἀρότρου, ἐν εἶδει πτερύγων, χρησιμεύοντα εἰς τὴν διάνοξιν τοῦ ὑπὸ τοῦ ὕιου χαρασσομένου αὐλακος (παρώτια, τά. Βλ. Γ. Χαιζιδάκι, ἐν Ἀθηνᾶς, 20, 1908, σελ. 562).¹
- μπασιάρδικο, τὸ = τὸ νόθον (τὸ Ἴταλ. *bastardo*).
- μπατιθά, ἡ (<ἐμβατικεῖα) = ἐκάστη πέτρα κτιζομένη ἐγκαρσίως εἰς τὸν τοίχον.
- Πβ. δρομιθά.
- μπερίκο, τὸ = τὸ γιλέκον.
- μπήω = ἐμπήγω.
- μπισιός -ῆ -ὸ = πιστός, ἔμπιστος.
- μυβλάντζω = χύνω, σκορπίζω.
- μυβλέπω = ἐμβλέπω.
- μυβλέττα, ἡ (<μυβλέτ-τα)=ἡ πτυχῆ. (τὸ ἐνετ. *pieta*).
- μυλοννιστρίνα, ἡ = τὸ φιλοδώρημα κυρίως ἐπὶ τῷ νέφ ἔτει (ἐκ τοῦ Ἴταλ. *buona strenna*).
- μυόκχαλη, ἡ (<μυόκ-καλη)=εἶδος κουδουνίου ἐκ τῶν χρησιμοποιουμένων εἰς τὰ ποιμνια.
- μυόλιτσα, ἡ (<μυόλγια) = μεταξωτὴ ταινία διὰ τῆς ὁποίας ἔδεναν παλαιότερον αἱ γυναῖκες τῆς Ἀστυπалаίας τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, ἐκάλυπτον τὰ ὦτα καὶ ἔδεναν τὰ ἄκρα τῆς εἰς τὸν λαιμόν.
- μυοξιᾶς, ὁ = μεταξωτὸν ἢ μάλλινον τριγωνικὸν μανδήλιον, διὰ τοῦ ὁποίου αἱ γυναῖκες καλύπτουν τὴν ράχιν.
- μυοριτζάντζω (<μυοριτζάω) = ἐπὶ κακοκαιρίας, κατὰ τρίτον πρόσωπον, ἐφάνη μπόρα: φρ. *μυοριτζασεν ὁ οὐρανός* = ἐκάλυψε τὸν οὐρανὸν μπόρα.
- μυοσιέρι, τὸ = οἱ νεφροὶ καὶ τὸ περὶ τοὺς νεφροὺς τμήμα. Συνών. *νεφραμιά*.
- μυοσταμίντζω (<μυοστανίτζω) = καλλιεργῶ ἀγρὸν προοριζόμενον διὰ μυστάνι.
- μυουκχαπόρτα, ἡ = τὸ ἄνοιγμα, ἡ εἴσοδος τοῦ κότους τοῦ πλοίου (τὸ Ἴταλ. *buocarotta*).
- μυουροῦ, ἡ = κογχύλη πορφύρας χρησιμοποιομένη ἀντὶ σάλπιγγος ὑπὸ τῶν ποιμένων.
- μυουτσι, τὸ (<μυουκκι) = τὸ κυκλικὸν ἄνοιγμα ἐπὶ τῆς πύρας ἀλιευτικῆς

1. Ἐν Ρόδῳ: παροῦτι. Βλ. Α. Βρόντη. οἱ ζευγᾶδες τῆς Ρόδου, ἐν Λαογραφία 12 (1938-1948), σελ. 108. Ἐν Καρπάθῳ: παρόφτι. Βλ. Μιχαηλίδου - Νουάρον, Λαογραφικά Σύμμεικτα Καρπάθου Β., σελ. 22. Ἐν Χάλκῃ: παροῦττα. Βλ. Α. Τσοπανάκη, τὸ ἰδίωμα Χάλκῆς, σελ. 111. Ἐν Κῶ: παροῦτιθα. Βλ. Α. Καρανασάση, οἱ ζευγᾶδες τῆς Κῶ, ἐν Λαογραφία, 14 (1952), σελ. 210.

λέμβου ἐν τῷ ὁποίῳ ἴσταται ὁ ἀλιεύων
 διὰ γνάλας. βλ. λ. (ἐκ τοῦ Ἰταλ. buco).
 μπρατσέρα, ἡ = τὸ διῆστιον ἰστιοφόρον.
 μπροβέλω (⟨προβέλ-λω) = προβάλλω, ἐμ-
 φανίζομαι, φαίνομαι ἔκ τινος σημείου.
 μπροκότσι, τὸ (⟨προκόκκι) = εἶδος σφραγίδος
 τῶν προβάτων, ἥτοι γωνία δι' ἐντομῆς
 ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας πλευρᾶς τοῦ ὠτίου.
 μβρολάτης, ὁ = (προ + ἐλάτης) = ὁ μεγα-
 λύτερος κριὸς τοῦ ποιμνίου, ὁ προπο-
 ρευόμενος αὐτοῦ.
 μπρολύτθι, τὸ (πρὸ + ὄλυνθος) = εἶδος σύ-
 κου ὠριμάζοντος πρωῖμως.
 μπροσημάδα, ἡ (προσημάδι) = τὸ σημεῖον
 ἐν τῷ οὐρανῷ τὸ προμηνῶν βροχῆν.
 μπροστελιῖνα, ἡ (⟨μπροστελ-λίνα) = ἡ λω-
 ρίς τοῦ σάγματος ἢ ζώνουσα τὸ ἔμ-
 προσθεν μέρος τῆς κοιλίας τοῦ ὑποζυγίου.
 μπροστινάρι, τὸ = σινδόνιον φέρον κεντή-
 ματα, κρεμάμενον ὡς παραπέτασμα τοῦ
 κρεββατιοῦ.
 μπρουά = τὸ νερὸν εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν παιδῶν.
 μβρουντζοκούδουνο, τὸ = χάλκινον κου-
 δόνη.
 μπώθω = ἀπωθῶ.
 μυλωνάδισα, ἡ (⟨μυλωνάδισ-σα) = ἡ σύζυ-
 γος τοῦ μυλωνᾶ.
 μυντζηθρικό, τὸ = τὸ τυροβόλιον διὰ μυ-
 ζήθρας.
 μυξασμός, ὁ = ἐπὶ προβάτων, ἡ ἀσθένεια
 καταρροή.
 μυρωδντζά, ἡ = ἡ μυρωδιά.
 μυτθάρα, ἡ (⟨μυτ-τάρα) = ἡ μεγάλη μύτη
 μυτθαριτζά, ἡ (⟨μυτ-ταριτζά) = ἡ λωρίς τοῦ
 χαλινοῦ ἢ περιβάλλουσα τὴν μύτην τοῦ
 ζώου.
 μύτθη, ἡ = ἡ μύτη.
 μυτθορούθουνο, τὸ (⟨μυτ-τορούθουνο) = ὁ
 ρώθων.

μωροπόν-νια, τὰ = αἱ ὠδίνες τοῦ τοκετοῦ.
 μωροπονῶ = αἰσθάνομαι τοὺς πόνους τοῦ
 τοκετοῦ.
 μῶς = εὐθύς ὡς, μόλις ὡς.

Ν

ναίστσε (⟨ναίσκε) = βεβαίως ναί.
 ντζάρω = κχοικῶ, συχνάζω (τὸ Ἰταλ. usare).
 ναιῶνας, ὁ = αἰῶνας (τὸ ν ἐκ συνεκφορᾶς).
 ναιώνιος-α-ο = αἰώνιος-α-ον.
 ναν-νά, ἡ = ἡ ἀνάδοχος.
 ναν-ναρίτζω (⟨νναρίζω) = νανουρίζω, βαυ-
 καλίζω.
 νάπ-πός, ὁ = ξύλινον πινάκιον.
 νεβαίν-νω = ἀναβαίνω.
 νεγουλτσάντζω (νεγουλ-λτζάζω) = ἀναγου-
 λιάζω.
 νείκος-τσα-ο = νέος-α-ον: φρ. νείκομ παιδί.
 νεκατεύκω = ἀνακατεύω.
 νεκουφῶ = ἀνακουφίζω, ἀνυψώνω.
 νεκουφίτης, ὁ = ἀσθένεια παιδῶν καθ' ἣν
 ἀναφαίνονται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν βρε-
 φῶν σπειρία.
 νελύω (⟨ἀναλύω) = ἐκτολίσσω: φρ. νελύω
 τὸ νῆμα.
 νεντζητῶ = ἀναζητῶ.
 νεορεύκω = βλ. νοερεύκω.
 νεπετῶ = ἀναπετῶ: φρ. νεπετᾶ τὸ μ-μάτιμ
 μου.
 νερεύκομαι = ὀνειρεύομαι.
 ν-νερό, τὸ = τὸ νερό.
 ν-νεροστάφυλο, τὸ (⟨νεροστάφυλ-λο) = τὸ
 νεροστάφυλλον, εἶδος ὕδαροῦς καὶ ἀγλύ-
 κου σταφυλῆς.
 νεροφῶ = ἀναρροφῶ.
 νεσηδγάντζω = ἀηδιάζω.
 νεσκουμπών-νω = ἀνασκουμπώνω.
 νεστορία, ἡ (⟨ἱστορία) = 1) ἡ διήγησις 2) ἡ
 περιγραφή 3) ἡ ἀπεικόνισις.

*νεστοροῶ (<ἀνιστορῶ) = ἀντιλαμβάνομαι, κατανοῶ.
 *νεσύρνω = ἀνασύρω.
 νετιθέρω=τελειώνω, ἐξοφλῶ (τὸ Ἴτ. nettare).
 *νετρισάντζω = ἀνατριχιάζω.
 νέφαλο, τὸ = τὸ νέφαλον.
 νεφόκαμ-μα, τὸ = ἡ θερμότης ἐν συννεφώδει ἡμέρα.
 *νεχαράτισω (<ἀναχαράσσω) = μηρυκάζω.
 νησιί, τὸ (<νησ-σιί) = τὸ νησί. Τὸ Μέσα νησιί, τὸ "Ὄξω νησιί τοπων.¹
 ν-νιάμερο, τὸ (<ἐν-νεάμερον) = τὸ ἀπὸ 6-15 Αὐγούστου χρονικὸν διάστημα: φρ. Τὰ ν-νιάμερα τῆς Παναγιᾶς.
 νιατό, τὸ (<νεατό) = τὸ πρῶτον ὄργωμα ἀγροῦ προοριζομένου διὰ κηπουρικά.
 νιαυτός μου, σου, του ὁ = ὁ ἑαυτός μου -σου-του.
 νικολός, ὁ = ὄνομα ἰχθύος.
 ν-νιότη, ἡ = ἡ νεότης.
 νίφκω = νίπτω.
 νοερεύκω (<ἀναγορεύω) = ἀναζητῶ, μεριμνῶ.
 νοικοσύρις, ὁ = ὁ οἰκοκύρις.
 νοισάντζω = ἐνοικιάζω.
 ν-νοιώ = ἀνοίγω.
 νομή, ἡ = 1) τόπος κατάλληλος διὰ βοσκήν. 2) ἡ βοσκή. 3) ἡ χρηματικὴ ἀξία τοῦ πρὸς νομὴν χόρτου.
 ν-νορά, ἡ = ἡ οὐρά.
 *νοχλίντζομαι (<ἐνοχλίζομαι) = ἐνοχλοῦμαι.
 ν-δαμιών-νω = ἐνταμώνω.
 ν-δελιαδντζάντζω (<τυλιγαδιάζω) = τυλίσσω τὸ νῆμα εἰς τὸ τυλιγάδι.
 ντζάολος, ὁ = ὁ διάβολος.
 νδελτομάχομαι (ντελ-λομάχομαι) = ὑποφέρω ἐκ στομαχικῆς διαταράξεως.
 ντζαλίντζομαι = ζαλίζομαι.

ντζαρδέλια, ἡ (<σαρδέλλ-α) = ἡ σαρδέλλα.
 ντζατουνένιος -α -ο = μεταξωτός.
 ντζαφείρι (<ζαφείρι) = ὁ σάπφειρος.
 ντζαφειρέν-νιος -α -ο = ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ σαπφείρου.
 ντζαφοράς, ὁ = ἡ ζαφορά (τὸ φυτὸν κρόκος ὁ καρτραϊκός).
 ντζάχαρι, ἡ = ἡ ζάχαρις.
 ντζαχαρόπειρα, ἡ (<ζαχαρόπετρα) = πέτρα ὑπόλευκος συγκειμένη ἐκ κόκκων, ὡς ἡ ζάχαρις.
 ντζερβός -ἡ -ὸ (<ζερβός -ἡ -ὸ) = ὁ ἀριστερόχειρ.
 ντζένια, τὰ = (<ζένια) = τὰ ἐργαλεῖα.
 ντζευγᾶς, ὁ = (<ζευγᾶς) = ὁ γεωργός.
 ντζευγκάρι, τὸ = 1) τὸ ζεύγος. 2) ἡ δι' ἀρότρου καλλιέργεια.
 ντζευγκαρικό, τὸ = 1) ὁ ἀροτριῶν βοῦς. 2) τὸ ὄργωμα μιᾶς ἡμέρας ὑπὸ ζεύγους βοῶν.
 ντζεύλα, ἡ (<ζεύλα) = ἡ ζεύγλη, τὸ μέρος τοῦ ζυγοῦ ὅπου εἰσέρχεται ὁ τράχηλος τοῦ βοός.
 ντζευλόραμ-μα, τὸ (<ζευλόραμ-μα) = τὸ ράμμα τῆς ζεύλας, ὁ σπάγγος ὁ ἐνώνων τὰ ἄκρα τῶν δύο ξύλων τῆς ζεύλας.
 ντζευντζίτης, ὁ (ζευγίτης) = ὁ γεωργός. Παροιμ.:
 ἄλλα μελετᾶ τὸ βόδι
 τὸ ὁ ντζευντζίτης ἄλλα κἀν-νει.
 ντζεύω (πρόφ. ντζέφω) = ζεύω θέτω ὑπὸ ζυγόν.
 ντζιχρώτθα, ἡ (<διχρώτ-τα) = ἡ αἶξ ἡ ἔχουσα δίχρωμον τρίχωμα.
 ντζόρικος -τσα -κο = ὁ ζόρικος, ὁ δύστροπος, ὁ δύσκολος.
 ντζόσμος, ὁ = ὁ ἡδύοσμος.

1. Ἐν Μαχαιρῆ 1, 8 (Dawkins): νησιόν.

νιζόνιστρο, τὸ (<δόνιστρο) = εἰδικὸν ξόλον
 δι' οὗ οἱ ποιμένες ταράσσουν τὸ γάλα.
 νιζουλεύκω = ζηλεύω.
 νιζουλοφτονῶ = ζηλοφθονῶ.
 νιζυάλετρα, τὰ (<ζυγάλετρα) = ὁ ζυγὸς καὶ
 τὸ ἄροτρον ὁμοῦ.
 νιζυαριά, ἡ = ἡ ζυγαριά.
 νιζύϊ, τὸ (<ζύγι) = 1) ὠριζμένη ποσότης
 πρὸς ζύγισιν: φρ. ἔχω πένδε νιζύγια
 καρπούνιζια. 2) κατὰ πληθυν., τὰ
 σταθμά.
 νιζύμη, ἡ = ἡ ζύμη.
 νιζύμωμα, τὸ = τὸ ζύμωμα.
 νιζυμωτό, τό, = 1) τὸ ζυμωτόν, τὸ ζύμω-
 μα. 2) ὁ ἐκ τῆς ζυμώσεως ἄρτος: φρ.
 νιζυμωτὸ ψωμί.
 νιζυμών-νω = ζυμώνω.
 νιζυός, ὁ = ὁ ζυγός.
 νιζῶ = ζῶ.
 νιζωή, ἡ = ἡ ζωή.
 νιζωνδάρι, τὸ = ἡμερωτό, ὃ ἴδ.
 νιζωνδανός - ἡ - ὁ = ζωντανός.
 νιβανές, ὁ = ὁ ἄνους (τὸ Τουρκ. divane).
 νδουν-νιάς, ὁ = ὁ κόσμος (τὸ Τουρκ. dünya).
 ντρεισάρω = στρέφω, μετακινῶ τὸν ἄξονα
 τοῦ ἀνεμομύλου πρὸς τὴν κατεύθυνσιν
 τοῦ ἀνέμου (τὸ Ἰταλ. drizzare = στρέφω).
 νύπνος, ὁ = ὁ ὕπνος.
 νύσι, τὸ (<νύχι) = ὁ ὄνυξ.
 νυσιάνιζω = νυστάζω.
 νυχισά ἡ = ἡ διάρκεια τῆς νυκτός.
 νῶμος, ὁ = 1) ὁ ὄμιλος. 2) τὸ πρόσθιον ξύ-
 λινον τόξον τοῦ σκελετοῦ τοῦ σάγματος
 (ὡς στηριζόμενον ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ
 ζῴου).

Ξ

ἔξαγκλίνιζω (<ἐξαντλίζω) = ἀντλῶ, ἐξαν-
 τλῶ τὸ ὕδωρ φρέατος διὰ νὰ καθαρί-

σω τὸν πυθμένα.
 ἔξαγκώνι, τὸ = εἶδος κριθῆς, ἧς ὁ στάχυς φέ-
 ρει ἕξ σειρὰς κόκκων.
 ἔξαμῆν-νια, τὰ = τὰ ἐξάμηνα (μνημόσυνα).
 ξαν-νοίω = ἐξανοίγω, ἐρευνῶ, ἀναζητῶ: φρ.
 εἶνδα ξαν-νοίεις; (= τί ζητεῖς;).
 ξάρτι, τό, συνήθ. κατὰ πληθυν. ξάρτια,
 τὰ = οἱ ἐπίτονοι, τὰ σχοινία τὰ συγκρα-
 τοῦντα τὸν ἴστον τοῦ πλοίου.
 ξαθός - ἡ - ὁ (<ξαθ-θός) = ξανθός.
 ξεβοτανίνιζω (<ξεβοτανίζω) = καθαρίζω τὸν
 ἐσπαρμένον ἀγρὸν δι' ἀφαιρέσεως τῶν
 ζιζανίων.
 ξεβοτάνισμα, τὸ = βλ. ξεβοτανίνιζω.
 ξεγκαν-ναρίνιζομαι = ἐξαγκαναρίζομαι, στε-
 νοχωροῦμαι, πιέζω ἐμαυτὸν. (Πβ. Ἰστ.
 Λεξ. ἐν λ. ἀγκαννάρω).
 ξεκλερεμένος - ἡ - ο = ὁ ἀπόκληρος.
 ξεγκλίνιζω = βλ. ξαγκλίνιζω.
 ξελαθρεύκω = ἐξολοθρεύω.
 ξελιχνίνιζω = ἐκλιχνίζω.
 ξεμεριδάζάνιζω (<ξεμεριδιάζω) = διαμελί-
 ζω, τεμαχίζω.
 ξενανιτεύω = ξευγνύω ἐκ νέου.
 ξενεδιζά, ἡ = ἡ ξενιτειά.
 ξενοτσιωτῶ (<ξενοχοιτῶ) = 1) ἐπὶ ὄρνιθων,
 κοιτάζομαι ἐν ξένῳ ὄρνιθῶνι. 2) ἐπὶ
 συζύγων, ἀπιστῶ, συχνάζω εἰς ξένην
 κοίτην.
 ξεπατών-νω = καθαρίζω τὸν πάτον, τὴν ἐ-
 πιφάνειαν τοῦ ἄλωνιου. 2) Μέσο. ἀφαι-
 ροῦμαι τὸν πυθμένα: φρ. ξεπατώθη
 ν-δὸ τσουγκάλι.
 ξερογκανίνιζω = χασμῶμαι καὶ ἐρεύγομαι.
 ξεροτήανο, τὸ = τὸ ξηροτήγανον, (εἶδος γλυ-
 κίσματος).
 ξεσειλών-νω (<ξεχειλώνω) = ἐκχειλίζω.
 ξεσμαρῶμα, τὸ = βλ. ξεσμαρῶν-νω.
 ξεσμαρῶν-νω = ἐπὶ μελισσῶν, 1) χωρίζω τὸ

αύξηθῆν συμῆνος εἰς δύο: φρ. πάω νὰ ξεσμαρώσω τίς μέλιτσες· 2) ἀπροσώπως, τὸ ἀρχικὸν συμῆνος χωρίζεται εἰς δύο: φρ. ξεσμάρωσε ν-δὸ κρουππί (ἡ κυψέλη).

ξεσιτάσασμα, τὸ = βλ. ξεσιτασάντζω.

ξεσιτασάντζω (ξεσιταχυάζω) = ἀποκτῶ στάχυν, ἐπὶ δημητριακῶν.

ξετελεύκω (ξετελεύω) = ἀποτελειώνω.

ξετρασηλίντζω (ξετραχηλίζω) = γυμνῶν τὸν τράχηλον.

ξετρασήλισμα, τὸ = βλ. ξετρασηλίντζω.

ξετσιλιών-νω (ξετσιλ-λώνω) = ἐξογκῶν ἢ ἐξογκοῦμαι: φρ. ξετσιλιώσῃ ν-do τὸ σατοί. ξετσιλιώθην ἢ γεναῖκα (ἐπὶ ἐπιτόκων).

ξεφκάτω (ξεβγάλ-λω) = ἀποπλύνω τὰ ρούχα διὰ καθαροῦ ὕδατος.

ξεψωμίντζω (ξεψωμίζω) = ἐπὶ ἀγροῦ, ἀδυνατίζω, ἐξασθενῶ, καθίσταμαι ἄγονος: φρ. ξεψώμισε ν-δὸ χωράφι.

ξεψωμίστρα, ἡ = ἡ ἄγονος γῆ.

ξήλωμα, τὸ = τὸ ψήλωμα, τὸ ἐπὶ ὑψώματος κείμενον χωράφιον.

ξομπλιάντζω (ξεξομπλιάζω) = 1) σχεδιάζω, διακοσμῶ. 2) ἀντιγράφω τὸ σχέδιον (ξόμπλι). 3) μεταφ. σχολιάζω.

ξόμπλι, τὸ = τὸ ἐξόμπλιον (βυζαντινόν).

ξορίντζω (ξεξορίζω) = Μέσ. ἐξέρχομαι τῶν ὀρίων, ἀπομακρύνομαι: φρ. ξόρισεν ἡ βάρκα (παρεσύρθη ὑπὸ σφοδροῦ ἀνέμου).

ξορτσίντζω = ἐξορχίζω.

ξύαλος, ὁ = τὸ δξύγαλα.

ξύαλινα, ἡ = ἡ δξύγαλινα, τὸ δξύγαλα.

ξυλόσουπθα, ἡ (ξεξυλοσηπιά) = τεμάχιον ξύλου φέρον εἰς τὴν μίαν πλευρὰν προσηρμοσμένον κάτοπτρον, χρησιμοποιούμενον ὑπὸ τῶν ἀλιέων πρὸς ἀλιεῖαν σηπιῶν.

ξωτάρης, ὁ = ὁ διαμῆνων καὶ ἐργαζόμενος ἐν τῇ ὑπαίθρῳ.

Ο

Ὀβριακὸς - τσὰ - ὀ = Ἐβραϊκὸς - ἡ - ὄν.

ὀδήποτε = ὀποτεδήποτε.

ὀjοιος - α - ο = οἶος, οἶοσδήποτε.

ὀμορφτσά, ἡ = ἡ ὀμορφιά.

ὀμπρός = ἐμπρός.

ὄνας - ὄνοῦς = ἕνας - ἕνός.

ὄνδεν = ὅταν.

ὀξόδοτος, ὁ = τοπων. τοποθεσία καταλήγουσα εἰς ὀξὸν (κρημνόν).

ὀξωποδῶς, ὁ = ὁ ἐξαποδῶ, ὁ διάβολος.

ὀπότι = ὅταν, ὀπόταν.

ὀργκο, τὸ = τὸ νῆμα (διότι ἡ ταλασιουργία εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν ἔργον τῶν γυναικῶν).

ὀργκου - πούργκου (ἔργον ἐπὶ ἔργου) = ἐπίρρ. ἄμ' ἔπος ἄμ' ἔργον.

ὄρι, τὸ = τὸ ὄρος.

ὄροξι, ἡ = ἡ ὄρεξις.

ὄρπίδα, ἡ (ἐλπίδα).

ὄρπίντζω = ἐλπίζω.

ὄρφός, ὁ = ὁ ὄρφως (ἰχθύς).

ὄρτσά, ἡ (ὄσκιά) = ἡ σκιά.

ὄτι = ἐπίρρ. 1) μόλις ὡς. 2) μόνον: φρ. ὄτι γῶ 'πόμεινα.

ὄυλτοφέγγαρα (ὄυλ-λοφέγγαρα) = ἐπίρρ. ἐν πανσελήνῳ.

ὄυλτοχάλαβρος - η - ο (ὄυλ-λοχάλαβρος < ὄλοχάρβαλος - η - ον) = ἐτοιμόρροπος.

ὄυλτόγυρα (ὄυλ-λόγυρα) ἐπίρρ. = ὄλόγυρα.

ὄυλτος - η - ο (ὄυλ-λος) = ὄλος - η - ον.

ὄυλτομόναχος - ση - ο (ὄυλ-λομόναχος) = ὄλομόναχος.

ὄυλτοστόλιστος - η - ο (ὄυλ-λοστόλιστος) = ὄλοστόλιστος, καταστόλιστος.

ὄφεις, ὁ (πληθυν. ὄφιδες, οἱ) = τὸ μεγάλο φίδι.

ὄχιρρητα, ἡ = ἡ ἐχθρότης.

ὄχιρός, ὁ = ἐχθρός.

II

πααίν-νωμα, τὸ = ἡ μετάβασις.

παῖδι, τὸ (παγίδι) = ἡ πλευρά.

παῖλντίνιζω = ἀποκάμνω (τὸ Τουρκ. bayil-mak).

παίρω = παίρνω.

παλαθούνα, ἡ (κκαλαθούνα) = τὸ καλάθιον.

παλαβός - η - ο (κπαλ-λαβός) = παλαβός.

παλιηκάρι, τὸ (κπαλ-ληκάρι) = ὁ ἔφηβος.

παλιηκαρόπουλο, τὸ (κπαλ-ληκαρόπουλο) = τὸ μικρὸ παλληκάρι.

παλαζών-νω (κπαλ-λαζώνω) = γηράσκω.

παλαζόγερω, ὁ = ὁ παλαζόγερος, ἐμπαικτικῶς.

παλιζόγρητσα, ἡ (κπαλ-λαζόγρητσα) = ἡ κακὴ γρητσα.

παλισός - ἄ - ὀ (κπαλ-λαζός) = ὁ γέρων.

παλισοφορεμένος - η - ο (κπαλ-λαιοφορεμένος) = ρακένδυτος.

²παλων-νιά, ἡ = ἡ ἀπαλωνιά, τὸ πολὺ λεπτὸν ἄχυρον (ὡς περιζότερον ἀπομακρυνόμενον τοῦ ἄλωνίου).

παμβατσόλτα, ἡ (κπαμπακιόλ-λα) = τὸ βαμβακερὸν νῆμα.

παμπόρι, τὸ = τὸ βαπόρι.¹

πανατιθύρι, τὸ = τὸ παράθυρον.

παναῦρι, τὸ = ἡ πανήγυρις.

πανδρεύκω = ὑπανδρεύω.

Πάνεργος, ὁ = τοπων. (Πάνοργος) ὄρμος, ἀσφαλὲς καταφύγιον τῶν πλοίων: φρ. Ὁ

Ἄϊς Νικόλας τοῦ Πανέρμου.

παν-νίνιζω (κπαννίζω) = καθαρίζω διὰ τῆς πάν-νας τὸ δάπεδον τοῦ φούρνου ἀπὸ τῶν ὑπολειμμάτων τῆς πυρᾶς.

παν-νοῦσα, ἡ = κοιν. κουρελοῦ, κλινοσκέπασμα ὑφασμένον ἐκ λωρίδων τετριμμένου ὑφάσματος καὶ στρωνόμενον ἀντὶ τάπητος ἐπὶ τοῦ δαπέδου.

πανδῆχνω (ἀπαντέχω) = συναντῶ.

πανώγραμμα, τὸ = ἡ ἐπὶ τῶν ἐπιστολῶν ἀναγραφομένη διεύθυνσις.

πάππους, ὁ = ὁ πάππος.

παραγαντζίδικος - τσα - κο = ὁ διὰ παραγάδιου ἀλιεύων: φρ. παραγαντζίδιτσα βάρκα.

παραλογιάνιζω (κπαραλογιάζω) = ὀμιλῶ καὶ σκέπτομαι παραδόξως.

παράλοος - η - ο (κπαράλογος - η - ον) = ὁ σπάνιος, ὁ ἐκλεκτός: φρ. παράλοα λόγια.

παράμαλτο, (κπαράμαλ-λο) = ἀλιευτ. ὄρ. ἡ θριξ ἢ τὸ ἐκ πλαστικῆς οὐσίας λεπτὸν νῆμα, τὸ ὁποῖον φέρει τὸ ἄγκιστρον τῆς καθετῆς ἢ ἄλλου εἴδους ὄρμιᾶς.

παραμύθι, τὸ (παραμύθ-θι) = τὸ παραμύθιον.

παρανεβαίν-νω = ἐπὶ ζύμης, φουσκώνω πέραν τοῦ δέοντος: φρ. παρανέβηκα ν-δὰ ψωμυιά.

παραντζελτσά, ἡ (κπαραγγελ-λγᾶ) = ἡ παραγγελία.

παραντζέλτω = παραγγέλ-λω.

παραπόνεμα, τὸ = τὸ παράπονον.

παραστήν-νω = στήνω τὰ δεμάτια κριθῆς ἢ σίτου εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἄλωνίου.

παρασίν-νω = παριστάνω.

παράστη, ὁ = τὸ εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἄλω-

1. Καὶ ἐν Χάλκῃ. Βλ. Α. Τσοπανάκη, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 89.

- νίου ιστάμενον κατὰ τὸν ὀλωνισμόν ζῶον.
- παρασιθά, ἡ (παρεστία) = ἡ ἐστία, ἄλλως τζάκι, παραγώνι.
- Παρασισευκᾶς, ὁ, συνήθ. κατὰ πλῆθυν.
- Παρασισευκᾶδες, οἱ = Κακοποιὰ ὄντα ἀναφερόμενα εἰς παραδόσεις σχετιζόμενας πρὸς τοὺς πειρατὰς καὶ ἐμφανιζόμενα κατὰ Παρασκευήν.
- παράτσιαιρα (< παράκιαιρα) = ἐπίρρ. ἐνωρίς.
- παραφίν-νω (< παραφίνω) = συμβουλεύω, κληροδοτῶ διὰ διαθήκης, ἐπὶ μελλοθανάτου, ἀφίνω τὴν τελευταίαν μου θέλησιν: φρ. εὐτισὴ ν-τζαὶ κατάραμ παπαφίννω ἴς τὰ παιδντζά μου νὰ μὴμ πουλήσουν ν-dòm μύλο.
- παρηγοτζά, ἡ = ἡ παρηγοριὰ.
- παρηγοῶ = παρηγορῶ.
- παριοῦμαι = εἶμαι ἐπιδέξιος.
- παρτζᾶς, ὁ = ὁ πέλεκυς (τὸ Τουρκ. balta).
- πασαμέρα = ἐπίρρ. ἐκάστην ἡμέραν.
- Πάσκα, τὸ = τὸ Πάσχα.
- πασκαλιτζά, ἡ (< πασχαλ-λιὰ) = ἡ περίοδος καθ' ἣν ἐπιτρέπεται κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἐκκλησίας ἡ κατάλυσις πικντὸς μὴ νηστησίμου ἐδέσματος.
- πάσμα, τὸ = τὸ πρὸς πασμόν.
- πασμός, ὁ = ἡ διάλυσις τυροῦ ἢ παστῶν σαρδελλῶν ἢ νωπῶν ἰχθύων ἐντὸς τῆς θαλάσσης πρὸς προσέλκυσιν ἰχθύων (τὸ ἀρχ. πάσμα).
- πασπαρᾶς, ὁ = πρόχειρον ἔδεσμα ἐξ ἀλεύρου καὶ χοιρείου λίπους.
- πασπατεύκω = πασπατεύω, ἀνιχνεύω διὰ τῆς ἀφῆς.
- πασσιόντζω (< πασιόντζω) = πασιόντζω, καταβᾶλλω προσπαθείας.
- πασῶς - ἄ - ὀ = παχύς.
- ἴπατᾶ = ἀπεδῶ.
- πατέλιτης, ὁ (< πατέλ-λητης) = ὁ φαλακρός, ὁ ἀναφαλαντίας (ἐκ τοῦ Ἴταλ. patella).
- πατητήρα, ἡ = τὸ ξύλινον πέταλον τοῦ ὕφαντικοῦ ἴστοῦ.
- πατητήρι, τὸ = ὁ ληνός.
- πατούρα, ἡ = 1) εἰς τὴν γλώσσαν τῶν κτιστῶν, ἡ προσεσχόη. 2) ὅ,τι καὶ πατητήρα, ὁ ἴδ.
- πάτσουλιτο, τὸ (< πάτσουλ-λο) = μικρὸν ξύλον (πάσσαλος;)
- πατσουλιτοκαύτης, ὁ (< πατσουλ-λοκαύτης) = ὁ καίων τὰ πάτσουλλα Ἐπίθετον τοῦ μηνὸς Μαρτίου: φρ. ὁ Μάρτις ὁ πατσουλιτοκαύτης.
- παῦλος, ὁ = ὁ ἄρτος εἰς σχῆμα ἐπίμηκες, ὡς πωλεῖται σήμερον εἰς τὰ ἀρτοποιεῖα, κοιν. φραζόλα.¹
- παχνί, τὸ (φατνί) = ἡ φάτνη.
- παχνίντζω = ρίπτω ἄχυρον ἐν τῇ φάτνῃ.
- πεικάντζω (< ἀπεικάντζω) = ἀντιλαμβάνομαι.
- πεικῶ = βλ. πεικάντζω.
- πελυθρόνα, ἡ = ἡ πολυθρόνα.
- πελιστέρι, τὸ = τὸ περιστέρι.
- περγκαντί, τὸ = εἶδος ἰστιοφόρου (Ἐκ τοῦ Ἑνετ. brigantin).
- πέρδικα, ἡ = ἡ πέρδικα.
- περδικαύκουλιτο, τὸ (< περδικάβγουλ-λο) = τὸ ῥὸν τῆς πέρδικας.
- περιάλι, τὸ (< περιγιάλ-λι) = ἡ παραλία.
- περιαλιτῖδα, ἡ (< περιγιαλ-λιτῖδα) = βλ. περιάλτι.
- περιαλιτσά, ἡ (< περιγαλλιτῖδα) = ἡ παραλία.
- περίκαλτος -η - ο (< περίκαλ-λος) = ὠραιότατος -η - ον.

1. Ἡ λέξις συναντᾶται καὶ εἰς ἄλλας νήσους τῶν Κυκλάδων. Ἐν Κρήτῃ: ποῦλος. Διὰ τὸ ἔτυμον τῆς λ. Βλ. Β. Φάβην, ἐν Ἀθηνᾶς 45 (1933) σελ. 268.

περικαιινός - ή - ό = παρακαιινός.
 περίκοντα ἐπίρρ. = πολὺ πλησίον.
 περιλοή, ή = ή ἐπίπλωσις: φρ. ή περιλοή
 τοῦ σπιδοῦ.
 περιμάχως, ό (< ὑπερμάχως) = ό ὕμνος
 «Τῆ ὑπερμάχῳ...».
 περιμπλοκάς, ό¹ (καὶ μεριμπλοκάς, ό, ἐκ
 συνεκφοράς) = ή περιπλοκάς, ἀγριόχορ-
 τον.
 περινόσπορος, ό = ό περονόσπορος.
 περιόλι, τὸ = τὸ περιβόλι.
 περῖολος, ό = ό περιβολος.
 περίπολια (<περίπολ-λα) ἐπίρρ. = πάρα πολὺ.
 περιφαίνομαι συνήθ. ἀπροσώπως, περιφαί-
 νεταιί σου = σοῦ φαίνεται, νομίζεις ὅτι.
 περιφλεμονία, ή = ή περιπνευμονία.
 πέρυσι (<πέρυσ-σι) = πέρυσι.
 πετεινοχωρίτζω = ἐπὶ ὀρνίθων: φρ. πετει-
 νοχωρία ν-αὰ πουλιτὰ = ἀνεπτύχθη-
 σαν τὰ ὀρνίθια τόσον, ὥστε διακρίνον-
 ται ἤδη κατὰ φύλον.
 πενθερός - α̂ (<πεθ-θερός) = ό πενθερός,
 ή πενθερά.
 πετρόλαδο, τὸ = τὸ πετρέλαιον.
 πετροπέρικα, ή = ή πέρικα ή διαιτωμένη
 εἰς μέρη πετρώδη.
 πετσοισέφαλο, τὸ = τὸ δέριμα τῆς κεφαλῆς.
 πζάν-νω = πζάνω.
 πζάτο, τὸ = τὸ πζάτον (Ἰταλ. *piatto*, ὃ ἐκ
 τοῦ ἑλλην. πλατύς. Βλ. λεξ. Zingarel-
 li).
 πηάδι, τὸ = τὸ πηγάδι.
 πήτσω = πήσσω: φρ. πήτσω τὸ γάλας.
 πινακωτὸ, τὸ = σανίς φέρουσα κοιλώματα
 ἐντὸς τῶν ὁποίων τίθενται τὰ πρὸς ὀ-
 πτησιν ψωμία.

πινατσάντζω (<πινακιάζω) = εἰς τὴν γλῶσ-
 σαν τῶν μυλωθρῶν, ρίπτω τὸ ἄλεσμα
 εἰς τὴν καραβίδα. Βλ. λ.
 πίντζης, ό = εἶδος ἀρακά, τὸ κοιν. μπιζέλι
 (τὸ ἀρχ. πίσον).
 πιννόσπορος, ό = βλ. περινόσπορος.
 πισάνδι, τὸ = τὸ ὀπίσθιον ἀντίον τοῦ ὀ-
 φαντικοῦ ἴστοῦ. Πβ. προσάνδι.
 πισταγκωνίντζω (<ὀπισθαγκωνίζω) = δένω
 ὀπισθάγκωνα.
 πιστάγκωνα = ἐπίρρ. ὀπισθάγκωνα.
 πιστεύκω = πιστεύω.
 πιστεύκως, ό = τὸ “πιστεύω”, τὸ σύμ-
 βολον τῆς πίστεως: φρ. λέει τὸμ πι-
 στεύκω.
 πιστοά, ή (<πιστῆ) = ἐξάρτημα τοῦ σά-
 γματος, ξύλινος κοντὸς μήκους 0,30 μ.
 ἐξηρητημένος διὰ δύο σχοινίων ἐκ τοῦ
 σάγματος καὶ προσηρμοσμένος κάτω-
 θεν τῆς οὐρᾶς τοῦ ζώου, ἵνα συκρατῆ
 τὸ σάγμα εἰς τὰς κατωφερείας.
 πισσοράμματα, τὰ = τὰ ράμματα, τὰ σχοι-
 νιά τῆς πιστοᾶς.
 πιταντοῦ = ἐπίρρ. ἐπιταντοῦ, ἐπὶ τούτῳ.
 πίθα, ή = ή πίτ-τα.
 πιθακῶν-νω (<πιτ-τακῶν) = πιέζω τινὰ
 πολὺ, τὸν κάμνω πίτ-ταν.
 πιθαρίδι, τὸ (<πιτ-ταρίδι), συνήθ. κατὰ
 πληθυν.
 πιθαρίδιτζα, τὰ = χυλοπίττες.
 πιθῶν-νω = βλ. πιθακῶν-νω.
 πιθωτό, τὸ (<πιτ-τωτό) = 1) ὁ ἄρτος ὁ
 παρασκευαζόμενος τελευταίος ἐκ τῶν
 ὑπολειμμάτων τῆς ζύμης. 2) Εἶδος
 κώδωνος (ἐκ τῶν ἀναρτωμένων εἰς τὸν
 λαιμὸν τῶν αἰγοπροβάτων), πεπισμέ-

1. Ἐν Κῶ: μεριμπλοκάι. Ἐν Ρόδῳ: περιμπλεκάι. Βλ. Α. Tsoranakis, Essai sur la Pho-
 nétique des parlers de Rhodes, σελ. 148.

- νου κατὰ τὰς πλευράς.
- ¹πιτιμίντζω (<ἐπιτιμίζω)=ἐπιτιμῶ: φρ. ξορ-
ταιντζεται τσαι πιτιμίντζεται ὁ ντζάο-
λος (ἐξορκίζεται καὶ ἐπιτιμᾶται ὁ διά-
βολος).
- πλαδιζοκουισιά, ἡ (<πλατσοκουκιά)=κουκ-
κὰ παράγουσα πλατέα κουκκιά.
- πλαδιζοκούτσι, τὸ = τὸ πλατὸ κουκκί.
- πλακοπεταλίδα, (<πλακοπεταλ-λίδα) = ἡ
πεταλίδα τῆς ὁποίας τὸ ὄστρακον εἶναι
πεπλατυσμένον.
- πλανδάντζω = πλαντάζω, ἀποκάμνω.
- πλανδῶ = βλ. πλανδάντζω.
- πλάνος, ὁ = τὸ δόλωμα.
- πλάστριγγας, ὁ¹ = τὸ λίθινον περιτείχισμα
τοῦ ἄλωνιου.
- πλαστρίντζι, τὸ² (<πλαστρίγγι) = σιδηροῦν
ἐργαλεῖον ὅμοιον περίπου μὲ σμίλην, ἐ-
φηρμοσμένον ἐπὶ ξυλίνου κοντοῦ καὶ
χρησιμοποιοῦμενον ὑπὸ τῶν γεωργῶν
πρὸς καθαρισμὸν τοῦ ὄνιου ἀπὸ τὰς
ρίζας καὶ ἄλλας ἀκαθαρσίας ἢ πρὸς
διάνοξιν ὁπῆς ἐν τῷ ἄλωνίῳ, ἐν ᾗ ἐν-
σφηνοῦται ὁ στύλος.
- πλαστρὸς -ἡ -ὸ (<πλαστὸς -ἡ -ὸν) = ὁ ἐκ
ζύμης πλασθεὶς. πλαστρὸς μακαροῦνες=
πρόχειρα μακαρόνια, τὰ ὁποία πλάτ-
τουν ἐκ φύλλων ζύμης.
- πλάτιθω (<πλάτ-τω) = πλάττω.
- πλάτσα, ἡ = ἡ πλατεῖα (τὸ ἰταλ. piazza).
- πλέμα, τὸ (<πλέγμα) = ἡ πλέξις, ἡ πρᾶξις
τοῦ πλέκειν.
- πλωρζὸς -ἂ -ὸ = πρωραῖος -α -ο: φρ. τὸ
πλωρτζὸ γ-κατάρτι=ὁ πρωραῖος ἰστός.
- πνιγούρι, τὸ = τὸ πλιγούρι (τὸ τουρκ. bul-
gur).
- ²ποβόρι, τὸ = τὸ ἀποβόρι, ὁ μετὰ τὴν παῦ-
σιν τοῦ σφοδροῦ βορρᾶ ἐπιπνέων ἐλα-
φρὸς βόρειος ἄνεμος.
- πόδας, ὁ = ὁ ποῦς: φρ. ποινῶ τὸμ πόδα
μ-μου.
- ³ποδντζώχνω (ποδιώχνω) = ἀποδιώκω.
- ⁴ποδοσίμι, τὸ (<ἀποδοσίμι) = τὸ δῶρον τὸ
ἀποστελλόμενον πρὸς οἰκεῖον ἢ φίλον.
- ποδόσταμο, τὸ = ἡ προέκτασις τῆς τρόπι-
δος κατὰ τὸ πρωραῖον καὶ πρυμναῖον
αὐτῆς ἄκρον.
- ποδοτσέφαλα, τὰ (<ποδοκέφαλα) = οἱ πό-
δες καὶ ἡ κεφαλή ὁμοῦ.
- ⁵ποθαμ-μός, ὁ = ὁ θάνατος: φρ. ⁶έν ἔσει
⁷ποθαμμὸ (δὲν ἀποθνήσκει).
- ⁸ποθέτθω (<ποθέτ-τω) = ἀποθέτω, καταθέ-
τω τι.
- ⁹ποκλάμι, τὸ (<πλοκάμι) = ὁ πλόκαμος.
- ¹⁰ποκορδίντζω (<ἀποκορδίτζω), συνήθ. τὸ
μέσ. ¹¹ποκορδίντζομαι = ἀνατανύομαι.
- ¹²ποκοιθῶ (<ἀποκοιτ-τῶ) = ἀποτολμῶ.
- ¹³ποκρών-νω (<ἀποκρεώνω) = ἀποκρεύω.
- ¹⁴πολάμνω (ἀπὸ + ἐλαύνω): ἐν τῇ φρ. ¹⁵πολά-
σα ν-δὰ ντζᾶ = τὰ ζῶα διηλθόν τὴν
περίοδον ὄργασμοῦ.
- πολδύχρονος -η -ο (<πολ-λύχρονος) = πο-
λυχρόνιος.
- ¹⁶πολημένω (ἀπὸ + ἀνημένω) = ἀναμένω.
- πολιτεύκομαι (<πολιτεύομαι) = ἐκπολιτίζο-
ζομαι: φρ. οὔλιτομ βολιτεύντζεται μβζὸν
ὁ κόσμος (ὄλον ἐν ἐκπολιτίζεται πλέον
ὁ κόσμος).

1. Καὶ ἐν Χάλκῃ. Βλ. Α. Τσοπανάκη, ἐνθ' ἄν., σελ. 116. Ἐν Κάτω Ἰταλίᾳ πλάστριγγα ἀλλὰ
μὲ διάφορον σημασίαν. (Βλ. Rolfs, Etymolog. Wörterb., n° 1723).

2. Ἐν Κῶ καὶ Χάλκῃ: πλάστρίγγι. Ἐν Ρόδῳ: πλάστρουνγι. Βλ. Α. Τσοπανάκης, Phoné-
tique, σελ. 103.

²πολοοῦμαι (ἀπολογοῦμαι) = ἀποκρίνομαι :
φρ. ²πολοήθη νιζ² εἶπε ν-δου (ἀπεκρί-
θη καὶ τοῦ εἶπε).

πολυγόνατος, ὁ (⟨πολ-λυγόνατος) = τὸ πο-
λυγόνατον, φυτὸν τῆς οἴκογ. τῶν λειριο-
ειδῶν.

πολτοπραξοῦ, ἡ (⟨πολ-λοπραξοῦ) = ἡ πο-
λυπράγμων γυνή.

πολυτέλεος, ὁ (⟨πολ-λυτέλεος) = ὁ πολυτέλεος
τῆς ἐκκλησίας.

πονδίκαιτος, ὁ (⟨πονδίκαιλ-λος) = μεγεθυν.
τοῦ ποντικός.

πονδικός, ὁ = 1) ὁ μῦς· 2) ὁ τένων μῦς
τοῦ βραχίονος.

ποριξιμνός - ἄ - ὀ = ὁ ἀπορρίψιμος, ὁ ἀ-
ποβλητέος.

πορόπειρα, ἡ = ὁ πορώδης λίθος.

πορπατῶ = περιπατῶ.

Πορταίτισα, ἡ (⟨Πορταίτις-σα) = ὁ παρὰ
τὴν πύλην τοῦ φρουρίου ναὸς τῆς Πα-
ναγίας.

πορτοκάλλι, τὸ (⟨πορτοκάλ-λι) = τὸ πορτο-
κάλ-λιον.

πορτοκαλτσά, ἡ (⟨πορτοκαλ-λτσά) = ἡ πορ-
τοκαλλέα.

²ποσαιρετῶ = ἀποχαιρετῶ.

²ποσερίνιζω = ἀποχερίζω, χειρονομῶ.

²ποσπέρι, τὸ (⟨ἀποσπέρι) = ἡ ἑσπερίς.

²ποσπερίτης, ὁ = ὁ ἀστὴρ ἀποσπερίτης.

²πόσπερνω = ἀποσπείρω, τελειώνω τὴν σπο-
ράν.

²ποσύρνω¹ = ἀποσύρω, ἐπὶ ἄρτων : φρ. ²πο-
σύρα ν-δὰ ψωμνιά (ἐψήθησαν).

²πόσυρτος - η - ο¹ (⟨ἀπόσυρτος - η - ον) =
ἐπὶ ἄρτου, ὁ ἄψητος.

²ποστειλητό, τὸ (⟨ἀποσκελ-λητόν) = ὁ κοινὸς

τρόπος ἵππασίας, μὲ τὰ σκέλη ἀνοικτὰ
καὶ τοὺς πόδας ἐκατέρωθεν τοῦ σάγματος
ποτίνιζω = ποτίζω.

²ποισοιμίνιζω = ἀποκοιμίζω.

πούγετι = ἐπίρρ. οὐδαμοῦ.

πούγκα, ἡ = 1) ὁ θύλακος. 2) γλύκισμα ἐκ
νωποῦ τυροῦ, ψοῦ, σακχάρως ἐντὸς
φύλλου ζύμης διπλωμένου εἰς σχῆμα
θύλακου.

Πούλαρης, ὁ = τοπων.

Πουλαρζανὸς - ἡ - ὀ = ὁ διαμένων εἰς Πού-
λαρην.

πουλακαῖνος, ὁ (⟨πουλ-λακαῖνος) = μεγεθυν.
τοῦ οὐσ. πουλι (πουλ-λί).

πουλιάδα, ἡ (⟨πουλ-λάδα) = ἡ ὄρνις, πρὶν
ἀρχίση νὰ γεννᾶ.

πουλί, τὸ = τὸ πουλ-λί.

πουλιάρτζα, τὰ (⟨πουλ-λάρια) = τὰ ψά, τὰ
ὅποια ἐπφάζει ἡ κλώσσα.

²ποφάει, τό = τὸ ἀποφάγει.

ποῦμα, τὸ = τὸ πῶμα.

πουνδαρέλι, τὸ (⟨πουνταρέλ-λι) = ἡ περό-
νη (τὸ Ἴταλ. punteruolo).

πουρκός, ὁ (⟨ὑπουργός) = ὁ βοηθὸς τοῦ
κτίστου.

²ποφουμίνιζω (⟨ἀποφημίζω) = ἀποδοκιμά-
ζω. Τὸ μέσ. ἀπογοητεύομαι.

²πόψε = ἀπόψε.

πραγκαρόλτα, ἡ (⟨πραγκαρόλ-λα) = εἶδος κα-
θετῆς, δι' ἧς ἀλιεύουν ὀκταπόδια καὶ
καλαμάρια.

πραγκός, ὁ = ξύλινος κοντὸς φέρων ἄγκι-
στρον κατὰ τὸ ἄκρον καὶ χρησιμοποιού-
μενος διὰ τὴν ἀλίειαν τῆς μύραιναις.

πραμάτσα, ἡ = ἡ πραμάτσεια.

πρασινάδα,² ἡ = ἡ χθὺς πρασίνου χρώματος,

1. Ἐν Κῶ, Χάλκη κ. ἀ. : ποσύρω, ἀπόσυρτος. Βλ. Α. Τσοπανάκη, τὸ ἰδίωμα Χάλκης, σελ. 98 ὑποσημ. 1.

2. Ἐν Ἄνδρῳ : πρασινάλα.

ὅμοιος πρὸς τὸν γύλλον.
 πραχίτινα, ἦ = βλ. πολιτοπραξοῦ.
 πρικορόδικο, τὸ = τὸ πικροράδικον.
 προβατιθούρι, τὸ (<προβατ-τούρι) = ποίμνιον
 συγκείμενον ἐκ προβάτων.
 προβυτζάν-νω (<προβυζάνω) = βοηθῶ τὸ
 τὸ νεογέννητον πρόβατον διὰ τὰ θηλάση.
 προλαλά, ἦ = ἡ προμάμμη.
 προντζύμι, τὸ = τὸ προζύμι.
 πρόοδος, ὁ = ἡ πρόοδος: φρ. παιδι ν-δοῦ
 προόδου.
 προπάπλους, ὁ = ὁ προπάπ-πος.
 πρόπολι, ἦ = ἡ πρόπολις, ἡ κολ-λώδης οὐ-
 σία δι' ἧς αἱ μέλισσαι χρίουν ἐσωτε-
 ρικῶς καὶ φράσσουν τὰς κυψέλας των.
 προσάνδι, τὸ = τὸ ἐμπρόσθιον ἀντίον τοῦ
 ὕφαντικοῦ ἴστοῦ. Πβ. πισάνδι.
 προσαπόκο ἐπίρρ. = περίπου (τὸ Ἴταλ. pres-
 so a poco).
 προσβόλι, τὸ = ἡ κενὴ κυψέλη ἢ τοποθε-
 τουμένη πλησίον ἄλλης, τῆς ὁποίας τὸ
 σηῆνος μέλλει νὰ διαιρεθῇ, ὡς ὑπερ-
 αυξηθέν.
 προσισέφαλο, τὸ = τὸ προσκέφαλον.
 προσιουνῶ = προσκυνῶ.
 προτιμή, ἦ = ἡ τιμή, ἢ προτίμησις.
 προῦκα, ἦ = ἡ προίξ.
 προφηδζά, ἦ = ἡ προφητεία.
 πρυμνός - ἄ - ὁ = πρυμναῖος.
 πρωμάρι, τὸ = τὸ πρωίμως γεννηθὲν ἀρ-
 νιον.
 πρωμοβρόσα, τὰ (<πρωίμοβρόγια) = τὰ πρω-
 τοβρόγια.
 πρωτόγονος, ὁ = τὸ πρωτόπαιδον.
 πρωτόσμαρο, τὸ = τὸ πρῶτον ἐκ τῆς κυψέ-
 λης ἀποσχιζόμενον σηῆνος μελισσῶν.
 πσάν-νω = πιάνω.

πυδιτζά, ἦ = ἡ πυτία.
 πυκνών-νομαι = ἔχω καταρροήν.
 πυρίντζω (<πυρίζω) = ἐπὶ φούρνου, ἔχω τὴν
 ἀπαιτουμένην θερμότητα πρὸς ἔψησιν
 ἄρτων: φρ. πύρισεν ὁ φούρνος.
 πύρκος, ὁ = ὁ πύργος.
 πφάλτα, ἦ' (<π-πάλ-λα) = τὸ πεπλατυσμένον
 ἄκρον τῆς κώπης τὸ βυθιζόμενον εἰς τὸ
 ὕδωρ (ἐκ τοῦ Ἴταλ. pala: βλ. Λεξικ.
 Zingarelli). Ἄλλως ὁ Ἄ. Τσοπανά-
 κης (Τὸ ἰδίωμα τῆς Χάλκης, σελ. 98).
 πωρονό, τὸ = τὸ πρωϊνόν, ἢ πρωΐα.

P

ραντζατοί, τὸ = τὸ ροζακί, εἶδος σταφυλῆς.
 ραίντζω (<ραγίζω).
 ραίνω - 1) ραντίζω. 2) Μέσ. σκορπίζομαι,
 πλανῶμαι: φρ. ἐράναν οἱ jάθρωποι
 ἔς τὰ βουνά.
 ρανδίντζω = ραντίζω.
 ράππη, ἦ (<ράπ-πη) = τὸ ἀπομείναν στέλε-
 χος τοῦ θερισθέντος σίτου ἢ κριθῆς.
 (Πβ. Ἡσύχ.: ράπα τὴν καλάμην καὶ
 τοὺς ἐν αὐτῇ ἀβλοῦντας).
 ράσι, ἦ = ἡ ράχισ.
 ρασιδοκόκχαλο, τὸ (<ραχιδοκόκ-καλο) = ἡ
 σπονδυλικὴ στήλη.
 ρασόβρακα, ἦ = περισκελὶς ἐκ μαλλίνου ἐγ-
 χωρίου ὑφάσματος, τὴν ὁποίαν φέρουν
 οἱ ποιμένες, ὅταν ἀμέλγωσι, διὰ τὰ προ-
 φυλάσσουν τὰ ἐνδύματά των ἀπὸ τὸν
 ρύπον τοῦ ἐρίου τῶν προβάτων.
 ρέομαι = ὀρέγομαι, ἐπιθυμῶ, ἀγαπῶ: φρ. ὁ
 γαμβρὸς ἐρέετο ν-δῆμ πειθερά.
 ρεΐτσι, τὸ (<ρεΐκι) = ἡ ἐρείκη (θάμνος).
 ρεμόνι, τὸ = κόσκινον μεγαλύτερον τοῦ συ-
 νήθους διὰ τοῦ ὁποίου κοσκινίζουσι τὸν

1. Ἐν Χάλκῃ: μπάλλα. Βλ. Α. Τσοπανάκη, τὸ ἰδίωμα Χάλκης, σελ. 98.

καρπὸν διὰ νὰ καθαρίσουν αὐτὸν ἀπὸ τὰ σκύβαλα καὶ ἄλλας ἀκαθαρσίας· (τὸ ἀλλαχοῦ δερμόνι).

ρεμονίντζω = ρεμονίζω, κοσκινίζω.

ρεμπέλι, τὸ (<ρεμπέλ-λι) = ἡ ὀκνηρία.

ρεμπελετεύκω (<ρεμπελ-λεύω) = εἶμαι ὀκνηρός.

ρεσπέρης, ὁ = ὁ γεωργός.

ῥέχω = ἀρέσω.

ρεῖνα, ἡ = εἶδος ἰχθύος.

ρεντζα, ἡ = ἡ ρίζα.

ρεντζάφτι, τὸ (<ριζάφτι) = ἡ ρίζα τοῦ ὠτός, ἡ θάσις τοῦ πτερυγίου.

ρεντζικό, τὸ = τὸ ριζικόν.

ριζάρικος - τσα - ο = ἐπὶ αἰγοπροβάτων, τὸ ζῶον, τὸ ὁποῖον ἀποβάλλει τὸ ἔμβρυον: φρ. ριζάρικο ντζῶ.

ριζάντζω (<ριζάζω) = ἐπὶ ζῴων κυοφορούντων, ἀποβάλ-λω.

ριζῶ = θλ. ριζάντζω.

ρίπια, ἡ (<ρίπ-πια) = ἡ σανίς ἡ κλείουσα τὴν προσθίαν ὄψιν τῆς ξυλίνης κυλινδρικής κυψέλης (τὸ ἀρχ. ῥίψ - ῥιπός).

Ρίχτες, οἱ = τοπων. κατώφερῆς τοποθεσία.

ριφάδι, τὸ = τὸ θῆλυ ἐρίφιον.

ρογό, τὸ = τὸ ὑπόγειον.

ροδιτά, ἡ (<ραδικιά) = τὸ φυτὸν τοῦ ραδικιοῦ.

ροδίτσι, τὸ = τὸ ραδίκι, ὁ βλαστὸς τοῦ ραδικιοῦ.

ροδιτζά (<ροδεζά), ἡ = ἡ ροδιή.

ροδόσταμο, τὸ = τὸ ροδόσταγμα.

ροζονάρω = γλυκομιλῶ, γλυκοκουθεντιάζω. (τὸ Ἴταλ. ragionare).

ρόκχα, ἡ (<ρόκ-κα) = ἡ ἡλακάτη.

ροκχάνα, ἡ (<ροκ-κάνα) = σχοινίον μήκους

0,30 μ. προσηρητημένον ἐπὶ ζώνης καὶ φέρον εἰς τὸ ἄκρον κόμβον. Χρησιμοποιοῦν αὐτὸ οἱ ἄλιεις διὰ νὰ σύρουν τὴν "τράταν".

ρονοδίτης, ὁ = ὁ εἰρηνοδίκης.

ρόντζος, ὁ = ὁ ρόζος.¹

ροπή, ἡ = ἡ ἀσθένεια.

ρουμπί, τὸ = εἶδος κουδουνίου ἐκ τῶν χρησιμοποιουμένων διὰ τὰ αἰγοπρόβατα.

ρουμπίνα, ἡ = ἡ κλέπτουσα: φρ. κλεφτίνα, ρουμπίνα.

ρουτιθούνη, τὸ (<ρουθ-θούνη) = ὁ ρώθων.

Ρουτσιά, ἡ = ἡ Ρωσσία.

ρουτσούνι, τὸ = ἡ ἐξοχή, τὸ ἐξέχον μέρος.

ῥωτοχιτυποῦμαι (<ἔρωτοκτυποῦμαι) = ἐρωτεύομαι παραφύρως.

ῥωτῶ = ἐρωτῶ.

Σ

σαιρέτισμα, τό· συνήθ. κατὰ πληθυν.

σαιρετίσματα, τὰ = τὰ χαιρετίσματα.

σαιρετισμός, ὁ = ὁ χαιρετισμός.

σαιρετῶ = χαιρετῶ.

σακχάτσι, τὸ (<σακ-κάτσι) = ὁ βραχὺς ἀνδρικός ἐπενδύτης.

σακχούλια, ἡ (<σακ-κούλ-λια) = ὁ σάκκος.

σαλαμίστρα, ἡ = τὸ σχοινίον τὸ συγκρατοῦν τὴν κώπην ἐπὶ τοῦ σκαρμοῦ.

σαξί, τὸ = τὸ ξύλινον δοχεῖον διὰ τοῦ ὁποίου μεταφέρουν οἱ κτίσται τὴν λάσπην ἢ τὸ ἀμμοκονίαμα (τὸ Τουρκ. saksi).

σάουνο, τὸ = τὸ σαγόνιον.²

σαπουνερό, τὸ = τὸ δοχεῖον ἐν τῷ ὁποίῳ διαλύουν τὸν σάπωνα διὰ πλύσιν.

σάρπα, ἡ = εἶδος ἰχθύος (σάλπη).

1. Κατὰ Γ. Χατζιδάκη ἐκ τῶν ρίζα + ὄζος. Βλ. ἐν Ἀθηνᾶς 29 (1917), σελ. 212.

2. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ Β, σελ. 341.

σάρτος, ὁ = τὸ πήδημα (τὸ Ἴταλ. salto).
σατοί, τὸ = τὸ σακκίον.

σβῶ = σβήνω (μεταβ. καὶ ἀμετεβ.): φρ. σβῶ
τὸ φῶς. σβᾶ τὸ φῶς. -

σελιδονόφαρο, τὸ = τὸ χελιδονόψαρο.

σελιδόνα, ἡ (<χελιδόνα) = τεμάχιον σιδήρου
σχήματος διπλοῦ πελέκεως στερεοῦμε-
νον εἰς τὸ κέντρον τῆς ἄνω πέτρας τοῦ
μύλου.

σειμῶνας, ὁ = ὁ χειμῶνας.

σειμων-νιάντζει = χειμωνιάζει.

σεν-νιάλτο, τὸ (<σεν-νιάλ-λο) = 1) τὸ ση-
μεῖον. 2) τὸ ἡμιαναπεπταμένον ἰστίον
εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ἀνεμομύλου, τὸ
σημαῖνον ἔλλειψιν ἀλεσμάτων. (τὸ Ἴταλ.
segnale).

σεντούτσι, τὸ = τὸ σεντούκι.

σέλιτα, ἡ (<σέλ-λα) = τὸ ἐπίππιον. (τὸ Ἴταλ.
sella).

σελιζὸς - ἄ - ὀ (<χελ-λιὸς) = ὁ χελιδονίος,
ὁ ἔχων χρωματισμὸν χελιδόνος.

σέρα, ἡ (<χέρα) = ἡ χεῖρ.

σεράγδαρτο, τὸ = ἡ σιδηράδρακτος.

σεράνδα = τεσσαράκοντα.

σερζά, ἡ (<χεριζά) = τὸ χειρόβολον.

σέρι, τὸ = τὸ χέρι.

σέριτσο, τὸ = τὸ χέρσον.

σερνικὸς - τσά - ὀ = ἀρσενικὸς - ἡ - ὄν.

σερολάβι, τὸ¹ (<χερολάβι) = ἡ χειρολαβή,
ἡ ἐχέτλη τοῦ ἀρότρου.

σερόμυλος, ὁ = ὁ χειρόμυλος.

σερομυλίντζω (<χειρομυλίζω) = ἀλέθω εἰς
τὸν χειρόμυλον.

σερούλι, τὸ (<χερούλ-λι) = ἡ λαβή.

σεφᾶς, ὁ = ὁ σοφᾶς. (τὸ Τουρκ. sofa).

σηκῶν-νω = σηκῶν.

σήμανδρο, τὸ = τὸ σήμαντρον.

σήμ-μερι = σήμερον.

σήνα, ἡ = ἡ χήνα.

σιανάτσι, τὸ = ἡ ριπή ἀνέμου.

σιάρω = ναυτ. ὄρος· ἀναχαιτίζω τὴν ταχύ-
τητα τῆς λέμβου, σταματῶ τὴν λέμβον.

σιδομυγιά, ἡ (ἰσοδομία) = εἰς τὴν γλώσσαν
τῶν κτιστῶν ἢ εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος οἰκο-
δόμησις τοῦ κτιρίου ἐξ ὄλων τῶν πλευ-
ρῶν: φρ. τελειώσαμε ν-δῆσ σιδομυγιά.

σιδεροτσέφαλος - η - ο (<σιδεροκέφαλος) =
εἰς τὴν γλώσσαν τῶν ποιμένων, ὁ πα-
ραμένων ἀριθμητικῶς ἀμείωτος: φρ.
πῆρε ν-δὸ μανδροῖ σιδεροτσέφαλο = ἀνέ-
λαβε τὸ ποιμνιὸν μὲ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ
ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν ἰδιοκτήτην τὸν αὐτὸν
ἀριθμὸν προβάτων.

σιλιδόνα, ἡ = ἑλ. σελιδόνα.

σίλιτσα = χίλια.

σιλιτζάδα, ἡ (<χιλ-λιάδα) = ἡ χιλιάς.

σιμόσκαλο, τὸ = εἰς τὴν γλώσσαν τῶν κτι-
στῶν, ἡ πέτρα ἢ κτιζομένη ἀντιστοι-
χῶς πρὸς τὸ ἀγκωνάρι (ἑλ. λ.), ἐπὶ
τῆς ἐσωτερικῆς πλευρᾶς τοῦ τοίχου.

σιν-νιάλτο, τὸ = ἑλ. σενιάλτο.

σιτσαίνομαι = σιχαίνομαι.

σκάλεθρο, τὸ = τὸ παρὰ Πολυδεύκει (Ο-
νομαστ. VII, 22) σκάλεθρον, σιδηρᾶ
ράβδος δι' ἧς σύρουσιν πρὸς τὰ ἔξω τοὺς
ἄνθρακας ἀπὸ τὸν πυρακτωθέντα φοῦρ-
νον.

σκαλί, τὸ (<σκαλ-λι) = ἡ βαθμὶς κλίμακος.

σκαλωσά, ἡ = τὸ ὑπὸ τῶν κτιστῶν χρησι-
μοποιούμενον ξύλινον ἱκρίωμα.

σκάμνιος, ὁ = τὸ σκαμνίον.

σκανδαλίντζω = σκανδαλίζω, ἐνοχλῶ.

1. Ἐν Κῶ: σερολάϊ τό. Ἐν Ρόδῳ καὶ Χάλκῃ χερόλαη. Βλ. Α. Tsoranakis, Phonétique, σελ. 16, τὸ Ἰδίωμα Χάλκης, σελ. 112.

σκαρμός, ὁ = ὁ σκαλμός ἐπὶ τοῦ ὁποίου
προσαρμόζεται ἡ κώπη.

σκαφιδιτζάντζω (< σκαφιδιάζω) = εἰς τὴν
γλῶσσαν τῶν ποιμένων, χύνω τὸ γάλα
ἐντὸς σκαφιδίων.

σκλαβούνη, τὸ = ὁ μέγας σουγιάς.

σκοδζά, ἡ (< σκοτζά) = ἡ σκοτοδίνη.

σκολάδα, ἡ (< σχολάδα) = ἡ προβατίνα τῆς
ὁποίας ἐφόφησε τὸ ἀρνίον.

σκολαδεύκω = ἐπὶ αἰγοπροβάτων, γίνομαι
σκολάδα. Βλ. λ.

σκολόβραδο, τὸ = τὸ βράδυ τῆς προτεραίας
ἐορτῆς.

σκολιζάτικος - τσα - ο (< σχολ-λιάτικος) = ὁ
σχολινὸς - ἡ - ὄν.

σκολιζό, τὸ (< σχολ-λεζό) = τὸ σχολεῖον.

σκόνδο, τὸ = ἡ ἔκπτωσις (τὸ Ἴταλ. sconto).

σκορδοτσέρα, ἡ (< σκορδοκέρα) = ἡ ἔχουσα
μικρὰ κέρατα αἰξί.

σκορπίνα, ἡ = ὁ θῆλυς σκορπίος.

σκορπός, ὁ = ὁ σκορπίος (ἰχθύς).

σκότθα, ἡ (< σκότ-τα) = τὸ εἰς τὸ ἄκρον τοῦ
ἰστίου λέμβου προσδεδεμένον σχοινίον,
τὸ ρυθμίζον τὴν κόλπωσιν αὐτοῦ (τὸ
Ἴταλ. scotta).

σκοτών-ρω = σκοτώνω.

σκουλαρικᾶτος - η - ο = ἐπὶ αἰγοπροβάτων,

ὁ ἔχων σκουλαρίκια. Βλ. σκουλαρίτσι.

σκουλαρίτσι, τὸ (< σκουλαρίκι) = τὸ ἐνώτιον
(τὸ μεσν. σχολαρίκιον).

σκοῦλδος, ὁ (< σκοῦλ-λος) = εἶδος χόρτου.

σκουλιάφτης - α - ικο (< σκουλ-λάφτης) = ὁ
ἔχων μεγάλα κλίνοντα ὦτα.

σκουρζά, ἡ (< σκουρζά) = ἡ σκωρία.

σκούφσα, ἡ = ἡ σκούφια, κάλυμμα τῆς κε-
φαλῆς.

σκρινο, τὸ = ἔπιπλον, τὸ ἄλλως κομμὸ λε-
γόμενον (τὸ Ἴταλ. serigno).

σμαρίδα, ἡ = ἡ σμαρίς.

σμίω = σμίγω.

σμύρνα ἢ σμύναιρα ἢ σμύναιρη = ὁ ἰχθύς
μύρραινα.

σοιρινό, τὸ = τὸ χοίρειον κρέας.

σοιροβοσκός, ὁ = ὁ χοιροβοσκός.

σοῖρος, ὁ = ὁ χοῖρος.

σοιροσφαῖ, τὸ (< χοιροσφαῖ) = ἡ σφαγὴ τοῦ
χοίρου: φρ. ᾽ς τὴν ἐποσὴν *v-dō σοι-
ροσφαγιῶ*.

σομάρι, τὸ = τὸ σάγμα.

σόνι, τὸ (< χιόνι) = ἡ χιών.

σορότθο, τὸ (< σορότ-το) = τὸ κηρωτὸν ἔμ-
πλαστρον (τὸ Ἴταλ. cerotto).

σουλούβαρδος, ὁ 1) ἰχθύς ἔχων μεγάλο
στόμα καὶ κοιλίαν. 2) ἐμπαικτικῶς, ὁ
ἔχων μεγάλα χεῖλη καὶ κοιλίαν.

σουλουδράνη, τὸ = τὸ ρέον ὕδωρ πηγῆς.
Ἡ λ. καὶ ὡς τοπων.

σουλουδρανίντζω = ρέω ὡς σουλουδράνη.

σοῦμα, ἡ = τὸ ἐκ πρώτης ἀποστάξεως οἰ-
νόπνευμα.

σουπθά, ἡ (< σουπιθά) = ἡ σηπία.

σουρέλιτο, τὸ (< σουρέλ-λο) = ἡ περισκελῖς.

σουρναυλάτσι, τὸ = μικρὸς σύραυλος, συ-
ραυλάκι.

σουριτοῦκο, τὸ = βραχὺς ἀνδρικός ἐπενδύ-
της.

σουσούμι, τὸ συνήθ. κατὰ πληθυν. σου-
σούμια, τὰ = τὰ χαρακτηριστικὰ (σύσ-
σημον;).

σουσουμνιάντζω = 1) παρομοιάζω, 2) σχο-
λιάζω.

σοφίντζω, συνήθ. κατὰ γ' ἐνικ.: φρ. σο-
φίντζει ὁ παππᾶς = λέγει τὸ "σοφία,
ὄρθοί...".

σούφουννας, ὁ = ὁ σίφων.

σπανάτσι, τὸ = τὸ σπανάκι.

σπάος, ὁ = ὁ σπάγγος (τὸ Ἴταλ. sprago).

σπαρκών-ρω (< σπαργώνω) = σπαργῶ, ἐ-

ξογκοῦμαι φρ.: τὸ μαστᾶρι *v-dh̄s* κα-
τοίκας εἶναι σπαρκωμένο.
σπαρτό, τό· συνήθ. κατὰ πληθυν. σπαρτά
τὰ = τὰ ἐσπαρμένα δημητριακά.
σπερίντζω = ἐσπερίζω, τελῶ τὸν ἐσπερινόν:
φρ. ὁ παππᾶς σπερίντζει.
σπηλιτζά, ἡ (<σπηλ-λαγᾶ) = τὸ σπήλαιον.
σπίταρος, ὁ = μεγεθυν. τοῦ οὐσ. σπίτι.
σταβάδι, τὸ = ὁ ἰστοβοεὺς τοῦ ἀρότρου.
σταβέντου = ἐπίρρ. ναυτ. ὕρος, ὑπὸ τὸν
ἄνεμον (τὸ Ἴταλ. sottovento).
σταθῶρι, τὸ = φυτὸν τοῦ γένους τῶν ἀμα-
ραντωδῶν.
στάκα, ἡ¹ = ἡ σιτάκα, ἔδесμα ἐκ γάλακτος
καὶ ἀλεύρου.
σταλίντζω (<σταλίζω) = ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν
ποιμένων, μένω ὑπὸ σκιάν.
στάλος, ὁ = 1) ὁ τόπος ἐνθα σταλίζουν τὰ
αἰγοπρόβατα. 2) τὸ σταλίζειν.
στανταρτζά, ἡ = ἡ θημωνία.
σιάντζω = στάζω: φρ. τὰ ροῦχα σιάντζου.
στάσου, τὸ = 1) ὁ στάχυς 2) τὸ φυτὸν κρι-
θῆς ἢ σίτου ἐν τῷ συνόλῳ.
σταφύλαδι, τὸ (<σταφύλ-λι) = ἡ σταφυλή.
σταχτή, ἡ = ἡ στακτή, ἡ στάχτη.
στεροπόν-νια, τὰ = τὰ ὑστεροπόνια, αἱ ὕστε-
ραι ὠδίνες τοῦ τοκετοῦ.
στελτᾶρι, τὸ (<στελ-λᾶρι) = εἶδος σφραγι-
δος προβάτων καθ' ἣν κόπτουν τὸ ἄκρον
τοῦ ὠτὸς εἰς σχῆμα γωνίας καὶ τὸ οὖς
φαίνεται διχῆλον (τὸ μετγν. οὐσ. στυ-
λᾶριον).
στέλτω = στέλ-λω.
στεράγια, τὰ = ἡ μετὰ τὸ κοινωνικὸν ἐμ-
φάνισις τοῦ ἱερέως εἰς τὴν ὠραίαν πύ-
λην κρατοῦντος τὰ ἅγια δῶρα καὶ ἐκ-

φωνοῦντος τὸ “μετὰ φόβου Θεοῦ”. Πβ.
Πρωτάγια.
στερτζά, ἡ (<στερτζά) = ἡ ξηρά.
στοισίντζω = στοιχίζω.
στουπλί, τὸ = τὸ στυπ-πίον.
στραβοστομνιάντζω (<στραβοστομιάζω) =
στραβώνω τὸ στόμα.
στραγγούρι, τὸ = θάμνος ἀκανθώδης.
στραντζίντζω = στραγγίζω.
στρέφω = ἐπὶ σπαρτῶν, ὠριμάζω: φρ. στρέ-
φει τὸ σπαρτό.
στρουμπί, τὸ = ὁ κόμβος (στρόμβος, -ιον).
τσιεζῶ = σείω.
τσιόπη, ἡ = ἡ σκέπη.
τσιεπάντζω = σκεπάζω.
τσιεύκομαι = σκέπτομαι.
τσιαιδαῦτο, τὸ = εἶδος κουδουνίου τῶν αἰ-
γοπροβάτων.
τσιαιντεύκω = βασανίζω.
τσιόιντζω = σχίζω.
τσιόισμα, τὸ (<σχίσμα) = ἡ σχισμή.
τσιόιρος, ὁ (<σκίρος) = ἡ ριπὴ ἀνέμου. Πβ.
σιανάτσι..
στιυλιτών-νω (<στιυλ-λώνω) = προσηλώνω:
φρ. στύλιτωσε *v-dā* μάθισα του.
συγκάθουρο, τό· συνηθῆστ. κατὰ πληθυν.
συγκάθουρα, τὰ = τὰ ὑπολείμματα ἐκ τοῦ
ψησίματος τοῦ βουτύρου, τὰ κατακά-
θια.²
συγκόμι, τό· συνήθ. κατὰ πληθυν.
συγκόμμι, τὰ = τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ
προσώπου (σύν + κόπτω).
συκοῦρι, τὸ (<συκοῦρι) = ὁ συκεών.
συλτοῆ ἢ συλτόϊσι, ἡ = ἡ συλλογὴ, ἡ
φροντίς.
συλτοίντζομαι = συλ-λογίζομαι.

1. Ἐν Κρήτῃ: σιτάκα. Βλ. Ξανθοῦδίδου Ποιμενικὰ Κρήτης, ἐν Λεξικογρ. Δελτ. 5, σελ. 281.

2. Κατὰ Α. Α. Παπαδόπουλον ἐκ τοῦ συν + κάθομαι. Βλ. ἐν Ἀθηνᾶς 37 (1925), σελ. 213.

συλτιόιτσι, ή (<συλ-λόγιτσι)=ὁ συλλογισμός.
συλιούτροου, τὸ (<συλ-λούτρουγο)=τὸ συλ-
λείτουργον.

συμπάλτω (<συμπάλ-λω)=ἐπὶ πυρᾶς, ἀναρ-
ριπιζῶ: φρ. συμπάλτω τήφ φωδζά.
συμπάλιστρο, τὸ=ὄργανον δι' οὗ συνδαυ-
λίζομεν.

συμπλάντζω (<συμπλᾶζω)=βοηθῶ.

συνάσι, τὸ=τὸ συνάχι.

σύνναυκα (<σύνναυγα)=ἐπίρρ. κατὰ τὴν
αὐγήν.

συναχών-νομαι = συναχώνομαι.

σύνδρομος - η - ο = ἔντρομος - ος - ον.

σύν-νυχτα = ἐπίρρ. νόκτωρ.

σύντεκνος - συντέκνιτσα (<συντέκνισ-σα)=ὁ
πατήρ καὶ ἡ μήτηρ προσφωνούμενοι
ὑπὸ τοῦ ἀναδόχου τοῦ τέκνου αὐτῶν.

σύρω = εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ὑφαντῶν, διά-
ζομαι: φρ. πᾶ' νὰ σύρω τὸ παν-νί=
ὑπάγω νὰ διασθῶ τὸ πρὸς ὑφανσιν
νῆμα.

συσταμονίντζω (<συσταμονίζω) = τακτο-
ποιῶ, συμμορφῶνω: φρ. συσταμονισμέ-
να λόγια = λογικοὶ καὶ ὠραῖοι λόγοι.

συσιένομαι = ἐντρέπομαι, συναισθάνομαι.

συτό, τὸ (<χυτό)=εἶδος κουνουνίου ἐκ
χυτοῦ χαλκοῦ.

συτσα, ή = ή συκεά.

συφ-φέρω, τὸ = τὸ συμφέρον.

συφ-φέρω = συνέρχομαι ἐκ λιποθυμίας.

συχ-χώρτζο, τὸ = τὸ μνημόσυνον.

σφατσελιτσο, τὸ = φάσκελ-λο.

σφατσελιτών-νω = φασκελ-λώνω.

σφατσίδα, ή (<φακίδα) = αἶξ με λευκὸν τρί-
χωμα καὶ κατεσπαρμέναις κηλίδαις.

σφάντζω = σφάζω.

σφαχτό, τὸ = τὸ πρὸς σφαγὴν ζῶον, τὸ
σφακτόν.

σφονδύλι, τὸ = ξύλινος σπόνδυλος προσαρ-

μοζόμενος εἰς τὸ ἀδράχτι.

T

ταή, ή = 1) ἐπὶ ζῶων, τροφή. τὸ (μεσν.
ταή<ταγή). 2) τὸ μετὰ τὸν θερεισμὸν
ἀπομένον ἐν τῷ ἀγρῷ στέλεχος τῶν δη-
μητριακῶν, χρησιμεῖον πρὸς βόσκησιν
τῶν ποιμνίων.

ταίντζω (<ταίζω) = παρέχω εἰς τὰ ζῶα
τροφὴν (ταγήν).

ταιριάντζω = ταιριάζω.

ταλοιπονίς = ἐπίρρ. λοιπόν.

ταρασή, ή = ή ταραχή.

ταρασίντζομαι (<ταραχίζομαι) = ταράσσο-
μαι.

ταράχτης, ὁ = τὸ ξύλον δι' οὗ ταράσσουν
τὸ γάλα.

τασα (<ταχεά) = ἐπίρρ. αἶριον.

τασινή, ή (<ταχινή) = ή πρωία: φρ. θᾶρ-
τω μνὰ ν-δασυνή.

ταυρί, τὸ = ὁ μικρὸς ταῦρος.

τέδδζος - α - ο (<τέτοιος - α - ο) = τοιοῦ-
τος - αὐτή - ον.

τετροβραδύς ἐπίρρ. = κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς
Τετάρτης.

τεισαροβύνζα, ή (<τεσ-σαροβύζα) = ἐπὶ αἰ-
γοπροβάτων, ή ἔχουσα δύο θηλάς εἰς
ἕλαστον μαστόν.

τέτσερα (<τέσ-σερα) = τέσσαρα.

τζάρα, ή = ὁ πίθος.

τηανίτης, ὁ = ὁ τηγανίτης (γλύκισμα).

τθαμάντζω = θαυμάζω.

τθελτζά, ή (θ-θελ-λεζά) = ή θηλεζά, δε-
σμὸς ἐκ κλωστής ἢ σχοινοῦ. 2) ή
κομβιοδόχη.

τθεραπεμένα ἐπίρρ. = ἀφθόνως.

τθίδα, ή (<θ-θίδα: βλ. Ἱστορ. Λεξ., ἐν
λ. * ἄρκευθίδα) = τὸ δένδρον ἄρκευθος.

τθίρδος, τὸ = ή πλειοδοσία. Βλ. τθιρδίντζω.

τιθιδίνιζω = πλειοδοτώ. (ἐκ τοῦ ἄορ. τοῦ

Τουρκ. ρήμ. attirmek, attirdim).

τιθυμοῦμαι ἢ ἀτιθυμοῦμαι = ἐνθυμοῦμαι.

τόπωμα, τό = βλ. τοπών-νω.

τοπών-νω = ὄδηγῶ τὸ ποίμνιον εἰς τὸν τόπον τῆς βοσκῆς.

τουδὰ ἐπίρ. = ἐκειδὰ.

τουλούπια, ἡ (< τουλούπ-πα) = ἡ τολύπη.

τουμπανᾶς, ὁ = κόσκινον ἐκ δέρματος, συνήθως αἰγείου, μὴ φέρον ὀπᾶς (τύμπανον).

τουρκάτσι, τὸ (< τουρκάκι) = μεταφ. τὸ ἀβάπτιστον βρέφος.

τράος, ὁ = ὁ τράγος.

τρασηλιζά, ἡ (< τραχηλ-λιζά) = ἡ τραχηλιά.

τραούδι, τὸ = τὸ τραγοῦδι.

τραουδῶ = τραγουδῶ.

τραούλια, ἡ (< τραούλ-λα) = ἡ μὴ ἔχουσα κέρατα αἰξ.

τράτιθα, ἡ (< τράττα) = 1) τὸ σακκοειδὲς ἀλιευτικὸν δίκτυον. 2) συνεχδοχικῶς, τὸ κωπήλατον πλοιάριον τὸ ἀλιεῦον διὰ τράτιθας (τὸ Ἴταλ. tratta).

τρέχουσα, ἡ = ἀσθένεια τῶν ἡμιόνων, καθ' ἣν διογκοῦται ἡ κοιλία τοῦ ἀσθενοῦς ζώου.

τριανδαφυλιζά, ἡ = ἡ τριανταφυλ-λεζά.

τριανδάφυλιτο, τὸ = τὸ τριαντάφυλ-λο.

τριζά = τρία.

τριζά, ἡ (< τριζα) = ἡ κρησάρα.

τριτάρι, τὸ = τὸ σμήνος μελισσῶν, τὸ ὁποῖον ἀποσχίζεται, τρίτον κατὰ σειρὰν, τοῦ ἀρχικοῦ σμήνους.

τρούλιη, ἡ (< τρούλ-λη) = ἡ κορυφή.

τρύος, τὸ (< τρύος) = ὁ τρυγητός.

τρυῶ = τρυγῶ.

τσαγγρουναλιάτσι, τὸ (< τσαγγρουναλ-λάκι) =

ἡ μικρὰ ἀμυχή.

τσαγγρουνίνιζω (< τσαγκρουνίζω) = ἀμύσσω, τσουγγρανίζω.

τσαδέλτα, ἡ = ἡ σαρδέλ-λα.

τσαινούριζος - α - ο = καινούργιος - α - ο.

τσαίω = καίω.

τσαλανιζά, ἡ (< τσαλαγγιά) = ἡ σαλαγγιά, ἀλιευτικὸν ὄργανον, τρία ἢ τέσσαρα ἄγκιστρα ἠνωμένα διὰ χυτοῦ μολύβδου.

τσαμπάλι, τὸ (< τσαμπάλ-λι) = εἶδος κουδονίου διὰ τὰ αἰγοπρόβατα.

τσαιθίρα, ἡ (< τσατ-τίρα) = ἡ μεγάλη μάχαιρα τοῦ κρεοπώλου.

τσεῖνος - η - ο = ἐκεῖνος - η - ο.

τσελεμβάτη, ἡ = ἡ αἰξ, τῆς ὁποίας τὰ κέρατα εἶναι ἐστραμμένα εἰς τὰ ὀπίσω.

τσέλια, ἡ (< κέλ-λα) = τὸ μέγαλον κελλίον.

τσελί, τὸ = τὸ κελλί.¹

τσελίτισμα, τὸ (< κέλ-λισμα) = βλ. τσελίτινιζω.

τσελίτινιζω (< κελ-λιζω) = ὄδηγῶ τὰ ζῶα εἰς τὸ κελλί (ἰδιαίτερον διαμέρισμα τῆς μάντρας).

τσένδης, ὁ (< κέντης) = τὸ σιδηροῦν κέντρον κατὰ τὸ ἄκρον ράβδου, δι' οὗ κεντοῦν τὰ ὑποζύγια.

τσένδι, τὸ (< κέντι) = βλ. κένδης.

τσενδρίνιζω (< κεντρίζω) = κατὰ γ' ἐνικ. πρόσωπ. ἐπὶ ἀστέρων, ἀνατέλλω: φρ. τσενδρίνιζει ὁ ἥλιος.

τσενών-νω = κενῶ: φρ. τσένωσε τὸ φαεῖν-νὰ φάμε.

τσεραμίδι, τὸ (< κεραμίδι) = ἡ κέραμος.

τσέρασμα, τὸ = τὸ κέρασμα.

τσερατσάτος - η - ο (< κερατσάτος - η - ο) = ὁ ἔχων κέρατα: φρ. τσερατσάτος τράος.

τσερί, τὸ (< κερῖ) = τὸ κηρίον.

1. Καὶ ἐν Φολεγάνδρῳ: τσελί.

τσερδαίνω (< κερδαίνω) = κερδίζω.

τσερδίντζω = κερδίζω.

τσέρδος, τὸ = τὸ κέρδος.

τσερνικοθήλυκο, τὸ = ἀρσενικοθήλυκον, τὸ ἔρμαφρόδιτον ζῷον.

Τσερντζατισή, ἡ = ἡ Κυριακή.

τσερνῶ = κερνῶ.

τσερουλιᾶς, ὁ (< κερουλ-λιᾶς) = πλεκτὸν ἐκ βούρλων καλάθιον σχήματος κολούρου κώνου ἐν τῷ ὁποίῳ θέτουν νωπὸν τυρόν, διὰ τὴν στραγγίση τὸ ὕδωρ. (ἡ λ. ἐτυμολογείται ἐκ τοῦ οὖσ. κηρός. Τοῦ κερουλλᾶ ἐγένετο κατ' ἀρχὰς χρῆσις πρὸς ἀποστράγγισιν τοῦ μέλιτος ἐκ τῶν κηρηθρῶν).¹

τσεφαλιᾶς, ὁ = ὁ κεφαλιᾶς, τὸ γνωστὸν ἀποδημητικὸν πτηνόν.

τσεφαλή, ἡ = ἡ κεφαλή.

τσεφάλι, τὸ = τὸ κεφάλι, ἡ κεφαλή.

τσεφαλοτύρι, τὸ = τὸ κεφαλοτύρι.

τσιαρῶς, ὁ (< τσιγαρῶς) = ὁ ἰχθύς λύχνος προσονομαζόμενος οὕτω ὑπὸ τῶν ἀλιέων, διότι, ὅταν ἐμβάλωσιν εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ σιγάρον ἀνημμένον, φαίνεται ὅτι καπνίζει.

τσιάρο, τὸ = τὸ σιγάρον.

τσιράς, ὁ = τὸ δαδί. (τὸ Τουρκ. eira).

τσιίλτα, ἡ (< τσίλ-λα) = ἡ διάρροια.

τσιλιτῶ (< τσιλ-λιῶ) = ἔχω διάρροϊαν.

τσιίθθα, ἡ (< τσίτ-τα) = τὸ θραῦσμα λίθου.

τσιιθῶν-νω (< τσιι-τῶν-νω) = τεντώνω.

τσιίτρινος - η - ο = κίτρινος - η - ον.

τσιτρολεμον-νια, ἡ = ἡ κιτρολεμονέα.

τσιτρολέμονο, τὸ = τὸ κιτρολέμονο.

τσιουλιζιά, ἡ (< κοιλ-λιζιά) = ἡ κοιλία.

τσιουλιζοδέτης, ὁ (< κοιλ-λιζοδέτης) = δερματίνη λωρίς τοῦ σώματος περιβάλλουσα τὴν κοιλίαν τοῦ ὑποζυγίου.

τσιμοῦμαι = κοιμοῦμαι.

τσιοιάντζω = κοιτάζω, βλέπω, ἀτενίζω.

τσιότομαι (< κοίτομαι) = κοίτομαι, ἐν κοίτῃ εἰμί.²

τσιουκχάλι, τὸ (< τσιουκχάλι) καὶ τσιουκχάλτι, (< τσιουκ-χάλ-λι) = ἡ πηλίγη χύτρα.

τσιούκουντζα, τὰ = τὰ στέμφυλα.

τσιούλτικο, τὸ (< τσιούλ-τικο) = τὸ πρόβατον τὸ ἔχον μικρὰ ὄτα.

τσιουμούχα, ἡ = σπόγγος κατωτέρας ποιότητος.³

τσιούν-να, ἡ = ἡ αἰχμή τοῦ ἀγκίστρου.

τσιουτσέφαλο, τὸ = ὁ ἀτροφικὸς στάχυς κριθῆς ἢ σίτου.

τσιουφραδάτσι, τὸ (< σιουφραδάκι) = ὁ μικρὸς τσιουφρᾶς (τὸ Τουρκ. sofra).

τσιυνηητός, ὁ (< κυνηητός) = ὁ κυνηηητός, ἡ δίωξις.

τσιυνηός, ὁ (< κυνηός) = ὁ κυνηγός.

τσιυρά, ἡ = ἡ κυρά.

τσιυράτσα, ἡ (< κυράτσα) = ἡ θεία.

τσιύρης, ὁ = ὁ κύρης.

τσιύριος, ὁ = ὁ κύριος.

τσιύρτατας, ὁ (< κύρτατας) = ὁ ἀνάδοχος.

τσιυτῆρι, τὸ (< κυτ-τῆρι) = ὁ πλακοῦς, τὸ ὕστερον.

τσιώβρακο, τὸ = τὸ ἐσώβρακον.

τσιωκάρδι, τὸ (< ἐσωκάρδι) = τὸ γιλέκο.⁴

τσιώπαν-νο, τὸ = τὸ ἐσώπαννον, τὸ παννίον μὲ τὸ ὁποῖον τυλίσσουν κατὰ πρῶτον τὸ βρέφος.

τσιωπουκάμισο, τὸ = τὸ ἐσωποκάμισον.

1. Ἡ λ ὑπὸ τὴν σημασίαν ταύτην μαρτυρεῖται ἐν Νάξῳ.

2. Βλ. Α. Χατζῆν, ἐν Ἀθηνᾶς 41 (1929), σελ. 208.

3. Ἐν Χάλκῃ: τσιμούχα. Βλ. Α. Τσοπανάκη, Τὸ Ἰδίωμα Χάλκης, σελ. 127.

4. Ἐν Θήρῃ, Πάτμῳ κ. ἄ.: σωκάρδι.

τσώρουχο, τὸ = τὸ ἐσώρουχον.

τσώσπιτο, τὸ = τὸ ἐσώσπιτον, τὸ ἰδιαιτέρον
χώρισμα τῆς οἰκίας, τὸ ὁποῖον ἔχει κρυ-
φίαν εἴσοδον.

τσωτικά, τὰ = τὸ ἐντόσθια, τὰ σωθικά.

τυπάρι, τὸ = 1) ἢ "σφραγίδα," τῆς προσφο-
ρᾶς. 2) Τὸ τεμάχιον κηροῦ τὸ ἔχον
τὸ σχῆμα τοῦ δοχείου ἐν τῷ ὁποίῳ ἐ-
πάγη.

τύλωσι, ἢ = τὸ πρόσφορον, ἐκ τῆς σφρα-
γίδος, τὴν ὁποίαν φέρει ἐπὶ τῆς ὄψεώς
του.

τυράνιο, τὸ = ἢ τυραννία, τὸ ψυχικὸν ἄλ-
γος: φρ. *ᾧ βάσανα, ᾧ τυράνια*.

τυροβόλι, τὸ = τὸ ἐκ βούρλων πλεκτὸν εἰς
σχῆμα κυλίνδρου κλειστοῦ κατὰ τὸ ἐν
ἄκρον, ἐν τῷ ὁποίῳ θέτουν τὸν νω-
πὸν τυρὸν πρὸς ἀποστράγγισιν.

τυρόπιθα, ἢ = ἢ τυρόπιτ-τα.

τυρόσκαμνιος, ὁ = τὸ σκαμνὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου
τοποθετοῦν τὰ τυροβόλια τὰ πλήρη νω-
ποῦ τυροῦ πρὸς ἀποστράγγισιν.

τυσαίν-νει (< τυχαίν-νει) = τυγχάνει, συμπί-
πτει.

τύση, ἢ = ἢ τύχη.

τυφλομυῖα, ἢ = εἶδος παιδιᾶς καθ' ἣν εἰς
ἐκ τῶν παίδων ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς
κεκαλυμμένους προσπαθεῖ νὰ ψύση
τοὺς πέριξ αὐτοῦ κινουμένους ἐν σιγῇ
παῖδας.

Υ

*υψέλη, τὸ = ἢ κυψέλη.

ὑστερο, τὸ = βλ. τσντιάρι.

Φ

φαβατίς -ιά -ι = ὁ ἔχων χρῶμα κίτρινον,

τὸ χρῶμα τῆς φάβας.

φαβατοπαν νάδα, ἢ = ὁ ζωμὸς ἐκ φάβας
μετὰ τεμαχίων ἄρτου. (φάβα + panata).

φάδι, τὸ = τὸ ὑφάδιον.

φαλαγγών-νω = ἐνσφηνουῖμαι: φρ. ἐφαλάγ-
γωσε ν-δὸ παιδὶ (ἐνεσφηνώθη τὸ τι-
κτόμενον βρέφος ἐν τῇ μήτρᾳ).

φανέλτα, ἢ = ἢ φανέλ-λα.

φανιὸς - ἢ - ὁ = ὑφαντὸς - ἢ - ὁ.

φαρμάτσι, τὸ = τὸ φαρμάκι.

φάρσα, ἢ = ὁ ἐκ σανίδων κλοιὸς ὁ περι-
βάλλων τὰς δύο πέτρας τοῦ μύλου.

φαρφουρένος - η - ο = ὁ κατεσκευασμένος
ἀπὸ φαρφουρι (εἶδος πορσελάνης. Ἐκ
τοῦ Ἀραβοτουρκ. *fağfur*).

φασισιά, ἢ (< φασκιᾶ) = ἢ φασκιᾶ (τὸ με-
ταγν. φασκία), λωρίς ὀθόνης δι' ἣς
σπαργανοῦται τὸ βρέφος.

φαισή, ἢ = ἢ φακῆ.

φεκάρι, τὸ (< θηκάρι) = τὸ μεσν. θηκάριον
ἢ θήκη, ὁ κολεὸς μαχαίρας.

φελτός, ὁ = ὁ φελλός.

φελτούκα, ἢ (< φελ-λούκα) = ἢ μικρὰ λέμ-
βος.

φέτι = ἐφέτος.

φεύκω = φεύγω.

φιλιότσος, ὁ (< φιλ-λότσος) = ὁ ἀναδεξιμὸς¹
(τὸ Ἰταλ. *figlioccio*).

φκάλτω (< βγάλ-λω) = ἐκβάλλω.

Φκαντζέλιο, τὸ = τὸ Εὐαγγέλιον.

φκαριστιῶ = εὐχαριστιῶ.

φλασκούλης - α - ικο = ὁ παχύς, ὁ ἔχων
ἐξοιδημένας τὰς παρειὰς ἐκ τοῦ πά-
χους (ὡς φλασκίον, ἐκ τοῦ λατιν.
flasca).

Φλεάρις, ὁ = ὁ Φεβρουάριος.

1. Ἐν Κρήτῃ, Κύμῃ, Χίφῃ, κ. ἄλλ. φιλιότσος.

φλέμος, ὁ = ἡ ἀγλὶς τοῦ σκόρδου, τοῦ πορτοκαλλίου κ.τ.τ.

φλεμόνι, τὸ (πνεμόνι) = ὁ πνεύμων.

φλεῖντζω (< φλεβίζω) = φλεβάζω, ἀναδρύω: παροιμ. ὁ Φλεάρις τῆ' ἄφ φλεῖση, καλοτσιρινὰ μυρίντζει.

φλουντζεύκω (< φλουζεύω) = προξενῶ εἰς τινα κακοτυχίαν (μουφλουζεύω, ὁ ἐκ τοῦ Ἀραβ. müflüs).

φλουσκούνι, τὸ = ὁ ἠδύοσμος (τὸ μεσν. φλισκούνιον).

φνιδδζάντζομαι = αἰφνιδιάζομαι, ἐπὶ τῶν ἐξ ἀποτόμου κινήσεως ὑποστάντων θλάσιν τῶν μυῶν τῆς ὀσφύος.

φνιδδζασμός, ὁ = ὁ αἰφνιδιασμός. Βλ. φνιδδζάντζομαι.

φορεσιτά, ἡ (< φορεσιτά) = ἡ ἐνδυμασία.

φούα, ἡ = ἡ θερμότης, ὁ πυρετός.

φουγκράντζομαι - φουγκροῦμαι (< ἀφακράζομαι) = τείνων τὸ οὖς ἀκούω προσεκτικῶς.

φουκάδα, ἡ = κηλὶς βαθέος ἐρυθροῦ χρώματος, (πιθανῶς τὸ Ἰταλ. focato).

φουκοντζιγρώτθα, ἡ (< φουκοζιχρώτα) = χρωματισμός τριχώματος αἰγός, ἧς ὁ ἕτερος τῶν χρωματισμῶν εἶναι βαθέος ἐρυθροῦ χρώματος.

φουκόμερτη, ἡ = χρωματισμός αἰγός ἐχούσης λευκὸν τρίχωμα μετὰ κηλίδων βαθέος ἐρυθροῦ χρώματος.

φουκός - τσή - ὁ = ὁ ἔχων χρῶμα τριχώματος βαθὺ ἐρυθρόν, ἐπὶ αἰγῶν.

φουρναρζά, ἡ (< φουρναρζά) = ἡ σύζυγος τοῦ φουρνάρη.

φουσκολόος, ὁ (< φουσκολόος): ἀσθένεια τοῦ σίτου.

φούχτα, ἡ = ἡ δράξ.¹

φράτσω (< φράσ-σω) = φράσσω.

φρένιμος - ἡ - ο = φρόνιμος - ον.

φρέσικος - τσα - ο = φρέσκος, νωπός - ὄν. (τὸ Ἰταλ. fresco).

φροκαλιζά, ἡ (< φροκαλ-λιά) = τὸ σάρωθρον - φρούανο, τὸ = τὸ φρούανον.

φθάρι, τὸ = τὸ πτυάριον.

ῥφτακακόμοιρος - α - ο = ὁ ἑπτακακόμοιρος, ὁ πολὺ δυστυχής.

φτέν-νια, ἡ (< φτήν-νια) = ἡ εὐθηνία.

φτενός - ἡ - ὁ (< φτηνός - ἡ - ὁ) = ὁ 1) ὁ εὐθηνός 2) ὁ λεπτός.

φτενοχώραφο, τὸ = χωράφιον ἄγονον.

φτερνατσίντζομαι (< φτερνακίζομαι) = πταρνίζομαι.

φτερνάτσισμα, τὸ (< φτερνάκισμα) = τὸ πτάρνισμα.

φτσαίν-νω (< βγαίνω) = ἐκβαίνω ἐξέρχομαι.

φτώσα, ἡ = ἡ πτωχεία.

φτωχός - σά - ὁ = πτωχός - ἡ - ὄν.

φύλτο, τὸ = τὸ φύλ-λον.

φυλιάδα, ἡ (< φυλ-λάδα) = ἡ ροδοδάφνη.

φυράντζω (< φυράζω) = φυραίνω, μειοῦμαι κατ' ὄγκον ἢ βάρος.

φυρασά, ἡ (< φυρασιτά) = ἡ φύρα, ἡ μείωσις ὄγκου ἢ βάρους.

φτιίλι, τὸ = τὸ φτιίλ-λι, ἡ θρυαλλίς.

φωδζά, ἡ = ἡ φωτιά.

φώλι, τὸ (< φώλ-λι) = τὸ φώλι, τὸ παραμῆνον ἐν τῇ φωλεᾷ τῶν ὀρνίθων ὄν.

X

χαβρίντζω (< χαβρίζω) = φαγκρίζω, δεικνύω ἀπειλητικῶς τοὺς ὀδόντας.

χαλατούρι, τὸ = εἰδικὴ πετονιά πρὸς ἀλλοίωσιν τῆς μυραίνης.

χαλεπίδι, τὸ = τὸ ράπισμα.

χαλίτσι, τὸ = ὁ χάλιξ.

χαμωμαλών-νω = μεγαλώνω κατὰ τι.

1. Ἐκ τοῦ φουχιτζω ὁ ἐκ τοῦ ἀρχ. πνκτζω. Βλ. Γ. Χατζιδ. Ἐν Ἀθηνᾶς 43, 1931, σελ. 200.

χαμωπιέφτω (χάμω + πίπτω) = ἐπὶ κορα-
σίδων, ὑπανδρεύομαι σύζυγον κατωτέ-
ρας κοινωνικῆς τάξεως.

χάν-νω = χάνω.

χαρανιά, ἡ = εἶδος κουδουνίου αἰγοπροβάτων.

χαρανί, τὸ = ὁ λέβης.

χαρασιίδα, ἡ (<χαρακίδα) = ἰχθὺς ὅμοιος
πρὸς σαργόν, φέρων εἰς τὴν κεφαλὴν
καὶ τὴν οὐρὰν μελανὴν λωρίδα.

χασάπης, ὁ = ὁ σφαγεύς, ὁ κρεοπώλης (τὸ
Τουρκ. kasar).

χασαπό, τὸ (<χασαπεδὸ) = τὸ κρεοπωλεῖον

χασοφεγγαρζά, ἡ (<χασοφεγγαριά) = ἡ πε-
ρίοδος τῆς τελευταίας φάσεως τῆς σε-
λήνης: ἄσμ.

τώρα ᾗς τῆχ χασοφεγγαρζά
μοῦ κὰν-νουσι ν-δὰ μάγια,
μῆδε γιατρὸς μὲ γιατρικά,
μῆδε παπᾶς μὲ τ' ἄγια.

χατίλι, τὸ = τὸ ὑπέρθυρον, τὸ τόξον τὸ ἄνω-
θεν τῆς θύρας ἢ τοῦ παραθύρου (τὸ
Τουρκ. hatil).

Χινδίες, οἱ = αἱ Ἰνδίαι.

χλιός - ἄ - ὀ = χλιαρός - ἄ - ὀν.

χλωρή, ἡ = ἡ νωπὴ μυζήθρα.

χλωρό, τὸ = τὸ διὰ πυτίας πεπηγμένον γά-
λα πρὸς παρασκευὴν τυροῦ.

χλωρικό, τὸ = τὸ τυροβόλιον τὸ χρησιμο-
ποιούμενον διὰ τὴν χλωρὴν μυζήθραν.

χλωροφαῖα, ἡ (<χλωροφαγία) = ἡ χλωρὰ
νομή.

χολιστεύομαι (<χολιστεύομαι) = χολιάζω,
λυποῦμαι.

χολιζῶ ἢ χολισῶ (<χολ-λιῶ) = λυποῦμαι.

χονδρολέθω (<χονδροαλέθω) = ἐπὶ μύλου,
ἀλέθω τὸ ἄλευρον χονδρόν. Ἀντίθετ.
φιλαλέθω.

χόνδρος, ὁ = ἔδρασμα ἐκ σίτου χονδροαλε-
σμένου.

χορεύω = χορεύω.

χόχλακας, ὁ (<κόχλακας) = ὁ μέγας χάλιξ.

χουχλάτσι, τὸ (<κουχλάκι) = ὁ μικρὸς χάλιξ.

χρεϊάντζομαι = χρεϊάζομαι, ἔχω χρεϊάν.

χρηματεύω (<χρηματεύω) = χρησιμεύω.

(χρηματίζω + χρησιμεύω).

χριστιανός - ἡ = χριστιανός - ἡ.

χρουσάφι, τὸ = τὸ χρυσάφι.

χρουσομάνδηλο, τὸ = τὸ χρυσοῦν, τὸ μετα-
ξωτὸν μανδῆλι.

χρουσοσερᾶτος - ἡ - ο (<χρυσοχεράτος - ἡ
- ον) = ὁ γενναιόδωρος.

χτήρσο, τὸ (χτήριον) = τὸ κτήριον.

χωρίντζω = χωρίζω.

χωρντζό, τὸ (<χωρῖο) = τὸ χωρίον.

Ψ

ψαλμωδδζά, ἡ καὶ ψαρομωδδζά, ἡ = ἡ
ψαλμωδία.

ψαράδικος - τσα - ο = ὁ ἔχων σχέσιν, ὁ
ἀνήκων εἰς τὸν ψαρᾶν: φρ. ψαράδισα
βάγκα = ἡ ἀλιευτικὴ λέμβος.

ψαρεύω = ψαρεύω.

ψαρντζά, ἡ = ἡ ψαριά, ἡ πλουσία ἄγρα ἰ-
χθύων: φρ. σήμ-μερις εἶχαμε ψαρντζά.
Ἀντίθ. ἀνεψαρντζά.

ψαριση, ἡ (<ψαρικῆ) = τὸ ἐπάγγελμα τοῦ
ψαρᾶ.

ψαροδέλζα, ἡ (<ψαροχέλιζα) = χρωματι-
σμός αἰγὸς ἐχούσης τρίχωμα φαιὸν καὶ
περὶ τὴν κοιλίαν λευκόχρουν.

ψαροπούλτα, ἡ (<ψαροπούλ-λα) = ἡ ἀλιευ-
τικὴ λέμβος. Πβ. ψαράδισα.

ψαρὸς - ἡ - ὀ = λευκόφαιος.

ψαρντζιγρώτθα, ἡ (<ψαρντζιχρώτ-τα) =
χρωματισμός αἰγὸς κατὰ τὸ ἦμισυ φαιᾶς
καὶ κατὰ τὸ ὑπόλοιπον λευκῆς.

ψαροσφονδύλα, ἡ = χρωματισμός αἰγὸς. βλ.
ψαρντζιγρώτθα.

ψηλος, τὸ = τὸ ὕψος.

φιλαλέθω = ἐπὶ μύλου, ἀλέθω λεπτόν τὸ ἄλευρον. Ἀντίθ. χονδρολέθω.

φιλοκούτσι, τὸ (<φιλοκούκι) = εἶδος μικροῦ κυάμου.

φιλόρωο, τὸ (<φιλόρωγο) = εἶδος σταφυλῆς μὲ μικρὰς στρογγύλας ρώγας.

φιλομελαχροινὸς - ἦ - ὀ = ὀ ἐλαφρῶς μελαχροινός.

φιμάρι, τὸ (<ὀψιμάρι) = τὸ ὀψίμως γενώμενον ἄρνιον.

ψίχα, ἦ = 1) Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἄρτου.
2) τὸ ἐσωτερικόν, τὸ φαγώσιμον τμήμα τῶν ξηρῶν καρπῶν. φρ. ἦ ψίχα τ' ἀμυγδάλου, τοῦ καρυδζοῦ.

ψόμα, τὸ = τὸ ψεῦμα.

ψουν-νίντζω = ψωνίζω.

ψυσή, ἦ = ἡ ψυχή.

ψυσικό, τὸ (<ψυχικό) = ἡ φιλανθρωπικὴ πράξις: φρ. κάμε ἕνα ψυσικό. 2) ὁ ἄρτος, τὸν ὁποῖον διαμοιράζουσι ἕκαστον Σάββατον εἰς τοὺς πτωχοὺς, διὰ νὰ συγχωρήσουσι τὰς ψυχὰς τῶν ἀποθανόντων.

ψυχομάχομαι = ψυχορραγῶ, ψυχομαχῶ.

ψυχοπασσμός, ὁ (<ψυχοπασμός) = ἡ λιποθυμία (ψυχὴ + πιάνω).

ψυχροντζῶ (<ψυχροζῶ) = ζῶ μετὰ πολλῶν στερήσεων.

Ψωμοχορταίνω = ἔχω ἀφθονον τὸν ἄρτον.

Ω

ὠρνιζος - α - ο (<ὠρμος - α - ο) = ὠραῖος.

3. ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ ΤΟΥ ΙΔΙΩΜΑΤΟΣ

Τὸ ἰδίωμα τῆς Ἀστυπαλαίας, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν νήσων τοῦ Δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος, ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῆς μεσημβρινῆς Ἑλληνικῆς.¹

Παραθέτω ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὰ σημαντικώτερα τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ ἰδιώματος, περὶ ἑκάστου τῶν ὁποίων θὰ γίνῃ λεπτομερῆς λόγος ἐν τοῖς ἐπομένοις.

1) Ὁ ἀρχαιοπινῆς λεξιλογικὸς πλοῦτος: πολλαὶ λέξεις ἀρχαῖαι, μεταγενέστεραι καὶ μεσαιωνικαὶ διατηρούμεναι μέχρι σήμερον, ἀσυνήθεις δὲ μᾶλλον ἐν τῇ Νεοελληνικῇ κοινῇ, προσδίδουσι εἰς τὸ ἰδίωμα ἰδιαίτερον λεξιλογικὸν ἐνδιαφέρον: ἀγκόρφι (<ἐγκόλιον, ἀπεικάντζω - ἀπεικῶ (<ἀπεικάζω, (ἀ)ποκοτιῶ (< ἀποκοτῶ, ἀποσή, ἦ (< ἀποχή, = ἡ ἄκρα φρ.: πέρα τσεῖ'ς τὴν ἀποσή ν-δῶ σπιδδζῶ = πέρα ἐκεῖ εἰς τὴν ἄκραν τῆς πόλεως, ὅπου τελειώνει ἡ σειρὰ τῶν οἰκιῶν,² ἀρκός, ὁ (<ἀργός, ὁ κηφὴν ἐπὶ μελισσῶν, ἄφτω ἄορ. ἦψα (< ἄπτω, ἀνάπτω, βερβός, ὁ (<βολβός: φρ. οἱ βερβοὶ τῶν ἐμ-μαδδζῶ ν-δης,

1. Βλ. Γ. Χατζιδάκι: Einleitung in die neugriechische Grammatik, σελ. 343. MNE, 1, σελ. 250 κέξ. Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης σελ. 111 Ν. Ἀνδριώτη: Τὰ ὄρια τῶν βορείων, ἡμιβορείων καὶ νοτίων ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων τῆς Θράκης, ἐν Ἀρχ. Θρακ. Λαογρ. καὶ Γλωσσ. Θεσσαυρ., τόμ. 10, σελ. 131 κέξ. Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν βορείων γλωσσικῶν ἰδιωμάτων τῆς νέας Ἑλληνικῆς, ἐν Ἑπετ. Ἐταιρ. Βυζ. Σπουδῶν 10 (1933), σελ. 340 κέξ. Β. Φάβη: Ὁ δυναμικὸς τόνος τῆς βορείου Ἑλληνικῆς καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ, ἐν Ἀθηνᾶς 55 (1951), σελ. 3 - 18.

2. Βλ. Φ. Κουκουλέ, ἐν Λεξικογρ. Ἀρχ., 6, σελ. 314.

γδουπῶ < γδουπῶ, κτυπῶ, *δνδζαλνίντζομαι* < διαλογίζομαι, *ἐκλαβρος* < ἔκλαμπρος, θαυμασίος, *ἐμπρεπιά*, ἢ < ἐμπρέπεια, ὠραιότης, *ἔσπλαγχνος* < εὐσπλαγχνος, *λάμνω* < ἐλαύνω ὑπὸ τὴν σημασίαν τοῦ ὀχεύω: φρ. *νά τήλ λίσση*, ἴπολάσαν δὰ ντζά, *μερωτὸς* - ἦ - ὀ < ἡμερωτὸς, ἡμερος: φρ. *τὸ μερωτὸ ἀρνὶ* = τὸ οἰκόσιτον πρόβατον, *μονή*, ἢ = ἦ κλίνη, τὸ κατάλυμα, ἴνεστορωῶ < ἀνιστορωῶ, διηγοῦμαι, ἀπεικονίζω, ἴνεστορία, ἢ < ἀνιστορία, διήγησις, ἀπεικόνισις, *νδζεννδζίτης*, ὀ < ζευγίτης, ὀ ἀροτριῶν διὰ ζεύγους βοῶν, *νεγαλδζάντζω* < ἀναγαλιάζω, *περίκαλτος* - η - ο < περικαλλής, ὑπέρκalos, *πεφημίντζω* < ἐπιφημίζω, *ροπή*, ἢ = ἀσθένεια, *σκάφος*, τό: φρ. *τὸ σκάφος τῆς τσεφαλῆς* = τὸ κρανίον, *σταχτή*, ἢ < στακτή, ἢ στάχτη (κοιν.) *σύλητησι*, ἢ < σύλληψις: φρ. *ἔσει σύλητησι* = ἔχει συλλήψεις, *ρίππα*, ἢ < ρίπα < *ρίψ* = ὀ φραγμός, *παντάπασι* = ὀλοτελῶς, *φνιδζάντζομαι* < αἰφνιδιάζομαι κλπ.

2) Ὁ τόνος: Παρατηρεῖται ρευστιότης τοῦ ἱστορικοῦ τόνου, κυρίως ἀναβιβασμὸς αὐτοῦ ἐκ λόγων ψυχολογικῶν, διαπιστοῦται δὲ ἡ παρουσία καὶ δευτερεύοντος τόνου ἐπὶ τῆς παραληγοῦσης καὶ τῆς ληγοῦσης.

3) Ἡ κατ' ἀνομοίωσιν τροπὴ τοῦ δευτέρου ἐκ δύο λ εἰς τ: πολλὰ > πολτὰ, σκύλλος > στούλλος, βασιλοπούλλα > βασιλοπούλτα.

4) Ὁ τσιτακισμὸς τοῦ διπλοῦ σ: θάλασσα > θάλατσα, τέσσερα > τέτσερα, βόσκισσα > βόσσαιτσα.

5) Ἡ πρὸ τῶν ἀσθενῶν φωνηέντων ε, ι προφορὰ τοῦ χ ὡς σ: χέρι > σέρι, χεῖλη > σείλη, χιμερῶ > σαιμερῶ.

6) Ἡ πρὸ τοῦ θ ἀφομοίωσις τοῦ ν καὶ ἡ κατ' ἀκολουθίαν ἀνομοίωσις τῶν δύο δασέων: ἀνθὸς > ἀθ-θὸς > ἀτθός, ἀνθότυρον > ἀθ-θότυρο > ἀτθότυρο, τὸν θεὸν > τὸθ - θεὸ > τὸ τθεό.

7) Ἡ τροπὴ τοῦ ζ εἰς τζ καὶ ἡ κατ' ἀκολουθίαν ἀνάπτυξις ἐνρίνου ν: γνωρίζω > γνωρίτζω > γνωρίντζω, περιπαίζω > περιπαίτζω, > περιπαίντζω, πεζόβολος > πετζόβολος > πεντζόβολος.

8) Ἡ ἀφομοίωσις τοῦ τελικοῦ ν' τοῦ ἄρθρου, τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ ρήματος πρὸς τὸ ἀρχικὸν σύμφωνον τῆς ἐπομένης λέξεως, ἐὰν τοῦτο τυγχάνῃ ἐν ἐκ τῶν ἀκολουθῶν: β, γ, δ, ζ, θ, λ, μ, ρ, σ, φ, χ: τὸν βασιλεᾶ > τὸ β-βασιλτζά, *νά τήν δώκη* > *νά τήδ δώτση*, φωνάζουσι μαζί > φωνάζουσιμ *μαντζί*, ἀργυρὸν φεγγάρι > ἀρντζυρὸφ *φεγγάρι*.¹

9) Ἡ μεσοφωνηεντικὴ ἀποβολὴ τῶν μέσων β, γ, δ.²

1. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰς λοιπὰς νήσους τοῦ Δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος, τὴν Ἰκαρίαν, Κύπρον καὶ Χίον. Πβ. *H. Pernot*, *Phonétique des parlers de Chio*, Paris (1907), σελ. 432, *K. Dieterich*, *Süd. Spor.* σελ. 83, *Γ. Χατζιδάκι*, *MNE.* 2, σελ. 429. *X. Παντελίδου*, *Φωνητική*, σελ. 48. *A. Tsorpanakis*, *Phonétique*, σελ. 126 κέξ.

2. Ἡ ἀποβολὴ αὕτη τῶν μέσων β, γ, δ παρατηρεῖται εἰς ἀνάλογον ἢ μεγαλύτεραν

10) Ἡ διατήρησις τῶν ρηματικῶν καταλήξεων -ουσιν, -αοιν ἀντὶ τῶν -ουν καὶ -αν τῆς κοινῆς.

11) Ὁ πλοῦτος τῶν συνθέτων καὶ

12) Ἀρχαιοπινῆ συντακτικὰ φαινόμενα.

ΜΕΡΟΣ Α΄.

Φωνητική.

1) Ὁ τόνος.

Ἡ ἐκ λόγων ἀναλογίας μετακίνησις τοῦ ἱστορικοῦ τόνου παρατηρεῖται συχνὰ ἐν τῷ ἑξεταζομένῳ ἰδιώματι.

Οὕτω κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν αἰτιατ. τοῦ πληθυν. ἐτονίσθη καὶ ἡ ὄνομαστ. : τοὺς ἀθρώπους - οἱ ἀθρῶποι, τοὺς κακομοίρους - οἱ κακομοῖροι, τοὺς κοράκους - οἱ κοράτσοι, τοὺς μαστόρους - οἱ μαστόροι, τοὺς δντζαόλους - οἱ δντζαόλοι. Κατὰ τὸ τσεφάλι (κεφάλι) - ἡ τσεφάλη - τὴ ν-τσεφάλη, κατὰ τὸ καρπός, ὁ ἀτθός (τὸ ἄνθος) καὶ κατὰ τὸ φυτό, τὸ δενδρό.¹

Κατὰ τὸ ἐλέ(γ)ουσου(ν), ἐλέ(γ)ετο ἐτονίσθη καὶ τὸ ἐλέ(γ)ουμου(ν), κατὰ τὸ ἐφαίνουσου(ν), ἐφαίνετο, τὸ ἐφαίνουμου(ν), κατὰ τὸ ἐπασύνετε, ἐμορφήνετε τὰ ἐπασύνα(ν), ἐμορφήνα(ν).²

Εἰς τὴν κλητικὴν ἐπιθέτων τινῶν, τὰ ὅποια δίκην ἐπιφωνήματος συνοδεύουν τὴν κλητικὴν ὀνόματος οἷον τά: καλέ, μωρέ, μωρή, παρατηρεῖται ἀναβιβασμὸς τοῦ τόνου, προφανῶς διὰ λόγους ἐμφάσεως: κάλε γέρω, κάλε μάνα, μῶρε γέ μου, ᾧ μῶρη Θύμνα.³

Ἀναβιβασμὸς τοῦ τόνου παρατηρεῖται ἐπίσης ἐπὶ ἰσχυρᾶς ἐκπλήξεως: κάκο ν-δὸ παθα! Κάλε Παναγιά μου! Πολλάκις δὲ ἐπὶ ἰσχυροτέρας ἐκπλήξεως ἐκ τῆς ἐντάσεως τοῦ ἀναβιβαζομένου τόνου παρασιωπῶνται μία ἢ δύο ἐκ τῶν ἀκολουθουσῶν συλλαβῶν: Καλὲ Παναγιά μου! > Κά' Παναγιά μου!, κακὸ ν-δὸ παθα! > κά' παθα!

Ὀυσιαστικὰ τινὰ παροξύτονα, παρ' οἷς ἀνεπτίχθη προθετικὸν φωνῆεν, ἀναβιβάξουσιν τὸν τόνον εἰς τὸ ἀναπτυσσόμενον φωνῆεν: κίσθος > ἄσταιθας, λτίο (ὀλί-

ἑκτασιν καὶ εἰς ἄλλας τῶν νήσων τοῦ Δωδεκαν. συμπλέγματος, τὴν Ἰκαρίαν, Κύπρον καὶ Χίον. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 417. Η. Pernot, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 505, 514 κέξ. Κ Dielerich, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 56, 57, 78. Χ. Παντελίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 31 κέξ. Α. Τσορνακίς, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 85 κέξ.

1. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ 2, σελ. 91.

2. Πβ. Χ. Παντελίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 55 - 56.

3. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ 2, σελ. 438.

γον) > ἔλτιο, χτύπος > ἔχτυπος, τὸ κουππᾶς > ἄκουπας καὶ ἀναλογικῶς πρὸς αὐτά: κανόνας > κἀνόνας, ἀγῶνας > ἄγωνας: φρ. τραύηξα τὸν ἄγωνάμ μου.¹

Χαρακτηριστικὸς εἶναι ὁ τονισμὸς τῆς τελευταίας λέξεως ἐν τῇ φράσει. Παρατηρεῖται δηλ. παρέκτασις τοῦ φωνήεντος τῆς παραληγούσης καὶ ἀκούεται δευτερεύων τόνος, ὅστις πίπτει μὲ διπλῆν φορὰν ἐπὶ τοῦ παρεκταθέντος φωνήεντος, ἀσχέτως δὲ πρὸς τὸν ἱστορικὸν τόνον τῆς λέξεως, ἀκούεται καὶ ἕτερος τόνος, ὅστις πίπτει ἐπὶ τοῦ φωνήεντος τῆς ληγούσης καὶ κάμνει οὕτω περισσότερον αἰσθητὴν τὴν ἀκολουθοῦσαν παῦσιν:² φάτε μ-μάδιζα ψάρζα τσ' ἢ τσοιλτζὰ περιδρόδομὸ (φάτε μάτια ψάρια κ' ἢ κοιλιὰ περιδρομο), καένας ἐνέβημ βάνω τσαὶ φωνάάντζει (κᾶποιος ἀνέβη ἐπάνω καὶ φωνάζει), Κάλε, μβρόβαλε ποῦ σὲ γυρέεδοκὸν (Καλέ, πρόβαλε, ποῦ σὲ γυρεύουν), ἦρταμε ν-τζ' ἐμεῖς 'ς τὴν Ἀστροπάλιτζὰ (ἦρθαμε κ' ἐμεῖς 'ς τὴν Ἀστυπάλαια), ἦκατσε 'ς τὸ τσύμ-μα ν-δοῦ γιάάλοῦ (ἐκάθισε 'ς τὸ κῦμα τοῦ γιαλοῦ), Κάλε, ἦρτεν ὁ Μανωλιζὸς τοῦ Κωστάάνδοῦ (Καλέ, ἦρθεν ὁ Μανωλιὸς τοῦ Κωσταντινοῦ).

Ὁ νόμος τῆς τρισυλλαβίας τηρεῖται ἀπαρεγκλίτως. Ὄταν δὲ ἐκ λόγων ἀναλογίας ὁ τόνος ἀνέλθῃ εἰς τὴν τετάρτην ἀπὸ τῆς ληγούσης συλλαβὴν, τότε δημιουργεῖται δευτερεύων τόνος, ὅστις πίπτει ἐπὶ τῆς τρίτης ἀπὸ τῆς τονιζομένης διὰ τοῦ ἀναβιβασθέντος τόνου συλλαβῆς. Παρατηρεῖται δὲ τοῦτο κυρίως εἰς τὸ α' πρόσ. τοῦ πληθυν. τοῦ Ἑνεστ. καὶ Παρατατ. τῆς Μέσης φωνῆς: βρέχομέστε - ἐβρέχομέστα, βλέπομέστε - ἐβλέπομέστα, ἔρχομέστε - ἔρχομέστα.³

Ἐγκλισίς τόνου χάριν τοῦ νόμου τῆς τρισυλλαβίας παρατηρεῖται εἰς ἣν περὶπτωσιν τὸ ἀρχικὸν φωνῆεν τῆς ἐπομένης λέξεως ἐκκρούεται, ὡς ἀσθενέστερον, ὑπὸ τοῦ τελικοῦ τῆς προηγουμένης, ὡς ἰσχυροτέρου: μέσα ἦμασαν > μέσά 'μασαν, πέρα ἦτονε > πέρα 'τονε, εἶνδα ἔπαθε(ν); > εἶνδά 'παθε(ν);

2) Παθήσεις φωνηέντων.

α') Ἀφαίσεις τοῦ ἀρχικοῦ φωνήεντος: τοῦ α: ἀγρυπνῶ > γρυπνῶ, ἀναστε-

1. Πβ. Γ. Ἀναγνωστοπούλου, Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου, Θεσσαλονίκη (1915), σελ. 7.

2. Πβ. Α. Τσοπανάκη, τὸ Ἰδιώμα Χάλκης σελ. 12. Παρόμοιος τονισμὸς παρατηρεῖται καὶ εἰς τὸ Ἰδιώμα τῆς Νισύρου.

3. Πβ. Μ. Dawkins, Modern Greek in Asia Minor, Cambridge, (1916), σελ. 118 ἐν τῇ διαλέκτῳ τῶν Φαράσων ἔρχομέστε. Πβ. Γ. Κουρμούλη, ἐν Ἐπετηρ. Πανεπ. Ἀθην. Στ. (1955-56), σελ. 460. P. Kretschmer, Der heut. lesb. Dial., Wien (1905), σελ. 295. Dietrich, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 126. H. Pernot, Phonétique σελ. 65. Ὁ τονισμὸς οὗτος παρατηρεῖται καὶ εἰς ἄλλας τῶν Σποράδων, ὡς ἐν Νάξῳ, Ἀνδρῳ, Μυκόνῳ, Κύθνῳ ὅπου κατὰ τὸ γ' ἐνικ. καὶ πληθυντ. πρόσωπον τοῦ Παρατατ. καὶ Ἀορ. ἐνεργ. φων. ἀναπτύσσεται τὸ ἐφελ-

νάζω > *νεσιενάντιζω*, *ἀναστεναγμός* > *νεστενασμός*, *ἀνοίγω* > *ν-νοίω*,¹ *ἀπαλωνιά* > *παλων-νιά*, *ἀποφάγει* > *ποφάει*, *ἀφροχείλης* > *βροσειλής*, *ἀφτί* > *φτί*.

Τοῦ ε: *ἕνα* > *νά*: φρ. *ἕνα παραθύρι* > *νάμ παναθύρι*, *ἐπαίρω* > *παίρω*, *εὐκαιρώνω* > *φτσιρών-νω*.

Τοῦ ι: *ἡλικία* > *λιτοία*, *ἡμερωτό* > *μερωτό*, *ὕνιον* > *ν-νί*, *ὕπηρέτρια* > *περέτρια*, *ὑποδοχή* > *ποδοσή*, *ὑπουργός* > *πουρκός*, *εἰρηνοδίκης* > *ρονοδίτης*, *ὕφάδι* > *φάδι*, *ἱστοβοεὺς - ἱστοβάδιον* > *στοβάδι* > *σταβάι*.²

Τοῦ ο: *ὀδόντι* > *δόντι*, *ὀνύχι* > *νύσι*, *ὀξύγαλη* > *ξύαλη* *ὀξυγαλίνα* > *ξυαλίνα*,³ *ὠσμίστη(ν)* > *ζμίστη(ν)*: φρ. *ζμίστη-ν-δὸ στυλι* (*ὠσμήθη* τὸ *σκυλλί*).

β') *Πρόθεσις*: Τοῦ α: *βδέλλα* > *ἀβδέλλα*, *γκαρδιακός* > *ἀγκαρδζακός*, *γααστρομένη* > *ἀγααστρομένη*, *θεόρατος* > *ἀτθεόρατος*, *λαμαρίνα* > *ἀλαμαρίνα*, *μαλλάδα* > *ἀμαλλάδα*, *μασχάλη* > *ἀμασκάλη*,⁴ *μάχη* > *ἀμάση*, *(δ)μώνω* > *ἀμών-νω*, *νάμα* > *ἀνάμα*, - * *νέφαλο* > *ἀνέφαλο*,⁵ *ραμαζάνι* > *ἀραμαζάνι*, *κίσθος* > *σσιίθος* > *ἀσσιίθος*, *σκέλλα* > *ἀσιέλλα*, *στρείδι* > *ἀστρείδι*, *στοιβή* > *ἀστοιβή*, *συλληγούδι* > *λυσιούδι* > *ἀλυσιούδι - ἀλυσιούδζα*, *τυλιγάδι* > *ἀντυλιάδι*,⁶ *πομονή* > *ἀπομονή*, *ξάγι* > *ἀξάι*, *ψηλός* > *ἀψηλός*.

Τοῦ ε: *κορημνός* > *ἐγκρεμμός*, *ματιά* > *ἐμ-μαδζά*, *κλώσσα - κλωσσοῦ* > *ἐγκλωτσοῦ* (τὸ *γ* ἐκ *συνεσφορᾶς*), *μπονάτσα* > *ἐμβονάτσα*, *γροικῶ* > *ἐγροικῶ* (κατὰ τὸ *ἐγροίκουν - ἐγροίκησα*), *ὀμιλία* > *μιλιά* > *ἐμιλιτζά*, *μυελός* > *μυαλ-λός* > *ἐμυαλτός*, *ζημία* > *ἐντζημιά*, *ὀλίγον* > *λ-λίο* > *ἔλιτιο*, *πέρουσι* > *ἐπέρυσσι*, (κατὰ τὸ *ἐφέτος*), *πτέρνα* > *ἐφτέρνα*, *Χηλή* > *Ἐσηλή* (τοπων).⁷

γ') *Τροπή φωνηέντων*: ο > α: *ὀμίχλη* > *ἀμούχλα*,⁸ *ὀρφανός* > *ἀρφανός*,⁹

κυστικὸν νε: *ἔγραφένε*, *ἔκοβγένε*, *ἐχαλάσασινε*. Βλ. Φ. Κουκουλέ, ἐν *Λεξικογρ.* Ἀρχ. 6, σελ. 302.

1. Ἡ ἀπόλειπα τοῦ ἀρχαίου α των ρημάτων ὀφείλεται κυρίως εἰς λόγους ἀναλογίας, ὡς ἐκ τοῦ ὀορ. *ἔν-νοίξα* ὁ *ἐνεστ.* *ν-νοίω*, ὡς *ἐγάπησα-γαπῶ*. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ, 1, σελ. 213.

2. Πβ. Π. Φουρίκη, ἐν Ἀθηνᾶς 30 (1919) σελ. 369. Καὶ ἐν Κῶ καὶ Χάλκη: *σταβάι*. Βλ. Α. Καραναστιάση, ἐν *Λαογραφία* 14 (1952), σελ. 210. Α. Τσοπανάκη, Χάλκη, σελ. 16.

3. Καὶ ἐν Χάλκη: *ξυαλίνα*. Βλ. Α. Τσοπανάκη, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 114.

4. Καὶ ἐν Χάλκη: *ἀμασκάλη*. Βλ. Α. Τσοπανάκη, ἔνθ' ἄν. σελ. 16. Ἐν Κῶ, Μεγίστη, Λέροφ, Σύμη καὶ Ἰκαρία: *ἀμοσκάλη*. Βλ. Χ. Παντελίδου, Φωνητική, σελ. 76.

5. Ἐν Κῶ: *ἀνέφαλο*. Ἐν Χάλκη ὁμοίως Βλ. Α. Τσοπανάκη, ἔνθ' ἄν. σελ. 75.

6. Καὶ ἐν Θήρσ: *ἀντυλιάδι*.

7. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, ἐν Ἀθηνᾶς 20 (1908) σελ. 514. Κ. Ἀμάντου, ἐν *Λεξικογρ.* Ἀρχ. 5 (1918) σελ. 61. Σ. Καρατζᾶ, ἐν Ἀθηνᾶς 50 (1940) σελ. 248.

8. Ἐν Χάλκη: *ἀμούχλη*. Βλ. Α. Τσοπανάκη, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 17.

9. Ἐν Κῶ: *ἀρφανός*. Ἐν Ρόδω καὶ Χάλκη: *ἀρφανό*. Βλ. Α. Τσοπανάκη, ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 17.

ὄμφαλός > ἄφφαλ-λός > ἄφ-φαλτός,¹ ὄρολόγι > ἄρολόϊ, ὄκταπόδι > ἄχταπόδι, ὄνω-
νίδα > ἄλωνίδα.²

ε > α: ἔγγονος > ἄγγονας,³ ἐγκόλπιον > ἀγκόρφι ἐλεδώνη > ἀλιδόνα,⁴ ἐρώ-
τησι > ἀρώτησι, ἐρωτῶ > ἀρωτῶ, ἐχῖνος > ἄσιν-νιός.

ι > α: ὑπακοή > ἀπακοή (παρετυμολογικῶς πρὸς τὴν ἀπό): φρ. σιέτσειται
᾽ς τὴν ἀπακοὴν δου (τὸν ὑπακούει).

ο > ε: ὁσμή > ἐσμή κατὰ τὸν ἀόριστον ἐσμίστη, πολεμῶ > πελεμῶ (κατὰ
τὰ πεθαίνω, πεθυμῶ),⁵ ὄθεν καὶ πόλεμος > πέλεμος, ὄρνιθα > ἔριθα, ὄνειρο >
ἐνειρο, βολβός > βερβός.

ο > ου: μάρωπον-μαρώπα - ἦ > μαρούπα, αἰμωδιῶ > μωδιῶ > μουδιῶ -
ἄζω > μουδιάντζω, μοχλός > μουχλός, μουχλί (μοχλίον), ξεροροχαλίζω > ξερο-
ρουχαλίντζω, πῶμα > ποῦμα.⁶

ε > ο: ψέμα - ψέματα > ψόμα - ψόματα, ψεματένζος > ψοματένζος,⁷ πε-
ριπατῶ > πορπατῶ.⁸

ι > ε (παρὰ ὑγρὸν ἢ ἔνρινον): λιμάνι > λεμάνι, λυθρίνι > λεθρίνι (κοιν.)
μακαρίζω > μακαρίντζω > μακαρέντζω ἄορ. ἐμακάρεσα, μηλίγγι > μελίντζι,⁹ στιγμὴ >
στιμνὴ > στεμνὴ.

δ') Ἀφομοιώσεις: ο + α > α + α: ἰστοβάδιον (ἰστοβοεὺς) > στοβαῖ > σταβάϊ,¹⁰
ὄρμαστός > ἄρμαστός, λωφάσσω > λαφάτω.

ε + α > α + α: > ἐνάμισυ > ἀνάμισυ, ἐλαφρός > ἀλαφρός, ἔξαφνα >
ἄξαφνα.¹¹

ου + α > α + α: οὐρανίσκος > ἀρανίσκος.

1. ἀφφάλλι(ν) ἐν Ἰκαρίᾳ, Κύπρω, Τήλῳ, Χαλκῇ. Βλ. Χ. Παντελίδου, Φωνητικὴ σελ.
22. Α. Τσοπανάκη, Χάλκη, σελ. 17.

2. Ἐν Κῶ: ἄλωνία. Βλ. Α. Καραναστιάση, ἐν Λαογραφίᾳ 14 (1952), σελ. 215. Ἐν Χάλκῃ:
ἀνουρία. Βλ. Α. Τσοπανάκη, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 17. Ἐν Σύμῃ: ἄλωϊνα. Βλ. Χ. Παντελίδου, ἔνθ'
ἄνωτ. σελ. 27.

3. Καὶ ἐν Χάλκῃ. Βλ. Α. Τσοπανάκη, ἔνθ' ἄνωτ. ἐν λ. ἐν Κῶ τὸ αὐτὸ κ. ἀ.

4. Καὶ ἐν Χάλκῃ, Βλ. Α. Τσοπανάκη, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 17. Πβ. Κ. Dieterich, ἔνθ'
ἄνωτ. σελ. 155, Μυκόνῳ, Κῶ. Μ. Στεφανίδου, ἐν Λεξικογρ. Ἄρχ. 6 (1926), σελ. 280.

5. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ἐν Ἀθηνῶς 4 (1892), σελ. 474.

6. Καὶ ἐν Πάτμῳ ποῦμα. Βλ. Χ. Παντελίδου, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 13.

7. Καὶ ἐν Κύπρῳ. Βλ. Χ. Παντελίδου, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 14.

8. Καὶ ἐν Καλύμνῳ καὶ Κῶ. Βλ. Χ. Παντελίδου, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 23.

9. Καὶ ἐν Πάτμῳ μελίγγι. Βλ. Χ. Παντελίδου, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 15.

10. Πβ. Α. Τσοπανάκη, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 20. Ν. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸν Ἰδίωμα Φα-
ράσων, Ἀθῆναι (1948) σελ. 20, ἰστοβοάριον > σταβάρι.

11. Λέγεται καὶ λακάνη ἀντὶ λεκάνη, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἤδη τοῦ 2 μ. Χ. αἰ.

$\epsilon + \omicron > \omicron + \omicron$: ἔξοδο > ὄξοδο, ἔξοχη > ὄξοσή,¹ ἔξορία > ὄξορία,² ὡς τὴν ὄξο-
ρία *v-dou* Ἀδάμ, ἔξω > ὄξω, ἐνός > ὄνός > ὄνοῦς, ἐν ὄσφ > ὄνόσφ, ἔργον > ὄργκο,
χερολάβι > σορολάβι.

$\iota + \omicron > \omicron + \omicron$: εἰρηνοδίκης > ρηνοδίκης > ρονοδίτης.

$\iota + \omicron \upsilon > \omicron \upsilon + \omicron \upsilon$: φλισκούνι > φλουσκούνι.

$\omicron \upsilon + \iota > \iota + \iota$: πλουτένω > πλουτήνω (ἐκ τοῦ ἄορ. ἐπλοότηνα) > πλιτήνω.

$\alpha + \epsilon > \alpha + \alpha$: κάθε > κάθα, κατὰ τὸ πᾶσα.³

ε') Συγκοπή φωνηέντων: Παρατηρεῖται συγκοπή τῶν ἀτόνων *α, ε, ι, ου*
παρὰ τὰ ὑγρά.⁴

Τοῦ *α* (τῶν προθέσεων ἀνά καὶ παρὰ ἐν συνθέσει, πιθανῶς ἔξ ἀρχαίας
κληρονομίας): ἀναβάλλουσα > ἀμβάλλουσα, ἀναπειῶ - ἀναπειτάζω > ἀμπειάντζω,
παραθαλαμίδι > βαρταλαμί.⁵

Τοῦ *ε*: μύρινα > σμύρινα,⁶ τερεβινθέα > βραμυθισά,⁷ πάρετε > πάρτε, φέ-
ρετε > φέρτε.⁸

Τοῦ *ι*: κορυφή > κορφή, περιπατῶ > πορπατῶ, χοιρινὸ > σοιρνό, ὦριμος >
ὠρμος.⁹

Τοῦ *ου*: γουρουνόπουλλο > γουρνόπουλο - ος, κουρουπί > κρουππί, κου-
ρουπότοπος > κρουπτότοπος (κυψελότοπος).

ς') Ἀνάπτυξις συνόδιτου φθόγγου: Τὸ φαινόμενον τοῦτο σπανίζει ἐν τῷ
ἐξεταζομένῳ ἰδιώματι καὶ γενικώτερον ἐν τοῖς ἰδιώμασι τοῦ Δωδεκανησιακοῦ συμ-
πλέγματος. Ἴδου τὰ ἔξ Ἀστυπαλαίας παραδείγματα: ἀκμάζω > ἀκνάζω > ἀκι-
νιάντζω, ἀκμαῖος > ἄκμιος > ἄκνιος > ἄτσινιος, εἰνουχάρι > βνουχάρι > μνουχάρι >
μουνουχάρι, φρέσκος > φρέσικος, χέρσος > σέριτσος.¹⁰

ζ') Ἀνάπτυξις παρασιτικοῦ φθόγγου: Τὸ ἡμίφωνον *j* ἀναπτύσσεται καὶ ἐν τῷ
ἰδιώματι Ἀστυπαλαίας μὲ ἀρκετὴν μάλιστα ἐπίδοσιν εἴτε ἐντὸς λέξεως, ὅταν συμ-
πίπτουν φωνήεντα, λεπτότερον *ι, ε* πρὸ ἀδροτέρου *α, ο, ου*: χρεία > χρειά
χρειά, ἀχρείαστος > ἀχρείαστος, θεός > θιός > θιός, Ἑβραῖος > Ἑβραῖός > Ὀβροῖός,

1. Βλ. *A. Tzoranakis*, *Phonétique*, ἐν λ.

2. Βλ. *A. Tzoranakis*, ἔνθ' ἄνωτ., ἐν λ.

3. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ἐν Ἀθηνᾶς 4 (1892), σελ. 469.

4. Πβ. *P. Kretschmer*, *D. heut. lesb. Dial.*, σελ. 110 κέξ.

5. Πβ. *P. Kretschmer*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 112. *A. Τσοπανάκη*, Χάλκη, σελ. 24.

6. Καὶ ἐν Ἰκαρίῳ. Βλ. *X. Παντελίδου*, *Φωνητική*, σελ. 19.

7. Βλ. *Kretschmer*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 46.

8. Πβ. *X. Παντελίδου*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 19.

9. Πβ. *X. Παντελίδου*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 19.

10. Ἐν Κῷ: δέριτσος.

με(γ)άλος > μιάλος > *μιάλος*, ἀνδρεία > ἀνδρεῖα > ἀνδρειά, οἶος > ὄιος (κατὰ τὸ ὅσος, ὅποιος),¹ εἶτε μεταξὺ ἄρθρου καὶ ὀνόματος ἢ καὶ μεταξὺ δύο λέξεων πρὸς ἀποφυγὴν χασμωδίας, ἀσχέτως ἂν τὰ συμπίπτοντα φωνήεντι τυγχάνουν λεπτότερον πρὸ ἀδροτέρου, ἢ ἄδρον πρὸ ἀδρου ἢ καὶ ἄδρον πρὸ λεπτοτέρου:² ἢ νεραΐδα > ἢ ἀνεράδα > ἢ *ἰάνεράδα*, ἢ ἀρφανούλλα > ἢ *ἰἀρφανούλλα*, ἢ ἀδελεφή > ἢ *ἰἀδελεφή*, ἢ ἄχνα > ἢ *ἰἄχνα*, ἢ ὁμορφοκόρη > ἢ *ἰὸμορφοκόρη*, ὁ ἄνδρας > ὁ *ἰἄνδρας*, ὁ ἄνθρωπος > ὁ *ἰἄθ-θροπος*, ὁ Ἄριστείδης > ὁ *ἰἌριστείδης*, ὁ ἄλικος > ὁ *ἰἄλικος*, ὁ αὐτός > ὁ *ἰαυτός* (ὁ δεῖνα), ὁ ἄτυχος > ὁ *ἰἄτυχος*, σὺ ἀπατός σου > σὺ *ἰἀπατό σου*, θὰ στείλη ἄλλον > θὰ *στείλη ἰἄλλο*, εἶντα ὀρίζεις; > *εἶντα ἰδρίντζεις*, ἔχει δίπλα του ἕνα > ἔσει δίπλα του *ἰἕνα*, σὲ ἀγαπᾷ > σὲ *ἰἀγαπᾷ*.

η') Ἐκκρουσις φωνηέντων. Ἐκ τῆς συγκρούσεως ἀνομοίων φωνηέντων, ἐντὸς λέξεως ἢ ἐν συνεκφορᾷ, τὸ ἀσθενέστερον φωνῆεν ἐκκρούεται ὑπὸ τοῦ ἰσχυροτέρου κατὰ τὸν νόμον τῆς ἀφαιρέσεως, ὅστις τυγχάνει γενικὸς καθ' ὅλην τὴν μεσημβρινὴν Ἑλλάδα.

Πολλὰ ἐκ τῶν περιπτώσεων ἐκκρούσεως φωνηέντων τοῦ ἑξεταζομένου ιδιώματος συναντῶνται καὶ εἰς τὰς ἄλλας νήσους τοῦ Δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος ἢ εἶναι κοιναί. Παραθέτω διὰ τοῦτο τὰς ιδιωματικωτέρας:

α + ο ἢ ο + α > α: τὰ ὀρέγομαι > τὰ *ρέουμαι*, γαδουροάγκαθον > *γαδουροάγκαιθο -ας*, σιδεροάδραχτο > *σιδεράδραχτο*, καλοακούω > *καλακούω*, ὑστεροάγια > *στεράγια*, πρωτοάγια > *πρωτάγια*, πρωϊμοᾶρνι > *πρωμοᾶρνι* > *πρωμᾶρνι*, ψιλοαλέθω > *ψιλαλέθω*, ἄλλα χονδρολέθω.

α + ε > α: εἶντα ἔπαθε(ν) > *εἶντά ἰπαθε(ν)*, τὰ ἐχάσασι(ν) > τὰ *ἰχάσασι(ν)*, χρουσαετὸς > *χρουσατὸς*.

α + ι > α: ἀηδόνι > *ἰδόνι*,³ νὰ ἴμου(ν) > νὰ *ἰμου(ν)*, Μάϊς > *Μᾶς*.

ο + ου, ου + ο, > ο: μεσοούρανα > *μεσόρανα* > *μισόρανα*, νὰ σοῦ δώκω > νὰ σοῦ *ἰώκω* > νὰ *σ' ἰώκω*.

1. Πβ. *Pernot*, Introduction a l'étude du dialecte Tsakonien (1930), σελ. 195: ὄγοις (οἶος).

2. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, περὶ ἐμφανίσεως καὶ ἐξαφανισμοῦ τοῦ γ, Ἐπιστημον. Ἐπετηρίς, 13 (1917) σελ. 194 κέξ. Τοῦ αὐτοῦ ΜΝΕ. 2, σελ. 327 κέξ. Πβ. *P. Kretschmer*, D. heut. lesb. Dial. σελ. 186 - 92. *N. Ἀνθριώτη*, περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος Ἰμβρου, ἐν Ἀθηνᾶς 42 (1930) σελ. 164, κέξ. *Blanken*, Introduction à une étude de dialecte grec de Cargese (Corse), Leiden, (1947), σελ. 87 κέξ. *Α. Παπαδοπούλου*, Γλωσσικά ιδιώματα Ἀθῶ καὶ Χαλκιδικῆς, Λεξιγρ. Ἀρχεῖον 6 (1923), σελ. 137. *Φ. Κουκουλέ*, Γλωσσικά ἐκ Κύθνου, Λεξικογρ. Ἀρχεῖον 6, σελ. 296. *H. Pernot*, Phonétique des parlers de Chio I, σελ. 529. *Α. Τσορανακίς*, Phonétique, σελ. 57 κέξ.

3. Πβ. *Σ. Μενάρδου*, περὶ τῆς διαλέκτου τῶν Κυπρίων, ἐν Ἀθηνᾶς 6 (1894), σελ. 148.

ο + ε, ε + ο > ο: τὸ ἔχω > τὸ *χω, τὸ ἕνα > τὸ *να, ὁ ἕνας > ὄνας γενικ. ὄνοῦς, προελάτης > προλάτης, Νεόφυτος > Νόφυτος.

ο + ι > ο: τὸ ἡῦρε > τὸ *βρε, ἐγὼ ἤμουν > ἐγὼ *μου(ν), βοηθῶ > βοθῶ > βουθῶ.

ου + ε > ου: ποῦ ἔρχεται > ποῦ *ρχεται > ποῦ *ρτσεται, ποῦ ἔκλαιε > ποῦ *κλαιε, ποῦ ἐλάλει > ποῦ *λάλει.

θ') *Συνίζησις*. Τὰ ἀσθενῆ φωνήεντα ε, ι εὐρισκόμενα πρὸ τῶν ἰσχυρῶν α, ο, ου συστέλλονται,¹ ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω (σελ. 113-114), καὶ μεταπίπτουν, ὡς συμβαίνει γενικῶς ἐν τῇ Νεολληνικῇ κοινῇ, εἰς ἡμίφωνον j. ² Τὸ ἡμίφωνον τοῦτο συλλαβιζόμενον μετὰ τοῦ προηγουμένου συμφώνου διατίθεται κατὰ διαφόρους τρόπους, ἀναλόγως τῆς φύσεως τοῦ συμφώνου τούτου, ὡς ἐξῆς: ³

π + j > πθ: ποιὸς > πθός, ποῖα > πθά, πιάνω > πθάν-νω, τοῦ κουπιοῦ > τοῦ κουπιοῦ - τὰ κουπθά, σουπιὰ > σουπθά.⁴

β + j > βξ: βέβαιο > βέβιο > βέβξο, καράβια > καράβξα, λώβια > λώβξα.⁵

φ + j = φθ: ἀδέρφια > ἀδέρφθα, σκούφια > σκούφθα, συννεφιάζει > συννεφθάντζει, χωράφια > χωράφθα.⁶

τ + j = διξ: τέτομος > τέδιξος, μάτια > μάδιξα, πετεμέται > πεδιξέται, πυτιὰ > πυδιξά, φωτιὰ > φωδιξά.

δ + j = δξ: δυὸ > δξό, διάτα > δξάτα, διαταγή > δξαταή, ὀχταπόδια > ὀχταπόδξα, παιδιὰ > παιδιξά, πόδια > πόδξα.⁷

θ + j = θθ: ἀγκάθια > ἀγκάθθα, ἀλήθεια > ἀλήθθα, βαθειὰ > βαθθά, βοήθεια > βοήθθα.⁸

ρ + j = ρδξ: αὔριο > αὔρδξο, κουβάρια > κουβάρδξα, χέρια > σέρδξα, φλουριὰ > φλουρδξά, χωριὸ > χωρδξό.⁹

λ + j > λ - λj = λιξ: κολιὸς > κολ-λιὸς > κολιξός, μαλιαρὸς > μαλ-λιαρὸς > μαλιξαρὸς, σχολειὸ > σκολ-λειὸ > σκολιξό.¹⁰

1. Ἐκ τῶν εἰς -ία παροξυτόνων θηλυκῶν ἐλάχιστα παραμένουν ἐν τῷ ἰδιώματι Ἄστυπαλαίας ἀσυνίζητα, ὡς: στενοχωρία, ἀδξακρισία, ντζητεία, παραφα(γ)ία.

2. Πβ. X. Παντελίδου, Φωνητική, σελ. 7.

3. Πβ. A. Τσορανακίς, Phonétique, σελ. 69. X. Παντελίδου, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 7.

4. Πβ. A. Τσορανακίς, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 69. X. Παντελίδου, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 7.

5. Πβ. X. Παντελίδου, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 7.

6. Πβ. X. Παντελίδου, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 8.

7. Πβ. A. Τσορανακίς, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 70.

8. Πβ. X. Παντελίδου, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 8.

9. Πβ. A. Τσορανακίς, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 71.

10. Πβ. A. Τσορανακίς ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 71.

$\chi + j = \sigma$: βραχῆ > βρασά, παχῆ > πασά, τριχῆ > τρισά, στοιχεῖν > στοισό, φτώχεια > φτώσα.¹

$\xi + j = \kappa\sigma$: ἄξιουσύνη > ἄκτισσύνη, ἄξιος -ια > ἄκτισος - ἄκτισα, ἄλλαξιᾶ > ἄλτακτισά, μονορουφηξιᾶς > μονορουφηκτισᾶς, ἑπιδέξιος -ια > πι(δ)έκτισος -σα, ἑπιδέξιουσύνη > πιεκτισσύνη.²

3) Ἀποβολὴ συμφώνων.

Ἡ ἀποβολὴ τῶν μέσων β, γ, δ, μεταξὺ φωνηέντων παρατηρεῖται εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Ἀστυπалаίας εἰς οἷαν ἕκτασιν καὶ εἰς τὰ ἰδιώματα τῶν λοιπῶν νήσων τοῦ Δωδεκαν. συμπλέγματος, τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ἰκαρίας.³

Τοῦ β: διάβολος > δντζάολος, περίβολος > περίολος, περιόλι, φάβα > φάα, φόβος > φόος, φοβοῦμαι > φοσοῦμαι, Φεβρουάριος > Φλεβάρης > Φλεάρης.

Τοῦ γ: ἄλογον > ἄλοο, ἀπαρηγόρητος > ἀπαρηόρητος, ἄρα γε > ἄραες, ἀρμέγω > ἀρμέω, γαμβρολογημένος > γαμβρολοημένος, εὐλογητός > εὐλοητός: φρ. ἤβαλεν ὁ παπᾶς εὐλοητό, καβουρολόγος > καβουρολόος > καβουρολός, καθιτολόγος > καθιτολόος, προσταγή > προσταή, τραγούδι > τραούδι, τρυγοκάτσουνο > τρουκατάσουνο, σιγὰ > σιά, τὰ γέρη (γῆρατα) > τὰ ἔρη, φρεγάδα > φρεάδα.

Τοῦ δ: ἀνεράδες > ἀνεράες, ἑξάδελφος > ἀξάδερφος > ἀξάερφος, δίδετε > δίετε, νὰ σοῦ δώκω > νὰ σοῦ ὶκω > νὰ σ' ὶκω, παιδάκι > παιάτσι, σίδηρο > σίερο, χαδεμένος > χαεμένος.

Τῶν ἄλλων συμφώνων μεμονωμένοι μόνον περιπτώσεις ἀποβολῆς παρατηροῦνται, οἷον:

Τοῦ θ: κάθεσαι - κάθεται - καθόμαστε > κάεσαι - κάεται - κάομέστα.⁴

Τοῦ μ: κάωμα > κάωμα, καμώνομαι > καών-νομαι.⁵

Τοῦ ν: κανένας > καένας.⁶

Τοῦ χ: ὄχι > ὄι.

4) Διπλᾶ σύμφωνα.

Ἡ διατήρησις τῶν διπλῶν συμφώνων, τόσον τῶν ἀρχαιοῦθεν κληρονομη-

1. Περὶ τῆς ἀπουρανώσεως τοῦ σ, βλ. Γ. Ἀναγνωστοπούλου, ἐν Ἀθηνᾶς 38 (1926), σελ. 141 - 142.

2. Διὰ τὴν ουστολήν γὰ > γᾶ, βλ. Ν. Ἀνδριώτην, ἐν Ἀρχ. Θυρκ. Θησ. 6, 1939/40, σελ. 172 κέξ.

3. Βλ. ἄνωτ., σελ. 108 ὑποσ. 2.

4. Πβ. Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, Γλωσσ. καὶ Λαογραφικὰ Κάσου, Ἀθῆναι (1936), σελ. 6.

5. Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, ἐνθ' ἄνωτ.

6. Πβ. Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, ἐνθ' ἄνωτ. Καὶ ἐν Κῶ: κάωμα, καωματοῦ κ. ἄ.

θέντων, ὅσον τῶν ἕξ ἀφομοιώσεως ἐν ἀρχῇ ἢ ἐν μέσῳ λέξεων προερχομένων καὶ τῶν ἐκ ξένων γλωσσῶν παραληφθέντων, ἀποτελεῖ, ὡς γνωστόν, ἐν τῶν κυριωτέρων γνωρισμάτων τῶν ἰδιωμάτων Δωδεκανήσου, Ἰκαρίας, Κύπρου, Κύμης Εὐβοίας, Λιβυσίου Μ. Ἀσίας, Χίου καὶ τινων τῶν Νοτ. Σποράδων.¹

Τοῦ ἰδιώματος Ἀστυπалаίας χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ἐλάχιστα τῶν διπλῶν συμφώνων παρέμειναν φωνητικῶς ἄθικτα (μ-μ, ν-ν, φ-φ, χ-χ). Τὰ περισσότερα τούτων ὑπέστησαν ἀνομοιωτικὴν τροπὴν κατὰ τὸ πρῶτον ἢ τὸ δεύτερον ἐξ αὐτῶν, καὶ δὴ :

α') Τὰ διπλᾶ ψιλὰ κ-κ, π-π, τ-τ, τὰ διπλᾶ δασέα θ-θ ἐτράπησαν ἐκεῖνα μὲν κατὰ τὸ δεύτερον σύμφωνον εἰς τὸ ἀντίστοιχον δασύ, ταῦτα δὲ κατὰ τὸ πρῶτον σύμφωνον εἰς τὸ ἀντίστοιχον ψιλόν.

Οὕτω : κ-κ (πρὸ α, ο, ου) = κχ : κοῦκ-κος > κοῦκχος, κουκ-κούλ-λα > κουκχούλτα, λάκ-κος > λάκχος, σάκ-κος > σάκχος, σακ-κούλ-λα > σακχούλτα, ροκ-κάννα > ροκχάνα, ροκ-κανίζω > ροκχανίντζω.²

ἀλλὰ κ-κ (πρὸ ε, ι) = τσ : κόκκινος > κόττινος, κουκκί > κουτσί(ν), σακκί > σατσί(ν), μακ-κελεῖδ > ματσελιτζό.

π-π > π-π̄ : κάπ-πυρη > κάππρη, καπ-πάρο > καππάρο, καπυρὸς > καπ-πυρὸς > καππάρὸς - καππαρασελιτζὸς (καπαρὸς + χελιδνός), κούπ-πα > κούππα, κουπ-παστή > κουππαστή, κουπ-πογέρνω > κουππογέρνω, πάπ-πος > πάππους, στουπ-πί > στουππί.³

(ττ) > τθ : γαλέτ-τα > γαλέτθα, καλύτ-τερος > καλύτθερος, νει-ταίρω > νειθαιρῶ - (ἐ)νέιθαρα, διχρώτ-τα > νιζιχρώτθα, μύτ-τη > μύτθη, πίτ-τα > πίτθα, πλάτ-τω > πλάτθω.⁴

θθ > τθ : τὸ διπλοῦν θθ προερχόμενον ἐξ ἀφομοιώσεως τοῦ ν (ἐν μέσῳ ἢ ἐκ συνεκφορᾶς ἐν ἀρχῇ λέξεως) ὑφίσταται ψίλωσιν τοῦ πρώτου θ : νθ > θθ > τθ :

1. Βλ. X. Παντελίδου, Φωνητική, σελ. 28. A. Τσορανακίς, Phonétique, σελ. 153. H. Pernot, Phonétique σελ. 382. Τὰ διπλᾶ ταῦτα σύμφωνα, ὡς ἐδίδαξεν ὁ Γ. Χατζιδάκις (MNE. 2, σελ. 424) προφέρονται ἐπὶ μείζονα χρόνον, «διότι τὰ φωνητικὰ ὄργανα ἰσχυροτέρην ποιῶσι τὴν ἄρθρωσιν καὶ πλείονα χρόνον ἐμμένουσιν ἐν τῇ θέσει τῇ διὰ τὴν ἄρθρωσιν αὐτῶν ἀπαιτούμενη». Πβ. καὶ τὴν πρόσφατον ἀνακεφαλαιωτικὴν καὶ ἐμπεριστατωμένην ἐπὶ τοῦ θέματος μελέτην τοῦ Στ. Καρατζᾶ, L'orig. des dialectes néo-grecs de l'Italie méridionale, σελ. 79 κέξ.

2. Πβ. X. Παντελίδου, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 28.

3. Ἡ δάσυνσις τοῦ δευτέρου διπλοῦ ππ > π̄π φέρει τὸ δασυνόμενον π ἀκουστικῶς ὅμοιον πρὸς τὸ φ ἐλαφρῶς ἀκουόμενον. Ὁ X. Παντελίδης (ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 29) χρησιμοποιοῖ τοῦ h διὰ νὰ δείξη τὴν δάσυνσιν τοῦ π ἐν Ἀστυπалаίᾳ, Κῶ, Σύμῃ, ἀλλὰ διὰ τοῦ h ἀποδίδεται συνήθως φθόγγος ἀνάλογος πρὸς τὸ χ καὶ ὄχι πρὸς τὸ φ, ἐνῶ τοιαύτην προφορὰν τοῦ π, ἐγὼ τοῦλάχιστον, οὔτε ἐν Κῶ οὔτε καὶ ἐν Ἀστυπалаίᾳ ἤκουσα.

4. Πβ. X. Παντελίδου, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 30.

ἀθ-θός > ἀτιθός (ἄνθος), ξαθ-θός (ξανθός) > ξατιθός, γμόθ-θος (Ἴονθος) > γμότιθος, κήριθ-θος (κήρινθος) > τσήριτιθος > τσέρατιθος (κατὰ τὸ ἀτιθός;), ὄλυθ-θος (ὄλυνθος) > ἔλυτιθας, προλύθ-θι (προολύνθι) > μπρολύτιθι, τήθ-θάλασσα > τή τθάλασσα, τήθ-θελεῖα > τή τηλεῖα, τήθ-θήκη > τή τηθήκη, τὸθ-θεὸ > τὸ θεό, ἔθ-θέλει > ἔ τηθέλει (καὶ ἐξ ἀναλογίας τηέλω), ἔθ-θωρεῖ > ἔ τηθωρεῖ (τηθωρῶ), τὸθ-θάνατο(ν) > τὸ τηθάνατο(ν) (ὁ τηθάνατος).¹

β') Τὸ διπλοῦν λ (λ-λ) μεταβάλλεται οὕτως ὥστε τὸ μὲν πρῶτον λ ἀκούεται εὐκρινῶς, εἰς τὴν θέσιν δὲ τοῦ δευτέρου ἀναπτύσσεται ὀδοντικός φθόγγος ἰσοδυναμῶν σχεδὸν πάντοτε πρὸς τὸ ἄηχον τ, σπανιώτερον δὲ πρὸς τὸ ἠχηρὸν δ, δηλαδή: λ-λ > λτ: ἀγρέλ-λα > ἀγρέλτα, βασιλοπούλ-λα > βασιλοπούλτα, καβαλ-λικεύω > καβαλιτσιεύω, κέλ-λα > τσέλτα, κούτελ-λο > κούτελτο, τήλ-λάμπα(ν) > τή λτάμπα(ν) (ἡ λτάμπα), τήλ-λύρα(ν) > τή λτύρα (ἡ λτύρα), μαξελ-λάρι > μαξελτάρι, τὴν ἀγιάλ-Λεσβία > τὴν ἀγιά Λεσβία (ἡ ἀγιά Λεσβία), ἔλ-λιος² > ἔλιος, Μαρούλ-λα > Μαρούλτα, πεταλ-λίδα > πεταλιτάδα, προβέλ-λω > μπροβέλτω, παλ-λαβός > παλταβός, φανέλ-λα > φανέλτα, φυλ-λάδα > φυλιτάδα, σκύλ-λος > σισύλτος, ψύλ-λος > ψύλτος.³

γ') Τὸ διπλοῦν σ (σ-σ) τσιτακίζεται κατὰ κανόνα. Ὁ τσιτακισμὸς οὗτος τοῦ σσ, ὅστις ἀπαντᾷ σποραδικῶς εἰς πολλὰ τῶν νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων, ἐν τῷ ἔξεταζομένῳ ἰδιώματι συμβαίνει οὐ μόνον εἰς τὸ ἐν μέσῳ λέξεως κληρονομηθὲν ἐκ τῆς ἀρχαίας διπλοῦν σσ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐξ ἀφομοιώσεως ἐν συνεκφορᾷ προκῦπτον:⁴ βᾶσσα > βᾶτσα, Βᾶττες (τοπων.), βόσκισσα > βότσιτσα, γλῶσσα > γλῶτσα, θάλασσα > θάλατσα, θαλασσομάχος > θαλατσιομάχος, κλῶσσα > κλωσσοῦ > κλωτσοῦ, λύσσα > λύτσα, μέλισσα > μέλιτσα, μελισσοφᾶς > μελιτσιοφᾶς, μαλάσσω > μαλάτσω, πίσσα > πίτσα, τάσσω > τᾶτσω, ταράσσω > τᾶράτσω, τινάσσω > τινᾶτσω,

1. Πβ. Χ. Παντελίδου, Φωνητική, σελ. 47. I. Πούλου, Γλωσσικά ἐκ Σίφνου, ἐν Λεξικογρ. Δελτ. 1, (1939), σελ. 145.

2. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ. 2, σελ. 428.

3. Ἡ τροπὴ τοῦ δευτέρου τοῦ διπλοῦ λ-λ εἰς τ, τὴν ὁποίαν συναντῶμεν καὶ εἰς τὸ ἰδιῶμα Καρπάθου — Βλ. Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, Ἐν Ἀθηνᾶς 55 (1951), σελ. 24 — ἀποτελεῖ συγγενὲς φωνητικὸν φαινόμενον, ὡς παρατήρησεν ἤδη ὁ Α. Τζορανακίς, (Phonétique, σελ. 156 κέξ.) μετὰ τὴν προφορὰν τοῦ λ-λ ἐν τῇ Ἀνατολ. Κῶ καὶ Βορειοανατ. Ρόδῳ ὡς λλ^δ καὶ ἐν Καλαβρία τῆς Κάτω Ἰταλίας ὡς dd — Βλ. Morosi Bona, σελ. 27-28 — καὶ ὀφείλεται εἰς τοὺς αὐτοὺς λόγους. Ἐν τῷ ἔξεταζομένῳ ἰδιώματι, ὅταν ὁ τόνος πίπτῃ ἐπὶ τῆς συλλαβῆς τῆς ἐχούσης τὸ λλ, ἀκούεται μετὰ τοῦ λ καὶ τ ἐν δασύ ἢ προκαλούμενον ὑπὸ τοῦ ἐκπνεομένου ἀέρος καθ' ἣν στιγμὴν ἡ γλῶσσα ἐφάπτεται τοῦ οὐρανίσκου διὰ τὴν νὰ προφέρῃ τὸ λ: ἄλ-λο > ἄλτο.

4. Πβ. Κ. Dieterich, Südl. Sporad. σελ. 80. Χ. Παντελίδου, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 30, Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 24. Τοῦ αὐτοῦ, Γλωσσικά καὶ Λαογραφικά τῆς νήσου Κᾶσου, Ἀθῆναι (1936), σελ. 8.

φράσσω > φράτσω, ἀλλὰ καὶ ὁ πάπ-πους- σου > ὁ πάπῃου τσου, ὅς τοὺς γάμους σου > ὅς τοὺς γάμου τσου, μὲ τὲς χαρὲς σας > μὲ τὲς χαρὲ τσας, τὴν σελήνη τὴ σ-σελήνη > τὴ σελήνη ἢ σελήνη, τὸς-σειμῶνα (χειμῶνα) > τὸ τσειμῶνα ὁ τσειμῶνας.

Τσιτακισμὸς τοῦ ἀπλοῦ σ. Κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸν τσιτακισμὸν τοῦ διπλοῦ σσ παρουσιάζεται τσιτακισμὸς τοῦ ἀπλοῦ σ ἐν ἀρχῇ λέξεως: σαρδέλ-λα > τσαδέλτα, τὰ σῦκα > τὰ τσῦκα, τὸ (ἐ)σώβρακον > τὸ τσώβρακο, τὸ (ἐ)σωκάρδι > τὸ τσωκάρδι, τὸ (ἐ)σωπουκάμισον > τὸ τσωπουκάμισο, τὸ (ἐ)σώπαν-νο > τὸ τσώπαν-νο ἐν μέσφ λέξεως: νησι > νησί, χέρ(ι)σο > σέριτσο.¹

Παρατηρεῖται ὡσαύτως κατὰ κανόνα τσιτακισμὸς τοῦ κ πρὸ τῶν ἀσθενῶν φωνηέντων ε, ι: καιρὸς > τσαιρός, κοιτάζω > τσοιτάντζω, νὰ δώκης > νὰ (δ)ώτσης, βόσκισσα > βόστσιτσα, κοιλιὰ > τσοιλτζά, Κυριακὴ > Τσεργκατοῆ, σκουλήκι > σκουλούτσι, κυδῶνι > τσυδῶνι.³

Τὰ διπλᾶ μ-μ, ν-ν, φ-φ, χ-χ, παραμένουν φωνητικῶς ἀμετάβλητα. Ἐκτὸς τοῦ ἐξ ἀρχαίας κληρονομίας σωζομένου διπλοῦ ν-ν, τὸ ἰδίωμα παρουσιάζει ἀναδίπλωσιν τοῦ ν εἰς τὴν ρηματικὴν κατάληξιν -ώνω > -ών-νω: ἀνεκατών-νω, ἀνλακών-νω, κατσουλτών-νω (κατσουλλώνω), μπαλιτών-νω (μπαλλώνω), μαλιτών-νω (μαλώνω), σκοιτών-νω καὶ γενικώτερον εἰς τὰ εἰς -νω λήγοντα ρήματα: δίν-νω, πίν-νω, λούν-νω χάν-νω, κ.ἄ.

5) Τροπὴ συμφώνων.

α') β > δ: βαπτίζω > δαφίντζω, δάφτισι, δαφτιστικός.⁴

β') β > μ: vermicciuolo > μερμιντζόλιος, βούνευρον > μούνευρο.⁵

γ') γ > β: ἐγὼ > ἐβῶ, στέγη > στέβη (τά).⁶

δ') δ > τ: σπυδάζω > σπουτάντζω (ἐπείγομαι) καὶ ἐπίρρημα σπουταχικά.

ε') φ > β: φασούλια > βασούλτζα.⁷

1. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ 1, σελ. 112 κέξ. Κ. Foy, Lautsyst., σελ. 56. Η. Pernot, Phonétique, σελ. 286 Β. Φάβη, ἐν Ἀθηνᾶς 45 (1933), σελ. 361. Κ. Dieterich, Südl. Sporad., σελ. 80. Μιχαηλίδου - Νουάρον, Γλωσσικὰ καὶ Λαογραφικὰ Κάσου, σελ. 8.

2. Πβ. Χ. Παντελίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 30. Σ. Λεγάδου, Περὶ τῆς Κυπριακῆς διαλέκτου, ἐν Ἀθηνᾶς 6 (1894), σελ. 169. Α. Τσορανακίς, Phonétique, σελ. 158.

3. Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ τσιτακισμοῦ τοῦ κ παρατηρεῖται ἐν τῇ Ἀνατολ. Κῶ, Καλύμνῃ, Καρπάθῳ καὶ Μεγίστῃ. Πβ. Χ. Παντελίδου, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 34.

4. Πβ. Χ. Παντελίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 36.

5. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ. 2, σελ. 422. Α. Τσορανακίς, Phonétique, σελ. 104.

6. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 421. Χ. Παντελίδου, Φωνητικὴ, σελ. 36.

7. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 421. Κ. Dieterich, Südl. Sporad., σελ. 77. Α. Τσορανακίς, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 106.

ς') $\chi > \varphi$: λεχοῦσα > λοφοῦσα, χυσοχόος > χρουσοφός (πολλαχ.).¹

ζ') $\chi > \sigma$: πρὸ τῶν ἀσθενῶν φωνηέντων ϵ, ι : χέρι > σέρι, χαιρετισμός > σαιρετισμός, χελιδονόψαρο > σελιδονόψαρο,² βραχεῖα > βρασά,³ εὐχή > εὐσή, ἐχίνος > ἄσιν-νός, τράχηλος > τράσηλας, ραχιδοκόκκαλον > ρασιδοκόκχαλο,⁴ πτώχευα > φτώσα, τρέχει > τρέσει, χείλη > σείλη, χοῖρος > σοῖρος, ψυχή > ψυσή.

η') $\vartheta > \delta$: θειάφι > διζάφι, θεαφίζω > διζαφίνιζω,⁵ θησαυρός > δησαυρός.

θ') $\sigma > \chi$: ἀρέσω > ἀρέχω.⁶

ι') $\rho > \lambda$: προχωρῶ > πλοχωρῶ (κατ' ἀνομοίωσιν).

κ') $\zeta > \nu\tau\zeta$: ἀγοράζω > ἀγοράνιζω, ἀγκαλεῖζω > ἀγκαλισάνιζω, βυζί > βυντιζί, ζάλη > νιζάλη, κοσκινίζω > κοστεινίνιζω, μαζί > μαντιζί, παίζω > παίνιζω, προζύμι > προνιζύμι, χωρίζω > χωρίνιζω.⁷

6) Τὸ τελικὸν ν.

Ὅπου τοῦτο ὑπῆρχε εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικήν,⁸ διατηρεῖται καὶ ἐν τῷ ἐξεταζομένῳ ἰδιώματι καθ' ὃν τρόπον καὶ εἰς τὰς λοιπὰς νήσους τοῦ Δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος, δηλαδή: α') Διατηρεῖται ἀναλλοίωτον, τὸ ὑπάρχον ἢ τὸ ἀναπτυχθὲν ὡς εὐφωνικόν, πρὸ λέξεως ἀρχομένης ἀπὸ φωνήεντος:⁹ τὸ παιδὶν ἐπῆε ᾗς τὸ Σκολισό, τὸ μααντιζὶν ἀν-νοιχτό, ἐπῆεν ἕναβ βράδν, ἕνα ν-δραούδιν ὄμορφο, τὸ σακχούλιν ἐκρέμ-μετο, μνὰν ἡμέρα, ἕνα ψαράτιν ὄμορφο, ἤρτσε-

1. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 2, σελ. 422.

2. Πβ. Χ. Παντελίδου, Φωνητική, σελ. 40.

3. Ἡ ἀπουράνωσις τοῦ σ, τὴν ὁποίαν ἀραιῶς συναντῶμεν εἰς τὸ ἰδίωμα Ἀστυπалаίας, συχνότερον δὲ εἰς τὰ ἰδιώματα Ἀμοργοῦ, Θήρας, Λέρου, Πάτμου κ. ἄ. εἶναι ἐπίδρασις τῆς Ἀνατολ. Κρήτης. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ἐν Ἀθηνᾶς 4 (1892), σελ. 472, Γ. Ἀγαγνωστοπούλου, ἐν Ἀθηνᾶς 38 (1926), σελ. 141 κέξ. Πβ. Α. Καραναστιάση, ἐν Δωδεκαν. Ἀρχ. Τόμ. Β', σελ. 213.

4. Ἡ τροπή $\chi > \sigma$ πρὸ τῶν ἀσθενῶν ϵ, ι παρατηρεῖται καὶ ἐν Ἀνατολ. Κῷ, Μεγίστη, Πάτμῳ, Ρόδῳ. Βλ. Κ. Dieterich, Südl. Sporad., σελ. 60. Χ. Παντελίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 40, Α. Τσορανακίς, Phonétique, σελ. 112-113. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, MNE. Β', σελ. 423.

5. Πβ. P. Kretschmer, d. heut. lesb. Dial. σελ. 177. Φ. Κουκουλέ, ἐν Λεξικογρ. Ἀρχ. 6 (1923), σελ. 289.

6. Πβ. Α. Τσορανακίς, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 114: ἐπιάσαν > ἐπιάχαν, Ρόδος (Ἀσκληπειό).

7. Καὶ ἐν Χίῳ, βλ. H. Pernot, Phonétique Τόμ. I, σελ. 294 κέξ. Ἐν Κῷ Λέρω, Πάτμῳ, Ρόδῳ, Σίφνῳ κ. ἄ. Βλ. Κ. Dieterich, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 58, I. Βογιατζίδην, ἐν Ἀθηνᾶς 35 (1923), σελ. 77. Φ. Κουκουλέν, ἐν Ἀθηνᾶς 36 (1924), σελ. 255 κέξ. I. Ποῦλον, ἐν Λεξικογρ. Δελτ. 1 (1939), σελ. 146. Χ. Παντελίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 41, Α. Καραναστιάση, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 214.

8. Εἰς τὸ ἄρθρον, τὸ οὐσιαστικόν, τὸ ἐπίθετον, τὰς ἀντωνυμίας, τὰ ἀριθμητικά, καὶ τὰς ρηματικὰς καταλήξεις.

9. Βλ. Χ. Παντελίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 40, Α. Τσορανακίς, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 126 κέξ. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 2, σελ. 424.

τον ὁ κακόμοιρος, ἤσπρωτιζεν ἓνα σπίτι, ἔσπασέφριετον εἶνδα νὰ πῆ, ἐχάθην ἐτσεῖνος.

β') Ὑφίσταται τὴν ἀφομοιωτικὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀκολουθοῦντος συμφώνου, εἰάν τοῦτο τυγχάνῃ ἐν ἓκ τῶν συμφώνων β, γ, δ, ζ, θ, λ, μ, ρ, σ, φ, χ,¹ δηλαδή:

$\nu + \beta > \beta - \beta$: τὴν βάρκα > τῆβ βάρκα, τὴν βουλήν της > τῆβ βουλήν-δης τὸν βασιλεῶ > τὸβ βασιλιζά, νὰ τὴν βοηθήση > νὰ τῆβ βοουτήση.²

$\nu + \gamma > \gamma - \gamma$: τὸν γάμον > τὸγ γάμο, τὴν γλύκα > τῆγ γλύκα, νὰ τὴν γνωρίση > νὰ τῆγ γρωρίση, δὲν γίνεται > ἔγ γίνεται.³

$\nu + \delta > \delta - \delta$: ἔς τὸν δαίμονα > ἔς τὸδ δαίμονα, τὸν δρόμον > τὸδ δρόμο, νὰ τὴν δώκη > νὰ τῆδ δώτση, τοῦτον δὰ > τοῦτοδ δά.⁴

$\nu + \zeta > \zeta - \zeta$: τὴν ζωὴν > τῆζ ζωή, τὴν ζάχαρι > τῆζ ζάχαρι, δὲν ζυμώνει > ἔζ ζυμών-νει, δὲν ζαλίζομαι > ἔζ ζαλίτζομαι.⁵ Διὰ τὴν περαιτέρω φωνητικὴν ἐξέλιξιν ζ > νιζ, βλ. ἄνωτ. ἐν σελ. 120.

$\nu + \theta > \theta - \theta$: τὸν θεὸν > τὸθ θεό, τὴν θάλασσαν > τῆθ θάλασσα, τὸν θυμόν του > τὸθ θυμό ν-δου, τὴν Θυμνιάν > τῆθ Θυμνιά.⁶ Διὰ τὴν φωνητικὴν ἐξέλιξιν τοῦ θ + θ > τθ, βλ. ἄνωτ., ἐν σελ. 117 κέξ.

$\nu + \lambda > \lambda - \lambda$: τὴν λάμπαν > τῆλ λάμπα, τὴν λαχτάραν > τῆλ λαχτάρα, τὸν λόγον της > τὸλ λόο ν-δης, νὰ τὸν λογιάζῃ > νὰ τὸλ λαάνιτζη.⁷ Διὰ τὴν φωνητικὴν ἐξέλιξιν λ - λ > λτ, βλ. ἄνωτ., ἐν σελ. 118.

$\nu + \mu > \mu - \mu$: τὸν μῆνα > τὸμ μῆνα, δέν με μέλλει > ἔμ με μέλτει, μὲ εὐχα-

1. Πβ. X. Παντελίδου, Φωνητική, σελ. 48 - 49. A. Tsoranakis, Phonétique, σελ. 126 κέξ., M. Μιχαηλίδου - Νουάρου, ἐν Ἀθηνᾶς 55 (1951), σελ. 24 - 25.

2. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 2, σελ. 424. Σ. Μενάρδου, ἐν Ἀθηνᾶς 6 (1894), σελ. 167. H. Pernot, Phonétique σελ. 433. K. Dieterich, Südl. Sporad. σελ. 83. X. Παντελίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 48, A. Tsoranakis, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 127. M. Μιχαηλίδου - Νουάρου, ἐν Ἀθηνᾶς 55 (1951), σελ. 24.

3. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 424. Σ. Μενάρδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 167. X. Παντελίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 48. A. Tsoranakis, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 127. M. Μιχαηλίδου - Νουάρου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 24.

4. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 424. Σ. Μενάρδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 167. K. Dieterich, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 83. X. Παντελίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 48. A. Tsoranakis, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 126

5. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 424. Σ. Μενάρδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 167. K. Dieterich, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 83. X. Παντελίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 48. A. Tsoranakis, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 127.

6. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 424. Σ. Μενάρδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 167. K. Dieterich, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 82. X. Παντελίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 48. A. Tsoranakis, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 127. M. Μιχαηλίδου - Νουάρου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 24.

7. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 424. X. Παντελίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 48. A. Tsoranakis, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 127.

ρίστησιν μεγάλην > με̄ εὐκαρίστησιμ μεάλη, τὸν Μάϊον > τὸμ Μά.¹

$\nu + \rho > \rho - \rho$: δὲν ῥωτῶ > ῥῶ ῥωτῶ, ἕναν ράπτην > ἕναρ ράφτη, μιὰν ρουφηξῆσιν > μυῆαρ ρουφηκισά, τὴν ράχιν > τῆρ ράσι.²

$\nu + \sigma > \sigma - \sigma$: τὴν σαλάταν > τῆσ σαλάτα, τὴν σαβούραν > τῆσ σαβούρα, δὲν σωπαίνεις > ῥῆσ σωπαίνεις, τὸν χειμῶνα > τὸσ σειμῶνα.³ Διὰ τὴν περαιτέρω φωνητικὴν ἐξέλιξιν $\sigma - \sigma > \tau\sigma$, βλ. ἄνωτέρω ἐν σελ. 118.

$\nu + \varphi > \varphi - \varphi$: τὸν φέρ(ν)ω > τὸφ φέρνω, τὸν φόβον > τὸφ φόο, τὴν φρεγάδαν > τῆφ φρεάδα, ἀργυρὸν φεγγάρι > ἀρτζυρὸφ φεγγάρι.⁴

$\nu + \chi$ (πρὸ τῶν α, ο, ου) = $\chi - \chi$: τὴν χαρὰν > τῆχ χαρά, τὸν χάρον > τὸχ χάρο, δὲν χαρίζει > ῥῆχ χαρίντζει, συγχώρα με > συχ-χώρα με, πράσινον χόρτον > πράσινοχ χόρτο.⁵

γ') Πρὸ τῶν ἀήχων ψιλῶν κ, π, τ εὐρισκόμενον ἐνοῦται μετ' αὐτῶν εἰς τρόπον ὥστε μεταβάλλει ταῦτα εἰς ἔνρινα ἠχηρὰ *rg*, *mb*, *vd*, δηλαδή:

$\nu + \kappa > \gamma + g$: τὸν κάβον > τὸγ γάβο, τὸν κακὸν > τὸγ γακό, τὸν κόσμον > τὸγ γόσμο.⁶

$\nu + \pi > \mu + b$: τὸν πάππον > τὸμ βάππου, τὴν πόλιν > τῆμ βόλι, τὸν «πιστεύω» > τὸμ «βιστεύκω», ἄλλον πουλλὶ > ἄλτομ βουλί.⁷

$\nu + \tau > \nu + d$: τὸν τοῖχον > τὸ ν-δοῖχο, τὸν τρόμον > τὸ ν-δρόμο, τὴν Τετάρτην > τῆ ν-δετράδη, τὸν ταχυδρόμον > τὸ ν-δασυδρόμο.⁸

δ') Πρὸ τῶν διπλῶν ξ, ψ καὶ πρὸ συμφωνικῶν συμπλεγμάτων δὲν ἀφομοιοῦται, οὔτε ἀποβάλλεται, ἀναπτύσσεται δὲ μετὰ αὐτοῦ καὶ τῆς ἀκολουθούσης λέξεως εὐφωνικὸν ε, οἶον: δὲν ξημερῶν-νει > ῥέν-ε ξημερῶν-νει, δὲν ψάλ-

1. Πβ. *Foy*, *Lautsyst.*, σελ. 135. *Γ. Χατζιδάκι*, *MNE.* 2, σελ. 424. *Σ. Μενάρδου*, ἐν Ἐθνησ 6 (1894), σελ. 167. *Χ. Παντελίδου*, *Φωνητική*, σελ. 48. *Α. Τσορνακίς*, *Phonétique*, σελ. 127. *Μ. Μιχαηλίδου - Νουάρου*, ἐν Ἐθνησ 55 (1951), σελ. 24.

2. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 424. *Σ. Μενάρδου*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 167. *Χ. Παντελίδου*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 48. *Α. Τσορνακίς*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 127. *Μ. Μιχαηλίδου - Νουάρου*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 24.

3. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 424. *Σ. Μενάρδου*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 167. *Χ. Παντελίδου*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 48. *Α. Τσορνακίς*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 127.

4. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 424. *Σ. Μενάρδου*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 167. *Χ. Παντελίδου*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 48. *Α. Τσορνακίς*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 127. *Μ. Μιχαηλίδου - Νουάρου*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 24.

5. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 424. *Σ. Μενάρδου*, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 167. *Χ. Παντελίδου*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 48, *Α. Τσορνακίς*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 127.

6. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 429 κξξ. *Χ. Παντελίδου*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 40-41.

7. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 425.

8. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 425.

λει > ἔν-ε ψάλλει, δὲν μπαίνει > ἔν-ε μβαίν-νει, δὲν χτίζει > ἔν-ε χτίντιζει, μὴ τὸν στείλης > μὴ ν-δόν-ε στείλης.¹

7) Ἐπίδρασις τοῦ σ ἐπὶ τῶν δασέων θ, χ.

Ἡ ἐν τῇ Νεοελληνικῇ κοινῇ ψιλωτικῇ ἐπίδρασις τοῦ σ ἐπὶ τῶν δασέων θ, φ, χ παρτηρεῖται καὶ ἐν τῷ ἑξαταζομένῳ ἰδιώματι. Οὕτω ἀκούονται:

ἀστένια, μιστός, μόσκος, μόσκουλτο (μόσχουλλον), Πάσκα, σκόλη, σκολιζό (σχολεμό), ἐχώστηκα, ἐστοίστηκα (ἐσχίστηκα).²

8) Ἐπίδρασις τοῦ ρ ἐπὶ τῶν γ, θ, χ.

α') ρ + γ > ρ + κ (πρὸ τῶν α, ο, ου): ἀργά > ἀρκά, βέργα > βέρκα, ἀργοπορῶ > ἀρκοπορῶ, μαργαριτάρι > μαρκαριτίρι, μελισσουργός > μελισσουρκός, πύργος > πύρκος.³

Ὅταν μετὰ τὸ γ ἀκολουθοῦν τὰ κλειστὰ φωνήεντα ε, ι τότε ρ + γ (ε - ι) > ρ + τζ: ἀργυροκούδουνο > ἀρτζυροκούδουνο, Γεώργις > Ντζώρτζις, μοιρjολόγια > μοιρτζολόγια (μοιρολόγια).

β') ρ + θ > ρ + τ: ἤρθα - ἤρθες > ἤρτα - ἤρτες,⁴ ὀρθός > ὀρτός,⁵ ὀρθάνοικτα > ὀρτάν-νοικτα, ἐδάρθηκα > ἐδάρτησε.

γ') ρ + χ > ρ + κ (πρὸ α, ο, ου): ἀρχοντιὰ > ἀρκοντιζά, ἀρχάγγελος > ἀρκάντζελος, ἔρχομαι > ἔρκομαι, ἀρχαύλης > ἀρκαύλης - Ἀρκαύλι (τοπων).⁶

ρ + χ (πρὸ ε, ι) > ρτσ: ἀπ' ἀρχῆς > ἀπ' ἀρτσῆς, ἔρχεται > ἔρτσεται, ἀρχίδια > ἀρτσίδζα, δημαρχία > δημαρτσία.

9) Ἄλλα συμφωνικὰ συμπλέγματα.

α') Τὰ συμπλέγματα κ + τ, π + τ, φ + θ, χ + θ, φ + χ, ἐξελλίσσονται φωνητικῶς ὡς ἐν τῇ Νεοελληνικῇ κοινῇ, ἥτοι:

1. Τὸ εὐφωνικὸν ε τίθεται καὶ εἰς τὸν συγκεκριμένον τύπον τῆς προσωπ. ἀντων. γ'. προσ. τῆς αἰτιατ. τοῦ ἐνικ. τοῦ ἀρσεν., ὅταν οὗτος εὐρίσκειται εἰς τὸ τέλος τῆς φράσεως, πρὸς διάκρισιν αὐτοῦ ἀπὸ τὸν τύπον τοῦ οὔδετ.: - το(ν), - το: φέρε τον > φέρε τότε - φέρε το > φέρ'το, πᾶρε τον > πᾶρε τότε - πᾶρε το > πᾶρ'το. Πβ. Σ. Μενάρδου, ἐν Ἀθηνᾶς 6 (1894), σελ. 168.

2. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ. 2, σελ. 431. Χ. Παντελίδου, Φωνητική, σελ. 43. Α. Τσορανακίς, Phonétique, σελ. 132. Διὰ τὴν ψιλωτικὴν ἐπίδρασιν τοῦ σ ἐπὶ τοῦ φ ἔχομεν ἐν Ἀστυπαλαίᾳ τὸ ἀσφόδελος > ἀσπόελτας.

3. Ὁ Χ. Παντελίδης, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 44 παρατηρεῖ φωνητικὴν ἐξέλιξιν ργ > ρθ τὴν ὁποίαν δὲν ἤκουσα. Οἱ νέοι προφέρουν τὸ τῆς Νεοελληνικῆς κοινῆς ρθ.

4. Πβ. Σ. Μενάρδου, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 157. Πβ. Μ. Μιχαηλίδου - Νουάρου, Γλωσσικά καὶ Λαογρ. Κάσου, Ἀθῆναι (1936), σελ. 9.

5. Πβ. Ρ. Kretschmer, D. heut. lesb. Dial., σελ. 158: ὀλόρθος > ὀλόρτους.

6. Βλ. Ἰστ. Λεξ. Ἀκαδημ. Ἀθηνῶν, ἐν λ. ἀρχαυλειό, ἀρκαύλης. Σ. Ξανθοῦδίδου, ἐν Λαογραφία 7 (1923), σελ. 370 κέξ.

$\kappa + \tau = \chi + \tau$: κτίζω > χτίντζω, κτυπῶ > χτυπῶ, δάκτυλος > δάχτυλας, ὀκταπόδι > ἄχταπόδι.

$\pi + \tau = \varphi + \tau$: βαπτίζω > βαφτίντζω > δαφτίντζω, ἄπτω > ἄφτω, πτέρνα > φτέρνα, πτυάρι > φτυάρι > φτθάρι.

$\varphi + \theta = \varphi + \tau$: φθάνω > φτάν-νω, πτύω > φτύν-νω, ἐτρίφθη > ἐτρίφτη, φθηνός > ἐφτηνός, Ἐλευθέρις > Λευτέρης, εὐθύς > εὐτύς.

$\chi + \theta = \chi + \tau$: χθές > χτές, ἐχθρός > ὀχτρός, ἐδέχθηκε > ἐδέχτησε.¹

$\varphi + \chi = \varphi + \kappa$: (πρὸ τῶν ἰσχυρῶν α, ο, ου): εὐχαριστῶ > φκαριστῶ, εὐχομαι > εὐκομαι.²

$\varphi + \chi = \varphi + \tau\sigma$ (πρὸ τῶν ἀσθενῶν ε, ι): εὐχή > εὐτσή, εὐχέλαια > εὐτσέλαια.³

β') Δύο κατὰ σειράν διαρκῆ ἤχηρὰ βγ, βδ, γδ ἐν τῷ ἐξεταζομένῳ ἰδιώματι δὲν δύνανται νὰ συνυπάρχουν, ἀλλὰ τρέπονται ἢ ἀμφοτέρω ἢ τὸ ἐν τούτων εἰς ἄηχα διαρκῆ ἢ ἄηχα ἀκαριαῖα:

βγ > φκ (πρὸ τῶν α, ο, ου): ἀβγὸ > ἀφκό, ἀβγὰ > ἀφκά, ἀνακατεύγω > ἀνακατεύκω, βγάλλω > φκάλτω, εὐαγγέλιο > βγαγγέλιο > φκανιζέλιο, ψαρεύγω > ψαρεύκω, χρηματεύγω > χρηματεύκω (χρησιμεύω), χορεύγω > χορεύκω.⁴

βδ > βδ: ἀβδέλ-λα > ἀβδέλτα, ἑβδομήντα > ἐβδομήντα, βδομάδα > βδομάδα, ραβδί > ραβδί.⁵

γδ > γδ: ἀμύδαλο > ἀμύδαλο, γδέρνω > γδέρνω, γδύνω > γδύν-νω, γυμνός > γδυμνός > γδυμνός.⁶

βγ > βντζ (πρὸ τῶν ἀσθενῶν ε, ι) αὐγὴ > ἀβνιζή, γαυγίζω > γαβνιζίντζω, ἦβγε > ἦβντζε, Παρασκευὴ > Παρασκευγὴ > Παραστσεβνιζή.⁷

Τὸ λ πρὸ τοῦ μ, π, τ, τρέπεται εἰς ρ, ἦτοι:

λμ > ρμ: ἀμέλω > ἀλμέλω > ἀρμέω, βγάμμα > φκάρμα, ἐξάψαλμος > ἐξώψαρμος (παρετυμολ.), ψαλμωδία > ψαρμωδία, ἀλμυρός > ἀρμυρός.⁸ λπ > ρπ: ἐλπίζω > ὀρπίντζω, ἐλπίδα > ὀρπίδα, σάλπη > σάρπα.⁹

1. Πβ. Α. Τσορνακίς, *Phonétique*, σελ. 42.

2. Πβ. Χ. Παντελίδου, *Φωνητική*, σελ. 43. Α. Τσορνακίς, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 121.

3. Πβ. Α. Τσορνακίς, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 121.

4. Πβ. Χ. Παντελίδου, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 44. Α. Τσορνακίς, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 116.

5. Πβ. Χ. Παντελίδου, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 44. Α. Τσορνακίς, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 116.

6. Πβ. Κ. Dieterich, *Südl. Sporad.*, σελ. 79. Χ. Παντελίδου, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 44. Α. Τσορνακίς ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 118.

7. Πβ. Κ. Dieterich, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 79.

8. Πβ. Χ. Παντελίδου, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 65. Η. Pernot, *Phonétique*, σελ. 301.

9. Πβ. Κ. Dieterich, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 65. Η. Pernot, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 301. Χ. Παντελίδου, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 45. Α. Τσορνακίς, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 122.

λι > ρι: ἄλτο (alto) > ἄρτο, βόλτα > βόρτα, κάλτσα > κάρτσα, σάλτος > σάρτος.¹

10. Κατὰ φωνητικὴν ἀπόκλισιν μεταβολαί.

α') Κατὰ παρετυμολογίαν: Ἄστυπάλεια > Ἄστροπαλιζά, ἐκ παρετυμολογίας πρὸς τὸ ἄστρον,² κήρινθος > τσέρατιθος, ἐκ παρετυμολογίας πρὸς τὸ ἄνθος > ἀτθός, εὐχολόγιον > ἀβγολοί, ἐκ παρετυμολογίας πρὸς τὸ ἀβγό,³ ἐξάψαλμος > ἐξώψαλμος καὶ ἐξώψαρμος, ἐκ παρετυμολογίας πρὸς τὸ ἔξω,⁴ Σεπτέμβριος > Σοτέμβρις πρὸς τὸ Νοέμβρις,⁵ σπουταχικὰ ἐπιρρ. (σπουδάζω) = ἐπειγόντως, μετὰ σπουδῆς, παρετυμολογηθὲν πρὸς τὸ τακτικά, νοσοκομεῖον > μισοκομεῖον ἐκ παρετυμολογίας πρὸς τὸ μισός,⁶ ἄρτοκλασία > ἄρτοπλασία ἐκ παρετυμολογίας πρὸς τὸ πλάθω > πλάσσω, μανουάλι (manuale) μονογάλι, ἐκ παρετυμολογίας πρὸς τὸ μόνος,⁷ ὑπεριμάχως > περιμάχως ἐκ παρετυμολογίας πρὸς τὴν περί.

β') Κατὰ συμφυρμόν: Εἰς πολλὰ ἔτη > σπολιάτε, σὺν τῇ ὄρᾳ > συντήνωρα, συντήνωρι, ἔργον ἐπὶ ἔργου > ὄργκουπούργκου. press'a poco > προσάποκου, καλλίων + καλύτερος > καλλιώτθερος,⁸ χρηματίζω + χρησιμεύω > χρηματεύκω.

γ') Κατ' ἀπλολογίαν. ἀπὸ τὰ ὅσα σοῦ εἶπα > ἀφ' τὰ σοῦ ἴπα,⁹ τί εἶναι τά; > εἶνδα; τί θὰ τὰ κάμης; > εἶνδά τα κάμης; σιδεράδρακτος > σεράγδαρτο, μήπως ἄρα > μπάρα.

δ') Κατὰ μετὰθρῆσιν παρὰ φθόγγον: ἀκρόδωμα > κόρδωμα,¹⁰ ἀκροδάκτυλο > κορδάχτυλο, ἀμέλγω > ἀλέω > ἀρμέω,¹¹ ἀρσενικός > ἀτσερνικός,¹² ζερβός > νιζεβρός,¹³ καθρέπτῆς > καρφέτῆς,¹⁴ κίσθος > σίτιθος > ἄστειθας, κρο-

1. Πβ. *K. Dieterich*, Südl. Sporad., σελ. 65. *H. Pernot*, Phonétique, σελ. 302. *X. Παντελίδου*, Φωνητική, σελ. 45. *A. Tzoranakis*, Phonétique, σελ. 122.

2. Πβ. *X. Παντελίδου*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 55.

3. Πιθανῶς, ἐπειδὴ ἐδίδοντο «ἀβγά» εἰς τὸν ἱερέα, ὅστις ἠύλογει τὸν σπόρον.

4. Ἐπειδὴ ὁ ἀναγνώστης ἀπαγγέλλει συνήθως τοὺς ψαλμοὺς «ἀπ' ἔξω», ἀπὸ στήθους.

5. Κατὰ *A. Thumb.* πρὸς τὸ Ὀχτώμβρις, βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ἐν Ἀθηνᾶς 4 (1892), σελ. 469.

6. Βλ. *A. Tzoranakis*, Phonétique, σελ. 150.

7. Διότι τοποθετεῖται «μόνον» μονῆρες ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κυρίως ναοῦ.

8. Πβ. *X. Παντελίδου*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 27.

9. Διὰ τὸ ἀφ' τὰ ἐκ τοῦ ἀπ' τὰ, βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ἐν Ἀθηνᾶς 4 (1892), σελ. 474.

10. Πβ. *K. Dieterich*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 64.

11. Πβ. *K. Dieterich*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 69. *B. Φάβην*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 98. *A. Tzoranakis*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 136. *X. Παντελίδου*, Φωνητική, σελ. 51.

12. Πβ. *K. Dieterich*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 69. *B. Φάβην*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 102.

13. Πβ. *K. Dieterich*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 68.

14. Πβ. *A. Tzoranakis*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 137.

κόδειλος > κορκόδειλος > κουρκούδντζαλος,¹ λιγνός > γλινός: φρ. ψηλὸ γλινόμου μου γχασιμί.

ε') Κατ' ἀντιμετάθεσιν παρὰ συλλαβήν: ἀδράχι > ἀγδάρτι, γνωρίζω > γρωνίτζω,² κολλητσίδα > κοισηλιίδα, κυνηγητός > κυγνηητός > τσηνηητός, μολύβι > βολύμι (ἤδη ἀρχαῖον), ὄνειρο > εἴνορο > εἴνερο, πενιχρός > περιχρός,³ πικρός > πρικός,⁴ πικροράδικο > πρικορόδικο, πλόκαμος > ποκλαμός-ποκλάμι, ραβδί > δαβρί,⁵ ραβδίδι > δαβρίδι (ραβδισμός), μύραινα > σμύναιρα,⁶ στομούχι > μουστούσι,⁷ συλληγούδι > λυσηγούδι > ἀλυσηγούδι, χάρβαλος > χάλαβρος,⁸ ὄλοχάρβαλος > οὔλοχάλαβρος.

ΜΕΡΟΣ Β΄.

Τυπικόν.

Μεγάλην συγγένειαν παρουσιάζει τὸ τυπικὸν τοῦ ἐξεταζομένου ιδιώματος πρὸς τὸ τυπικὸν τῶν ιδιωμάτων τῶν λοιπῶν νήσων τοῦ Δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος καὶ δὴ τῶν πλησιεστέρων, ὡς καὶ πρὸς τὸ ἰδίωμα τῆς Ἰκαρίας.

1) Τὸ ἄρθρον.

	<i>Ἐνικός</i>	<i>Πληθυντικός</i>
Ὄνομαστ.	ὁ — ἡ — τὸ	οἱ — οἶ — τὰ
Γενικ.	τοῦ — τῆς — τοῦ	τῶν
Αἰτιατ.	τὸν — τὴν — τὸ	τοὺς ἢ τοῖς — τὲς — τὰ.

Εἰς τὴν αἰτιατ. τοῦ πληθυντ. τοῦ ἀρσενικοῦ ἄρθρου ἀκούεται συχνότερον μὲν ὁ κοινὸς τύπος *τούς*, ἀραιότερον δὲ ὁ τύπος *τοῖς*:⁹ *τοῖς ναῦτες, τοῖς μαστόρους*. Εἰς τὴν χρῆσιν τῆς κλητικῆς ἀκούεται συχνὰ τὸ κλητικὸν ἐπιφώνημα *ὦ*:

-
1. Πβ. *K. Dielerich*, Südl. Sporad., σελ. 68. *A. Tzoranakis*, Phonétique, σελ. 136.
 2. Πβ. *A. Φάβην*, ἐν Λεξικογρ. Δελτ. 1 (1939), σελ. 118.
 3. Πβ. *B. Φάβην*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 118. *X. Παντελίδου*, Φωνητική, σελ. 51.
 4. Πβ. *X. Παντελίδου*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 51 *πρικάδα* (*πικράδα*. *K. Dielerich*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 69.
 5. Πβ. *B. Φάβην*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 120.
 6. Πβ. *A. Tzoranakis*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 136.
 7. Πβ. *A. Tzoranakis*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 136.
 8. Πβ. *B. Φάβην*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 115.
 9. Διὰ τὸν τύπον *τοῖς* > *τοὺς* βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, MNE. 1, σελ. 575 κέξ.

ὦ Δημητρό, ὦ Μαριζά, ὦ Θυμιά, ὦ Κωστανδέ τοῦ Μανωλισοῦ, ὦ γιέ μου, ὦ μώρη.¹

2) Τὸ Ὄνομα.

Τὰ ὀνόματα, οὐσιαστικά καὶ ἐπίθετα, κλίνονται καὶ κατὰ τὰς τρεῖς κλίσεις, παρατηροῦνται δὲ μεταπλασμοὶ κατὰ κλίσιν ἢ κατὰ γένος.

Τὰ ἰσοσύλλαβα πρωτόκλιτα καὶ δευτερόκλιτα δισύλλαβα ὀνόματα κλίνονται συνήθως ὁμαλῶς: ὁ μῆνας, τοῦ μῆνα, τὸμ μῆνα, οἱ μῆνες, τῶμ μνηῶ(ν), τοὺς - τοῖς μῆνες. Ὁ λό(γ)ος, τοῦ λόου, τὸλ λόο(ν), τὰ λόγια, τῶλ λογιῶ, τὰ λόγια. Ἡ ὥρα, τῆς ὥρας, τὴν ὥρα(ν), οἱ ὥρες, τῶν ὥρῶ(ν), τὲς ὥρες. Ἡ μοῖρα, τῆς μοίρας, τὴμ μοῖρα(ν), οἱ μοῖρες, τῶμ μοιρῶ(ν) καὶ μοιράω(ν)² τὲς μοῖρες.

Πρωτόκλιτα ὀνόματα σχηματίζουν τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν δευτέραν κλίσιν διὰ μεταπλασμοῦ: ὁ μάστορης - τοῦ μαστόρου, οἱ μαστόροι, ὁ μάρτυρας, τοῦ μαρτύρου ἢ τοῦ μάρτυρα, οἱ μαρτύροι³ τοὺς μαρτύρους, ὁ κόρακας - τοῦ κοράκου, οἱ κοράτσοι, τοὺς κοράκους, ὁ τη(γ)ανίτης - τοῦ τη(γ)ανίτη, οἱ τη(γ)ανίτοι - τοῖς τη(γ)ανίτους.

Ὁ θεριστής - οἱ θεριστᾶ(δ)ες, ὁ δντζαλαλητής (διαλαλητής) - οἱ δντζαλαλητᾶ(δ)ες, ὁ μαθητής - οἱ μαθητᾶ(δ)ες ἀντὶ θεριστές, δντζαλαλητές, μαθητές.⁴

Ἡ ἀδερφή - οἱ ἀδερφᾶδες κατὰ τὸ μαννᾶδες, κυρᾶδες.⁵

Πολλὰ τῶν εἰς - ος δευτεροκλίτων μετεπλάσθησαν κατὰ τὰ εἰς - ας καὶ - ης πρωτόκλιτα: βότυρος > βότυρας, κίσθος > ἄτσιιθας, γάτος > κάτθης, ἀσπάλαθος > ἀσπάλαθας, ἀσφοδελὸς > ἀσπόελτας, ἐνῶ σχηματίζουν τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν β' κλίσιν: οἱ βοτύροι, οἱ ἀσσιίθθθι, οἱ ἀσποέλτοι.

Εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ τῶν ὀνομάτων ἀνδρας καὶ γεναῖκα ἀκούεται διπλοῦς τύπος: τοῦ ἀνδρὸς καὶ τοῦ ἀνδροῦ, τῆς γεναίικας καὶ τῆς γυναικὸς ἢ γυναικός.⁶

Ἀρσενικὰ τινὰ ὀνόματα μετέβαλον γένος μεταπλασθέντα εἰς οὐδέτερα κατ' ἀναλογίαν πρὸς ἄλλα οὐσιαστικά οὐδέτερα: ὁ πάγος > τὸ πά(γ)ος κατὰ τὸ ψῦχος, ὁ τρύγος > τὸ τρύος κατὰ τὸ θέρος καὶ κατὰ ταῦτα τὸ κρῦο(ν) > τὸ κρύος.

Ὁ πληθ. οὐδετέρων τινῶν, ἐσχηματίσθη κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ στήθος > τὰ στήθη, τὸ ἄνθος, ἄνθη > ἄτθη, κλπ. Οὕτω λέγεται τὸ γῆρας > τὰ ἔρη, τὰ

1. Πβ. Ν. Σ. Πεταλά, Ἰδιωτικὸν τῆς Θεραϊκῆς γλώσσης, Ἀθήναι (1876), σελ. 151. Τὸ κλητικὸν ἐπιφώνημα ὦ, διατηρεῖται καὶ ἐν Νισύρω, ἐν μέρει δὲ καὶ ἐν Κῶ.

2. Πβ. Α. Τσοπανάκη, Χάλκη, σελ. 52.

3. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ 2, σελ. 4. Κ. Dieterich, Südl. Sporad. σελ. 117.

4. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ 2, σελ. 241.

5. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 441.

6. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 440.

πάντα > τὰ πάνδη, τὸ δένδρο > τὰ δένδρη, τὸ στέος > τὰ στέη (ἢ στέγη), τὸ σπλάγγνο(ν) > τὰ σπλάγγνη.¹ Ἡ μεταβολὴ τοῦ γένους εἰς τὸ θηλ. οὐσ. ἢ πρόοδος > ὁ πρόοδος, ὀφείλεται εἰς τὴν κατάληξιν: φρ. παιδί ν-δοῦ προόδου.²

Οὐδέτερα τριτόκλιτα περιτοσύλλαβα εἰς α σχηματίζουν τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ κατὰ τὴν β' κλίσιν: τὸ κάλεσμα > τοῦ καλεσμάτου, τὸ παραπόνεμα > τοῦ παραπονεμάτου, τὸ πότισμα > τοῦ ποτισμάτου, τὸ φύτεμα > τοῦ φυτεμάτου.³

3) Παραθετικά.

Ἡ ἔννοια τῆς συγκρίσεως ἐκφράζεται, ὡς ἐν τῇ Νεοελληνικῇ κοινῇ, περιφραστικῶς, προτασσομένου τοῦ ἐπιρρήματος *μῆζο* = πλέον πρὸ τοῦ θετικοῦ βαθμοῦ διὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ συγκριτικοῦ: *ἄσσημος - μῆζο ἄσσημος, περικατινὸς - μῆζο περικατινός, κότσινος - μῆζο κότσινος*, προτασσομένου δὲ τοῦ ἀντιστοίχου ἄρθρου εἰς τὸν οὕτω σχηματισθέντα συγκριτικὸν προκύπτει ὁ ὑπερθετικός: *ὁ μῆζο ἄσσημος, ἡ μῆζο περικατινή, τὸ μῆζο κότσινο*. Ἡ ἔννοια τοῦ ὑπερθετικοῦ ἐκφράζεται ἐπίσης περιφραστικῶς προτασσομένου τοῦ ἐπιρρ. *πολιὰ* = πολλὰ εἰς τὸν θετικόν: *πολιὰ ὁμορφη* = ὠραιότητα, *πολιὰ φρένιμη* = φρονημωτάτη.⁴ Διατηροῦνται ἐπίσης ἐν τῇ καθημερινῇ λαλιᾷ καὶ μονολεκτικά τινα παραθετικά: *μεγαλυότθερος* (μεγαλύτερος), *καλλιότθερος - καλσιότερος - καλύτθερος* (καλύτερος), *ῥμορφότερος, καταληλότερος* (καταλληλότερος), *ὠρνιζότατος* (ὠραιότατος).

3) Ἀντωνυμῖαι.

α') Προσωπικαί.

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

	α' πρόσωπ.	β' πρόσωπ.	γ' πρόσωπ.
Ὄνομ.	ἐγὼ — ἐβὼ	(ἐ)σὺ ⁵ — σοῦ ⁶	εὐτὸς — ἡ — ὀ(ν)
Γεν.	ἐμένα — ἐμοῦ	(ἐ)σουνοῦ	⁷ εὐτουνου — εὐτηνηῆς — οὔ
Αἰτ.	ἐμένα — μέ	(ἐ)σένα — σε	εὐτό(ν) — ἡ(ν) — ὀ(ν)

1. Πβ. *K. Dieterich*, Südl. Sporad., σελ. 117.

2. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, σελ. 67.

3. Πβ. *Φ. Κουκουλέ*, ἐν Λεξικογρ. Ἄρχ. 6 (1923), σελ. 297.

4. Βλ. *Α. Α. Παπαδοπούλου*, Ἱστορ. Γραμματ. Πόντ. Διαλέκτ., Ἀθήναι (1955), σελ. 56.

5. Τὸ *ε* τοῦ β' προσώπου ἐστὶν καθὼς καὶ τῶν δεικτικῶν ἀντωνυμιῶν *ἐτσεῖνος, ἐτοῦτος*, διατηρεῖται, ὅταν ἡ προηγουμένη λέξις τελειώνει εἰς σύμφωνον. Πβ. *Α. Τσοπανάκη*, Χάλκη, σελ. 51, ὑποσημ. 1.

6. Ὁ τύπος *σοῦ* ἐν τῷ ὁποίῳ διετηρήθη προφανῶς ἡ ἀρχαία προφορὰ τοῦ *ν* συναντᾶται καὶ εἰς ἄλλας νήσους τοῦ Δωδεκαν. συμπλέγματος, εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν, Κύπρον καὶ Λακωνικὴν. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, σελ. 444.

7. Διὰ τοὺς τύπους *ἐσουνοῦ, εὐτουνου* βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ΜΝΕ 2, σελ. 155 - 156.

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.		ἔμεῖς		(ἐ)σεῖς		εὐτοὶ — ἐς — ἅ
Γεν.		ἔμας-ἔμανῶ(ς)		(ἐ)σανῶ(ς)		εὐτωνῶ(ν) ¹
Αἰτ.		ἔμας		(ἐ)σᾶς		εὐτούς — ἐς — ἅ

Ἐγκλιτικοὶ τύποι: γενικ. μου, σου, του, της (καὶ σπανιώτερον τση), του, μας, σας, τω(ν-ς), ² αἰτιατ. με, σε, τον, την, το, μας, σας, τους, τες, τα. Ὡς προσωπικὴ ἀντωνυμία χρησιμοποιεῖται, ἐπὶ εὐγενεστέρας ἐκφράσεως, ὁ περιφραστικὸς τύπος ἐλτόου-μου-σου-του-μας-σας-τω(ς), ἐκ τῆς φράσεως (τοῦ) λόγου μου -σου -του... μετὰ προθετικοῦ ε, ἐξ ἐπιδράσεως τοῦ ὁποίου προέκυψεν ἡ διπλωσις τοῦ λ: (τοῦ) λόγου μου > ἐλ-λόγου μου > ἐλτόου μου.³

β') Δεικτικαί.

Ἐκτὸς τῆς εὐτὸς -ῆ -ὸ(ν), ἣτις χρησιμοποιεῖται, ὡς εἶδομεν, καὶ ὡς προσωπικὴ τοῦ γ' προσώπου, δεικτικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι αἱ: (ἐ)τσεῖνος-η-ο(ν), τέδδζος -α-ο(ν), τό-σος-η-ο(ν), (ἐ)τοῦτος-η-ο(ν). Κλίνονται δὲ αἱ μὲν (ἐ)τοῦτος -η -ο(ν), τόσος-η-ο(ν) ὡς αἱ κοιναὶ τόσος, τοῦτος, αἱ δὲ (ἐ)τσεῖνος -η -ο(ν) καὶ τέδδζος -α -ο(ν) ὡς ἐξῆς:

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.		(ἐ)τσεῖνος -η -ο(ν)		τέδδζος -α -ο(ν)
Γεν.		(ἐ)τσεινοῦ -ῆς -οῦ		τεδδζανοῦ -ῆς -οῦ
Αἰτ.		(ἐ)τσεινο(ν) -η(ν) -ο(ν)		τέδδζο(ν) -α(ν) -ο(ν)

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.		(ἐ)τσεῖνοι (ἐ)τσεῖνες ἢ ἐτθῆς -(ἐ)τσεῖνα		τέδδζοι -ες -α
Γεν.		(ἐ)τσεινῶ(ν)		τεδδζανῶ(ν)
Αἰτ.		(ἐ)τσεινοῦς -(ἐ)τσεῖνες ἢ ἐτθῆς -(ἐ)τσεῖνα ⁴		τεδδζανούς -τέδδζες -τέδδζα

γ') Ἀόριστοι.

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.		καένας — καμνῶ ἢ καμνὰ — καένα(ν) ⁵
Γεν.		καενὸς ἢ καενοῦς ἢ καμνζανοῦ — καμνζανῆς — καενὸς ἢ καενοῦς
Αἰτ.		καένα(ν) — καμνῶ(ν) ἢ καμνὰ(ν) — καένα(ν). ⁶

1. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ 2, σελ. 443 κέξ. Α. Τσοπανάκη, Χάλκη, σελ. 51.

2. Πβ. Κ. Dieterich, Südl. Sporad., σελ. 118. Α. Τσοπανάκη, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 50.

3. Βλ. Η. Pernol, Parlers de Chios 2, σελ. 178 κέξ. Τοῦ αὐτοῦ ἐν Neophilologus VIII, σελ. 64-67.

4. Αἱ δεικτικαὶ ἀντων.: (ἐ)τσεῖνος, (ἐ)τοῦτος, τόσος, εὐτὸς προσλαμβάνουν τοὺς δεικτικούς προσσηματισμούς -ιά, -δά, ὅταν πρόκειται νὰ προσδιορίσουν ἀκριβέστερον τὸ δεικνύμενον: (ἐ)τσεινοσιά, (ἐ)τσειναιά, τουτοιά, εὐτοσδά, εὐτή(ν)ηδά, εὐτοδά. Βλ. Μαυροφρέδη, Δοκίμιον, σελ. 583. Πβ. Κ. Dieterich, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 118. Α. Τσοπανάκη, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 51.

5. Ἡ ἀντωνυμία καένας — καμνῶ — καένα χρησιμοποιεῖται πολλάκις ἀντὶ τῆς κάποιος: φρ.: καένας ἐνέβημ πάνω τσαὶ φωνάντζει.

6. Τὸ τελικὸν ν τῶν οὔδετ. ἀκούεται μόνον ἐν συνεκφορᾷ.

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.		ἄλτος - η - ο
Γεν.		ἄλτινοῦ - ἦς - οῦ
Αἰτ.		ἄλτο(ν) - η(ν) - ο(ν)

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.		ἄλτοι - ες - α
Γεν.		ἄλτινῶ(ν)
Αἰτ.		ἄλτους ἢ ἄλτινοὺς - ες - α. ¹

Ὡς ἀόριστος ἀντωνυμία λαμβάνεται καὶ ὁ ἄκλιτος τύπος *πᾶσα*² ἀντιστοιχῶν πρὸς τὴν ἕκαστος - η - ον: *πᾶσα ὥρα* = ἕκαστην ὥραν, *πᾶσα* *πρᾶγμα* = ἕκαστον *πρᾶγμα*, *πᾶσα* *μέρα* = ἕκαστην ἡμέραν, *πᾶσα* *ἕνας* - *μνὰ* - *ἕνα* = ἕκαστος - η - ον.

δ) Ἀναφορικάι.

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.		ὄπθος - α - ο(ν)
Γεν.		ὄπθανοῦ - ἦς - οῦ ³
Αἰτ.		ὄπθο(ν) - α(ν) - ο(ν)

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.		ὄπθοι - ες - α
Γεν.		ὄπθανῶ(ν)
Αἰτ.		ὄπθανοὺς - ὄπθες - ὄπθα

ὄθος - α - ο⁴ (οἶος - α - ον): *ὄθος τσ' ἂν εἶ*³ = ὅποιοσδήποτε καὶ ἂν εἶναι.

ε) Ἐρωτηματικάι.

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.		πθὸς - πθὰ - πθὸ(ν)
Γεν.		πθανοῦ - ἦς - οῦ
Αἰτ.		πθὸ(ν) - πθὰ(ν) - πσὸ(ν)

Πληθυντικός ἀριθμὸς

	πθοὶ - πθές - πθὰ
	πθανῶ(ν)
	πθανοὺς - πθές - πθὰ

Ἡ ἀντωνυμία *πόσος* - η - ο(ν) κλίνεται ὅπως ἡ κοινή. Τῆς ἐρωτηματικῆς

1. Ἡ ἀντωνυμία *ἄλτος* - η - ο ἀκούεται καὶ ὡς *ἄλδος* - η - ο καὶ *ἄλτος* - η - ο.

2. Πβ. *K. Dieterich*, *Südl. Sporad.*, σελ. 119.

3. Κατὰ τὸ *ἔτσεινοῦ* - ἦς - οῦ.

4. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι* *MNE* 2, σελ. 327. Πβ. *K. Dieterich*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 119. *H. Pernot*, *Introd. a l'étude d. dial. Tsakon.*, Paris (1934) σελ. 195. *Φ. Κουκουλέ*, ἐν *Λεξικογρ. Ἄρχ.* 6 (1923), σελ. 300. *Δ. Γεωργακά*, *Νεοελλην. Γλωσσ.* (*Melanges offerts à Octave et Melpo Merlier* 1 (1956), σελ. 255.

ἀντωνυμίας τῆς, -τὶ εὐχρηστοὶ τύποι τυγχάνουν σήμερον μόνον ἢ γενικῆ τοῦ ἐνικ. (τίνος) καὶ τοῦ πληθυν. (τίνω(ν)). Ὡς ἐρωτηματικὴ ἀντωνυμία ἐπίσης λαμβάνεται καὶ ὁ ἀκλιτος τύπος *εἶνδα* (τὶ εἶν' τὰ).¹

ς') *Αὐτοπαθεῖς*.

Ὡς αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμῖαι χρησιμοποιοῦνται ἐν Ἀστυπαλαίᾳ: *νιαυτός - μου - σου - του - της / - μας - σας - τω(ν-ς)*² *ἀπατός - μου - σου - του / ἀπατοί - μας - σας τω(ν-ς)*, *ἄτός - μου - σου - του / ἀτοί - μας - σας - τω(ν-ς)*³

4) *Ἀριθμητικὰ (ἀπόλυτα)*.

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ἕνας	μνῆ - μνὰ - μτσὰ	ἕνα(ν)
Γεν.	ὄνοῦς ⁴ - οὔνοῦς - μνανοῦ	μνανῆς	ὄνοῦς - μνανοῦ
Αἰτ.	ἕνα(ν)	μνῆ(ν) - μνὰ(ν)	ἕνα(ν)

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	διτῶ - διτῶ	τρεις - τριζὰ	τέσσερις - τέσσερα
Γεν.	διτῶν ⁵	τριζῶ(ν) - τριωνῶ(ν) ⁶	τετσάρω(ν)
Δοτ.	διτῶ - διτῶ	τρεις - τριζὰ	τέσσερις - τέσσερα

5) *Ρῆμα*.

Ὁ σχηματισμὸς καὶ ἡ κλίσις τοῦ ρήματος παρουσιάζει ἐν Ἀστυπαλαίᾳ οἷαν περίπου εἰς τὰ νότια γενικῶς ἰδιώματα μορφῆν. Ἀρκούμεθα νὰ σημειώσωμεν τὰς χαρακτηριστικωτέρας ἰδιομορφίας. Οὕτω:

α') Ὁ μέλλον, ἐκτὸς τοῦ κοινοῦ τρόπου ἐκφορᾶς του διὰ τοῦ θὰ καὶ τοῦ ἐνεστώτος ἢ ἀορίστου τῆς ὑποτακτικῆς, ἐκφέρεται ἐνίοτε διὰ τοῦ θέλω νὰ > θέλ' ἄ, ἀντὶ τοῦ θὰ: θέλ' ἄ ἔρω τσαί ἔγω = θὰ ἔλθω καὶ ἐγώ, θέλ' ἄ πάη = θὰ ὑπάγῃ, θέλ' ἄ σ' ἔχω = θὰ σὲ ἔχω.⁶ β') Ἡ κατάληξις τοῦ παθ. ἀορίστου - θην δὲν ὑπεχώρησε πλήρως πρὸ τῆς νεωτέρας - θηκα, ἀλλὰ ἀκούεται συνηθέστερον εἰς

1. Βλ. Γ. Χατζιδάκι MNE 1, σελ. 326.

2. Πβ. Κ. Dieterich, Südl. Sporad., σελ. 50, 444, 446. Φ. Κουκουλέ, ἐν Λεξικογρ. Ἀρχ. 6 (1923), σελ. 300. Α. Παπαδοπούλου, Ἱστορ. Γραμματ. Ποντ. διαλέκτ., Ἀθῆναι (1955), σελ. 61.

3. Βλ. Ἱστορ. Λεξ. ἐν λ. ἀπαντός.

4. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 2, σελ. 156 *μιανοῦ*, σελ. 403 *όνος Ἴκαρ. ὄνοῦς Χίος. Α. Τσοπανάκη, Χάλκη, σελ. 53.*

5. Βλ. Α. Τσοπανάκη, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 53. Α. Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 56-57.

6. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 1, σελ. 197.

τὸ β' καὶ γ' ἐνικὸν καὶ τὸν πληθυντικόν: ἐσκοτώθη, ἐπανδρεύτη(ν), ἐπουλήθη-
θημα(ν) -θητε -θησα(ν).¹ γ') Ἡ ἔννοια τῆς εὐκτικῆς ἐκφράζεται, (ἀντὶ τῆς ἀλλα-
χοῦ χρησιμοποιοιμένης συνήθως περιφράσεως διὰ τοῦ μακάρι καὶ τῆς ὑποτακτ.
τοῦ ρήματος), συνηθέστερον διὰ τῆς περιφράσεως ἄς ἔν' καὶ τῆς ὑποτακτικῆς τοῦ
ρήματος: ἄς ἔν' ἔριτη τσ' ἐμέ ν - δὸ παιδί μ - μου ἔπο τῆ ξενεδιτὰ = εἶθε νὰ
ἦρχετο ... ἄς ἔμ' πάη δὰ τσ' ἐτσεῖνος τσ' ἔν' ἐχάλασεν ὁ κόσμος = εἶθε νὰ
ἐπήγαινε...

Μαλαματένε μου σταυρὲ τθ' ἀγκόρφι ν-δοῦ Δεσπότη

ἄς ἔν' δο ξέρω πέρνται, πῶς θέλ' ἄ σ' ἔχω φέτι (εἶθε νὰ τὸ ἦξερα...)

δ') Τὸ ἔναρθρον ἀπαρέμφατον ἀκούεται συχνά: τὸ φαεῖ(ν), τὸ πδοτεῖ(ν)
(πιοτεῖν), τὸ δεῖ(ν), τὸ ἔσει(ν) (τὸ βίος).²

ε') Ἡ μετοχὴ χρησιμοποιεῖται κατ' οὐδέτερον πληθυντ. μετὰ τοῦ παρατατι-
κοῦ τοῦ βοηθητικοῦ ἔχω πρὸς ἔκφρασιν συντετελεσμένης πράξεως (ὑπερσυντέλι-
κος): εἶσε ν-δου δοσμένα (τοῦ εἶχε δώσει), εἶσε ν-δου μιλημένα (τοῦ εἶχεν ὀμιλή-
σει).³ Χρησιμοποιεῖται ὡσαύτως, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, ἡ τροπικὴ μετοχὴ τοῦ ἐνεργ.
ἐνεστῶτος ἐπιρρηματικῶς (λέονδας, κάμνονδας, πααίν-νονδας, κλπ.), ὡς καὶ ἡ ἔναρ-
θρος μετοχὴ τοῦ μέσου ἐνεστῶτος ἐπιθετικῶς (τὸ βρισκόμενο, τὸ πλεύμενο, τὸ
χρειζαντζούμενο κλπ.).

ζ') Ἀπρόσωπά τινα ρήματα διατηροῦνται ἐν τῇ καθημερινῇ ὀμιλίᾳ: ἡδοξέ
ν-δου (τοῦ ἐφάνη), ἡμελέ μ-μου (μοῦ ἔμελλε νὰ), ἡλασέ ν-δου (τοῦ ἔλαχε) καὶ
τὰ κοινά: βρονδᾶ, βραδντζάντζει (βραδουάζει), νυχτών-νει, σκοτειν-νιάντζει, βρέσει
(βρέχει), σονίντζει (χιονίζει).

η') Ἐκ τῶν δύο αὐξήσεων ἡ χρονικὴ παρουσιάζει μεγαλυτέραν ἐπίδοσιν,⁴
παραλείπεται δὲ μόνον ἡ αὐξησης ἐν συνεκφορᾷ, ὅσάκις τὸ ἀσθενὲς φωνῆεν τῶν
αὐξήσεων ε - η ἐκκρούεται ὑπὸ τοῦ τελικοῦ ἰσχυροτέρου τῆς προηγουμένης λέξεως:
ἄμα ἦρταν > ἄμά ἔρταν, νὰ ποῦ ἔφυγε > νὰ ποῦ ἔφυε, αὐτὴ σοῦ ἔμελλε > αὐτὴ
σοῦ ἔμελτε.

Πολλὰ τῶν ἀπὸ συμφώνου ἀρχομένων ρημάτων λαμβάνοιν κατ' ἀναλογίαν
αὐξησην, ἡ-, ἐνῶ ρήματα ἀπὸ φωνήεντος ἀρχόμενα λαμβάνουν αὐξησην ἐ- ἔνεκα
ἐκπτώσεως τοῦ ἀρχικοῦ φωνήεντος: πααίν-νω - ἡπάαιν-να, μαιθαίν-νω - ἡμάτ-

1. Πβ. Κ. Dieterich, Südl. Sporad., σελ. 124. Φ. Κουκουλέ, ἐν Λεξικογρ. Ἄρχ. 6 (1923),
σελ. 306.

2. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ 1, σελ. 586.

3. Πβ. Φ. Κουκουλέ, ἐν Λεξικογρ. Ἄρχ. 6 (1923), σελ. 306.

4. Τοῦτο παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰς ἄλλας νήσους τοῦ Δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος,
τὴν Κρήτην, Ἰκαρίαν, Χίον κ. ἄ. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ. 2, σελ. 446 κέξ.

θαιν-να, πλέφτω - ἤπλεσα, χορεύω - ἠχόρευκα καὶ (ᾶ)ν-νοίω - ἔν-νοιξα, (δ)μιλῶ - ἐμίλου(ν), (ἐ)ξαν-νοίω - ἐξάν-νοιξα, (ᾶ)σπρίντζω - ἔσπρισα, κλπ.¹

Ὅσα δὲ ῥήματα ἀρχίζουσιν ἀπὸ συμφώνου δέχονται κατὰ κανόνα αὔξησιν, ἦ -, ὅταν ὁ τόνος πίπτῃ ἐπὶ τῆς αὔξανομένης συλλαβῆς: κάμνω - ἠκαμνα, θέτιω - ἠθεκα,² πλέκω - ἠπλεξα, πλύν-νω - ἠπλυν-να δαζώχρω - ἠδαζωξα, τυσαίν-νω - ἠτυχα, φέρω - ἠφερα, χάν-νω - ἠχασα, φέντζει - ἠφεξε, ψάλτω - ἠψαλτα κ.ᾶ.

θ') Ἐκ τῶν συνηρημένων ῥημάτων, τὰ εἰς - ὦω ἠκολούθησαν τὸν πανελληνιον νόμον: ἀπλόω > ἀπλών-νω, διπλόω > διπλών-νω, ζυμόω > ντζυμών-νω, κ.ᾶ. Αἱ δύο συζυγίαι τῶν εἰς - ᾶω καὶ - ἔω διατηροῦνται ἐν μέρει ἀπαθεῖς, ἀλλὰ πολλὰ ῥήματα εἰς - ἔω μετέστησαν εἰς τὰ εἰς - ᾶω: περικαλῶ - ᾶς καὶ - εἶς, - ᾶ καὶ - εἶ, - ᾶτε καὶ - εἶτε, ᾶηλοοῦμαι (ἀπολογοῦμαι = ἀποκρίνομαι) - ᾶσαι - ᾶται - ᾶστε, φροοῦμαι - ᾶσαι - ᾶται, - ᾶστε, κλουθῶ (ἀκολουθῶ) - ᾶς καὶ - εἶς, - ᾶ, καὶ - εἶ, Προσιακτ. κλούθα - κλουθᾶτε καὶ κλουθεῖτε.⁴ Κατὰ τὰ συνηρημένα ἐσχηματίσθησαν καὶ τὰ: σβῶ - ᾶς - ᾶ (σβήνω), μεθισῶ < μεθυῶ (μεθύω) καὶ μηνῶ (μηνύω) ἐκ τῶν ἀορίστων ἔσβησα, ἐμέθυσα, ἐμήνυσα.

Ἄσυναίρειτοι τύποι δὲν ἀκούονται ἐν τῷ ἰδιώματι.

ι') Τὰ εἰς - εῦω ῥήματα, τὰ ὅποια εἰς τὰ περισσότερα τῶν νοτίων ἰδιωμάτων μετεσχηματίσθησαν εἰς - εῦγω,⁵ κατέληξαν ἐν τῷ ἰδιώματι τῆς Ἀστυπάλαιας εἰς - εὔκω: μαγειρεύω > μαερεύκω, καματεύω > καματεύκω, ψαρεύω > ψαρεύκω, χορεύω > χορεύκω. Ὁ τύπος - εῦω > - εῦγω > - εὔκω ἐπέδωκε κατ' ἀναλογίαν καὶ εἰς τὰ εἰς - βγῶ (- βω, - πτω, - φω), μετασχηματισθέντα κατὰ κανόνα εἰς - φκω. Οὕτω: τρίβω > τρίβγω > τρίφκω, σκάπτω > σκάβγω > σκάφκω, κλέπτω > κλέβγω > κλέφκω, ράπτω > ράβγω > ράφκω, ἀλείφω > ἀλείβγω > ἀλείφκω.⁶

1. Πβ. Φ. Κουκουλέ, ἐν Λεξικογρ. Ἄρχ. 6 (1923), σελ. 301.

2. Ὁ Dieterich, (Südl. Sporad., σελ. 123) ἀναφέρει τὸν τύπον ἔθεκα ἐξ Ἀστυπάλαιας, Κῶ καὶ Σύμης, τὸν ὅποιον οὔτε ἐν Κῶ, οὔτε ἐν Ἀστυπάλαιᾳ ἤκουσα.

3. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ 2, σελ. 446.

4. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 448. Πβ. Α. Τσοπανάκη, Χάλκη, σελ. 56.

5. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ 1, σελ. 49. Πβ. Β. Φάβη, Γλωσσικαὶ ἐπισκέψεις, Ἀθήναι (1911), σελ. 51.

6. Βλ. Γ. Χατζιδάκι ΜΝΕ 1, σελ. 50.

Παραδείγματα κλίσεως ρημάτων.

α) Βαρύτονα.

Ένεργητική φωνή

Όριστική

Ένεστώς	Παρατατικός	Άόριστος
σκοτών-νω	έσκότων-να	έσκότωσα
σκοτών-νεις	έσκότων-νες	έσκότωσες
σκοτών-νει	έσκότων-νε(ν)	έσκότωσε(ν)
σκοτών-νομε(ν)	έσκοτών-ναμε(ν)	έσκοτώσαμε(ν) - σαμαν
σκοτών-νετε	έσκοτών-νετε	έσκοτώσετε
σκοτών-νου(ν) - ουσι(ν) ¹	έσκοτών-να(ν) - ασι ¹	έσκοτώσα(ν) - σασι

Προστακτική

Ένεστώς	Άόριστος
σκότων-νε, σκοτών-νετε	σκότωσε, σκοτώσετε

Μέση και Παθητική Φωνή

Όριστική

Ένεστώς	Παρατατικός	Άόριστος
σκοτών-νομαι	έσκοτών-νουμου(ν)	έσκοτώθη(ν) - κα
σκολών-νεσαι	έσκοτών-νουσου(ν)	έσκοτώθης - τσες
σκοτών-νεται	έσκοτών-νετο(ν)	έσκοτώθη(ν) - τσε
σκοτών-νομέστε	έσκοτών-νομέστα	έσκοτώθημεν - θημαν
σκοτών-νεστε	έσκοτών-νεστε	έσκοτώθητε
σκοτών-νονδαί	έσκοτών-νονδο-ουνδα(ν)	έσκοτώθησα(ν)

Προστακτική

Ένεστώς	Άόριστος
σκοτών-νου, σκοτών-νεστε	σκοτώσου ή σκοτώθιοι, σκοτωθήτε

1. Πβ. Α. Σακελλαρίου, Κυπριακά 2, σελ. οβ'. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ 2, σελ. 452. Σ. Μεγάροδου, έν 'Αθηνάς, 37 (1925), σελ. 37. Α. Τσοπανάκη, Phonétique, σελ. XXXIV, Κοινή - Ροδιακά ιδιώματα, Ρόδος (1948), σελ. 38 κέξ. Χάλκη, σελ. 58. Dieterich, Südl. Sporad., σελ. 125. Ό ισχυρισμός του Κ. Dieterich (ένθ' άνωτ, σελ. 125) ότι αί καταλήξεις -ουσι και -ασιν δέν άκούονται έν 'Αστυπалаία άποδεικνύεται άστήρικτος.

β) Περισπώμενα.

Ἐνεργητικὴ Φωνή

Ἐνεστῶς	Παρατατικὸς	Ἐνεστῶς	Παρατατικὸς
ρουφῶ	ἐρούφου(ν)	πονῶ	ἐπόνου(ν)
ρουφᾶς	ἐρούφας	πονεῖς	ἐπόνεις
ρουφᾷ	ἐρούφα(ν)	πονεῖ	ἐπόνει(ν)
ρουφούμε(ν)	ἐρουφούσαμε(ν)	πονοῦμε(ν)	ἐπονούσαμε(ν)
ρουφᾶτε	ἐρουφούσετε	πονεῖτε	ἐπονούσετε
ρουφοῖ(ν) - οὔσι(ν)	ἐρουφοῦσα(ν) - σα- σι(ν)	πονοῦ(ν) - οὔσι(ν)	ἐπονοῦσα(ν) - σα- σι(ν)

Προστακτικὴ

Ἐνεστῶς

ρούφα — ρουφᾶτε, πόνει — πονεῖτε

Μέση καὶ Παθητικὴ Φωνή

Ἐνεστῶς	Παρατατικὸς	Ἐνεστῶς	Παρατατικὸς
τιμοῦμαι	ἐτιμούμου(ν)	παινελοῦμαι	ἐπαινελούμουν
τιμᾶσαι	ἐτιμούσου(ν)	παινελέσαι	ἐπαινελούσου(ν)
τιμᾶται	ἐτιμᾶτο(ν)	παινελέται	ἐπαινελέτο(ν)
τιμούμεστε	ἐτιμούμεστα	παινελούμεστε	ἐπαινελούμεστα
τιμᾶστε	ἐτιμᾶστε	παινελέστε	ἐπαινελέστε
τιμοῦνδαι	ἐτιμοῦνδο	παινελοῦνδαι	ἐπαινελοῦνδο(ν)

Τὸ βοηθητικὸν εἶμαι.

Ἐνεστῶς	Παρατατικὸς
εἶμαι ¹	ἦμου(ν)
εἶσαι	ἦσου(ν)
εἶναι(ν) - ἔν'	ἦτο(ν)
εἶμεῖτε — εἶμεστα — εἶμετθε(ν)	ἦμεστο(ν) — ἦμεστα(ν)
εἶστε	ἦστε — ἦσαστα(ν)
εἶναι(ν)	ἦτο(ν)

1. Τὸ ἀρχικὸν φωνῆεν ὄλων τῶν τύπων ἐνεστ. καὶ παρατατ. ἐκκρούεται, ἐν συνεχ-
φωρᾷ, παρὰ τοῦ ἰσχυροτέρου τελικοῦ φωνήεντος τῆς προηγουμένης λέξεως: ἐγὼ ἴμαι, ἐγὼ
ἴμου(ν), ποῦ ἴτο(ν); ποῦ ἴναι; ποῦ ἴστε; ποῦ ἴσαστα(ν); διατηρεῖται δὲ μόνον ἐπὶ ἐμφάσεως:
ἐγὼ ἦμου(ν), εὐτὸ εἶναι, ὅσι j - ἄλτο (αὐτὸ εἶναι, ὄχι ἄλλο).

6) *Ἐπιρρήματα.*

Ἐναφέρω μόνον τὰ ἰδιωματικά καὶ ἀρχαιοπινῆ: *ἀνάπερα* = ἀντίπερα, *ἀνάσειτα* = ἀνάσκελλα, *ἔσωσα* = ἴσωσ, *καταλασᾶς* (<κατὰ λαχεᾶς) = κατὰ σύμπτωσιν, *καλτσότερα* = καλύτερα, *ντήνωρι(ς)* (<ἐν τῇ ὥρᾳ) = ἐγκαίρως, *μονημερίς* = ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας, *ὀδήποτε* = ὀπουδήποτε, *ὄργκου-ποῦργκου* (<ἔργον ἐπὶ ἔργου) = ἄμ' ἔπος, ἄμ' ἔργον, *ὀυλτημερίς* (<ὀλημερίς) = καθ' ὄλην τὴν ἡμέραν, *πανδάπασι* = καθ' ὀλοκληρίαν, *ῥπιταῦτοῦ* = ἐπίτηδες, *περίκαλα* = ὑπέρκαλα, *παταλήθισα* = ἀληθέστατα, *σύμπλιτα* (<σύμπλια) = πλησίον: *σύμπλιτα μας*, *σύνναυκα* (<σύνναυγα) = κατὰ τὴν αὐγὴν, *σύν-νυχτα* = βαθείας νυκτός, *τιθεραπεμένα* (<θεραπευμένα) = ἀφθόνως.

ΜΕΡΟΣ Γ΄.

Παραγωγή καὶ σύνθεσις.

α) *Παραγωγή*: Εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Ἀστυπαιλαίας χρησιμοποιοῦνται πολλὰ παράγωγα ἔξ ἀρχαίας ἢ Βυζαντινῆς κληρονομίας, ὡς καὶ νεώτερα σχηματισθέντα ἀναλογικῶς διὰ τῶν ἀρχαιόθεν κληρονομηθεισῶν καταλήξεων, οἷον:

1) εἰς -ᾶνας (ᾶν) περιεκτικά: *ἐλτζᾶνας* < ἔλαιᾶνας, *καλαμνῆᾶνας* < καλαμιᾶνας, *συτῆᾶνας* < συκεᾶνας, *ἀμολησιῆᾶνας* < ἀμολησιᾶνας (ἀμολᾶω) = ὁ τόπος, ὅπου ἀφίνουσι τὰ ζῶα ἐλεύθερα πρὸς βοσκὴν.¹

2) εἰς -άδα (ἐκ τῆς ἀρχαίας -ᾶς -ᾶδος): *φυλιάδα* < φυλ-λιάδα (ἢ ροδοδάφνη), *ῥποκορφάδα* < ἀποκορυφάδα = ὁ βλαστός, *ἀμαλλάδα* < μαλλάδα * μαλλὰς -ᾶδος.

3) εἰς -τρο(ν), -θρο(ν), δηλοῦσαν τὸ ὄργανον: *διζόνιστρο* < δόνιστρον, τὸ = τὸ ξύλον δι' οὗ οἱ ποιμένες *δονίζουσι* (δονοῦσι) τὸ γάλα, *συμβάλιστρο*, τὸ = τὸ σιδηροῦν ἐργαλεῖον δι' οὗ *συμβάλλουσι* (συνδαυλίζουσι) τὸ πῦρ, *σκάλεθρο* < σκάλεθρον, τό.

4) εἰς -ωπός, σημαίνουσαν ὑποκορισμόν: *γερονᾶωπός* = ὁ κᾶπως γέρων, *πρασινωπός*, *κοτσινωπός* < κοκκινωπός, *τσιτρινωπός* < κιτρινωπός.²

5) εἰς -έν-νιος (<ένιος), δηλοῦσαν ὕλην ἢ χρῶμα, ἐκ τῆς Βυζαντινῆς -ένιος³: *ἀσημέν-νιος*, *ἀσποδιλέν-νιος*, (ἀσφοδελένιος), *μαλαματέν-νιος*, *ντζαφειρέν-νιος*,

1. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΜΕ 2, σελ. 458.

2. Περὶ τῆς καταλήξεως -ωπός βλ. Γ. Χατζιδάκι, Γλωσσολ. Μελέται, Ἀθήναι (1901) σελ. 20. ΜΝΕ 2, σελ. 456. Πβ. Γ. Βογιατζίδου, ἐν Ἀθηνᾶς 37 (1925), σελ. 150. Ζ. Δ. Γαβαλά, ἐν Ἀθηνᾶς 45 (1933), σελ. 200.

3. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ 2, σελ. 117. Πβ. Φ. Κουκουλέ, ἐν Λεξικογρ. Ἀρχ. 6 (1923), σελ. 309.

(ζαφειρένιος), σιδερέν-νιος, τριανδαφυλιέν-νιος, καὶ δι' ἀπουρανώσεως τοῦ ν, καντζαντζένος, φαρφουρένος καὶ κλώστενος (ὃ ἐκ κλωστῆς, δι' ἀναβιβασμοῦ τοῦ τόνου).

6) εἰς -οῦσα, δηλοῦσαν πλησμονὴν καὶ συναντωμένην κυρίως εἰς τοπωνύμια: Ἐφειδοῦσα¹ (Ὀφειδοῦσα), ἡ (νησίς παρὰ τὴν Ἄτυπάλαιαν, πλήρης ὄψεων), Πονδικοῦσα, ἡ (νησίς παρὰ τὴν Ἄστυπάλαιαν, πλήρης ποντικῶν).

7) εἰς -λόος, -λός, (<λόγος>λόος >λός), ἥτις διατηρεῖ τὴν ἀρχαίαν σημασίαν, ἥτιοι: α) τὸν ἐπαγγελλόμενον: καθιτολόος ὁ, = ὁ ἀλιεύων διὰ καθετῆς, χαν-νολός ὁ, = ἀλιεύων χάννους, παρολόος ὁ, περδικολός ὁ, κ.λ.π.² β) τὸ ὄργανον: ἀσιν-νολός ὁ, (τὸ ὄργανον δι' οὗ ἀνασύρουν τοὺς ἐχίνους), καβουρολός ὁ, (τὸ ὄργανον δι' οὗ συλλαμβάνουν τὰ καβούρια).³

8) εἰς -ερός, δηλοῦσαν πλησμονὴν ἢ ὕλην: ἀμμουδερός, βρασερός (<βραχερός>), βροσερός (<βροχερός>), γυαλιερός (<γυαλ-λερός>), μάλ-τερος (μάλ-λερος) κατὰ τὸ μάλλινος.⁴

β') Σύνθεσις: Ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω (σελ. 109), ἐκ τῶν κυριωτέρων χαρακτηριστικῶν τοῦ ιδιώματος τῆς Ἄστυπαλαίας εἶναι ὁ πλοῦτος τῶν συνθέτων (οὐσιαστικῶν καὶ ἐπιθέτων), πολλὰ τῶν ὁποίων εἶναι ἀσυνήθη εἰς τὰ ιδιώματα τῶν ἄλλων γήσεων τοῦ Δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος. Παραθέτω ἐνταῦθα μερικὰ ἐξ ὧν συνέλεξα ἐκ τοῦ προφορικοῦ λόγου καὶ τῶν γραπτῶν λαϊκῶν κειμένων διακρίνων αὐτὰ κατὰ τὸν λόγον τῆς πρὸς ἄλληλα σχέσεως τῶν συνθετικῶν μερῶν εἰς παρατακτικά, προσδιοριστικά, κτητικά, ἀντικειμενικά.⁵

1) Παρατακτικά: νιζυάλετρο, τὸ συνήθ. κατὰ πληθυντ. νιζυάλετρα τά, (ζυγός + ἄροτρον), θυοούρανο τό, (θεός + οὐρανός), ἀρνόριφα τά, (ἀρνία + ἐρίφια), δντζαμανδόχρουσος, ὁ (ἀδαμάντινος + χρυσοῦς), κανκαλιτόκρανο, τὸ (καύκαλον + κρανίον), ἀσπροσιτίρινος -η, -ο (ἄσπρος + κίτρινος), ἀσπρόμαυρος -η -ο (ἄσπρος + μαῦρος), μηλοροδάτσινα τά, (μῆλα + ροδάκινα), ποδοσιέφαλα τά, (πόδια + κεφαλή), φαοπθοτό τό, (φαγεῖν + πθοτόν), σελιδονόψαρο, τὸ (χελιδόνι + ψάρι), γουρνόψαρο τό, (γουρούνι + ψάρι).

2) Προσδιοριστικά: Ἄφ-φενδοκωπέλλα ἡ, (<ἀφεντοκωπέλλα), ἀγριο-

1. Βλ. Κ. Αμανδός, Die Suff. d. neugr. Ortsn., München (1903), σελ. 15.

2. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ἐν Ἄστυπαλαίᾳ 22 (1919), σελ. 247.

3. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ἐν τῷ ἄνωτ. σελ. 247.

4. Πβ. Φ. Κουκουλέν, ἐν Λεξικογρ. Ἄρχ. 6 (1923), σελ. 310. Γ. Π. Ἀναγνωστοπούλου, ἐν Ἄστυπαλαίᾳ 38 (1926), σελ. 181. Γ. Βογιατζίδην, ἐν Ἄστυπαλαίᾳ 37 (1925), σελ. 150.

5. Βλ. Γ. Χατζηδάκι, Ἀκαδ. Ἄναγν. 2, σελ. 342 κέξ. Α. Παπαδοπούλου, Ἱστορ. Γραμμ. Ποντ. διαλέκτ., σελ. 147 κέξ.

σειρίδα ἦ, ἀκριβογιός ὁ, ἀκριβοκόρη ἦ, ἀριζυροκούδοννο τό, ἡμεροσειρίδα ἦ, πρικορόδικο τό, (<πικροράδικο), ἕξυαλος ὁ, (ὀξύγαλος), βαρνιζορίντζικος -η -ο (βαρειορίζικος - η -ον), ἑφτακακομοίρης -α, οὐλτόλαδος -η -ο (<ὀλόλαδος), σινιτζομυγδαλαῖτος -η -ο (σχιζομυγδαλαῖτος), χρουσοσεραῖτος -η (χρυσοχεραῖτος), βροσειλῆς -α (ἀφροχειλῆς), λιμόχαν-νο τό, μεαλομούσταρη ἦ.

3) *Κτητικὰ*: ἀλευροθήτση ἦ, πινακοθήτση ἦ, δρυκονδόσπηλτζο τό, (σπήλαιον δρακόντων), μανδροκάθισμα τό, ἀρνόκουρο τό, (τὸ ἐκ τῆς κουραῖς τοῦ ἀρνίου ἔριον, ἢ κουρά τοῦ ἀρνίου), τυρόσκαμνιος ὁ, βελονοτρίπι τό, (εἶδος λεπτοῦ κεντήματος), βολυμοκάθετο τό, (τὸ μολύβι τῆς καθετῆς), γουμπόδιχτο τό, (τὸ δίκτυον δι' ἀλιεῖαν γωπῶν), κορδάχτυλο τό, (τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου), τρουκάτσουνο τό, (τὸ κατσούνι, μαχαίρι τοῦ τρύγον) γαδουρόμανδρα ἦ, κατσικοκούδοννο τό, κατσικόμανδρα ἦ, ἐριθοσέλι τό, (ὄρνιθοκελλίον), ἐριθόψειρα ἦ, (ὄρνιθόψειρα), κρουπτότοπος ὁ, (κυψελότοπος), ριντζάφτι τό, (ἡ ρίζι τοῦ ἀφτιοῦ), πετσοτσέφαλο, τό, (τὸ πετσοῖ τῆς κεφαλῆς), λαμβρόπιττα ἦ, πιστσόραμ-μα τό.

4) *Ἀντικειμενικὰ*: ἀνδροχωρίστρα ἦ, δερνόμοιρος -α, κατσικοκλέφτης ὁ, νέφοκαμμα τό, (νέφος + καίω), βλογιοκομμένος -η -ο (εὐλογεῖν + κόπτω), λεβόκομμα τό, (λοβός + κόπτω), λινοπότης ὁ.

ΜΕΡΟΣ Δ'.

Συντακτικὰ φαινόμενα.

Καὶ εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς συντάξεως τὸ ἰδίωμα Ἀστυπалаίας παρουσιάζει φαινόμενά τινα ἀρχαιότροπα καὶ ἀσυνήθη, καὶ δὴ:

α') ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον.

Ρήματα σημαίνοντα ψυχικὸν πάθος, μνήμην, πλησμονήν, ζήτησιν, εὐχὴν, ἀρὰν ἢ ἔχοντα τὴν ἔννοιαν τοῦ λέγειν, ἀκροᾶσθαι, ἀποκρίνεσθαι, ἐμπιστεῦεσθαι, καὶ εἰρωνεύεσθαι συντάσσονται μετὰ γενικῆς: ὁ τθεὸς νὰ σ' ἔση καλά, ὅπου μοῦ συμπαθεῖς. Παιροῖμ.: «ὁ Φλε(β)άρις τσ' ἄφ φλείντζη, τοῦ καλοτσαορζῖ ἀτθυμίντζει». Μουστωμένο νδοῦ νύπνον (κεκορεσμένον), εὔκουνδαί του, καταράστη ν-δης ἢ μάνα της, ἴπολοᾶται του, ὁ τθεὸς συχ-χωρέση του, κλουθᾶ τοῦ βασιλιτσᾶ, νὰ πάη γυρεῦκονδας τῆς παράμορφης, ἠφύλαέ ν-δα ν-δα, εἶναι σὰμ βοῦ τῶν εἶπε, κοροδεύδζεις μου;¹

Ρήματα σημαίνοντα κίνησιν πρὸς τινα διεύθυνσιν συντάσσονται μετὰ ἀπλῆν

1. Περὶ τῆς χρήσεως τῆς γενικῆς καθ' ὄλου ὡς ἀντικειμένου, βλ. Γ. Χατζιδάκι, Γενικὴ Γλωσσικὴ Β', σελ. 423 - 431: Σ Μενάρδου, ἐν Ἀθηνᾶς, 8 (1896), σελ. 435 κέξ. Α. Thumbr, Handbuch, σελ. 30-31. Γ. Ἀναγνωστοπούλου, ἐν Ἀφιερωμ. Γ. Χατζιδάκι, σελ. 183.

αιτιατικήν: *πάει τὸ στενό, νε(β)αίν-νει τὸν ἀνήφορο, πῆρε ν-dὸδ δρόμο γὰ τὸ Λειβάδι.*¹

β') Ὡς πρὸς τὴν γενικὴν ἠθικὴν, χαριστικὴν ἢ ἀντιχαριστικὴν, ἀντὶ τῆς δοτικῆς τῆς ἀρχαίας συντάξεως: *πεθάνα ν-dης πολτὰ παιδζά, φέρε μοῦ το Παναζά μου ἔπο τὰ ξένα τὸ παιδάτσι μ-μου, ἤκαμέ ν-dου τὸν ὑγλὸν ἢ ζεναῖκα, γβάνε μοῦ το, γκατρέ, τὸ παιδίμ μου τσ' ἐγὼ νὰ σὲ μαλαματώσω.*

γ') Ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν ἐγκλιτικῶν τύπων τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν. Οὗτοι ὡς ἔμμεσα ἢ ἄμεσα ἀντικείμενα ἐπιτάσσονται τοῦ ρήματος, ἐνῶ εἰς τὴν Νεοελληνικὴν κοινὴν προτάσσονται: *περικαλῶ σε, ἔπολοῦται του, ὦ, χαρῶ σε, γβέ μου, ἔρμηνεφέμ-με νᾶρωτω ἔς τόμ Πύροκο, παίρνει το ἔς τῆγ κατοσὴ ν-dου (τὸ παίρνει εἰς τὴν κατοχὴν του), εἶχαμέ ν-da μιλημένα, εἶχα του δοσμένα, ἔπέτω ν-da (εἶπέ των τα), ἄμε τῶ ν-dη (ὀδήγησέ την εἰς αὐτούς). Προτάσσονται δὲ μόνον, ὅταν τὸ ρῆμα ἐκφέρεται ἀρνητικῶς: *μῆ ν-do ἔφίννης (μῆ τὸ ἀφίννης), μῆμ μου τὸ λέης (μῆ μοῦ τὸ λέγης), ἔν δοῦ ἔσε λ-τούμενα (δὲν τοῦ εἶχεν ὀμιλήσει), φοᾶσαι, ματθέ, μῆ τσου τὸλ λάση (φοβεῖσαι, μαθές, μήπως σοῦ τὸν ὀχεύση);.*²*

δ') Ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τοῦ πολλὰ: Ὁ τύπος *ποлтὰ* (πολλὰ) χρησιμοποιεῖται ὡς σύστοιχον ἀντικείμενον: *περικαλῶ σε πολτὰ, πολτὰ σ' εὐκαριστοῦμαι, ἠπροφασίντζετομ βολτὰ (προέβαλλε πολλὰς προφάσεις), ἐβούθησέ ν-dου ἢ τύση του τσ' ἐρκόνδεψεμ βολτὰ (τὸν ἐβούθησεν ἢ τύχη καὶ ἐπλούτισε πολὺ).*

ε') Ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τοῦ οὐδετέρου ἄρθρου τά: τοῦτο εἰσάγει ἀναφορικὴν πρότασιν καὶ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν ὅσα: *δντζαλοῖντζετο ν-dὰ ἔσε γ-καωμένα (διελογίζετο, ὅσα εἶχε καωμένα), πεικάντζεις τα καλά, τὰ σοῦ ἔπα; (τὰ ἐννοεῖς καλῶς, ὅσα σοῦ εἶπα;), εἶπε ν-dου, τὰ τοῦ ἔπεν ὀ ἀτζελος (τοῦ εἶπεν, ὅσα τοῦ εἶπεν ὀ ἄγγελος), ἠπαθε, ν-dὰ ἔπαθε (ἔπαθεν, ὅσα ἔπαθε), ἄμπας τσ' ἔν εἶναι σωστά, τά σοῦ ἔπα; (μήπως δὲν εἶναι ἀληθῆ, ὅσα σοῦ εἶπα);.*³

ζ') Ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τοῦ συνδέσμου *δτι*: οὗτος ἐκτὸς τῆς χρονικῆς σημασίας, τὴν ὁποίαν συναντῶμεν καὶ εἰς ἄλλα νεοελληνικὰ ἰδιώματα: *δτι τσ' ἦρτε (μόλις ἦρθε), δτι τὴν ἐπάνδρεψε (μόλις πρὸ ὀλίγου χρόνου τὴν ὑπάνδρευσε), δτι πως ἠκαμε ν-dῶ κορῶ ν-dὰ μαλτσὰ τσ' ἦφνε (μόλις ἐκτένισε τὰ μαλλιά τῶν*

1. Πβ. Φ. Κουκουλέ, ἐν Λεξικογρ. Ἀρχ. 6 (1923), σελ. 313.

2. Πβ. Α. Τσοπανάκη, Χάλκη, σελ. 33. Γ. Ζευγώλη, Γλωσσ. φαινόμενα ἰδιωμ. Νάξου, ἐν Melanges Octave et Melro Merlier 1, σελ. 18.

3. Περὶ τῆς ἀντωνυμιακῆς χρήσεως τοῦ ἄρθρου, βλ. Γ. Ἀναγνωστοπούλου, ἐν Ἀθηνᾶς 34 (1922), σελ. 187 κέξ. Ὁ συγ. ἀγνοεῖ τὴν ἀντωνυμ. χρῆσιν τοῦ ἄρθρου ἐν Ἀστυπαλαίᾳ, Κῶ, Νισύρῳ καὶ ἄλλαις νήσοις τοῦ Δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος.

κορῶν, ἔφυγε), χρησιμοποιεῖται καὶ ἐπιρρηματικῶς μὲ τὴν σημασίαν τοῦ *μόνον*: *ὅτι εὐτό σοῦ ἴδωτε*; (μόνον αὐτὸ σοῦ ἔδωσε;), *ὅτι ἴγώ φαίνω δίμιτα* (μόνη ἐγὼ ὑφαίνω δίμιτα ὑφάσματα), *ὅτι ἴγώ ἴμαι μέσ' ἴς τὸ Κάστρο* (μόνον ἐγὼ εἶμαι μέσα εἰς τὸ Κάστρον).

η) Ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τοῦ γ' ἐνικ. προσώπ. τοῦ παρατατικῆ τοῦ εἶμαι: Ἡ περίφρασις *ἦτο ν-νά ἴση* (= ἦτο νὰ ἔχη) χρησιμοποιεῖται σιχνά εἰς τὸν ἀφηγηματικὸν λόγον ὑπὸ τὴν σημασίαν: *ὑπῆρχε, ἦτο μιὰ φορά*.

ΜΕΡΟΣ Ε΄.

Ἰδιωματικὰ κείμενα.¹

Τὸ βντζός.

Τὰ παλιζὰ τὰ χρόν-νγα κάπθος ξωτάρικ, ποῦ ἴτον ἔτσει κονδὰ ἴς τὴμ Παναγὰ ν-δὴ Ντζοφυρζανὴ ἔθῶρει γ-κάθα βράδν ἴς τὸ κώλωμα ν-δὴς ἐγκληστοῦς μνάφ φωδζὰ ν-τζαὶ δὲν ἦξερεν εἶνδὰ ἴτο.

Μνάβ βραδντζὰν ἐποφάσισε ν-νὰ πάη νὰ ἴδῃ πθὸς τὴν ἄφτει τὴφ φωδδζὰ. Σὰν ἐπῆε γ-κονδὰ, εἶδεν ἑνὰν ἀράπη ν-τζαὶ τριγύριντζε ν-δὴφ φωδδζὰ. Τσαὶ σὰν ἐπῆεμ βζὸ κονδὰ, ἦκουσεμ μέσα ἴπὸ τὴν ἐγκληστοῦς μνάφ φωνή: «στρέψε πίσω».

Ἐφοήθην ὁ ἰᾶθ-θρωπος τσ' ἦφνε.

Τὴν ἄλτηβ βραδντζὰν εἶδεμ βάλι τὴφ φωδδζὰ ν-τζ' ἐποφάσισε ν-τζαὶ ἴπῆεμ βάλι. Εἶδεμ βάλι τὸν ἀράπη ν-τζ' ἦκουσε ν-δὴφ φωνὴν ἀποὺ τὴν ἐγκληστοῦς μνοῦ τοῦ ἴεε: «λυποῦμαι σε, στρέψε πίσω». Ἐφοήθημ βάλιν ὁ ἰᾶθ-θρωπος τσ' ἦστρεψε:

Τσαὶ τὴ ν-δρίτηβ βραδντζὰ ξανὰ ἴδεμ βάλι τὴφ φωδδζὰ ν-τζαὶ ἴπῆε ν-τζαὶ τοῦ φωνάξαμ βάλιν ἀποὺ τὴν ἐγκληστοῦς: «λυποῦμαι σε ποῦ ἴσαι ἀγράμματος, στρέψε πίσω».

Ἐφοήθην ὁ ἰᾶθ-θρωπος τσ' ἦφνε ν-τζ' ἠ φωδδζὰ πθὸν ἴεν ἴξαναφάνη. Θέλον ν-νὰ ποῦμ ἠῶς ἦτο γ-κάπθο βντζός, ποῦ τὸ τριγύριντζεν ὁ πειρασμὸς τσ' ἐπειδὴς εὐτὸς ὁ ἰᾶθ-θρωπος ἦτονε ἀγράμματος, τσαὶ δὲν ἦξερε λόγια τῆς ἐγκληστοῦς, γιὰ νὰ ξορτοῖση τὸμ βειρασμό, γι' αὐτὸ ν-δὸν ἦδντζωχεν ἠ Παναγὰ νὰ μῆμ ἠάθη κακό.

1. Τὰ ὀλίγα ἰδιωματικὰ κείμενα, πεζὰ καὶ ἔμμετρα, τὰ ὁποῖα παραθέτω ἐν συνεχείᾳ καὶ τὰ ὁποῖα δύνανται ὁ ἀναγνώστης νὰ συμπληρώσῃ διὰ τῶν τριῶν ἐκτεταμένων παραμυθιῶν τῶν δημοσιευθέντων ἤδη εἰς τὸν Α' Τόμον τοῦ Δωδεκανησιακοῦ Ἀρχείου (σελ. 166 - 174), εἶναι ἱκανά, νομίζω, νὰ δώσουν ἐποπτικὴν εἰκόνα τοῦ ὁμιλουμένου ἐν τῇ Ἀστυπαλαίᾳ ἰδιώματος.

Οἱ *j*άνεράδες.

Ἐς τὶς κάτω γκλησισές, ὄξω ἔπο τὸ Κάστρο, ἔς τοὺς Μύλους, ἔχου *v*-νά ποῦμ *b*ῶς τ' ἀπαλαιά¹ τὰ χρόν-*v*α ἐφρσαιν-*v*αν οἱ *j*άνεράδες τσ' ἐστήν-*v*ασιχ χορὸ *v*-τζαὶ χορεύκαν, ὥστον νὰ κοισύση ὁ πετεινός. Τσαί, σὰν ἐκότσυνιζεν ὁ πετεινός, ἐφωνάτζαν «ἀνδέστε νὰ πααίν-*v*ωμε», τσ' ἐχάν-*v*ονδα.

Ἄϊς Ἄτθιμος.

Ἄϊς Ἄτθιμος ἠκαταράστη *v*-νά μὴ ντζῆ φίδιμ βάνω ἔς τὴν Ἀστροπαλιτζά. Ἡ χάρι τοῦ ἔρτσεται ἔς τὶς τέτσερις τοῦ Σοτέμβρι.

Προσευτσή.

πλέφτω κán-*v*ω τὸσ σταυρόμ μου
ἄρμα βάλτω ἔς τὸ πλευρόμ μου
δοῦλος τοῦ Θεοῦ λοοῦμαι
τσαὶ καέναν ἔφ φοοῦμαι.

Γεωργικὰ γνωμικὰ καὶ παροιμίαι.

«*N*-*v*γάντζε *v*σαὶ μὴν ἐν-*v*ογάντζεσαι».²

«Βαθσὰ *v*-*v*γάντζε τσαὶ ρηχὰ σπέρνε».³

«Διτσέβρις δίτθος σπόρος».⁴

«Πένδε μῆνες πένδε γρότθοι, τσ' ἕνας μῆνας πένδε γρότθοι».⁵

«Καλὸς κακὸς ὁ Μάς, στάσα ἔς τ' ἄλώνι»⁶

1. Ὁ τύπος ἀπαλαιὸς παραλλήλως πρὸς τὸ *καλιζὸς* χρησιμοποιεῖται μόνον μὲ τὴν ἔννοϊαν τοῦ «πολὺ ἀρχαῖος».

2. Κάμε τὸ πρῶτον ὄργωμα τοῦ ἀγροῦ καὶ μὴ σκέπτεσαι, ἂν εἶναι ἐνωρίς ἢ ἀργὰ (*v*-*v*γάντζω = νεάζω τὸν ἀγρόν. Βλ. *v*-*v*ιατὸ τό).

3. Ὁργωνε βαθεμά, ἀλλὰ ρίπτε τὸν σπόρον εἰς μικρὸν βάθος διὰ νὰ φυτρῶνη ἀσφαλέστερον.

4. Ὁ σπείρων κατὰ τὸν μῆνα Δεκέμβριον ὀφείλει νὰ ρίπτῃ τὸν σπόρον εἰς κανονικὴν πυκνότητα, διότι ὁ ἀγρὸς ἔχει ποτισθῆ ἤδη ἱκανῶς ὑπὸ τῆς βροχῆς.

5. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν δημητριακῶν κατὰ μὲν τοὺς χειμερινοὺς μῆνας συντελεῖται βραδέως, ἐνῶ κατὰ τοὺς ἐαρινοὺς μὲ γοργότερον ρυθμὸν (*γρότθος* = γρόνθος, κόνδυλος τοῦ στελέχους σίτου ἢ κριθῆς).

6. Ἀσχέτως πρὸς τὴν ἀπόδοσιν τῶν δημητριακῶν ἐκ τῶν καιρικῶν συνθηκῶν, ἡ ὥριμασις αὐτῶν ἔχει συντελεσθῆ κατὰ τὸν μῆνα Μάϊον. (στάσα = στάχυα).

«Ὁ Μὰς ἐκαυτήθη ν-νά ἴμβη νά ἴβντζη τσαὶ χλωρὸ σπαρτὸ ν-νά μὴν ἀφήτη».¹

«Ὁ Ἄουστος ἐπλάκωσεν ἢ ἄκρζα τοῦ σειμῶνα».²

«Ὁπου σπέρνει τὸν Ὀχτώβρι κἀν-ν' ὀχτὼ σωροὺς ἔς τ' ἄλώνι».³

Δίστιχα.

Τώρα ὁ κόσμος ἤλταξε ν-τζ' ἀθ-θρῶποι διγνωμία
τσαὶ τὰ σημάδζα τ' οὐρανοῦ ξανάστροφα γυρίσα

Τρέσει ν-νερὸ ἔς τὸμ βοταμὸμ μὰ τρέσ' ἔλιό - λτίο
τσ' ἐγὼ ἴπὸ τὴν ἀγάπη τσου ἔν ἡμπορῶ νὰ φύω.

Ὁπρος περάση ποταμὸ ν-τζαὶ μέσα δὲμ βατήση,
ἔτσεινος εἶναιν ἔμβιστος, ὅπου τσ' ἂν ἀγαπήση.

Ἐλδζά μου μὲ τις πένδ' ἐλδζές τσαὶ μὲ τοῖς ἔξη κλώνους
ὁ θγὸς νὰ σὲ πολδυχρονῆ τσαὶ νὰ σοῦ δών-νη χρόνους.

Μαλαματέν-νγε μου σταυρὲ μὲ τὸ βελονοτρύπι
οὔλτα τ' ἀδόν-νγα εἶναιδ-δῶ, μὰ τὸ δικόμ μου λείπει.

Ὁζος μ' ἀκού'τσαὶ τραουδῶ τάχα τσαὶ τὶ νὰ λέη;
γιὰ ἴπὸ χαρᾶς της τραουδεῖ γιὰ ἴπὸ χολῆς της κλαίει.

Νά ἔξερα τσ' ἀτθυμᾶσαι μου σὰν ἀποῦ σ' ἀτθυμοῦμαι
ἤθελ' ἴα παίρν' ἀπομονή ν-τζαὶ νὰ παρηορζοῦμαι.

Τθυμοῦμαι σου, πουλτάτσιμ μου, μὰ τὶ μπορῶ νὰ κάμω;
ποῦ ἴναι ν-δὰ μίλτσα⁴ θάλατσα τσ' ἔν ἔμπορῶ νὰ δράμω;

1. Ταυτόσημος τῆ προηγουμένη.

2. Ὁ μὴν Αὐγουστος κομίζει τὰ πρῶτα μηνύματα τοῦ χειμῶνος.

3. Ἡ πρῶτος σπορὰ ἀποδίδει περισσότερον.

4. μίλτσα = μίλια.

Ἐν τὸ ἕναν ὄρι ν-νά ἴσαι σὺ τσ' ἐγὼ, πουλίμ μου, ἴς τ' ἄλτο,
στέλτε μου σὺ σαιρετισμό ν-τζ' ἐγὼ δέ τ-σε ξεχάν-νω.

Βάλτου ν-τζ' ἄλτοι τὰ ροῦχα τσου, ἔχου ν-τζαί τ' ὄνομά τσου
μεδὲ τὸ μβόϊ τσοῦ ἴχουσιμ μεδὲ τὴν ἔμπρεπσά τσου.

Ἐτσέρδισά το τὸ δένδρο τσαι ἴκάτσα τσαι ἴς τὴρ ρίντζα
τσ' ἄς ἔν-ε σκάσουν οἱ ὄχτροί, ὅποῦ τὸ τριγυρίτζα.

Ἐμένανε ἡ κόρη μου, τῶν ἀλτινῶν οἱ προῦτσες
τ' ἀσήμνα τὰ μαλάματα, ποῦ ἴχουμ μέσ' ἴς τὴς σενδοῦτσες.

Παινέματα τοῦ γάμου.

Νά ἴχα φωνὴ σὰν δὴβ βρονδή, λατζὰ σὰν δὴ γαμβάνα,
γιὰ νὰ παινέσω τογ γαμβρὸ ν-δὴν νύφ-φη ν-δὴ σουρτάνα.

νύφ-φη μου ποῦ σοῦ φέραμε δένδρομ μέσ' ἴς τὴν αὐλή τσου
νὰ τὸ ποντίντζης κρυζὸν-νερὸ ν-νά τό ἴσης ἴς τὴ ν-τζωή τσου.

Ὅμορφα ποῦ ταιρζάσετε σὰν δοῦς ἀγγὰ Ναρτζύρους
σὰν δὰ Βενέτικα φλουρζὰ μὲ τοῖς μεάλους γύρους.

Τουρά μου Πορταίτιτσα, ἔφκα ἴπὸ τὸ θρονί τσου
μνὰν ἀρφανὴ πανδρέβντζεται τσαι δότσε τὴν εὐσή τσου.

Σταυρέ μου ἴπὸ τὴμ Μεσαρτζά, Χριστὲ ἴπὸ τὸ Λειβάδι
νὰ βάλης τσαι τῶγ κοριτσῶ ἴς τὴ ν-τζεφαλή στεφάνι.

Ὡ Παναγὰ Πουλαρζανή, ποῦ ἴσαι μβροστὰ ἴς τὸγ γάβο
ἔλα νὰ δώτσης τὴν εὐσή σὲ τοῦτοδ δὰ τὸγ γάμο.

Βαυκάλημα.

Τσοιμήσου χαδεμένε μου τσ' ἐγὼ σὲ ναν-ναρίντζω
τσ' ἐγὼ τὴγ κούν-νια τσου κουν-νζῶ τσ' ἐγὼ σ' ἀποτσοιμίντζω.

Κουν-νῶ τσαι ναν-ναρίντζω το σὰ ν-νὰ'ν' δοῦ Ρῆα ἴγγόνι
 σὰν νὰ 'ν' δοῦ βασιλτσὰ παιδὶ ν-τζαὶ φέρα ν-d' ἀφ' τὴμ βόλι
 Ὁ ἥλιτςος εἶναι ἴς τὰ ψηλὰ τσ' ἡ πέρδικα ἴς τὴγ γούρνα
 τσ' ἐμέναν ἡ ἀγάπη μου τσοιμᾶται μέσ' ἴς τὴγ γούν-νζα.
 κούν-νζα μου κούν-νησέ μου το, κούν-νζα ναν-νάρισέ το
 τσ' ἄ τσου γυρέψη τσαι βυντζί, σισύψε τσαι βύντζασέ το.
 Ὑπνε, ποῦ παίρεις τὰ μωρά, ἔλά ἴπαρε τσαι τοῦτο,
 μικρόμ μικρό τσοῦ τό ἴδωσα, μεάλοφ φέρε μοῦ το.
 σὰμ μοῦ τὸ πάρης, ὕπνε μου, ἄμε το ἴς τὸ Λειβάδι
 μῆμ μοῦ τὸ πὰς ἐδῶ κονδὰ τσαι μοῦ ἴρη μάνι - μάνι.
 σὰμ μοῦ τὸ πάρης ὕπνε μου, ἄμε το ἴς τὸ Λειβάδι
 τσαι γέμισε τοῖς κόρφους του κάθα λοῆς λοάρι.

Τὰ ρόδα νὰ 'ν' δῆς μάννας του, τσαι τ' ἄτθη τοῦ τσυροῦ του
 τσαι τὰ μηλοροδάτσινα νὰ εἶναι ν-δοῦ νον-νοῦ του.
